

5246-5247

CIMELIA

S. W. 459

note on 6

Cem. Qu. 5246.

MARTINI CROMERI
DE VERA ET
FALSA RELIGIONE
COLLOQVIORVM LI-
BER TERTIVS, QVI EST DE
Ecclesia Christi, in duo di-
uisus Colloquia.

*Librorum ordo, inuersus est. primus & secundus quatuor in
in compingendo in fine charact. VII.*

Carl. Buxia

Cum gratia & Priuilegio Cas. Maiest.

D I L I N G Æ
Excudebat Sebaldus Mayer.

M. D. LXI.

9161. J. 43.

MARTINI CROMERI

THE NEW
FALSE RELIGION
CORRUPTOR

Beck's Church in the
City of London

London, 1714

Printed by J. Smith

Printed by J. Smith

DELING
Excelsior Scholasticus

M. D. LXI

REVERENDISS.
ET ILLVSTRISS. IN
CHRISTO PATRI AC DO-
mino, Domino Iacobo Puteo, S. R. E.
TT. S. Mariæ in via lata Cardinali
presbytero, Archiepiscopo Ba-
rensi, &c. patrono suo sumo-
perè colendo,

MARTINVS CROMERVS S. P. D.

ST MIHI QUIDEM
satis testatus crebris &
suauibus epistolis tuis
amor in me tuus : sed
de eo magis etiam mi-
rificè mihi narrare so-
let vir grauissimus & amplissimus D.
Stanislaus Hosius noster, Episcopus
Varmieñ. dum in hac statione cōmuni
sumus : in qua illum quidē Pius quartus
Pont. Max. me verò Sigismundus Au-

a ij gustus

gustus rex Poloniae collocavit. Idemq;
Hosius crebro in eum sermonem dela-
bitur, ut integritatem vitae, gravitatem,
tranquillitatem simul & moderationē
animi, iudicium singulare, iuris diuini et
humani peritiam, pietatem in Deum
& in rempub. Christianā, & alias exi-
mias virtutes tuas nunquā sibi satis lau-
dare posse videatur. Itaq; non abs re me
facturū esse existimaui, si librum hunc
meum de vera Christi ecclesia, qui ter-
tius nūc additur duobus prioribus, quos
de falsa nostri temporis hæreticorum,
& vera Christi religione conscripsi, tibi
dedicarem, non solum ut sit quale quale
obseruantiae erga te meae summæ docu-
mentum, verum etiam ut eum tuendum
suscipias. Quod iure optimo facere de-
bes, cū quod laboris nostri & operis
exactor fuisti, tum quod cuius hic liber
index ac demonstrator est ecclesie, eius
tibi

tibi vindicta ac defensio simul cum honore isto amplissimo mandata est. Describitur autem eo vera Christi ecclesia, cuius nobis authoritas cum in suscipiendo, tum in intelligendo verbo dei, scripto iuxta ac non scripto, potissima esse debet: notæq; explicantur, quibus ea rectè agnoscitur, & ab adulterinis hæreticorum atq; schismaticorum ecclesijs, seu verius conuenticulis internoscitur. Et quoniam is in tantam excreuit magnitudinem, vt vnus colloquiij speciem tenere non posset, in duo eum partitus sum. Quorum prius notis ferè explicandis datum est, posteriore id quod erat reliquum de vnitæ ecclesiæ, ac de schismaticis & hæreticis, qui eam vnitatē ab apostolis, atq; adeò ab ipso Christo domino fundatam, & per tot sæcula conseruatam non tenent, differitur. Decreueram his addere per-

ambrosium

a iij

breuem

breuem responſionem ad pædagogicas
quaſdā animaduersiones in priora duo
colloquia, ſeu verius in me nomenq;
meum ſine nomine authoris ex antro
quodam editas. Sed mutauī ſententiā,
ſapientis illo dicto admonitus: Ne re-
ſpondeas ſtulto ſecundum ſtultitiā eius.
Cur enim aut ipſe tempus teram, aut
pium lectorem remorer coarguēdis il-
lius ineptijs, & calumniarū plenis con-
uitijs, ad rem, qua de agitur, nihil facien-
tibus, & planē pseudeuāgelio iſti, quod
iactat, conſentaneis? Aut cur prodam
eius, inſcitiam dicam an impietatem,
cuius ipſe ſibi cōſcius, latēre voluit, dum
redemptoribus ſuis non ſatisfacere non
poſteſt, & agreſtium canum in morem,
non modò quod in ſe proiectum eſt,
verum etiam quod in via iacens fortuitu
ſeſe obtulit, ſiue id lignum ſit, ſiue ſaxū,
ferrum uē, dentium ſuorum periculo ad-
mordet:

mordet : Stancarum autem ille antagonistam ne defugiat censeo, nec Rhetor dialecticum reformidet : Mihi alijs rebus occupato molestus ne sit. Quod si quid fortè vel in speciem probabiliter in prioribus illis nostris colloquijs ab isto animaduersum esse admiratores & redemptores eius putant, reperient id, nisi fallor, suo loco, hoc tertio, quarto uel libro (qui nondum prodit) à nobis, vel certè alibi à pijs doctisq; viris accuratius explicatum. Tu antistes ornatissime & sapientissime, eum qui à me pio studio primùm Polonica, nunc verò & latina lingua conscriptus est, tibiq; reuerenter dicatur, libellum hilari fronte accipe, authoremq; eius, quemadmodū cœpisti, amanter complectere, & vale.

Vienna Austriaca 12. Cal.

Febr. 1561.

me de : ...
Gonitum ...
for dis ...
rebus ...
si quid ...
in priores ...
isto ...
redemptores ...
nil fallor ...
libro (qui ...
certalibi ...
explicatur ...
sapientissime ...
primi Poloni ...
ingit ...
di ...
autorem ...
si ...

Verina Austria 12. Cal.

Febr. 15 63

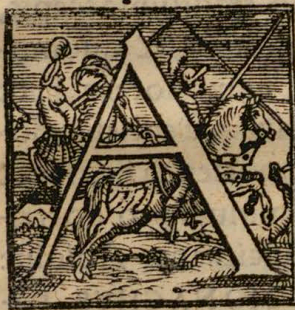

MARTINI CROMERI
DE VERA ET
FALSA RELIGIONE COL-

loquiorum liber tertius, qui est de
Ecclesia Christi, in duo diui-
sus Colloquia.

COLLOQVIVM PRIVS.

Colloquuntur AVLICVS & MONACHVS.

VLICVS. Permultum tibi
debeo, mi pater, pro he-
sterno & anterioris diei
colloquio. Deus tibi dig-
nam mercedem reddat p
eo, quòd me ab errore re-
duxisti. Nam, ut uerum fa-

tear, hæcenus ita existimaui, & fortassis sunt
item multi alij, qui uel ferro eam opinionem
tueri ausint, quòd uerum & syncerum uerbum
Dei sit, quicquid Lutherani, & alij qui se uo-
cant Evangelicos, docent: etenim sacris scri-
pturis, & uerbo Dei confirmare uidentur sua
omnia: Vobis autem non rarò deesse existimā-
tur aduersus eos scripturarum præsidia. Sed

A iam

Anacepha-
læosis supe-
rioris collo-
quij.

Ioan. 14.

Math. 18.

iam uideo, nec uobis deesse copiam scriptura-
rum: nec id solum esse uerbum Dei, quod sacris
scripturis expressum est: nec statim esse uer-
bum Dei, quicquid è scripturis quolibet sensu
profertur: uerum in ecclesia nobis uerbum
Dei & uerum eius sensum quærendum esse, &
in traditione atq; doctrina ecclesiæ, perinde
ac in certo & firmo fundamento ueritatis, ac-
quiescendum, nec aliud pro uerbo Dei habend-
um, quàm quod Ecclesia à Christo & Apo-
stolis eius siue in scripto, siue sine scripto &
uiua uoce, aut in mysterio traditum accepit,
& nobis quasi per manus tradidit, & quomo-
do tradidit. Reliquum est, ut me doceas, sicut
heri promisisti, quomodo ista ipsa ecclesia, do-
ctrinaq; ac traditio eius cognoscenda sit, ne &
hic errem, & commenta hominum pro doctri-
na traditioneq; ecclesiæ suscipiam. Absolue
opus quod bene inchoasti. MONACHVS. Fa-
ciam lubens, quoad equidem potero. Quod si
minus ego tibi satis faciam, à doctioribus pe-
tas licebit. Quanquam confido Christum do-
minum, qui est uia, ueritas & uita, nobis non
esse defuturum, quemadmodum sanctè promi-
sit: ubi duo uel tres in nomine suo conueni-
rent, ibi se in medio eorum affuturum esse. In-
cipiamus igitur, eo freti, ecclesiamq; primum
suis

fuis depingamus coloribus: Deinde uerò de-
monstrandum erit, quomodo nos ea doceat.
Nihil est autem quod te admoneam, non de ea
ecclesia, quæ ex lignis lapidibusue constructa
sit (quod à proprie loquentibus templum di-
citur) nobis hîc sermonem esse, uerùm de cœ-
tu quodam hominum, & eo quidem non quo-
uis aut cuiusq; modi, nec de incondita tur-
ba, in qua quisq; quod uult facit, sed concor-
di & consentiente, qui sub uno & eodem ma-
gistratu iisdem legibus uiuit: qualem Græci
uerborum copia abundantes ecclesiam uo-
cant: Eodemq; uerbo latini quoq; utuntur:
Quod à conuocatione siue euocatione dedu-
ctum est: Nempe quod multitudo hominum à
suis proprijs actionibus & studijs, & faciendi
quodlibet potestate, ad communes quasdam
functiones & societatem, certumq; uitę degen-
dæ ordinem & rationem euocata sit. Nec fa-
tis id est. Coeunt enim nonnunquam homi-
nes non sine certo quodam ordine & consen-
su, alicuius malæ rei, utpote latrocinij, aut
subiugandorum aliorum hominum causa,
quem cœtum etiam ecclesiam uocare possu-
mus, sed malignantium: Quemadmodum
canit Psalter: Odiui ecclesiam malignantium.
Non de eiusmodi ecclesia hîc agimus. Sunt

Ecclesia no-
mine quid
ueniat.

Ecclesia un-
de dicta.

Ecclesia ma-
lignantium.

Psal. 25.

Ecclesię hu-
manę.

Act. 19.

Ecclesię im-
piorum.

etiã cœtus hominum nō ad malum coadunati,
sed boni alicuius cōmunis gratia, Verũ eius,
quod sensibus percipitur, et huius tantum uitę
commodis continetur. Quales sunt in ciuitati-
bus & populis, qui uno principatu uel regno,
uel Repub. continētur: qui propter suã cuiusq;
cum suis securitatem, uitęq; cōmoditates iisdē
legibus, ordini, & regimini se subdiderunt: qui
& ipsi ecclesię dicuntur. Quemadmodum
Ephesinę ciuitatis multitudo in actis Aposto-
lorum ecclesia uocatur. Eiusmodi ecclesię hu-
manę sunt: nec de talibus hīc loquimur. Con-
gregantur etiam, & congregati sunt sæpe ho-
mines diuinarum rerum atq; religionis cau-
sa, quemadmodum ipsi existimabant, à dæmo-
nibus uel peruersis hominibus dementati.
Quales fuerunt apud ethnicos, Græcos, &
barbaros societates quædam & conuenticula
hominum, Baccho, Cereri, Cybeli, Osiridi, Isi-
di, Pani, alijsue cuiuspiam falso deo ac dæmoni
initiatorum, qui peculiare ritus ac cæremon-
ias habebant, quibus certa legē deos illos su-
os colebant, et ordinem atq; concordiam inter
se seruabant, indeq; non modò in hac uita, sed
etiam post mortem aliquid boni expectabant.
Sed errabant, & fallebantur. Humana enim ra-
tio, sicut heri quoq; dictum est, res cœlestes ac
diui-

diuinas intelligentia comprehendere non po-
 test : Dæmones uerò mendaces sunt, & sedu-
 ctōres hominum iam inde ab initio. Eiusmodi
 quoq; conuenticula (licet minus vsitatè for-
 tallis) ecclesiæ vocari possunt, sed Sathanæ, &
 impiorum. Itaq; Dauid quoq; suprâ memora-
 to loco cum dixisset, O diui ecclesiam malig-
 nantium, addidit: Et cum impijs non sedebo.
 Ne cum eiusmodi quidem ecclesia hîc nobis
 quicquam est negotij. Non enim aliam, quàm
 veri Dei veram ecclesiam hîc demonstrandam
 suscepimus: Quæ propter veram, certam, &
 sempiternam beatitatem animorum simul & Ecclesiâ Dei.
 corporum, à vero Deo, quemadmodum heri
 ostendi, in vnâ rempub. certis legibus con-
 gregata est. Quam etiam regnum Dei, propter
 Deum moderatorem, & regnum cœlorum,
 propter cœlestē beatitudinem, cui partim ad-
 scripta, partim destinata est, sacræ literę appel-
 lant. Hanc statim ab initio mundi conditi De-
 us ædificare cœpit viuis ex lapidibus, quem-
 admodum scribit Petrus: hoc est, ex animanti-
 bus ratione præditis, spiritibus videlicet siue
 angelis, et hominibus, cum in mentibus eorum
 certas rationes, & quasi leges in se uisset, quibus
 gratia eius adiuuante voluntates suas liberas
 dirigerent, & ad voluntatem eius accommo-
 darent,

Ecclesia reg-
 num Dei &
 regnum cœ-
 lorum.
 Ecclesiâ Dei
 initium.

1. Petri 2.

darent, ut rectè, honestè, & socialiter concordes inter se viuerèt, scēq; inuicem omni ratione adiuuarent & sustentarent, ipsumq; dominum conditorem, moderatorem, & seruatorem suū vnicum agnoscerent, ac pro virili quisq; sua toto vitæ suæ instituto profiterentur & laudarent, aliquamdiu quidem ut naturis, ita locis etiam & ratione vitæ distincti, ad extremum tamen imperfectiore parte perfectiori adunata, simul Deo summo bono suo beati in cœlis æuo sempiterno perfruerentur. A VL. Agnosco vera ecclesiæ Dei primordia, MON. Verū enim uero cum magna pars angelorum, &ambo primi homines, mox ut sunt conditi, libertate voluntatis & arbitrij sui abutentes, leges illas diuinas transgressi essent, fauore & ope Dei destituti, contemptum quendam & obliuionem eius, officiorumq; suorum contraxerunt, & in omne genus malorum interitumq; delati sunt præcipites, non animis modò, verum etiam corporibus hominum (angeli enim incorporei sunt) vitiatis. Ea q; vitia & contagia simul cum Dei offensa duo illi primi homines ad omnem posteritatem suam hæreditario quodam iure transmiserunt. Ac spiritus quidem illi exleges, quoniam eximia nature eminentia atq; perfectione, & abundantiore gratia

tia Dei ornati, non imbecillitate aut errore aliquo, sed malitia atq; superbia Deo repugnarunt, repub. illa & ecclesia Dei penitus exciderunt, & sempiterno exitio supplicijq; deuoti & adiudicati sunt, nullum sibi malitiæ modum finemue statuentes. Homines verò quoniam fraude sathang & imbecillitate è carne orta potius, quàm improbitate lapsi sunt, non indigni habiti sunt Dei clementia, vt eos à se auersos reuocaret, lapsum eorum erigeret, & nouo modo ecclesiam & regnum in terris sibi ex ipsis construeret, & cum cœlesti illa ecclesia, quæ casui supererat, coadunaret. **AVLICVS.** Diuersa est igitur hæc ab illa. **MONACHVS.** Imò vna est quodammodo, quodammodo autem non vna. Vna quidem propterea, quod Ecclesia Dei ab vno architecto Deo ad vnum finem, hoc cœlestis ac terrestis vna est, perfectionem nature & beatitudinem, quæ & non vna cognitione, professione, laudatione Dei, & sempiterna fruitione gratiæ & bonitatis eius continetur, condita est, & mutua beneuolentia deuincta, & quasi vnita. Itaq; Paulus Hebræos fidei Christianæ initiatos alloquens: **Hebr. 12.** Sed accessistis, inquit, ad Sion montem, & ciuitatem Dei viuentis, Ierusalem cœlestem, & multorum millium angelorum frequentiam, &

Humani
lapsus instau-
ratio.

Luc. 15.

Esa. 59.

& ecclesiam primitiuorum, qui conscripti sunt in cœlis. Non vna vero propterea, quod spiritus beati siue angeli in cœlis, confirmati gratia Dei, perpetuo tenore & constanter seruant ordinem & legem ab initio sibi insitam, & sine ullo impedimento subiecti Deo, fœlicitate perfecta fruuntur. Homines vero in terris post lapsum illum instauratione opus habuerunt. Eaquæ de causa misit Deus pater vnicum filium suum in mundum, qui relictis nonaginta nouem ouibus, quemadmodum ipse dicit, vnâ perditam quæreret: hoc est, humanum genus corruptum & perditum diuina & salutari doctrina sua ad agnitionem veri Dei, & parendû voluntati eius reduceret. Et quoniam homines ad id, quemadmodum dixi, apti & accommodati non erant, animis & voluntatibus cõtagio corporum vitiatas, necesse habuit peccata & iniquitates eorum, quæ inter ipsos & Deum diuidebant, sicut ait Propheta, sanguine suo abluere, & morte sua omnis culpæ experti à seruitute sathanæ eos redimere, placatâque ipsis ira diuina, mentes ipforum occæcitas illustrare, voluntates corrigere, ac totum planè hominem innouare: Non ita tamen, ut is deinceps in hac vita neque ratione & intellectu, neque voluntate à recto deflectere & aberrare

rare, atq; ita à Deo sese auertere, partamq; iustitiam rursus amittere non possit, sed ut retinere & seruare tamen eam queat, si velit, spe magis, quàm re beatus. Quoniam enim sapientissimo Dei consilio naturæ vitiatæ infirmitas ei virtutis exercendæ gratia, ne piger & ignauus torpesceret, relinquebatur, medicamenta quoq; certa Christus ei reliquit, quibus vtens homo, & inuadentes animum suum morbos atq; concupiscentias depelleret, & si quibus forte succubisset, curaret, Deumq; culpa sua offensum sibi reconciliaret, & gratiam eius, quæ præsto est omnibus, qui ipsi eam non aspernantur, amissam recuperaret, quamdiu manet in hac vita, seq; ita ad sempiternam certamq; & omnis periculi expertem fruitionem Dei, qua in cœlis demum post hanc vitam perfectè potietur, præpararet, quo maiore cum voluptate ea beatitudine perfruatur, quam nonnullo labore & cura sua adipisceretur. Hæc omnia nobis dominus Iesus Christus Dei filius suscepta natura nostra humana, & frater noster factus, præstitit & perfecit. Idemq; cum nobis certam rationem atq; doctrinam, qua tantorum beneficiorum compotes fieri queamus, traderet, simul ordinem certum, & quasi rempub. inter eos, qui doctrinam suam amplecterentur, in-

B   stituit,

stituit, ut beneuolentiam mutuam & concordiam inter se conseruantes, perinde ac in ædificio lapides calce coadunati & inter se deuincti, pro usu & necessitate cuiusq; se inuicem sustentarent, et quasi unius corporis membra mutuis officijs adiuuarent & subleuarent, & ad Deum prouherent, quo facilius & expeditius perfectionem pro suo quisq; modulo adipiscantur, & cum Deo se coniungant. Hæc est Ecclesiæ Dei terrestris, è solis hominibus, quemadmodum audiuiſti, constructa: quam Christus dominus ipse sibi despondit, eiq; totum se impartitus est, ita ut cum ea factus sit una caro, ut eam secum unum spiritum faceret. Cui uelut columnæ & firmamento ueritatis omnes inhæreant oportet, quicunq; participes fieri uolunt supra memoratorum beneficiorum Christi atq; Dei, & ad illam cœlestem atq; angelicam ecclesiam peruenire. AVL. Video discrimen terrestris ac cœlestis ecclesiæ et regni Dei. Sed perge. MONACHVS. Quoniam autem nos terrestris huius ecclesiæ ciues & adscriptitij, non penitus caremus aduersarijs instaurationis & salutis nostræ, & contra eos perpetuò, quoad sumus in hoc seculo, militare ac dubio quodam Marte pugnare nos oportet, militantem uocamus hanc ecclesiam; Illam uerò cœlestem,

Ecclesia militans ac triumphans.

Item, in qua spiritus nō modò angelici, sed etiā
 humani, modò quidem sine corporibus, post
 extremum uerò & uniuersale Dei iudicium cū
 depuratis ab omni sorde terrena & glorificatis
 corporibus gratia Dei confirmati & securi, &
 omni uitio, incommodo, aduersariorū oppug-
 natione, ac periculo uacui, certa ac sempiterna
 felicitate fruuntur, triumphantem uocamus.
 Cæterum nobis, illa in præsens tempus præ-
 termiſſa, de terrestri hac est sermo, in qua quo-
 tidie suspirantes ad Deum vociferamur: Ad-
 ueniat regnum tuum: Quam Christus domi-
 nus Deus & homo, quemadmodum dudum
 ostendi, doctrina sua salutare ex hominibus,
 sanguine suo è potestate dæmonum redemp-
 tis, construxit. Quod quanquam post aliquot
 demum annorum millia à lapsu humano, arca-
 no Dei consilio factum est, tamen etiam ab ini-
 tio statim non prætermisit Deus pro immensa
 clementia & misericordia sua genus humanum
 perditū gratia sua visitare, & auxiliij sui instau-
 rationisq; spem partim obscurius, partim etiā
 expressius ei p̄ patres siue patriarchas sibi cha-
 ros, et p̄ prophetas omniū seculorū atq; natio-
 nū (quales apud ethnicos fuerunt Mercurius
 Trismegistus, & Sybillæ) ostēdere: Atq; ita pe-
 detentim hanc ecclesiam suam ædificauit. Nam

Ecclesiæ mi-
 litantis ex-
 ordium.

& prisci illi homines, utpote Adam, Abel,
 Seth, Enos, Enoch, Noe, Sem, Abraham, Sara,
 Rebecca, Lot, Iob, Moyſes, Ruth, & alij cum
 familijs ſuis Deum agnoſcentes, & adorantes,
 & ſpem et fiduciam ſuam in eo collocantes, uo-
 luntatesq; ſuas ad eius uoluntatem ope ipſius
 accommodantes, erant populus Dei, et fiebant
 lapides huius eccleſiæ, & vel nudis uoluntati-
 bus & ſtudijs uitæ ſuæ ſecundum legem natu-
 ræ (quæ non penitus oblitterata eſt in homine)
 uel etiam ſignis, & cæremonijs quibuſdam ex-
 ternis ex reuelatione diuina, uel traditione ma-
 iorum, rationiſq; dictamine acceptis, Deo ſe,
 ſibiſq; Deum adiungebant, & cum eo ſe unie-
 bant, uberioſiorem clementiam & ſalutem prò-
 miſſam ab eo expectantes. Atq; ita tam ij, qui
 ſecundum legem naturæ uiuentes, promiſſio-
 nes diuinas primis progenitoribus noſtris ſta-
 tim poſt peccatum, aut alijs hominibus poſtea
 per aliquam reuelationem factas amplecteban-
 tur, quàm Iudæi cum lege ſua quondam ad
 hanc eccleſiam pertinuere. Ac ideo ſcriptu-
 ra ſacra nobis indicat de Abele, Enos, E-
 noch, Noa, Abrahamo, Melchiſedecho, Iob,
 eos Deum coluiſſe, ipſiſq; placuiſſe. Hebræ-
 os quoq; eadem ſcriptura eccleſiam Dei uocat.

Fue-

Gen. 4. 5. 6.
 7. 12. 14.
 Iob. 1.
 Num. 20.
 Deut. 23.

Fuerunt enim electus Dei populus, & ab ipso legem & omnem descriptionem atq; rationem reipub. suæ per Moſen acceperunt. Sed quoniam illa omnia, quemadmodum heri prolixè ostendi, Christum promissum Meſſiam, doctorem & ſeruatoreſ totius orbis terrarum, promittebant, & repræſentabant, non diutius quàm ad aduentum eius durare, Deoq; grata eſſe debuere. Quod quidem Deus ipſe Hebræis per Prophetas ſuos ſæpenumero ac multis modis prædixit. Poſteaquam autem Chriſtus dominus, qui eſt finis legis, quemadmodum ſcribit Paulus, aduenit, & illi eum non receperunt, ſed promiſſa Dei & prophetica doctrinam contempſerunt, abiicit eos Deus, ita ut iam non ſint eccleſia ac populus Dei, ſed ſynagoga Sathanæ, quemadmodum ſcribit Ioannes: dicentes ſe ludæos, hoc eſt, Deum confitētes, ſiue populum Dei eſſe, & non ſunt. Etenim obſcurati ſunt oculi eorum, & obturatae aures, hoc eſt, ſenſus & mentes, quod eis pridem per Dauidem & Eſaiam, quemadmodum & Paulus atteſtatur, prædictum erat, ita ut non videant, neq; audiant illum, ad quem eos lex & prophetæ ducebant, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, Meſſiam & filium Dei: ſed eum adhuc fruſtra expectent, aut in lege ſalutis ſuæ fi-

Eccleſia Dei
quàm diu
fuerit apud
Hebræos.

Rom. 10.
Ioan. 1.

Apoca. 3.

Pſal. 68.

Eſa. 6.

Rom. 13.

Gal. 3.

Act. 4.

Ecclesia Dei
nunc soli sunt
Christiani.

Matth. 16.

Act. 5. & 9.
Ephe. 1. 3. 5.
Col. 1.
Matth. 18.

duciam collocent. Hoc idem intellige, si quis adhuc in lege naturæ tantum vellet acquiescere, neglecta doctrina Christi & fide. Non enim est in alio aliquo salus: Nec aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri, ait Petrus. Proinde soli nos Christiani ex Hebræis & ethnicis collecti, vel, ut rectius dicam, electi, nunc sumus Ecclesia Dei: Atque ideo sæpenumero eam ipsam ecclesiam, appellamus ecclesiam Christi vel Christianam, Christum in eo sequuti, qui eam suam ecclesiam dixit: Nonnunquam etiam scriptura eam sine vlllo additamento ecclesiam nominat, quemadmodum in actis Apostolorum, & apud Paulum ad Ephesios & Colossenses. Quin ipse quoque dominus eam sic vocat. Nos quoque appellamus eam sanctam, catholicam, & Apostolicam. Qua de re statim plura dicam. De hac ecclesia sathan, inuidens nobis gratiam Dei & salutem, quam nusquam alibi, quam in ea adipisci quisquam potest, multos homines in errorem, aut in dubitationem duntaxat aliquam, & olim, & nunc adduxit. A VL. Quomodo igitur istam ecclesiam cognoscemus, ne erremus, & humanam aliquam vel malignantium, vel sathanæ et impiorum ecclesiam pro Dei & Christi ecclesia amplectamur? Etenim, quemadmodum

dum heri tu ipse dixisti, etiam Lutherani siue
protestantes, & Sacramentarij, & Anabapti-
stæ, & Valdenses siue Picardi, & Hufsitæ, &
Rufsi atq; Greci, & nulla non secta eam sibi
vendicat. MON. Sic est, quælibet harum secta-
rum se, non nos, neq; vllam aliam sectam, ec-
clesiam Dei esse affirmat. Quin & Donatistæ
& Cathari siue Nouatiani, & pleriq; omnes
prisci heretici nusquam alibi, quàm apud se ve-
ram esse ecclesiam Dei asseuerarunt. AVLICVS.
Quonam igitur pacto veram à falsa discerne-
mus? MON. Audi. Cum intellectus humanus <sup>Humanæ in-
telligentiæ
ratio.</sup> in hoc crassum & peccato corruptum corpus
inditus, & immersus quodammodo, hebes sit,
non potest per se ipse, quemadmodum Deus
vel angeli, qui sunt puræ, illustres, & eximiæ
mentes, vllius rei essentiam causasq; per quas
ad certam rei cuiusq; cognitionem peruenitur,
comprehendere: sed per signa à sensibus, vel
indicio cuiuspiam, cui fidem habet, accepta,
ad cognitionem rei cuiusq; essentiaq; & cau-
sarum eius perueniat oportet. AVLICVS. Ex-
pone istud clarius. MONACHVS. Vno atq;
altero exemplo planum faciam. Quid est so-
le illustrius? Et tamen essentiam & naturam
eius non percipimus, sed per signa quædam
sensibus obuiâ ad quandam cognitionem
eius.

eius peruenimus : nempe quod uidemus eum
esse corpus cœleste, sphæricum, & lucidum,
perpetuo motu terram circumiens, præsentia
sua diem, absentia verò noctem efficiens, cale-
faciens & vegetans terram, & quicquid super
eam, & in ea est. Quid autem intellectus huma-
nus iustius cognoscere debet, quàm se ipsum,
cum sibi ipse nunquam desit? Quonam autem
modo ad eam cognitionem peruenit? Non sa-
ne simplici & nudo intuitu essentia suæ causa-
rumq; eius, quomodo angeli se ipsi norunt, sed
per signa, quæ vel ipse industria sua obseruat
& perpendit, vel sapientium & fide dignorum
hominum doctrina percipit. Ea verò sunt co-
gitatio, sermo, quo alius alij sensa animi sui pa-
refacit, memoria præteritorum, prænotio &
prouidentia futurorum, peritia variarum ar-
tium atq; disciplinarum, consideratio quid ex
quo, & quid prius, quid posterius fieri soleat.
Per hæc signa nos ad animi cognitionem per-
tingere necesse est. Hominem quoq; homo nō
nisi per lineamenta corporis, & maximè faciei,
vocemq; & sermonem cognoscit. Quod si hoc
ita est in ijs rebus, quas in usu quotidiano ha-
bemus, longe magis abditarum rerum cogni-
tionem per signa assequi nos oportet. Proinde
ad ecclesiæ quoq; Dei (quando quidem ea no-
bis

bis per se satis nota non est) cognitionem non
aliter, quàm per signa quædam euidentia per-
uenire nos oportet. A VL. Quæ igitur ea signa
sunt? MON. Lutherani tui (A VL. iam non mei)
MON. Duo signa ostendunt, per quæ vera Dei
ecclesia cognosci, & à falsa internosci possit.
A VL. Quænam? MON. Synceram ac sanā do-
ctrinam Euangelij, & rectum sacramentorum
vsum, A VL. An non rectè? MON. Mox audies.
Sine scriptura quidem certe: sine qua negant
quicquam credi et recipi oportere. Est sanè
vtrumq; hoc in ecclesia Dei: & ut sit necesse est:
neq; est vsquam alibi. Verum enim & syncerum
verbum Dei siue Euangelium, dum nobis
credenda & agenda præscribit, fundamentum
est eius ipsius ecclesiæ, quemadmodum heri de-
monstratum est. Sacramēta verò et ipsa verbo
Dei prodita, cū symbola quædam sunt, qui-
bus ecclesiæ membra internoscuntur, & inter
se consociantur, tum instrumenta excipiendorum
Dei beneficiorum, vniuersæ ecclesiæ
per Christum partorum atq; propositorum.
Habet igitur vtrumq; ecclesia Christi: Et his
notis cū à synagoga sathanæ, ecclesia malignan-
antium, & humanis ecclesijs, tum quadam te-
nus etiam à prisca Hebraici populi ecclesia,
quæ & ipsa Dei ecclesia fuit olim, distingui-
tur.

Ecclesiæ sig-
na secundū
pseudoeuan-
gelicos.

Verbum
Dei vnde Pe-
tendum.

De scriptu-
ris S. contro-
uersia.

Euf. hist. ec-
cl. lib. 3. ca. 3

tur. Sed inter eos, inter quos cōmune est Chri-
stianismi nomen, si sit controuersia, hæc duo
ueram Christi ecclesiam nobis euidenter demō-
strare, & à falsa distinguere nequeunt. Et hæc
ipsa enim uel maximè inter eos ueniunt in cō-
trouersiam. Christus quidem predicando, non
scribēdo olim Euangelij doctrinam propaga-
uit. Prædicarunt & scripserunt Apostoli. Nec
fuit extra cōtrouersiam posterioribus tempo-
ribus, è solis ne traditionibus, an è solis scriptis
Apostolicis, an ex utrisq̃, an potius è neutris,
sed ex reuelationibus diuinis ea petenda esset.
Hoc extremum sequitur etiam nunc Svvenck-
feldius, & secuti sunt olim Enthusiastæ, & Ca-
thaphryges. Fuere olim, qui solas traditiones
amplecterentur. Scripturis solis nituntur cæ-
teri nostri temporis pseudeuangelici, & nixi
sunt olim Arriani, Eunomiani, et Macedonia-
ni. Iam de scripturis non idem omnes senserūt.
Manichæi nanq̃ & Carpocratiani uetus te-
stamentum reijciebant: Alogiani Ioannis euā-
gelium & apocalypsim: Cerdoniani omnia
euangelia, præter Lucæ: Ebionitæ Pauli epi-
stolas: Alij alia, Recipiebāt nōnulli alias quas-
dam scripturas, utpote Petri, Nicodemi, Phi-
lippi, Bartholomæi, Nazareorum euangelia:
Acta Andreæ & Petri; Eiusdem Petri apoca-
lypsin.

lypsin. An autem Euangelici isti de epistola
Iacobi, item de altera Petri, de apocalypsi Io-
annis, de libris Machabæorum, de Ecclesiasti-
co, nobiscum & cum uniuersa tot seculorum
ecclesia consentiunt? At olim quoq; inquit,
de his dubitatum est. Scilicet idem istis est, in
dubium aliquid uocare, & reiicere. Dubitatum
est aliquando, ne semper dubitaretur: Dubita-
tum autē à priuatis siue hominibus, siue eccle-
sijs, definitum ab uniuersa ecclesia: Nec modo
de authoritate horum librorum, uerumetiam
de præcipuis religionis nostræ capitibus (qua-
lis est resurrectio mortuorum) dubitatum, atq;
adeo pugnatum est. Fuerunt enim quidam etiā
tempore Pauli, qui dicebant resurrectionem
mortuorum non esse. Non dissimulant igitur
isti, singularitate se delectari, malleq; cum qui-
busuis paucis, quàm cū catholica ecclesia sen-
tire. Sed ad rem redeo. Sunt, qui cum de scrip-
turis inter se non dissentiant, de sensu tamen
earum maximè dissentiant. Atq; hinc plurimæ
hæreses ortę sunt, quemadmodum prius etiam
ostendi, indoctis & instabilibus, ut ait Petrus,
quæ in his sunt difficilia deprauantibus ad suam
ipforum perditionem. Iam quod ad sacramen-
ta attinet, non modò de usu, uerumetiam de

1. Cor. 15.

De sacramen-
tis cōtrouer-
sia.

Epiph. ad-
uersus hære-
ses lib. 1.
tom. 2. 3.
& lib. 2.
tom. 1. 2.
Euf. hist. Ec-
cle. lib. 4. ca.
7. 10. 11.
Aug. de hæ-
res.

numero & generibus eorum nōnunquam cer-
tatum & variatum est ab ijs, qui se Christi do-
ctrinam amplecti, ecclesiamq; ipsius esse pro-
fitebantur. Seleuciani quidem igni, non aqua
baptizabant: Marcionitæ vel Cataphryges
non viuos modò, sed etiam mortuos: Marco-
lij formam baptismi mutabant: Fuerunt, qui
vno baptismo contenti non essent: Nouatiani
pœnitentiæ locum non relinquebant ijs, qui
post baptismum lapsi essent. Nec deerant his
omnibus scripturarum sacrarum præsidia. Fu-
it ne autem vnquam ulla hæresis, quæ sibi pu-
ram & sanam euangelij doctrinam, rectumq;
sacramentorum vsum non arrogarit, ac diuer-
sum sentientibus, aut vtrumq; aut alterum nō
derogarit? Quid fœdus & abominabilius fuit
Gnosticis, Cerdonianis, Valentinianis, Mar-
cionitis, Adamitis, Manichæis, siue dogmata
spectes, siue rationem vitæ & sacramenta? Si
modo superstitiones & abominandos eorum
ritus tam honesto nomine appellare conuenit.
Dictu infandum est, nec ferunt honestæ aures
ea, quæ de ipsis memoriæ prodita sunt. Et ta-
men ij persuasum habebant, & cæteris suade-
bant, se synceram & sanam doctrinam verbi
Dei sequi, sacramentisq; rectè & secundum
institutionem diuinam vti: Idq; vel morte
sua

sua confirmare non dubitabāt. Modo quoq;
nostro hoc tempore quàm multæ, & inter se
diuersæ ac pugnautes hæreses sunt in Germa-
nia superiore & inferiore, Heluetia, Boemia,
Morauia, Anglia, Dania, Suetia, addā & Prus-
sia & Polonia & Lithuania, quæ neq; de do-
ctrina uerbi Dei, neq; de sacramentis & usu
eorum inter se congruunt. Quænam igitur ex
ijs rectè sentit, quæ perperam? ut inde cog-
noscamus apud quos sit ecclesia Dei, siue Chri-
sti, quam quærimus. Quælibet ecclesiam sibi
uendicat, cæteras uerò ab ea excludit, sibi ipsi
synceram ac sanam doctrinam Euangelij re-
ctumq; sacramentorum usum arrogans, alias
uerò erroris, falsitatis, hæreseos, & insanix cō-
demnans. Nec modo inter sectas hæc est con-
trouersia, uerum etiam inter eiusdem sectæ ho-
mines atq; primores. Melächthon enim, Osi-
ander, et Flacius ex æquo Lutheranam doctri-
nam amplexi, & sanam Euangelij doctrinam
rectumq; sacramentorum usum præ se feren-
tes & sibi uendicantes, nihilominus tamen er-
roris & hæreseos se inuicem condemnant. Ad
eundem modum alicubi ante paucos annos
Osiander, Stancarus, & Merlinus de se inuicē
senserunt. Eadem contentione etiā nunc apud
nos agitur inter eundem Stancarum atq; Las-

Hæretici no-
stri temporis
pugnautes
inter se.

cum, eiusq; satellitem nescio quem Statorium:
usq; adeo, ut ad rogam penè deuentum sit nu-
per Pinciouiae, quamuis utriq; & Lutheranos
& Zvinglianos, ni fallor, se esse uelint. Quo nã
igitur modo per ista pseudeuangelicorum sig-
na cognoscemus, ubi sit ecclesia, ubi non sit?
Quare licet sit in uera ecclesia syncera & sana
doctrina euangelij, rectusq; sacramentorũ usus,
neq; sit usquã alibi, neq; sine his duabus rebus
ecclesia esse possit, neq; sit uera ecclesia quæ his
careat, tamen quoniam in utroq; hoc homines
falli & errare possunt, ac sæpe, quemadmodũ
audiuisti, falluntur & errant, pro uera doctri-
na, & pro recto usu sacramentorum docentes
ea, quæ non sunt eiusmodi, per hæc duo signa
nemo facile ueram ecclesiam Dei nosse potest.
Verũ cognita prius ecclesia, tum demũ cog-
noscimus, quod sit uerum & syncerum uerbũ
Dei, & qui rectus sacramentorum usus: Nem-
pe id utrumq;, quod ecclesia, columna & fir-
mamentum ueritatis, Christum & spiritum
sanctum moderatorem habens, docet ac sequi-
tur. Prodiit ante aliquot annos libellus qui-
dam ex Anglia, cui Ioannes Lascus, qui se ba-
ronem Poloniae, & superintendentem pere-
grinarum ecclesiarum nominat, nomen suum
apposuit. In quo tres notæ ecclesiae Dei de-
scribun-

scribuntur, multo minus certæ, quàm illæ
duæ Lutheranæ. Quanquam eodem quodam-
modo spectare uidentur: Nisi quod mos est
hæreticorum, in alienis inuentis non acquies-
cere, sed aliquid eis addere, uel noui quippi-
am, quamuis ineptius & absurdius nonnun-
quam, excogitare. Sed nihil attinet omnes
omnium ineptias refutare. Nobis certioribus
& illustrioribus ueræ Christi ecclesiæ notis
opus est. Neq; necesse est eas procul, uel al-
tè, uel profundè quærere, neq; è proprio ce-
rebro producere, quemadmodum isti noui
Germanici & Anglici hæretici faciunt, quam-
uis alioqui pernegent, se quicquam recipere,
quod in sacra scriptura expressum non sit;
AVLICVS. Quænam igitur certæ sunt & il-
lustres ueræ ecclesiæ notæ? MONACHVS. Ipse
nobis sese offerunt, ita ut parum absit, quin in
oculos, quemadmodum est in prouerbio, no-
bis incurrant. AVLICVS. Quænam ea sunt?
MONACHVS. Dicam. Apostoli ab ini-
tio prædicationis suæ ex doctrina magistri
sui Christi, & afflatu spiritus sancti perbre-
uem summam fidei religionisq; quam doce-
bant, collegerunt, in qua idiotæ acquiesce-
re possent, & quæ h̄s ad salutem sufficeret.

Si

Symbolum
Apostolorum.

Symbolum
vnde dictū.

Symbola à
Pseudeuan-
gelicis re-
cepta.

VVormati:
colloquium
confessu. 5.

Si quis uerò penitus altiora ac reconditiora
scrutari uellent, ut ad eam summam, sicut auri-
fices aurum ad Lydium lapidem explorarent,
& quid uerum, quid falsum, quid syncerum,
quid corruptum sit in dogmatibus religionis
probarent. Hanc autem summam, uocamus ar-
ticulos uel capita fidei, & symbolum apostoli-
cum, propterea quod id Apostolorum colla-
tione sit compositum, uel si mauis, quod id sit
quasi tessera quædam, qua Christiani se inuicē
cognoscant: quemadmodum in Castris & ex-
ercitibus tesserae dantur, quibus se inuicem mi-
lites, qui sub iisdem signis ac auspicijs militant,
internoscant. Hoc autem symbolum per om-
nes Christianos populos receptū est: Per hoc
pleræque controuersiae, errores atque prauitates,
circa fidem suborientes, tolluntur: Hoc etiam
ipsi quoque Lutherani cum alijs quibusdam po-
sterioribus symbolis ita recipiunt, ut ea,
quamuis scriptura sacra non contineantur, ex
æquo cum scriptura iudices controuersiarum
religionis esse uelint. Quod uel in proximo
VVormatiensi colloquio non obscure pro-
fessi sunt. Quoniam autem Symbolum id per-
breue est, nec omnes penitus errores & con-
trouersias aperte perimit, nonnūquam id san-
cti patres & concilia uniuersalia spiritu sancto
dirigen-

dirigente, quemadmodum usus cuiusque tem-
poris postulabat, alijs & pluribus uerbis ex-
plicarunt, & illustrarunt, à sententia eius non
discedentes. Quod quidem planum fit ex pri-
mo vniuersali concilio Nicæno ad quod, tem-
pore Constantini magni, Imperatoris Roma-
ni, trecenti decem & octo Episcopi conuene-
runt. Ibi enim, quoniam Arrius hæreticus di-
uinitatem & generationem filij Dei in contro-
uersiam reuocabat, & in symbolo illo Aposto-
lico breuiter admodum et obscure de eo fit mē-
tio (uidelicet, Et in Iesum Christum, filium
eius unicum, dominum nostrū) fusius ac plani-
us id patres illi explicarunt hisce uerbis: Ex pa-
tre genitum unicum, hoc est, è substātia patris,
Deum de Deo, lumen de lumine, Deum uerum
de Deo uero, genitum nō factum, homousion,
hoc est, consubstantialē patri: per quem om-
nia facta sunt in cœlis & in terra. Hoc quoque
Symbolum vniuersus populus Christianus
suscepit, non secus, quā illud apostolicum:
Quin & Lutherani suscipiunt. Iam uerò cum
non multo post Macedonius patriarcha Con-
stantinopolitanus de Spiritu sancto cōtrouer-
siam excitasset, quod non sit Omousios, hoc
est, eiusdem essentiae, neque eiusdem potestatis
cum Deo patre & filio, quoniam in superiori-
bus

Nicænum
symbolum.

Constanti-
nopolitanū
symbolum.

D

bus

bus illis symbolis, apostolico inquam et Nice-
no, nihil amplius continebatur de Spiritu san-
cto, quàm, Et in spiritum sanctum: secundum
uniuersale concilium, ad quod opera & studio
Gratiani ac Theodosij imperatorum centum
quingenta Episcopi Cōstantinopolim cō-
uenerunt, adiungendo id, quod ab apostolis
prolixitatis atq; difficultatis vitandæ causa pre-
termissum erat, ita caput illud explanauit: Cre-
dimus in spiritum sanctum, dominum & uiui-
ficantem, qui ex patre procedit: qui cum patre
& filio simul adoratur & conglorificatur: qui
locutus est per Prophetas. Atq; his uerbis, &
hac explanatione hæresis illa euerfa est. Vt au-
tem ad rem redeam: in illo ipso Symbolo apo-
stolico inter alia capita illud quoq; est: Credo
sanctā ecclesiam catholicā. Ecce habes duas no-
tas, quibus uera Dei ecclesia cognoscit, nimirū
q; ea sit sancta, & catholica. Sed quoniā multi
existebāt schismatici & heretici, qui praua am-
bitione ducti, cœt⁹ peculiares congregabāt, ab
uniuersa Christi ecclesia sese segregātes, & ni-
hilominus duas illas notas sibi vēdicabant, ac
sanctā et catholicā, & p inde uerā Dei ecclesiā
se esse iactabāt, hac de causa Cōstantinopolita-
nū illud conciliū, cuius mentionē modò feci,
spiritu sancto adspirāte, ad duas illas notas ec-
clesiæ, toridē alias apposuit: atq; ita articulū il-
lum

Ecclesiæ Dei
vera nota.

Iū explanauit: Et unā, sanctā, catholicā, & apo-
 stolicam ecclesiā: Quò planius omnibus fieret,
 nullos hereticos, neq; schismaticos, quamlibet
 sancti esse uideātur, & p multas orbis terrarum
 oras diffusi sint, ad ecclesiā Dei pertinere, quā-
 doquidem sese ab unitate ecclesiæ segregant, &
 apostolica instituta aspernātur. Hoc ita in ho-
 diernum usq; diē Christiani populi in templis
 pfitentur, & circa sacra cātitant. Hæ sunt ueræ
 errorisq; expertes notę, per spiritum sanctum,
 qui ecclesiā & concilia legitima, quale illud
 fuit, gubernat, nobis proditæ, per quas ueram
 Dei ecclesiā cognoscimus, & cognoscere de-
 bemus: Quæ est una, sancta, catholica, & apo-
 stolica. A VL. Planius ista mihi explicari uelim.
 MON. Bene mones. Nam has quoq; notas hæ-
 retici & schismatici falsis interpretationibus
 nōnunquam conuenticulis, et cōciliabulis suis
 uendicant, ueræ autem ecclesiæ adimere conā-
 tur. Quamobrem expendamus eas singulas di-
 ligentius. Ordiamur autem ab ijs, quæ sunt in
 symbolo apostolico. Primū igitur sanctam esse
 oportet ecclesiā: Et meritò, cū per eū ædificata
 sit, qui sanctus sanctorū est, & qui dicit: Sancti
 estote, quia ego sanctus sum dominus Deus
 uester. Ac propterea Ioannes in Apocalypsi
 appellat eam ciuitatem sanctam; Paulus etiam
 testificatur, quod Christus dilexit ecclesiā,

Daniel. 9.

Leuit. 19.

Apoc. 21.

Ephes. 5.

Huf, Vicleffi,
Abailardi,
Picardorum
atq; Dona-
tistarū error
de Ecclesia.

2. Pet. 3.
Ephes. 5.

Aug. in
Enchir. in
fine lib. 1.

et seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret.
Et mox: ut sancta & immaculata. Atq; hinc Io-
annes Hus Boëmus, & ante eū Vicleffus, ante
utrumq; autem, tempore diui Bernardi, Petrus
quidam Abailardus, ac eodem ferè tempore
Picardi siue Valdenses, deniq; ante mille cen-
tum annos Donatus in Africa, occasionem er-
roris sumpserunt, quem nostra memoria Lu-
therus cum discipulis suis initiò sequutus est,
asserentes, quod quemadmodum in cœlis, ita
& in terris boni soli & sancti, ue, Isicut Ioannes
Hus dicere maluit, electi & prædestinati ad
gloriam, ad ecclesiam pertineant: mali uerò &
præsciti ad pœnam, ab ea exclusi sint. Atq; hoc
dogma suum scripturis confirmabant, de pra-
uantes eas ad suam ipsorum perditionem. Scri-
bit enim Paulus, quemadmodum modò com-
memorauī, quod Christus dilexit ecclesiam, &
seipsum tradidit pro ea, ut eam sanctificaret,
mundans eam lauacro aquæ in uerbo uitæ, ut
exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, nō ha-
bentem maculam, aut rugam, aut aliquid hu-
iusmodi: sed ut sit sancta et immaculata. Verū
hoc in futuro demum perficietur seculo. Quod
Augustinus quoq; his uerbis confirmat: Hec
omnia prorsus hominum mala Christiani la-
uacri sanctitate tolluntur, quo mundat eccle-
siam

fiam suam Christus, ut exhibeat eam sibi, non
in isto seculo, sed in futuro, non habentem ma-
culam, neq; rugam, aut aliquid huiusmodi. Li-
bet autem hic mihi & sequentia mox ibi uerba,
quibus doctor ille sanctus istorum dogma re-
fellit, recitare. Nam qui modo, inquit, eam ta-
lem esse dicunt, & tamen in illa sunt, quoniam
& ipsi farentur se habere peccata, si uerum di-
cunt, profecto quoniam mundi non sunt a pec-
catis, habet in eis ecclesia maculam: Si autem
falsum dicunt, quia corde duplici loquuntur,
habet in eis ecclesia rugam: Si autem dicunt se
habere ista, non ipsam, ergo se non esse mem-
bra eius, nec ad corpus eius pertinere fatean-
tur, ut etiam sua confessione damnentur. Hæc
ille de sanctitate ecclesiæ. Verumtamen etiam
in hoc seculo rectè sancta dicitur, & est eccle-
sia, quemadmodum statim ostēdam: nec prop-
terea mali atq; præsciti ad damnationem, ab ea
excluduntur: cumq; in ea sint, sanctitatem eius
non contaminant. Esse autem malos in eccle-
sia, falsumq; ac erroneum dogma esse, si quis
aliter sentiat, non modo concilijs uniuersali-
bus, quæ id dogma damnarunt, uerum etiam
uerbo Dei probari potest, ubi Christus regnū
cælorum (per quod non aliud, quàm hanc ip-
sam ecclesiam suam in terris uersantem intel-

Malos &
præscitos esse
in ecclesia.

lexit) modo sagenæ missæ in mare, modo se-
 menti, modo nuptiis, modo decem uirginibus,
 modo negotiationi, modo ouili comparat. Io-
 annes etiam Baptista aræ, Paulus uerò magne
 domui similem facit. Et in ueteri testamento ea
 per arcam Noe significatur. Nam & in arca illa
 fuerunt munda et immunda animalia (Quo fit,
 ut non grauati nos quoque in arca nostra omne
 genus animalium immundorum contineri fatea-
 mur, quam ob rem iustam se à nobis disceden-
 di causam habuisse sanctulus quidam de grege
 istorum Lutherorum uinglianus arbitratur)
 Et in magna domo non modò sunt uasa aurea
 & argentea, uerum etiam lignea & fictilia, &
 alia quidem in honorem, alia uerò in cōtume-
 liā: Et in arca usque ad repurgationem, hoc est,
 ad iudicium Dei, non solum est triticum, sed
 etiam palea: In sarena quoque sunt boni & ma-
 li pisces, donec ea ad littus extrahatur, hoc est,
 usque ad consumationem seculi, quemadmo-
 dum ipse dominus interpretatur, Ibi demum
 Angeli eos separabunt: Semen etiam illud,
 quod cecidit secus uiam, & super petram, &
 inter spinas, & aliud quidem spinæ suffoca-
 runt, aliud autem sol arefecit, aliud uerò uo-
 lucres cœli comederunt, illos denotat, quem-
 admo-

Gen. 7.

1. Tim. 3.

Ioan. 1.

Math. 13.

Ibidem.

admodum ipse Christus interpretatur, qui cum susceperint uerbum Dei, seducti à diabolo, uel prosperis rebus dementati, aduersus eam succumbentes, non secundum id uiuunt, neque fructum afferunt. Ad nuptias quoque, serui patrisfamilias, hoc est, apostoli, & successores eorum congregarunt bonos & malos, & is qui per fidem & baptismum ad eas iam intrauerat, sed non habebat uestem nuptialem, (charitatem uidelicet bonorum operum parentem) non prius eiectus est, quam introiuit paterfamilias, ut uideret discumbentes, hoc est, post obitum cuiusque, cum acta ab eo uita Dei examinatur. Virgines item, tum demum, ubi dormierunt, hoc est, post mortem, fatuæ à sapientibus, & non habentes oleum in lampadibus, hoc est, charitatem fidei coniunctam, ab habentibus separatae sunt. Paulus etiam timet uirgini suae, quam Christo iam desponderat, hoc est, Corinthiis, ad quos scribit, qui iam erant in ecclesia, ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpant sensus ipsorum, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo Iesu. Electi autem et prædestinati ad gloriã, sunt extra id periculũ.

Serui

Matth. 25.
Luc. 19.

Serui quoque illi, quibus homo nobilis abiens in regionem longinquam, hoc est, Christus dominus, transiens ex hoc mundo ad cœlos, bonorum atque doctrinæ suæ administrationem negotiationemque cōmisit, omnes quidem sub potestate ipsius, & in domo eius, hoc est, in ecclesia erant, non omnes tamen eius uoluntati obtemperarunt, nec omnes intrarunt in gaudium eius: uerū seruus malus & piger eiectus

Matth. 25.

est in tenebras exteriores: non prius tamen, quā dominus rediit ad ponendam cum eis rationem, hoc est, ad iudicium. Denique in ouili filij hominis nō modò oues sunt, sed etiā hœdi, qui statuentur à sinistris, & quibus dicet: Ite maledicti in ignem æternum: Nec prius eos segregabit, quā cum uenerit in maiestate sua cum angelis suis. Vnde euidenter apparet, nō solos bonos, electos, & prædestinatos ad salutem, esse in hac terrestri ecclesia, uerum etiam malos & præscitos ad damnationem. Postremo dominus ipse aperte dicit, Esse in regno suo, hoc est, in ecclesia, scandala, & eos qui faciunt iniquitatem, hoc est, malos & iniustos, qui in cōsummatione demum seculi colligentur, & in caminum ignis mittentur. Quod si ita esset, quemadmodum heretici isti asseuerāt, quòd soli boni & electi, ad ecclesiam pertine-

Matth. 13.

ant,

ant, inanis esset et indigna filio Dei doctrina il-
la apud Matthæum, ubi illum, qui in nos pec- Matth. 18.
cauerit, nec fuerit correctus una atq; altera ad-
monitione fraterna, iubet denunciari ecclesiæ:
ac si eam non audierit, pro ethnico & publica-
no haberi. Certè ibi non de eo loquitur, qui sit
alioqui ethnicus uel Iudeus, & extra ecclesiam.
Significâter enim dixit: Si peccauerit in te fra- Matth. 18.
ter tuus: Nempe qui eundem habet patrem Deum,
& eandem matrem ecclesiam. Vbi autem quæ-
reremus, aut quibus notis agnosceremus eam
ecclesiam, cui dominus denunciare iubet fratrem
incorrigibilem, & quam audiri uult, si sancti
tantum & electi ad eam pertinerent? Nemo
enim sine peculiari reuelatione diuina certus
est de cuiusquâ electione & gratia, ac ne de sua
quidem quisquam, quemadmodum & Salomon
scripsit: Nescit homo utrum amore, an odio Ecclesiast. 9.
dignus sit. Et Paulus admonet eum, qui fide Roman. 11.
stat, in gratia Dei uidelicet, ne altum sapiat, sed
timeat, ne forte Deus ipsi non parcat, qui na-
turalibus ramis non pepercit. Proinde falsum
est & hæreticum dogma istud de ecclesia, & iam
olim ab ipsa ecclesia damnatum. In cœlis de-
mum id perficietur, ut ecclesia in nullo suo mem-
bro habeat maculam, aut rugam, aut aliquid
huiusmodi, sed ut sit sancta et immaculata, quã-

do mors nō erit ultra, neq; luctus, neq; clamor,
neq; dolor, quemadmodum Ioannes scribit in
Apoca. 21. Apocalypsi. Nunc omnis creatura ingemiscit
Roman. 8. nobiscum, & parturit adhuc: Non solum autem
illa, sed & nos ipsi primitias spiritus habentes,
quemadmodū inquit Paulus, & ipsi intra nos
gemimus adoptionem filiorum Dei, expectan-
tes redemptionem corporis nostri. Ibi omnis
creatura liberabitur à seruitute corruptionis in
Apoca. 21. libertatem gloriæ filiorum Dei: Illuc non in-
trabit aliquid coinquinatum, aut abominatio-
nem faciens, & mendacium: Ibi demum uerè &
perfectè erit sancta ecclesia, quando Deus erit
2. Cor. 15. omnia in omnibus, carne, mundo, ac sathana
deuictis, contra quos hostes omnibus nobis,
quicunq; terrestres huius ecclesiæ membra su-
mus, bellandū est: nec omnes tamen, neq; sem-
per uictoriam reportamus. Imò nemo est,
Prouer. 20. quemadmodum scriptum reliquit Salomon,
qui dicere possit, Mundum est cor meum, liber
1. Ioan. 1. sum à peccato. Si quis autem dicit, ipse se se-
ducit, ut ait Ioannes, & ueritas in eo non est.
Nec tamen statim per lapsum & peccatum de-
sinimus esse membra ecclesiæ: Nisi quis seipsum
segregauerit, aut per rectores eius, quibus Chri-
stus dedit in terris potestatem ligandi & sol-
uendi, resectus fuerit. Qua de re postea fusius
&

& euidentius dici poterit. Atq; ita continet
hæc ecclesia bonos & malos, uocatos & ele- Malos esse
membra
ecclesiæ
ctos, præscitos ad damnationem, & prædesti-
natos ad gloriam. Neq; hoc iam diffitentur
Lutherani, ij præsertim, qui confessionem Au-
gustanam sequuntur, nisi quòd malos & pec-
catores uera tamẽ ecclesiæ membra esse negant,
propterea quod uiua non sint. Aiunt enim, si-
cut animal exanime non est uerè animal, sed
cadauer (quod nos pueri adhuc in scholis di-
scebamus) ita membrũ inanime, quamuis spe-
ciem membri retineat, non esse uerum mem-
brum, quandoquidem nullam agendi & ope-
randi aliquid facultatem habet. Sed hic quoq;
eorum error est, qui facile refelli & eueri po-
test, si ostendamus, talia membra habere uim
agendi, & agere efficaciter in hoc ipso Christi
corpore. Etenim possunt nihilominus mali &
peccatores homines, quamdiu manent in ec-
clesia, efficaciter & utiliter baptizare, absoluere
à peccatis, eucharistiam & alia sacramenta ad-
ministrare, miracula edere, prophetare, & alias
functiones ecclesiasticas, ad quas uocati sunt,
exercere. Hæc uerò sunt actiones membrorum
huius corporis, hoc est, ecclesiæ, quemadmo-
dum testificatur Paulus ad Corinthios scri- 1. Cor. 12.
bens, quæ sine uita, & gratia spiritus sancti

E ij non

Mali mini-
stri ecclesie
utiliter mi-
nistrant.

Ioan. 12.

Matth. 10.
Marc. 6.

Luc. 9.

Matth. 7.

non exercentur. Quod autem mali & peccatores eiusmodi functiones rectè ad utilitatem aliorum hominum exercere possint & exercent, argumento est Iudas Iscariotes, qui licet auarus & fur esset, erat tamen apostolus: Quod ex illis uerbis dominiprehenditur: Nonne ego uos duodecim elegi, & unus ex uobis diabolus est? Dicebat autem, inquit Euangelista, de Iuda Simonis Iscariote, qui erat unus de duodecim, nimirum apostolis: & ex quo cum cæteris dedit ei dominus ipse potestatem eijciendi dæmonia, & curandi languores: nec minus ad ipsum, quàm ad cæteros illa uerba dicebat: Qui uos recipit, me recipit: Neque negauit ei quicquam, quod ad functionem apostolicam pertineret. Atque ita baptizabat & ipse proculdubio, & alias apostolicas functiones exercebat: Nec erat deterius aut minus efficax baptismus eius, quàm Petri, Ioannis, & Iacobi. Quod itidem de alijs actionibus apostolicis intelligendum est. Ne Petrus quidem apostolatam amissit eo, quod ter dominum negauit. Neque illis, quibus Christus dicet in iudicio: Nō noui uos, Discedite à me, qui operamini iniquitatem: quicquid defuit, uel deest ad prophetandum in nomine eius, eijcienda dæmonia, & miracula edenda, quemadmodum ipse apud Matthæum prædixit.

dixit. Sed fatentur ipsi quoque hæretici, tales
functiones ecclesiasticas à malis hominibus re-
cte & utiliter exerceri: Vnde colligitur, eius-
modi homines, cum exerceant eas actiones, quæ
sine uita exerceri non possunt, non penitus mor-
tua esse membra ecclesiæ. Verum quidem est, Vita Chri-
eos interiorem uitam, quæ est charitas Dei er- stiani homi-
ga nos, accendens nos ad amorem sui & mu- nis.
tuum, & omnes actiones nostras, quo ad nos Peccatores
iplos, & nostram ipsorum salutem, uiuificans, uita sunt &
non habere. Hinc est, quod & Paulus de uidua mortua mē-
in delitijs uiuente scribit, Quod uiuens mortua bra ecclesiæ.
sit. A VL. Quo nam modo idem homo uiuus, & 1. Timot. 5.
non uiuus esse potest? MON. Imò docent medi-
ci, morbis quibusdā adimi homini uitam ratio-
nalē, & uiuere tamē eum nihilominus uita ani-
mantium uel stirpiū duntaxat. Nec id absurdū
est, cum triplici uita uiuat homo. Quinetiam
in integri et sani hominis, uel cuiusuis animan-
tis corpore, crines, seu pili, ungues, ungulæ,
dētes, cornua, calla, uarices, uerrucæ, licet sensu
motuque careant, & nullā uiui animantis actio-
nem exerceant, non penitus tamen uita carent,
alimentumque & augmentum, & incolumita-
tem de corpore capiunt, ita ut non computre-
scant (sicut ea quæ resecta sunt, & uita prorsus
carent) & non nihil his, quibus adhærent, mem-

Vita mem-
brorum ec-
clesiæ du-
plex.

1. Ioan. 5.

Mali qualia
sint membra
ecclesiæ.

bris uel speciei, uel etiã adminiculi ad functio-
nes ipsorum afferunt. Ita nihil aberrauerimus,
si malos & peccatores quodam modo uiua, &
quodam modo non uiua membra ecclesiæ esse
dicamus. Est enim duplex & huius corporis
Christi mystici uita: altera spiritualis & interi-
or, qua h̄ modo præditi sunt, qui sunt in gratia
Dei, & per charitatem in Christo manent, &
Christus in ipsis: ac propterea non peccant,
ut ait Ioannes, quia generatio Dei conseruat
eos, & malignus non tangit eos: Altera est ex-
terior & politica, per quam externæ actiones
ad salutem, incolumitatem, & gubernationem
totius corporis huius mystici, & partium eius,
etiam à peccatoribus, quoad ab eo præcisi non
sunt, uel ipsi se non præciderunt, exercentur.
Vel unguium igitur, & cornuum, uaricum, cri-
nium, callorumq; uicem si in Christi corpore
peccatores obtineant, uiuunt certè quodam
modo, & membra sunt eius. Quod si qui praua
peccandi libidine & consuetudine corrupti,
penitus obduruerunt, et quasi computruerunt,
uel aridorum duntaxat & putrium membrorū
uicem obtinent in ecclesia, quæ licet nullum
uitalem uigorem in se habeant, uel specie tenus
tamen corporis integritatem atq; decorem ex-
plent, quandiu nō sunt ab eo præcisa. Tamen si
uidere

uidere licet putres in ore hominis dentes, quā
 diu hærent gingiuis & mandibulis in serie cæ-
 terorum, nō modo uenustati oris conferre, sed
 esse etiam nonnullo adminiculo mandenti, &
 loquenti. Atq; ob id talia malè affecta, & mor-
 tua membra, hoc est, mali et præsciti in cōdem-
 nationem, simul cum bonis sunt in hoc corpo-
 re ecclesiæ, & sunt uera, uel numero duntaxat,
 licet nō penitus uiua, membra eius: Ac nihilo-
 minus sancta est ecclesia ex eiusmodi homini-
 bus, bonis uidelicet ac malis, collecta. Populū
 quoq; Israël, author libri sapientiæ iustum, Ecclesia fan-
 cta est, licet
 malos con-
 tineat.
 Esaias & Moses populum sanctum appellant, Sapien. 15.
 licet in eo longe plures essent iniusti & impuri. & 19.
 Regnabat inter Corinthios uiuente adhuc Pau-
 lo discordia & contentio, fuerumq; ij tumidi et
 incontinentes, & alijs peccatis obnoxij, ita ut
 eos Paulus idem grauitè increparet, minare-
 turq; eis: Et tamen eos sanctificatos, sanctos &
 ecclesiam Dei sanctā appellat: Itemq; Collof-
 senses, licet eos adhuc iubeat mortificare forni-
 cationem, libidinem, concupiscentiam malam,
 auaritiam, et alia uitia: Vnde apparet, eos non-
 dum immunes fuisse à uitijs & peccatis. Quod
 si ille ecclesiæ, quamuis haberent inter se pecca-
 tores, sanctæ fuerūt, igitur & uniuersa ecclesia,
 ex illis quasi partibus, et membris coagmētata,
 sancta

Ecclesia fan-
 cta est, licet
 malos con-
 tineat.

Sapien. 15.

& 19.

Esa. 63.

Deut. 7.

1. Cor. 1. 3.

4. 5.

2. Cor. 10.

11. 12. 13.

1. Cor. 1. 3.

Coloss. 3.

Ephes. r.

Mali parti-
cipes sancti-
tatis eccle-
siae.

Ioan. 14.
Ioan. 5.

sancta est, quamuis non omnia membra eius acceptam sanctitatem retineant, nec rectè Paulina illa uerba usurpare possint: Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Quemadmodū corpus etiam uocamus uiuum, licet uarices, callosa, atq; adeo arida, paralyti affecta, uel syderata, & putrida quædā membra habeat. Neq; auferunt ecclesiae sanctitatem mali, quamuis multitudine bonos superent, (Neq; enim à maiore, sed à meliore parte res quælibet nomen habet) Et participant autem ij quodam modo sanctitatem bonorum, quo ad in cōmunitate eorum, uel externa duntaxat, perdurant, amissamq; & uitam & sanctitatem, pijs illorum precibus & ope adiuti, recuperare possunt. Quemadmodum in arboribus quoq; rami aridi & mortui nonnunquam uitali succo per uiuum stipitem à radice irrigati reuirescunt & uitam recipiūt. Quin longe id est expeditius & usitatus in corpore Christi mystico: Cuius caput cum non modo uiuum, sed etiam uita ipsa sit, quos uult uiuificans, nullo negotio mortua membra sua ad uitam reuocat, aliorum præsertim uiuentium membrorū studijs & precibus interuenientibus. Quod nisi ita fieret, frustra inuicē pro nobis oraremus, ac di-

ac diuinitus orare iuberemur, frustra^q eadem Matth. 6.
 dixisset ueritas: Qui recipit iustū in nomine iu- Iac. 5.
 sti, mercedem iusti accipiet. Itaq; rectissimè in Matth. 10.
 symbolo, statim post ecclesiam, siue adeò simul
 cū ecclesia, sanctorū cōmunionem profiteamur,
 ut certò credamus, nos quicūq; ecclesiæ mem-
 bra sumus, etiam minus sanctos cum sanctis
 sancta omnia inter nos habere quodammodo
 communia. Cum autem tanta sit uis huius cō-
 munionis, etiam atq; etiam cogitandum est,
 quàm sit periculosum atq; exitiabile ab ea dis-
 cedere. Quod sit non modò per hæresim atq;
 schisma, uerum etiam per clauēs ecclesiæ, & ex-
 communicationem. Sed ad institutum reuerta-
 mur. Igitur sancta est etiam in hoc mundo ec- Sanctitas ec-
clesiæ qualis.
 clesia. A VL. Quanam autem ratione sancta est?
 Nam & hoc in cōtrouersia esse arbitror. MON.
 Nequa^q. Quacūq; enim notione sanctū acci-
 pias, rectè sancta dicet, et est ecclesia Christi. Est Eph. 5.
 enim per Christum ab omnibus peccatorum Heb. 9.
 inquinamentis mundata, & sanguine eius san- Eph. 1.
 ctificata, ita ut sit sancta & immaculata, quem- Act. 15.
 admodum dixi, licet non in omnibus mēbris
 suis: habetq; perpetuum sanctificatorem spiri-
 tum sanctum, qui eam per doctrinam salutarē,
 fidem, per sacramenta à Christo domino insti-
 tuta, omnemq; cultum diuinum, & sancta ac

bona opera sine interpolatione purificat &
 sanctificat: Neque usquam extra hanc ecclesiam
 & communionem sanctorum, eiusmodi san-
 ctitatem quisquam adipisci potest. Sancta est
 item, eo quod ad cultum diuinum ex omnibus
 populis segregata est: Sicut in lege ueteri di-
 cuntur etiam uestes sanctae, & uasa sancta, diui-
 no cultui dicata: & primogenita hominum &
 animalium dicuntur sanctificata. Qua ratione
 etiam accipiendum uidetur, quod Christus di-
 cit: Et pro eis ego sanctifico meipsum. Petrus
 quidem apostolus Christianos eos, ad quos scri-
 bit, gentem sanctam appellat. Additque rationem,
 inquit: Ut uirtutes annuncietis eius, qui de
 tenebris uos uocauit in admirabile lumen suum.
 Neque enim post exortam lucem Euangelij accep-
 tum est Deo extra ecclesiam ullum sacrificium,
 ullusque cultus: In ea uero sanctus, ac Deo gra-
 tus est, etiam si per peccatores peragatur. Hinc
 est quod Deus per Prophetam statim ecclesiae
 praenunciando dicit: In omni loco (nempe qua-
 cumque diffusa est ecclesia) sibi offerri oblationem
 mundam. Quod quid aliud est, quam sanctam
 ac Deo gratam? Huc illud quoque Zachariae
 uaticinium pertinet, de erecto nobis a Deo cor-
 nu salutis in domo Dauid pueri sui. Ut, inquit,
 sine timore de manu inimicorum nostrorum
 libe

liberati, seruiamus illi in sanctitate & iustitia
coram ipso omnibus diebus nostris. Vtramque
autem hanc ecclesiae sanctitatem Paulus com-
plexus esse uidetur, cum scribit: Quanto ma-
gis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum Heb. 9.
semetipsum obtulit immaculatum Deo, emun-
dabit conscientiam nostram ab operibus mor-
tuis, ad seruiendum Deo. Cum enim dicit, san-
guine Christi nos emundari, priorem sanctita-
tis modum exprimit: Cum autem addit, ad ser-
uiendum Deo, alterum significat. Quod si quis
etiam de ecclesiae sanctitate sic intelligat, quem-
admodum mœnia urbium sancta, et leges san-
ctas latini uocant, quasi inuiolabiles, nihil for-
tassis aberrauerit. Etenim ecclesia Christi, non
super arenam, sed super firmam petram, non
humanis legibus, errori, impuritati & uaria-
tioni obnoxia, sed uero, sancto, & immutabili
inuiolabiliq; uerbo Dei, sicut heri dixi, funda-
ta & constructa est, ita ut portæ inferorum ad-
uersus eam prauales non possint. Nec aber-
rauerit opinor, si quis huc Christi orationem
pertinere existimet, quando pro ijs, quos dedis-
set sibi pater, orat, ut eos sanctificet (hoc est, sta-
biliat) in ueritate. Sic igitur de sanctitate ecclesiae
sentiendum est. Hæc nota seiungit ecclesiam Chri-
sti, non modò à synagoga sathanæ, & ecclesia

Exo. 19.
Deut. 7.

Num. 20.
Psal. 88.

Ioan. 1.

Sanctitatem
qui hæretici
nendicare
nequeant.

malignantium, uerumetiam à ciuilibus & quamuis honestis, profanis tamen huius mundi ecclesijs, quæ sanctitatem per sanguinem Christi, & fidem in ipsum, institutaq; ab eo sacramenta, & spiritum sanctificatorem non habent, neq; conferunt cuiquam, neq; ad uerū & sanctum ueri Dei cultum ab ipso Deo segregatæ sunt. Quanquam autem Israelitica quoq; gens, sanctæ et sanctorum ecclesiæ nomen olim obtinuit, quemadmodum dixi prius, ad cultū diuinum ab ipso Deo peculiariter segregata, habuitq; ab ipso legem et cærimonias per Mo- sen ad emundationem & sanctificationem hominum datas, non ex ijs tamen, sed ex fide in uenturum Messiam & sanctificatorem totius generis humani, quem illæ cærimonie repre- sentabant, etiam tunc ea sanctificationem acci- piebat, quemadmodum heri demonstraui. Et eam quoq; accipere desijt, posteaquam sanctus ille sanctorum, ipsi promissus, uenit, & ipsa eū non recepit. Quin & cultu diuino omnium temporibus & locis exclusa est. Itaq; repudia- ta à Deo, cum sancta non sit, ne ecclesiæ quidē Dei nomen aut ius retinet. Hac etiam nota ex- cluduntur ab ecclesia illi hæretici, qui licet do- ctrinam Christi euangelicam de fide & sacra- mentis suscipere se profiterentur, & ad san- ctimo-

ctimoniam uitæ accomodarent, non credebāt
tamen eum uerum Deum & uerum fuisse ho-
minem, è corpore & anima compositum, ue-
reque propter salutem & sanctificationem ho-
minum sanguinem suum & uitam profudisse,
ac rediuium paulò post recepisse. Quales fue-
runt Ebionitæ, Cerinthiani, Carpocratiani,
Valentiniani, Basilidiani, Marcionitæ, Samo-
sateni, Photiniani, Cerdoniani, Apelliani,
Melchisedechiani, Manichæi, Apollinaristæ,
& alij plurimi, qui uel diuinam, uel humanā in
Christo naturam, ueramque mortem & resurre-
ctionem negarūt. Nec alieni sunt ab huiusmo-
di opinionibus etiam nunc Turcæ, Persæ, Tar-
tari, & Saraceni Mahometani, itemque Mem-
nonij ac Daudidici, in inferiore Germania nu-
per exorti. Quibus addamus licet Osiandri-
nos in Prussia, Cōfessionistarum testimonio.
Neque enim aliter, quā in sanguine Christi, &
quidem rediuiui, Deo nos lauare, emundare,
& sanctificare placuit. Neque id præstare purus
homo, sanctitatis ipse indigus, potuit. Pela-
giani quoque per hanc notam ab ecclesia re-
mouentur; qui licet nihil horum negarent, san-
ctificari tamen posse hominem naturæ uolun-
tatisque suæ uiribus absque gratia diuina asseue-
rabant. Quin et illi, qui sacramentis, à Christo,

Ephes. 5.
Heb. 2. 9. 13

Rom. 1.
1. Cor. 15.

Pseudeuan-
gelici non
sunt sancta
ecclesia.

Ecclesie par-
ticulares nō
habent certā
promissionē
certę verita-

ut sint instrumēta quædā efficacia sanctificadę
ecclesie mēbrorūq; eius singulorum, institutis,
uim omnē et efficiētiam adimūt, eaq; nuda esse
signa uolūt; Vt sunt Lutherani, & Zvvinglia-
ni siue sacramētarij et Picardi, ni fallor, et Ana-
baptistæ. Remouētur etiā ijdem Lutherani &
pseudeuangelici p hanc ipsam notā propterea,
quod certā ac fixā doctrinam non habent, sed
modò hoc, modò aliud aliqd, & quidem cōtra-
riū priori docent, & iā hīc, iā alibi ecclesiā sta-
tuūt, doctrinamq; suā nō ad sanctimoniā et ho-
nestatē uitæ, sed ad libertatem, ut ipsi uocant,
Euangelicam, hoc est, ad euerisionem discipli-
næ, atq; licentiam accommodant, quemadmo-
dum ostendi nudius tertius. Atq; ita omnes hī
nihil habent cōmune cū ecclesia Christi, cū eo-
rum conuentus nō sint sancti. A VL. Statim ne
aūt quilibet cœtus, qui sanctimoniā doctrinæ
ac uitæ, cultusq; diuini, & sanctificationē per
fidem & sanguinem Iesu Christi & sacramen-
ta præ se fert, est ea Ecclesia, de qua hīc loqui-
mur, quæ est columna et firmamentū ueritatis,
et quā nos cū in scripturarū sanctarum inter-
pretatione, tū in omni doctrina audire oportet.
MON. Nequaquam. Sunt enim & fuerunt
in ciuitatibus, populis, & nationibus multi cœ-
tus Christianorū, qui rectē sanctæ ecclesiæ ap-
pellati sunt & appellātur; quēadmodum uocat
Pau-

Paulus ecclesiā Corinthiorum, Laodicensium, ^{1. Cor. 1.}
 Thessalonicensium: Lucas Antiochenā: Ioannes ^{Col. 4.}
 etiā in Apocalypsi septē ecclesiarū Asiā mētio ^{Thef. 1.}
 nē facit: Nos quoq; eodē exēplo Cracouiēsem, ^{Aa. 13.}
 Camenecēsem, Plocensem, Quinq; ecclesiēsem ^{Apo. 1.}
 appellam⁹: Dicit etiā ecclesia Anglica, Græca,
 Occidētalis, Oriētalis. Verū eæ sunt, uel certē
 esse deberēt partes ac mēbra uni⁹ illi⁹ ecclesiæ,
 quæ est spōsa et corp⁹ Christi. Ex his nulli pro-
 priē & peculiariē seruiūt illæ Dei pmissiōes,
 ut ulla earū sit colūna et firmamētum ueritatis,
 certoq; ac ppetuò in ea Christus domin⁹ & spi-
 rit⁹ sanct⁹ maneat, eāq; ita regat, ut portē infe-
 rorū aduersus eā nō prēualeāt. Etenim quēlibet
 earū errare, et ab unitate corporis, hoc est, eccle-
 siæ toti⁹ sese segregare, atq; ita à capite Christo
 domino, q̄ est uia, ueritas, & uita, excidere po-
 test. Quod quidē sæpe non modò uni alicui,
 sed multis etiā pariter pmissu diuino usu uenit,
 ita ut nōnullæ ex eo casu nunquā postea recre-
 atæ sint. Vbi enim nunc sunt clarissimæ illæ,
 quas dudum commemorauī, Græciæ & Asiæ,
 & aliæ totius orientis ecclesiæ? Nonne profa-
 nis nouitatibus et hæresibus cōtaminatæ, et ad
 extremū à barbaris & impijs tyrānis euersæ ac
 deletæ sunt? Quàm multæ autem nostra ætate
 per uim et impotentiam, uel fraudem, uel con-
 uentiam principum, temeritatem plebis,
 pasto-

Ecclesia ca-
tholica.

*Alia nota
ecclesie.*

Gal. 3.

pastorumque leuitatem, aut negligentiam, aut nefariam ambitionem et insolentiam in deuios errores abreptæ & præcipitatae sunt? Quare nulla ex his securè niti debemus, nec possumus, sed catholica tantum, hoc est, uniuersali, quam etiam in symbolo apostolorum profite-
mur. Atque hæc est altera nota ecclesiae eius, quam quærimus, quòd ea non sit unius alicuius ciuitatis aut regionis & regni, aut nationis & linguæ, qualis fuit Israelitica, aut unius temporis, uniusue aut aliquot seculorum, sed per omnes gētes, nationes, linguas, ordines, & genera hominum,, & per omnia secula diffusa, & à principio ad finem usque perdurans. Hoc enim sibi uult nomen catholice. Non est Iudæus, inquit Paulus, neque Græcus: non est seruus, neque liber; nō est masculus, neque foemina: Omnes enim uos unum estis in Christo Iesu. Hæc nota apertius quàm proxima non modò Hebræorum synagogam, uerumetiam plerosque hæreticos & schismaticos ab ecclesia Dei segregat, qui licet Euangelium ac doctrinam Christi recipere & seruare se profiteantur, & sanctitatem inde sibi uendicent, tamen uniuersi Christiani populi societatem atque communionem contemnentes, peculiaria sibi conuenticula instituunt, atque ita à corpore Christi ecclesia

clesia catholica sese segregant : ideoq; & Chri-
stum amittunt, & ex ecclesia Dei fiunt synago-
ga sathanæ, imitantes ipsum in eo, quòd non
colligunt, sed collecta dispergunt. De ijs ipse
dominus apud Matthæum doctrinam nobis Matth. 24.
reliquit, ita dicens : Tunc si quis uobis dixerit,
ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.
Surgent enim pseudochristi & pseudoprophe-
phetæ, & dabunt signa magna & prodigia, ita
ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam
electi. Ecce prædixi uobis. Si ergo dixerint uo-
bis, ecce in deserto est, nolite exire : ecce in pe-
netralibus, nolite credere. En uetat nos crede-
re singulari & angulari loci alicuius doctrinæ;
nec modò ei, quæ ab uno homine, uerum etiam
quæ à cœtu aliquo profecta sit, etiamsi is ipso
Christo & sanctimonia gloriatur, & miracula
ædat. Sed dicit. Quòd prædicabitur hoc euan- Ibidem &
cap. 26.
gelium regni in toto mundo, non Vitember-
gæ tantum, uel Geneuæ, uel Tubingæ, uel in
Saxonia, uel in Boëmia, uel in hac modò aut il-
la lingua. Angelus item sanctę matri eius præ- Luc. 1.
nunciauit, quòd regnabit in domo Iacob, hoc
est, in ecclesia sua, non tantum apostolorum
tempore, aut per aliquot proxima secula, aut
tempore Vicleffi, Hussi, Lutheri, Caluini, sed
in æternum : Et regni eius non erit finis. De
G quo

Psal. 144. quo & Dauid longè ante uaticinatus est, quod
 regnum eius, sit regnum omnium seculorum:
 Psal. 71. Et alibi propriè de Christo domino: Et domi-
 nabitur à mari usq; ad mare, & à flumine usq;
 ad terminos orbis terrarum. Et paulò post, &
 adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gē-
 tes seruient ei. Alibi item: Dominus dixit ad
 me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Postu-
 la à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam,
 & possessionem tuam terminos terræ. In ean-
 dem sententiam Esaias quoq; multis in locis,
 Esa. 49. 52. maximè uerò capite 49. & 52. uaticinatur: quæ,
 ne sim longior, prætermitto, ac dixi quædam
 in eandem sententiam nudius tertius. A VLI.
 Atqui hac ratione ecclesia Christi neq; nunc
 est catholica, neq; unquam fuit, aut dici potuit.
 Quàm multi enim homines, atq; adeo quàm
 multæ gentes & nationes per orbem terrarum
 sunt, & semper fuerunt, quæ uel alienæ pror-
 sus à religione Christiana, uel per hæreses
 uarias ac schismata præcisæ, uestro quoq; iu-
 dicio ad ecclesiam Christi non pertinere, neq;
 pertinent? MONACHVS. Erras, si existimas
 ecclesiam dici catholicam propterea, quod ea
 uel ex uniuerfis hominibus, uel ex uniuerfis
 gentibus & nationibus coagmentata sit,
 A VLLICVS. Cur igitur? MONACHVS.
 Quo-

Catholica
 cur dicatur
 ecclesia.

Quoniā ab ea neq̃ gēs ulla uel natio, neq̃ ullū
 genus hominum conditionē ulla excluditur,
 ac diffundi ea per uniuersum orbem terrarum,
 & per omnia tempora debuit: Nec tamē ubiq̃
 uno & eodem tempore, id fieri necesse est. Di-
 citur etiā Catholica, eò quòd catholica & con-
 sentiente per omnia loca ac tempora fide do-
 ctrinaq̃ fundata est. Atq̃ hinc etiam unaquaq̃ ^{Catholicus}
 loci cuiusuis particularis ecclesia, catholica, & ^{quis.}
 homo quilibet, catholicus rectē dicitur, qui in
 catholica ecclesia permanens catholicam fi-
 dem amplectitur. A VLI. Quid? tempore apo-
 stolorum & nascentis Christianismi, poterat ^{Catholica}
 ne rectē dici ecclesia catholica, & fides catholi- ^{etiam tem-}
 ca? MONACHVS. Maximē. Quicunq̃ enim ^{pore aposto-}
 factierant Christiani, idem sentiebant, in ea ^{lorum eccle-}
 dem regula permanebant, nec se per conten- ^{sia.}
 tionem ab unitate segregabant. Nec enim ^{Phil.3.}
 aliud docebat Petrus, quā Ioannes: Nec ali-
 ud Mathias aut Paulus aut eius discipuli Ti-
 motheus ac Titus, quā ceteri apostoli: Nec
 idem aliud hodie, cras aliud: Quod nouis istis
 euangelistis non nouum est. Nec aliud seque-
 bantur Hierosolymitani, aliud Samaritani,
 aliud Damasceni, aliud Antiocheni, aliud ad-
 uenæ dispersionis Ponti, Galatiæ, Capadocię,
 Asiæ, & Bithyniæ, ad quos scripsit Petrus,

1. Pet. 2.

Act. 4.

Mar. 1 6.

Matth. 28.

Psal. 18.

Ath. in sym.

Cataphry-
ges non ca-
tholici.

aliud Romani, Corinthij, Galathe, Thessaloni-
censes, ad quos Paulus: Sed omnis multitudi-
nis credentium, ut iterè scribit Lucas, erat cor-
unum & anima una. Etiam autem à domino
præceptum acceperant apostoli, ut irent in or-
bem uniuersum, & prædicarent omni creatu-
ræ. Cui præcepto primùm quidem uotis pa-
rebant, mox etiam re ipsa in omnem terram
exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uer-
ba eorum. Sic igitur etiam tunc erat catholica
ecclesia, & fides catholica: quam nisi quis fide-
liter firmiterq; crediderit, ut ait Athanasius,
saluus esse non poterit. Cæterum ubi in con-
uentum aliquem hominum Christi fidem pro-
fitētium, à cæteris autem uel eiusdem, uel supe-
riorū temporū & seculorum ecclesijs in aliquo
dogmate dissidentium, & segregātium sese per
contumaciam & contentionem incideris, cer-
tum habeto, non esse eam ueram Christi eccle-
siam, quamuis Christum & euangelium iactet,
& omnem sanctitatem præ se ferat. Proinde
Phrygiæ siue Cataphryges, quamuis ueram
Christi ecclesiam se esse iactarent, nec esset exi-
gua ea hominum multitudo, utpote totam fe-
rè Phrygiam, à qua et nomē accepit, aliasq; itē
gentes quodam tempore complexa, nec deesset
ei sanctitatis per Christū, fidemq; & sacramēta
quæsi-

quæsitæ, & in cultu diuino moribusq; & institutis elucens opinio, nō erāt tamē uera Christi ecclesia, quoniā disiungebāt sese ab uniuersa siue catholica cæterorū Christianorū populorum, nec modò illius, uerū etiam superiorum temporum ecclesia, & cū de spiritu sancto & secundis nuptiis, tum alijs quibusdam de rebus ad fidem & religionē Christianam pertinentibus præfractè diuersum sentiebāt, Mōtani doctrinā secuti. Iam Donatistarum secta Africa, Donatistæ. quæ tertia mundi pars est, & supra quadringētos episcopos aliquando habuit, maximā partē puaserat, & p multos annos durauit, magna cōtentione propugnata: Et cū in cæteris omnibus, aut plerisq; dūtaxat, fidem catholicā teneret, à cæterorum Christianorum populorum societate, hoc est, à catholica ecclesia propter contentiosam episcopi Carthaginensis electionem prætextu retinendæ sanctitatis, & uitandæ idololatricę contagionis sese abrupit. Nam rebaptizādorū eorū, qui ab impuris aut hæreticis baptizati essent, dogma, neq; statim, neq; uniuersē suscepit. Vel hoc igitur solo nomine non erat ea uera Christi ecclesia, quāuis id sibi maximē uendicaret, quia catholicæ ecclesię, cū per illa ipsa, tū per alia multa totius orbis terrarum loca non modò tunc, sed etiam cunctis superioribus temporibus diffusæ atq; consen-

Arriani.
Nestoriani.
Eutychiani.
Monotheli-
tæ.

Aërius.
Iovinianus.
Vigilantius.

tientis, communitatem deserebat: Eoꝝ potis-
simum argumento à D Augustino, alijsq̃ san-
ctis patribus oppugnata, refutata, ac deleta est.
Quid Arriana, Nestoriana, Eutychiana,
Monothelitica hæresis? An non singulæ Chri-
sti ecclesiæ nomen usurparunt? Num au-
tem potuerunt uel ausæ sunt eæ conuentibus
ac dogmatibus suis uniuersitatis, itidem, atq̃
sanctitatis, notam in speciem duntaxat uendi-
care? Erant eæ quidem & locis & temporibus
lōgè lateq̃ propagatæ: Arriana sanè plurimas
ecclesias cum pastoribus ac præsidibus ipsarū
peruaserat, durauitq̃ supra ducentos, nec scio
an totos trecentos annos: Sed cū hæc, tum
illæ aliæ à suis authoribus multo post exortam
religionem Christianam sumpsere originem,
& præciderunt se à consensu & communitate
reliqui populi Christiani, hoc est, à catholica
superiorum temporum ecclesia per apostolos
fundata: quæ quamuis ad paucitatem tunc re-
ducta, retinebat tamen & custodiebat doctrinæ
depositum id, quod unà cum illis ipsis defecto-
ribus quasi per manus traditum à maioribus
suis acceperat. Proinde nulla earū fuit catholi-
ca, neq̃ pars catholicæ, atq̃ ideo ne Christi
quidem ecclesia: Iam uerò Aërii, Ioviniani, &
Vigilanti doctrina de ieiunijs, festis diebus,
inuocatione sanctorum qui ex hoc seculo de-
cesserunt,

cesserunt, & reliquijs eorum, ac de non orando
pro mortuis, ante mille ducentos annos exor-
ta erat, & per complura loca peruagata: cumq;
paulò post interquieuiſſet, ante quadringētos
annos in Burgundia & Gallia reſuſcitata eſt.
Et cum ibi quoq; non diu duraffet, noſtro tem-
pore à Luthero ac diſcipulis eius in Saxonia
renouata eſt. Huius doctrinæ ſectatores uolūt
& ipſi haberi pro eccleſia Dei, ac nos qui iam
inde ab initio ſecus ſentimus, ab ea excludere
conātur, & Antichriſtos ac idololatrias appel-
lant. Verū quàmlibet uetus ea ſecta ſit, et per
multos populos peruaſerit, non poteſt tamen
ea dici eccleſia catholica. Nā neq; ab initio na-
ſcētis fidei exorta eſt, neq; p̄ omnes Chriſtia-
nos populos recepta, neq; p̄petuò durauit, ubi
erat recepta. Quin etiā nūc poſt Lutheri inte-
ritum ea diuiſa eſt in plures factiones: quarum
quælibet ſe uerā eccleſiā eſſe aſſeuerat, reliquas
aut omnes ab ea remouet, etiā cū anathemate.
Nulla certè catholicā ſe dicere poteſt. Iā Zvin-
gliani, ſiue Caluiniiani, ſiue ſacramētarij quàm
rectè catholicæ eccleſiæ nomine gloriari poſ-
ſunt: qui nuper à nobis & uniuerſorum Chri-
ſtianorum populorum conſenſu diſcedentes,
exorti ſunt. Quod ſi ad Berengarium origi-
nem ſuam referre uolunt, certè ille quoq; non
multo minus mille annis poſt Chriſtum &
apo-

Lutherani.

Zvingliani.

Berégartus.

Anabaptistę.
Picardi.
Svenckfeldiani.
Osiandrii.

Luth. cōtra
Ambros.
Cathar.

Brentius in
Prolog.

apostolos extitit, & in angulo quodam extitit, nec ullam ferè post se posteritatem reliquit, quæ uel particularis, nedum catholicæ ecclesię nomē usurpare posset, uel auderet. Mitto Anabaptistas, Picardos, Svenckfeldianos, Osiandrinos, & alias eiusmodi pestes, quæ paucitate gloriantur, tantum abest, ut catholicæ ecclesię nomen sumere sibi ardeant. Quin omnes isti euangelici, quoties ecclesię mentionem faciūt, suas ecclesias, uel Dei tantum, siue Christi ecclesiam dicunt, catholicam omittentes, quam omnes in uniuersum Christiani populi iam inde à temporibus apostolorum profitētur. Imò censet Lutherus, conciliorum & scripturarum sacrarū ac totius Christi ecclesię Aristarchus, rectè prætermitti posse in symbolo nomen catholicæ: & Christianā ipse, quā catholicā dicere maluit. Brentius uerò perquā scurriliter impostoribus, hypocritis, idololatriis, adulteris hoc nomē tribuit: Quia inquit, in cœtu humani generis nihil est uniuersalius & generalius, magisq; catholicum. Ita istis non satis est res nouare, nisi nouent etiam rerum uocabula. Quod dum faciunt, tantum non illud clausis oculis dicere uidentur: Ecce nos qui nomine Christi uenimus, ac uerbum & ecclesiam Dei gloriabundi iactamus, non ibi uobis Christum demonstramus, ubi est, et fuit ab initio, hoc est, in

in regno suo , quod per totum orbem terrarū,
et per omnia secula peruasurum erat, hoc est, in
ecclesia catholica , sed in angulo Vitembergæ,
uel Virtembergæ, uel Geneuæ, uel Pinciouiæ,
ubi uix ante triginta uel uiginti annos extitit.
Sed nos , dicto ac præcepto Christi audientes,
non debemus eis credere, neq; usquam exire ex
ecclesia catholica , quæ sola uera est Christi ec-
clesia , columna & firmamentum ueritatis.

AVL. At iam isti quoq; pseudeuangelici Lu-
therani siue protestantes præsertim , & Sacra-
mentarij siue Caluiniani, numero & multitudi-
ne sua freti, catholicæ nomen sibi uendicant.
Idemq; faciunt Græci; quos nos tamen pro he-
reticis nō habemus , ni fallor. Magnam autem
orbis terrarū partē, multaq; , siue adeo omnia,
quæadmodū ipsi uolūt, secula iam inde ab apo-
stolorum temporibus consensu religionis atq;
doctrinæ, rituumq; ij complexi sunt. Et audiui
nonnunquam à theologis , nos occidentalem,
iplos uerò orientalem ecclesiam appellari.

MON. De pseudeuangelicis istis Lutheranis &
Caluinianis iam dixi, quamlibet abūdēt mul-
titudine , non posse eos uerè & iustè catholicæ
ecclesiæ nomen usurpare ; De Græcis dicam
etiam suo loco. Nunc illud accipe: Catholicā,
hoc est, uniuersalem ecclesiam non nisi unam

H esse

esse posse. Siue enim Latinum nomen spectes,
 ab uno uniuersale, siue græcum ἀπό τοῦ ὅλου, hoc
 est, à toro catholicū dicitur. Totū autem nihil
 esse potest, nisi idem unum sit. Sicut igitur ca-
 tholicam, sic unam quoq; esse oportet ueram
 Christi ecclesiam. Atq; hæc est tertia eius nota,
 à Constantinopolitana, quemadmodum dixi,
 synodo superioribus duabus adiecta, ne quis
 sanctitatis aut uniuersitatis inani specie falla-
 tur. Ac unam quidem futuram fuisse ecclesiam
 Gen. 6. & 7. Christi, iam olim per arcam Noe, extra quam
 nemo in diluuiō seruatus est, significatum fuit:
 Exod. 12. Itemq; per unam domum, in qua iussit Deus
 agnum Paschalem edi, nec efferri de carnibus
 Iosue 6. eius foras: Per illā item Raab meretricis Hie-
 richuntinæ domum, in qua qui non fuerit, pe-
 ribit, & sanguis ipsius erit in caput eius, decre-
 to Iosue ducis Hebræorum, Iesu Christi ducis
 ac seruatoris omnium populorum typum ge-
 rentis. Hæc est illa Christi tunica inconsutilis,
 Ioan. 19. quæ non scinditur, neq; rumpitur, quemadmo-
 dum etiam D. Cyprianus interpretatur. Hoc
 Cypr. de sin. præl. seu de vnit. ecclesie est unum illud ouile, per Christum ex Hebræis
 & ethnicis congregatum, in quo quisquis non
 est, non est ex ouibus eius, neq; eum agnoscet
 unus ille & bonus pastor. Hæc est unica spon-
 sa sponsi illius, de quo Ioannes Baptista Iudæis
 prædicauit: id est, agni immaculati Christi do-
 mini, qui tollit peccata mundi: De qua etiā Sa-

Iomon cecinit in canticis canticorum: Hæc ci-
 uitas sancta, Ierusalem noua, quam uidit Ioan-
 nes in Apocalypsi descendente de cælo, à Deo
 paratam, sicut spōsam ornatam uiro suo: Vni-
 ca columba, perfecta, unica matri suæ, quem- Can. 6.
 admodum ipse dominus in persona Salomo-
 nis de ea cecinit: quæ unum corpus est cū spon-
 so suo, sicut scribit Paulus, & una caro: Erunt, Ephes. 5.
 inquit, duo in carne una. Sacramentum hoc
 magnum est: Ego autem dico in Christo & in
 ecclesia, Repræsentabatur etiam hæc unitas ec-
 clesiæ per illud, quod spiritus sanctus aposto- Act. 2.
 lis non huc atq; illuc dispersis, sed in una domo
 congregatis die Pentecostes missus est. Postre-
 mò cum in Symbolo apostolico non ecclesias,
 sed ecclesiam credere nos profiteamur, ipse Matth. 16.
& 18.
 etiam Christus quoties de ea loquitur, tanq̃
 de una, nō de pluribus loquat̃, & Deū patrem
 roget p̃ ijs, qui in ipsum credituri sunt, ut sint Ioan. 17.
 unū: In quo exauditus est p̃culdubio: Qd' qui-
 dem ex actis apostolorū cōstat, ubi Lucas scri- Act. 4.
 bit, q̃ multitudinis credentiū erat cor unum &
 anima una. Planū est igitur, unā esse ecclesiam
 Dei, de qua nobis hic est sermo. Tamen si sit etiā
 nonnunquam in sacris literis mentio plurium
 ecclesiarū: Verum illæ partes & membra sunt Ecclesia
multæ.
 unius ecclesiæ, ac tamdiu retinent nomen ec-
 clesiarum Dei, quamdiu sese ab una sancta

Cyp. de uni-
tate ecclesie,
siue de sim-
plicit. præl.

catholica et apostolica ecclesia nō segregant, si-
cut & in animali partes sanguinis sanguis sunt,
et partes carnis caro, tantisper quidē, dum à to-
to non segregantur. De hac unitate ecclesie sic
scribit sanctus martyr Cyprianus : Hanc eccle-
sie unitatem qui non tenet, tenere se fidem cre-
dit? qui ecclesie renititur & resistit, in ecclesia se
esse confidit? Quasi diceret, uehementer falli-
tur. Et paulò pōst : Quisquis ab ecclesia segre-
gatus adulteræ iungitur, à promissis ecclesie
separatur: Nec pertinet ad Christi præmia, qui
relinquit ecclesiam Christi : alienus est, profanus
est, hostis est : Habere iam non potest Deum
patrem, qui ecclesiam non habet matrem. Et
paucis interiectis : Hanc unitatem qui non te-
net, Dei legem non tenet, non tenet patris & fi-
lij fidem, uitam non tenet & salutem. Et mox :
Stare tu & uiuere putas posse de ecclesia rece-
dentem? Tanta igitur unitatis huius uis est, ut
quisquis eam non retinet, ne fidem quidem re-
tineat, nec ad promissa & præmia Christi per-
tineat: Hoc est, nec sit Christianus omnino, nec
Deum patrem habeat, nec uitam deniq; et salu-
tem adipisci queat. AVL. Quam in re hæc
unitas ecclesie sita est? MON. Aiunt Hussitæ,
Picardi, Rogatiani, Montenses, ac Donatistæ,
quòd gratia Dei iustificans & sanctificans ho-
mines

mines adunat, atq; unam facit ecclesiam Dei: ^{Ecclesiam non gratia Dei vnā facit.}
Inde q; asseuerant solos iustos & sanctos ad eā pertinere. Sed hoc falsum & erroneū est, quem-
admodum superius demonstraui. Et reiecerūt
iam Lutherani hoc dogma, quod & ipsi cum ^{Lutherano- rum error.}
magistro suo amplecti initio uisi sunt: simulq;
nobiscū affirmant, malos iuxta ac bonos, præ-
scitos ac prædestinatos esse in ecclesia. Esset
quidem conuenientissimum, ut ecclesia hæc ter-
restris, sicut & cœlestis, à Deo ad perfruendam
eius bonitatem, gloriamq; eius celebrandam
condita, summa charitate cum Deo & secum
ipsa coadunaretur, ita ut rectè de ea dici posset
illud: Credentiū autem erat cor unum & ani-
ma una: Et sicut unum est corpus, uno etiam
spiritu charitatis omnia eius membra uegeta-
rentur: Verum hoc in futuro demum seculo ^{1. Cor. 15.}
perfectè fiet, quando Deus erit omnia in om-
nibus. In hac uita cum sint boni ac mali in ec-
clesia, non facilis est inter eos consensus: Ac ne
cum diuina quidem uoluntate penitus consen-
tiunt. Edixit enim Deus: Sancti eritis, quoniam
ego sanctus sum, dominus deus uester. Nos
uero mortales tantum absumus à sanctitate, ut
quotidie necesse habeamus orare: Dimitte no- ^{Matth. 6.}
bis debita nostra. Omnes enim declinauerunt,
inquit Dauid, simul inutiles facti sunt: Non est, ^{Psal. 13.}

H iij qui

Ecclesiā an
solus consen-
sus in doctri-
na & sacra-
mentis unā
faciat.
Ephes. 4.

qui faciat bonum, non est usq; ad unum. Quæ
cum ita sint, non potest esse perfecta illa unitas
in ecclesia hac militante, qualis est in triūphan-
te, ubi Deus est omnia in omnibus. Lutheranis
& pseudeuangelicis istis satis esse uidetur ad
unitatē ecclesiæ, si consensus in doctrina euan-
gelij & usu sacramentorum retineatur. Idq; cō-
firmant Paulino illo dicto: Vna fides, unum
baptisma. Vbi per unam fidem, consentientem
doctrinam fidei, per unum baptisma, consen-
tientem usum sacramentorum intelligunt. Et
id quidem non malè, ut mihi uidetur, nisi quòd
fraudem in eo tamen occultant, & sibi non con-
stant. Vtrumq; enim ad scripturam sacramen-
tū coarctant, nihil aliud intelligentes per fi-
dem, doctrinamq; euangelij, quàm id quod ab
euangelistis & apostolis de fide in Christum
scriptis mandatum est, idq; secundū suam ipso-
rum interpretationem: per baptisma item, &
usum sacramentorum nihil aliud, quàm quòd
in iisdem scriptis euangelicis & apostolicis de
baptismo & eucharistia siue cæna domini (nō-
nunquam pœnitentiam quoque addunt) di-
sertè & apertè continetur: satis esse dictitantes,
si in his rebus, ut sunt perscriptæ ab apostolis
& euangelistis, consensus & unitas retineatur.

Licet

Licet enim in omnibus alijs, quæ sacris literis
 expressa non sunt, à consensu & unitate teme-
 rè quis segreget semetipsum, et secus quàm cæ-
 teri omnes credat, sentiat, & agat, non esse ta-
 men eum ab unitate ecclesiæ segregatum. Sed
 iam heri demonstratum est, multa, quæ sacris
 literis prodita non sunt, nobis credenda & ser-
 uanda esse, si salui esse uelimus, & à corpore
 Christi ecclesiæ, extra quam nulla est cuiquam
 salus, præcidi nolimus: Et sunt autem præter
 doctrinam fidei, & sacramenta usumq; eorum,
 alia quoq; sacris literis prodita, quæ nihilomi-
 nus seruanda sunt homini Christiano, qui so-
 cietatem & unitatem ecclesiæ tenere uelit. Qua-
 lis, exempli causa, est disciplina exterior ad
 mores pertinens: In qua qui non audierit eccle-
 siam, eum pro ethnico & publicano, hoc est,
 segregato & alieno ab ecclesiâ haberi à nobis
 uult ipse Christus. Paulus quoq; eum, qui no-
 uercam duxerat, eiecit ex ecclesiâ, quando Sa-
 tanæ eum tradidit. AVLICVS. At hæc om-
 nia doctrina euangelij continentur. MONA-
 CHVS. At ea ipsa doctrina, sacramentorum
 quoque usus (uel istorum ipforum sententia)
 continetur. Cur igitur ineptè & inconue-
 nienter hunc ab illa distinguunt? Tamen si
 Melanthon interdum sola euangelij doctrina
 con-

Scriptura nō
 solum fidem
 & sacramen-
 ta continet.

Matth. 18.

1. Cor. 5.

contentus est, non malè si modò id rectè intel-
ligat. Nos uerò & Paulum rectè baptisma, hoc
est, sacramenta à fide distinxisse, et utrunq; do-
ctrina euangelij comprehendere aimus, & his
tamen duabus rebus solis unitatē ecclesiæ con-
tineri negamus. Non enim illas solas doctrina
euangelij complectitur. Neq; urgent nos illa
Pauli uerba: Vna fides, unū baptisma. Quem-
admodum suo loco demonstrabo. Primum
quia per ea non modum, sed causam unitatis &
concordiæ ille uoluit explicare. Non enim sic
ea scribit, quasi in his rebus uelit seruari ab
Ephesijs unitatem spiritus in uinculo pacis:
Sed quibuscunq; tandem in rebus ea sita est,
propterea seruari eam oportere, quoniam una
sit fides omnium, & unum baptisma: Non so-
lum autem illa, sed unus etiā dominus, & unus
Deus & pater omnium, qui est super omnes,
& per omnia, & in omnibus nobis. Atq; hæc
omnia pertinent ad demonstrandam illam uni-
tatem, qua per unum dominum, unam fidem,
& unum baptisma in unū corpus omnes coa-
luimus: Quæ iusta esse debet causa summæ in-
ter nos concordie, & unitatis spiritus in uin-
culo pacis conseruandæ, qualis est inter mem-
bra unius corporis, quæ uno spiritu uegetan-
tur, summam inter se seruantia concordiam.

Deinde

Deinde si quis pertinacius contendat, explicari uerbis illis Paulinis, in quo consentire Christianos inter se satis sit, non magnopere cum eo pugnabo, modò is animaduertat, non modò unam fidem & unum baptisma, uerumetiam unum dominum, & unum deum ac patrem omnium ibi à Paulo commemorari. Quibus uerbis uniuersæ ecclesiasticæ politiæ consensus & unitas, ab uno Christo domino profecta, & per apostolos eius nobis prodita significatur, ita ut non minus ea requiratur in Christianis, quàm fidei ac baptismatis unitas. Atq; hæc omnia una euangelij doctrina continètur: cuius consensu Philippus quoq; Melanchthon nonnunquam contentus esse uidetur in unitate ecclesiæ definienda: Rectè sanè, si doctrinam euangelij nō ad solas scripturas sacras adstringat. Quod si quis aliter de doctrina euangelij, ac de unitate ecclesiæ sentiat, confectarium est, ut dicat esse in ecclesia omnes excommunicatos & schismaticos, ac propè omnes hæreticos, qui ab ea præcisi sunt, uel ipsi segregarunt semetipsos. Nec ego nunc loquor de ijs hæreticis, qui libros quosdam sacræ scripturæ, receptos ab ecclesia, reijciunt, aut addendo, demendo & mutando corrumpunt: aut qui alias quasdam scripturas, ab ecclesia catholica non

Melanch. in
loc. com. de
ecclesia.

Hæretici secundum
pseudeuangelicos in
ecclesia sunt

receptas, recipiunt: Neq; etiam de illis, qui recepta antiquitus è doctrina apostolica sacramēta, & in uniuersa ecclesia usitata, aut usum eorum per multa secula seruatum abrogant, & noua quæpiam ac inusitata, uel eorum, quę recepta & usitata sunt, nouum usum comminiscuntur. Quos utrosq; Lutherani & pseudeuangelici isti secundum illud dogma suum nobiscum pariter pro schismaticis duntaxat, & segregatis ab unitate ecclesię ducere necesse habent, quamuis ipsi eodem luto hæreant, & sacramenta quædam, atq; adeò propemodū omnia antiquitus per orbem Christianum uniuersum autoritate uerbi Dei recepta & usitata reprobantes, & libros quosdam, qui in Canone sacrę scripturę sunt antiquitus, reijciantes. Verū de ijs loquor, qui cum neq; in recipiendis uel reijciendis scripturis, neq; in Sacramētis & usu eorum ab uniuersa ecclesia dissiderēt, nouas tamē & singulares scripturarū interpretationes afferentes, aut ea, quę scripturis quidem disertè expressa non erant, ab uniuerso tamen populo Christiano, uelut ab apostolis tradita seruabantur & credebantur, exagitant, noua dogmata de Deo & cultu eius & ratione salutis nostrę, deq; politia Christiana statuebāt, antiqua uerò ecclesię instituta abrogabant:

gabant: & quidem plerique scripturarum præfidio: Quales fuere Samosatani, Sabelliani, Photiniani, Arriani, Eunomiani, Macedoniani, Nestoriani, Eutychiani, Monothelitæ, Apollinaristæ, Chiliastæ, Origenistæ, Heluidiani, Pelagiani, Donatistæ, & multi alij, quos uniuerſa Christi eccleſia pro ſuis nō habet, ſed pro alienis et ſegregatis ſemp habuit, habetque. Hi omnes ſecundum iſtud dogma Lutheranū retinerent unitatem eccleſiæ, nec eſſent hæretici aut ſchiſmatici, eò quod in doctrina euangelij ſeu fidei, & uſu ſacramentorum, quatenus utrumque expreſſis ſacræ ſcripturæ uerbis proditum eſt, ab ea non diſſentiant. Atque ita eccleſia non eſſet eccleſia & ciuitas Dei, ſed Babylon quædam confuſa, & expers ordinis & concordiæ. Qualem uidere licet apud iſtos euangelicos: qui cum gladiatorijſ animis inter ſe conſiſtentur non de rebus parui momenti, & ut ipſi loquuntur, adiaphoriſ, uerum de ipſiſ capitibus doctrinæ euangelicæ, atque Sacramentorū non dico uſu, ſed ipſa ſubſtantia, quemadmodum oſtendi nudiuſtertius, ſecus inuicem impioſ & hæreticoſ uocitent, nonnunquam tamen unam ex huiuſmodi mōſtris eccleſiā cōſtare nitunt. Quid enim? cū querit, ſit ne homo Chriſtian⁹ libero prædituſ arbitrio,

Protestantiū
praposterū
iudiciū de
alijs hæreti-
cis.

an non sit, de lana caprina disceptatur, an de
eo, in quo cardo religionis Christianæ uersari
uidetur? Et tamen contendunt isti, non rumpi
ea contentione unitatem ecclesiæ: nec minus in
ea esse Illyricum, qui cum Luthero & Caluino
negat, quàm Melanchthonem, qui ait: Et hunc
ipsum aut nō minus modò cum ait, quàm olim
cum negabat. Tametsi non accipiunt conditio-
nem fortis Illyricus & Gallus: Quin audent h
præceptorem suum sectatoresq; eius ab eccle-
sia alienos pronunciare. Iam in Eucharistia esse
corpus Christi, uel non esse, nonne de sacramē-
to & uerbis Christi doctrinaq; euangelij con-
trouersia est: pro qua tãquam pro aris et focis
dimicauit Lutherus cum Carolstadio, Zvin-
glio, & Oecolampadio, & dimicant etiamnum
Vestfalus, Illyricus idem, & Gallus & multi
alij rigidiores Lutherani cum Caluino & Laf-
co. Et tamen isti, Academici uerius quàm Euā-
gelici, non existimant rumpi hac dimicatione
unitatem ecclesiæ, & ex æquo orthodoxos esse
uolunt Lutherum, Zvinglium, Melanchtho-
nem & Caluinum. Cur autē iidem rumpi uni-
tatem existimant ab Anabaptistis, Seruetianis,
Stancarianis, & Svenckfeldianis, eosq; uelut
turbulentos & hæreticos, & impios secum à
nobis coniungi molestè ferunt? An hi cum ip-
sis

sis de scripturarum canone ac doctrina Euan-
 gelij, deq; numero & usu sacramentorum, ad-
 dam etiam in turbandis rebus publicis non cō-
 sentiunt? Quibusnam autem de rebus dissen-
 tiunt? Nonne de ijs ferè, quæ ad doctrinam
 Euangelij quemadmodum ipsi doctrinam euā-
 gelij accipiunt, non pertinent, ac de quibus in
 scripturis sacris nihil disertè expressum est?
 Seruetiani quidem de diuina filij Dei natura
 atq; dignatione; Anabaptistæ uerò de baptis-
 mo paruulorum, & rebaptizatione eorum, qui
 antequam credere possent, baptizati sunt; de
 iuramentis & iudicijs, de diuortijs inter coniu-
 ges diuersarum sectarum, de diuisione rerum,
 de magistratibus ciuilibus, atq; de regno Christi
 terreno post deletos impios, quemadmodum
 testatur Philippus Melanchthon. Adde si lu-
 bet, etiam de eo, quod spiritus sanctus detur,
 & efficax sit sine uerbo Dei. Et eam ob causam,
 ait confessio Augustana, contemnunt ij mini-
 sterium Euangelij & sacramentorum, & quæ-
 runt illuminationes sine uerbo Dei, & extra
 Euangelium. Quod dogma est etiam Svenck-
 feldij. Sic alij item de alijs dissentiunt, quæ isti
 eorum aduersarij sacris literis definita esse de-
 monstrare (quamlibet elaborent in eo) neque-
 unt, illi uerò pro se etiam eas facere ostendunt.

Anabapti-
 starum dog-
 mata.

Philip. in le-
 cis de bap-
 tismo.

Confes. Au-
 gustana.

Iniuste igitur boni isti euangelici & protestan-
tes contra sua ipsorum decreta faciunt, qui eos
quidem, qui de doctrina euangelij usuq; sacra-
mentorum à se dissentiant, in societatem & uni-
tatem ecclesiae admittunt, eos uero, quorum cau-
sa diuersa est, ab ea excludunt: Quod contra
factum oportuit. Iniustius etiam iidem Picar-
dos siue Valdenses, cum Anabaptistis ferè con-
sentientes, recipiunt. Nisi fortè Anabaptistas
quidem, & Seruetianos, & Stancarianos, &
Svenckfeldianos propter paucitatem & igna-
uiam contemnunt, illos uero, quos ingenijs
pollere uident ac uiribus, quorumq; ope mul-
tum se proficere posse existimant in oppugnā-
do & evertendo, sicut ipsi loquuntur, papatu,
alienare à se, & inimicos capere nolunt. Quod
quidem non obscure nuper prae se tulerunt,
cum ad colloquium cum catholicis institutum,
Vormatiam proficiscentes, quodam loco con-
uenissent: quemadmodum à nonnullis ex eo
ipso grege paulò post Vormatiae patefactum
est. Quid igitur impedit, quominus isti con-
iuratione contra ueram ecclesiam, uel, si maluit,
contra papatum, potius quam consensu de do-
ctrina euangelij, ac de usu sacramentorum uni-
ri ecclesiam suam, nihil dissimulando, affirmet,
& omnia haereticorum monstra in eam recipi-
ant?

Consensus
pseudeuāge-
licorum.

ant: A VL. Quid: inter nos catholicos, nullæ ne
sunt dissensiones: quæ tamen salua unitate ec-
clesiæ tolerantur. Quàm multæ sunt, & quàm ^{Dissidia ca-}
diuersæ inter se monachorum religiosorumq; ^{tholcorum}
sectæ: Quàm de multis autem pugnant inter se ^{inter ipsos}
Thomistæ & Scotistæ, & qui uocantur nomi-
nales & reales: An autem idem semper sentiūt
Ambrosius, Hieronymus, Augustinus: MON.
Ridiculum. Quid simile habent horum, atq;
istorum euāgelicorum inter ipsos controuer-
siæ: Ecquod usquam est inter hos de dogma-
tibus fidei ac de sacramentis, aut ijs omnino de
rebus, quæ definitæ sunt decretis & canonibus
moribusq; ecclesiæ, dissensio: Profer aliquid
eiusmodi: & uiceris. Quid simile unquam pro-
ferre potui festiuus, & sagax ac diligens in cō-
quirendis & confingendis aduersus nos pro-
bris ueterator Vergerius, aut Brētius, aut Illy-
ricus, aut quisquam omnino istorū, qui credu-
litate imperitæ multitudinis & iuuentutis
plus satis abutuntur: Scilicet perinde istis
est disceptare, sit ne, an non sit causa pec-
cati Deus, sit ne præsens caro & sanguis Chri-
sti in eucharistia, an merus panis & uinum:
Ac, nigra ne an candida, an cæsia, an ruffa ueste
atq; cuculla quis utatur: aut, sine peccato ne
mater

Pfal. 5.

Math. 26.

Luc. 22.

Euseb. hist.
eccl. li. 5.
cap. 29.

mater Christi Maria concepta sit, an in utero
matris sanctificata: aut uerè ne Petrum Paulus
reprehenderit Antiochiæ, an simulatè seu di-
spensatiuè. Hæc quidem, etiamsi maioris essent
momenti, tamen neq; uerbo Dei, neq; ecclesiæ
decretis definita tunc erant in utramuis partē,
cum de eis disceptaretur à doctis & p̄is uiris.
Illa uerò indubitata semper fuerunt in uniuersa
Christi ecclesia, & quidem ex uerbo Dei. Di-
cit enim spiritus sanctus per os Dauidis: Non
Deus uolens iniquitatem tu es: Et Christus do-
minus: Accipite, comedite, hoc est corpus
meum: Quod pro uobis datur, addit Lucas: Et
bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis me-
us noui testamenti, qui pro multis effundetur
in remissionem peccatorū. Itaq; summo Chri-
stianorum populorum consensu pro hæreticis
habiti sunt & habētur Florinus atq; Blastus, &
Berengarius, quod diuersum sentirent, hic qui-
dem ante sexcentos annos de eucharistia, illi
uerò, D. Irenæi tēpore, de causa mali siue pec-
cati, quemadmodum testatur Eusebius. Talem
igitur isti pseudeuangelici nobis comminiscū-
tur unitatem ecclesiæ, in qua de maximis rebus
nullum sit discrimen ueri & falsi, & quæ sit sen-
tina omnium hæreseōn, cum ab ea ipsi partim
non excludant hæreticos, quamuis neq; in
doctri-

doctrina euangelij, neq; in Sacramentis secum
 consentientes, partim excludere iure non pos-
 sint, quos tamen pro hæreticissimis habent ac
 damnant. Quis autem in ecclesia esset usus
 excommunicationis (qua & Petrus & Paulus
 apostoli usi esse leguntur, & quam Christus ip-
 se instituit) si excōmunicati, quamuis propter
 enormia peccata, neq; in fide, neq; in usu sacra-
 mentorum ab ea dissentiant? Vide enim mihi
 Simonem Magum in actis apostolorum: Cre-
 didit is doctrinæ apostolicæ, hoc est, euange-
 lio: est etiam baptizatus, & adhærebat Philip-
 po: Sed quoniam uolebat à Petro & Ioanne
 emere potestatem, ut cuicunq; impōneret ma-
 nus, acciperet spiritum sanctum (quod non ap-
 paret disertis uerbis uetitum esse in euangelio)
 exclusit eum Petrus ab ecclesia, dicens: Pecunia
 tua sit tecum in perditionem, quoniam donū
 Dei existimasti pecunia possideri. Non est ti-
 bi pars, neq; sors in sermone isto: Hoc est, non
 es particeps Euangelij & promissorum Dei:
 atq; ita neq; ecclesiæ Christi, ad quam solam
 pertinet euangelium & promissa Dei. Iam ue-
 rò cum Corinthij quidam aspernarentur con-
 suetudinem popularem, ut uiri quidē apertis,
 fœminæ uerò uelatis capitibus Deum orarent.
 Non apparet quicquam ea de re in euangelio
 constitutum esse, aut homines illos ullā alia in

Excommu-
 nicationis
 origo & vis.
 Act. 8.
 1. Cor. 5. 11.
 Matth. 18.
 Act. 8.

1. Cor. 11.

re ab euangelio & recto sacramentorum usu
 discessisse: Quin laudat eos Paulus, quod sicut
 1. Reg. 16. ipse eis tradidit, præcepta sua seruarent; habe-
 bant autem ij pro se scripturam, quod non ex-
 ternos ritus, sed corda hominum intueatur
 Deus: Et tamen Paulus tales ex ecclesia eijcit,
 ita scribens: Si quis uidetur contentiosus esse,
 nos talem consuetudinem non habemus, neq;
 ecclesia Dei. Quasi diceret: Talis nobiscum &
 cum ecclesia Dei partem nō habet. Illū quoq;
 1. Cor. 5. qui nouercam duxerat, constat propter illud
 unum peccatum, quod neq; cum fide, neq; cum
 usu sacramētorum pugnabat, ex ecclesia ab eo-
 dem Paulo eiectum fuisse. Ipse etiam dominus,
 Matth. 18. sicut iam dixi, præcipit: Qui ecclesiam non au-
 dierit, & aliquid diuersum ab eius præceptis
 atq; doctrina sentire & facere sibi permiserit,
 eum pro ethnico & publicano, hoc est, pro re-
 iecto haberi debere. Tales autem, quemadmo-
 dum audiuiſti, ad ecclesiam non pertinent. Nō
 dicit, qui uerbum Dei uel euangelium non au-
 dierit, sed qui ecclesiam non audierit: Neq; de
 fide, uel de sacramentis ibi agitur, sed cum quis
 in alterum peccauerit, & admonitus ab eccle-
 sia, eam non audierit, talem ad ethnicos aggre-
 gat, atq; ita ab ecclesia segregat. Tametsi ego
 Ecclesie do-
 ctrinā contē-
 nentes cōtra
 doctrinā euā-
 gelij peccāt.
 non intelligo, quomodo ij doctrinam euange-
 lij seruent, & in ea consentiant, qui eos non au-
 diunt,

diunt, de quibus euangelium dicit: Qui uos Luc. 10.
audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit. 1. Cor. 10.
Aut: Qui non audierit ecclesiam, sit tibi sicut
ethnicus et publicanus. Et statim addit cum iu-
reiurando: Amen dico uobis. Quaecumq; alli-
gaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo.
Imò tales aduersantur euangelio, contemnen-
tes ecclesiæ, & eorum, qui ei præsunt, potesta-
tem & auctoritatem ab euangelio concessam.
Non manent igitur in unitate ecclesiæ. Qua de
re audiuiſti paulò ante, qđ scribat sanctus mar-
tyr Cyprianus. Scribit autem non contra ullos Schismatici
sunt extra
ecclesiam.
hæreticos, qui in doctrina euangelij & in usu
sacramentorum ab ecclesia dissentiebant, sed
contra schismaticos tantum, qui à politia ec-
clesiæ & obedientia præsidium eius sese segre-
gabant. Eſſet autem dignus totus ille libellus,
ut auro describeretur, crebroq; relegeretur &
memoriæ mandaretur, ab ijs præſertim, qui
nūc nihil niſi euangeliū & uerbū Dei crepant.
Proinde ipſa quoq; ecclesia Nouatianum ſiue Epiph. cōtra
hære. lib. 2.
tom. 1.
Idem lib. 3.
tom. 3.
Idem lib. 2.
tom. 1.
Nouatū, qđ ſe à Cornelio papa legitimo ſegre-
garet, Audiū quòd malos præſides eccleſiaſti-
cos ferre nolle, Quartodecimanos, quòd diē
paſchæ cum Iudæis, quàm ſecum obſeruare
mallent, quamuis in doctrina fidei & ſacra-
mentis à ſe non diſſentirent, pro ſchismaticis,
hoc eſt, pro reſectis & putridis mēbris habuit,

suprà memorata uerba Christi (qui uos spernit, me spernit, & Qui nō audierit ecclesiam, sit tibi sicut ethnicus et publicanus) secuta: Itemq; illa: Qui non colligit mecum, dispergit. Quæ uerba non minus ecclesiæ accommodata sunt, quàm ipsi Christo, cū ecclesia cum eo sit una caro. Neq; enim potest quisquam sese à corpore segregare, quin statim etiam à capite sese separet. Quin illud quoq; uix, ac ne uix quidem fieri potest, ut is, qui se ab ecclesia & corpore Christi temerè seiungit, rectam fidem retineat, cum fides donum Dei sit, quod è Christo domino, uelut è capite, non aliò, quàm in corpus & membra eius influit. Habes eius rei exemplū in ueteri testamento de decem tribubus Israel: Quæ cū se à reliquo cœtu populi segregassent, an non statim aras in excelsis cōtra legem Dei ædificare sibi cœperunt, & à recta in Deum fide in idololatriam prolapsæ sunt? Nouatiani quoq; & Audiani cum segregassent semetipsos ob eas, quas modò dixi, causas, peruersa quædam dogmata paulò post amplexi sunt, quemadmodum testificantur Cyprianus & Epiphanius. Ad eundem modum & Ursatius, cuius mentionem facit Sozomenus in historia ecclesiastica. Atq; ita non in solo consensu circa doctrinam euangelij siue fidei & usum sacramen-

Matth. 12.

Schisma est
fons hærese-
os.

3. Reg. 12.

Cyp. ad
Corn. & ad
Magnum.
Epiph. lib. 2.
tom. 2. &
lib. 3. tom. 1.
Sozo. lib. 6.
cap. 28. hist.
ecclesiast.

mentorū, quemadmodum docent Lutherani, unitas ecclesie sita est. Quin diuersus sacramentorum usus non statim rumpit unitatem ecclesie. Accipe eius rei exemplum unum atq; alterum. In usu eucharistie quidam azimo pane, quidam fermentato antiquitus utebantur. Nec obstitit Florentinum concilium, ad quod græci cum latinis proauorum nostrorum ætate conuenire, quin utriq; morem suū salua unitate ecclesie deinceps quoq; retinerent. Iam in baptismo olim alij mergebant, alij perfundebant: Et alij quidem semel, alij ter id faciebant: Baptizatos ritè ab hæreticis alij rebaptizandos esse aiebant, alij negabant. Nec tamen hæc diuersitas unitatem soluebat, nisi post interpositum decretum ecclesie: Nec habetur pro hæretico uel alieno ab ecclesia Cyprianus cum multis alijs Africanis episcopis, qui rebaptizandos eos esse censuit: Habentur autem Donatistæ, qui definita per ecclesiam controuersia idem senserūt. Quin dicam audacius: Ne de doctrina quidem fidei dissensus quilibet statim unitatem ecclesie dirimit, & ab ea segregat. Finge enim mihi extremos Aethiopas uel Indos, quibus nuper euangelij lux illuxit, non satis adhuc imbutos dogmatibus fidei, credere, Christum Dei filium non esse parem potesta-

Sacramentorum diuersus usus potest esse in ecclesia.

te uel æternitate patri. Certè non statim erunt
 ñ alieni ab unitate ecclesiæ, dummodo per er-
 rorem, non contentiosè ita credant, ignoran-
 tes quid de eo definitum sit ab ecclesia, à qua
 nulla in re dissentire uelint. Quam q nō audit,
 is demū ab ea se segregat, et Christum ac Deū
 spernit, ita ut meritò pro ethnico & publicano
 habendus sit. Neq; uerò pugnaciter admodum
 contendunt isti pseudeuangelici, omnem di-
 uersum usum sacramentorum soluere unita-
 tem ecclesiæ: quippe qui usum Eucharistiæ sub
 utraq; uel altera specie inter adiaphora nume-
 rent, quemadmodum ostendi nudiustertius.
 Erat etiam diuersus usus baptismi Ioannis &
 apostolorum: Et tamē negāt isti interesse quic-
 quam inter eos baptismos, et quidem contra
 expressa scripturæ uerba. Ac ne de dogmati-
 bus quidem à se dissentientes, omnino exclu-
 dunt ab ecclesia, quemadmodū ostēdi dudum.
 A V L I. Qua igitur re tandem una est ecclesia:
 M O N. Dicam. Duplex est rerum multarum co-
 adunatio: Altera, quæ certum habet ordinem
 partium: altera uacans ordine, & confusa. Va-
 cans ordine est, ubi res siue partes fortuitu co-
 eunt, nec interest, quomodo, aut ubi quæq; si-
 ta sit: quemadmodū sit in cumulo siue aceruo
 frumenti, & in grege animalium. Nihil enim re-
 fert,

AA. 19.
 Philip. in lo.
 cōmu. de
 bapt. Ioan.

Coadunatio
 multorum
 duplex.

fert, neq; in aceruo ubi quæq; spica iaceat, nec
in grege q̄ loco ouis aut capra quæq; maneat,
ad unitatem cumuli, acerui, gregisq; cōseruan-
dam. Ordinata uerò est, ubi quælibet pars siue
res peculiarem habet locum suum, ordinem, &
functionē: Qualis est in corpore humano, in
domo; in ciuitate. Nam in corpore suus est lo-
cus capiti, alius scapulis, uentri itē alius, alius
manibus, pēdibus, ac digitis: Alia itē cuiusli-
bet horum ratio, & alia functio, non modò ad
suam cuiusq; utilitatem, uerum etiam ad pul-
chritudinem, usum, & salutem totius corporis
pertinens. Ad eundem modum in domo di-
uersus est situs, ratio, & usus ostiorum, fene-
strarum, parietum, columnarum, pauimenti,
tecti. Itemq; in ciuitate familiarum, ordi-
num, generum, sexuum, ætatum, atq; condi-
tionum humanarum. Hæc autem diuersa ra-
tio partium inter ipsas, & ad uniuersam illam
coadunationem relata, ordo dicitur, qui
diuersas partes coadunat, & in unitate con-
seruat. Quamdiu nanq; id durat in corpo-
re, ut membrum quodlibet suum locum
suamq; figuram obtineat, & officium suum
facere possit, non modò ad suam ipsius pro-
prium, sed etiam cæterorum membrorum
ac totius corporis usum & utilitatem, ita ut
oculi

Ordo cōser-
uator rerum
& unitatis.

oculi (exempli causa) non sibi ipsis tantum, uerum etiam manibus, pedibus, ori, ac toti corpori cernant, os manducet, lingua loquatur, pedes ambulent, manus opus faciant, protegant, & quicquid usus postulat porrigant non sibi ipsis modo, sed etiam cæteris membris, ac toti corpori, tamdiu durat illa coadunatio siue unitas corporis humani. Cæterum si caput ad locum pectoris uel femorum, manus ad collum uel dorsum, pedes ad locum capitis transponantur, aut pedes plantis ac digitis sursum, femoribus autem aut genibus deorsum se conuertant, caput oculos, aures, & os à se remoueat, aut etiam oculi loqui, manus cernere, digiti audire uel manducare conentur, officiorum & functionum suarum propriarum oblit, aut si uentri cætera membra ministerium suum negent, sicut aliquando Menenius Agrippa apud Romanam plebem sapienter fabulatus esse memoratur, monstruosum id corpus fuerit, nec unitas siue coadunatio eius durare queat. In ciuitate quoque quoad uir, fœmina, senex, iuuenis, mercator, opifex, baiulus, mediastinus, arator, magistratus, priuatus, ordinem, loca, & officia sua retinent, ac tuentur, durat ordo siue politia, concordia, & coadunatio. Simul autem ut quilibet horum quidlibet agendi licentiam sibi

sibi usurpauerit, sit perturbatio ordinis, quam
dissidium & seditio, quæ sunt unitati inimica,
ac mox etiam interitus consequitur. Idem de
domo & partibus eius intelligas licet. Atq; ita
in ordine sita est coadunatio corporis ac ciui-
tatis, itemq; domus, exercitus, atq; regni: Nul-
lusq; eiusmodi cœtus sine ordine unitatem su-
am seruare potest. Ordo autem ipse per se du-
rare, aut per leges uel instituta ulla conseruari
non potest, si nemo sit, qui ei moderetur, eumq;
tueatur, leges interpretando, et executioni mā-
dando, easq; contra fraudes, malitiam et impro-
bitatem hominum defendendo: ut sunt in ciui-
tatibus, exercitibus, & regnis magistratus: in
domibus pater & materfamilias, dispensator,
atriensis: in corpore caput, spiritus, nerui: quæ
perinde ac magistratus quidam singula mem-
bra suo quodq; peculiari modo mouent ac di-
rigunt. Quanto maior autem cœtus est, tanto
plures in eo magistratus esse oportet. Plures in
ciuitate, quàm in domo, in regno, quàm in ci-
uitate. Ex his autem quisq; conuenienter mu-
neri ac officio suo ordinem totius siue subie-
ctarum partium tuetur, & ut ita dicam magi-
strat, indeq; magistratus nomen habet. Nec id
satis est; uerùm si una & concors respub. esse ac
permanere debet, oportet unum esse supremū

L ma-

magistratum, à quo cæteri omnes dependeant,
quicq; omnibus moderetur, & omnes ad unita-
tem cōseruandam dirigat. Etenim etiam si nul-
lus eorum ab officio suo discederet, sed suum
modò quisq; faciens, cæteros non respiceret,
neq; bonum publicum cæteris uniuersi specta-
ret, neq; ad unum finem omnes functiones su-
as referret (quod sanè fieret, nisi unus omnibus
præscriberet, quid, ubi, quando, quomodo, &
ad quem finem cuiq; spectandum & agendum
sit) necesse esset unitatem illam dirumpi. Velut
si in exercitu non esset unus aliquis dux, aut si
ei cæteri præfecti & magistratus non obtem-
perarent, sed legati, cohortiũ & alarum præfe-
cti, atq; centuriones suam quilibet aciem arbi-
tratu suo instrueret, eodemq; tempore is, qui
commeatui præest, frumentari, alius uerò ca-
strametari, alius turmam suam aliquo pugnae
simulacro exercere, uel aquatum lignatumue
mittere uellet, præfectus autem equitum equis
pabulum præberi iuberet, deniq; quod cuiq;
uideretur faceret, uel non faceret, quinam ibi
ordo, quæue esset politia? Certè uel dilabere-
tur omnis ille exercitus, uel præda esset hosti-
bus suis. Proinde necesse est, ut omnes illi ma-
gistratus omisissis rebus alijs, ad supremi ducis
uoluntatem pro suo quisq; officio sese, & quos
sub

sub potestate sua habent, penitus accommodent,
si rectè & congruenter hostibus suis resistere,
seque ac uniuersum exercitum conseruare uelint.
Adeundem modum in ciuitate, domo, & reg-
no, si unitatem & salutem ea retinere debent,
unum esse oportet summum magistratum, qui
cæteris omnibus præsit. A VII. Quorsum ista
pertinent? MON. Vt perspicuè tibi demon-
strem, in quo sita sit unitas ecclesiæ. Cum enim
ea sit cœtus quidam: cœtus autem non qualis
qualis, sed ordinatissimus, quemadmodum
ostendi ab initio, idque euidens est etiam ex eo,
quod eam sacra scriptura regno, castrorum
aciei ordinatæ, ciuitati, domui, & corpori si-
milem facit, certum in ea ordinem atque descri-
ptionem, siue politiam esse necesse est, per quã
ea sit una & consentiens. Itaque scribit etiam
Paulus ad Corinthios: Omnia in uobis hone-
stè & secundum ordinem fiant: Colossenses
item laudat propter ordinem. Quod si Co-
rinthiorum & Colossensium ecclesias, quæ
partes erant unius ecclesiæ, rectè & ordi-
ne constitutas esse oportuit, multo magis
ipsam uniuersam ECCLESIAM, aduer-
sus quam, secundum pollicitationem diui-
nam, portæ inferorum præualitura non sunt.

Ecclesiæ
unitas in q
sita sit.

1. Cor. 14.

Coloss. 2.

L 2 Proin-

Magistratū
officia.

Anabapti-
starū error.

Magistratus
ecclesiæ ne-
cessarij.

Proinde quemadmodum corpus, domum, ciuitatem, exercitum, regnum, sic ecclesiam quoque ordo & politia coadunat, & in unitate conseruat. Quod si ordinem in ea esse, & omnia secundum ordinem fieri oportet, necesse est, ut ea non modò leges certas habeat, uerumetiam magistratus, qui leges interpretentur, & à fraudibus & cauillationibus hominum improborum & callidorum uindictent, ciues & membra eius inter ipsa & cum Deo coadunent, bonaq; eius publica, hoc est, uerbum Dei & sacramenta ad utilitatem cum singulorum, tum uniuersæ ecclesiæ dispensent, ac diligenter animaduertant, ut unusquisq; christianus officium suū nouerit, & ab eo ne discedat, delinquentes coerceant, & ad officium reuocent. Quod si quid dissidij circa fidem ritusue, & quicquid ad religionem pertinet, in ea exoriat, quod unitatem & concordiam scindere incipiat, illi ipsi magistratus disceptent ac definiant. A VL. Dicit Anabaptista, & fortasse Svenckfeldius, hæc esse commenta hominum; ecclesiam Dei non indigere huiusmodi magistratibus. A Deo namq; eam certo ordine constitutam esse, à Deo gubernari, spiritu sancto corda hominū dirigente. MON. Verissimum est, à Deo constitutā esse ecclesiam, & à Deo gubernari; quod ego

ego quoque, si meministi, sacrarum literarum
authoritate comprobavi. Nec modò de eccle-
sia, uerum etiam de domo, ciuitate, & regno ita
sentire debemus. Confirmat hoc Dauid rex &
Propheta ita canens: Nisi dominus ædificaue- Psal. 126.
rit domum, in uanum laborant, qui ædificant
eam; Nisi dominus custodierit ciuitatem, fru-
stra uigilat, qui custodit eam. Deus quidem ec-
clesiam ædificauit, certumque in ea ordinem cõ-
stituit, eiusque ipse curam habet; Sed quemad-
modum illa, sic & hoc per homines fecit & fa-
cit. Per apostolos, eorumque socios et successores
homines, ad fidem populos conuertit, & in ec-
clesiam hanc suam aggregauit. Per eosdem eam
perpetuò gubernat, ut ea concors et una, perin-
de ac unum regnum, & quidem regnum cœlo-
rum, unus exercitus Dei uiuentis, & castrorum
acies ordinata, una ciuitas sancta, una domus,
unica sponsa & unum corpus unius Christi
permaneant tantisper, dum is tradit regnum hoc
Deo & patri, quando omnia Deus erit in om-
nibus, quemadmodum ait Paulus. Est igitur 1. Cor. 15.
operæ precium peruestigare, qualem formam,
ordinem, & politiam Deus per eos, apostolos
inquam, qui potissimi uoluntatis eius internū-
cij & interpretes fuerunt, ecclesiæ reliquit.
Atque hic iam excutienda nobis erit, ea quæ su-

Ecclesia
Apostolica.

Matth. 16.

Act. 8.9.

Matth. 16.

Esai. 1.

perest quarta nota ecclesiæ: Nempè quod ea dicitur & est apostolica. A VLI. Cur non Christi potius uel Christiana? An non Christus eā ædificauit? MON. Ita est. Christus ædificauit ecclesiam: & sibi ædificauit. Vtrumq; enim ipse dicit, & ædificabo, & meam: Sed per se quidem eam inchoauit modò, & quasi declinauit, per apostolos autem post ascensionem suam consumauit, certaꝝ doctrina, ratione, ac descriptione siue politia constituit. Quod uel inde constat, quòd in euangelijis ac cæteris noui testamenti scripturis nusq; mentio fit ecclesiæ, quasi ea iam extaret, nisi post ascensionem Christi, & spiritus sancti missionem, posteaquam Mathias in locum Iudæ apostoli surrogatus est, Petrusq; authoritatem suam exerere cœpit: hoc est, non prius, quàm certa quædam politia inter Christianos per apostolos constituta est, ut uidere est in actis apostolorum. Ipse quidem Christus dominus, Super hanc petram ædificabo, inquit, non ædificaui, ecclesiam meam. Atq; hæc paulò ante mortem suam locutus est, cum iam tres totos annos prædicasset. Igitur per apostolos Christus, posteaquam ex hac uita decessit, ædificauit ecclesiam. Quod quidem Esaias etiam ita futurum prædixerat in persona Christi ecclesiam alloquēs:
Et

Et restituam iudices tuos, ut fuerunt prius, &
 consiliarios tuos, sicut antiquitus. Post hæc
 uocaberis ciuitas iusti, urbs fidelis. En hîc pro-
 mittit Deus, post restitutionem iudicum &
 consiliariorum, hoc est, post constitutam po-
 litiam in apostolis (quos ipse etiam dominus
 iudices Iudæorum, quibus hæc facta fuit pro-
 missio, uocat) populum Christianum appellari
 debuisse ciuitatem iusti, Christi nimirum, quæ
 & Iudas proditor, & uxor Pilati iustum uoca-
 runt; & ciuitatem fidelem, hoc est, cœtum cer-
 to ordine constitutum, uel ecclesiam fidelium.
 Ac mox idem propheta (sicut & Paulus) ap-
 pellat eam domum domini, ita scribens: Et erit
 in nouissimis diebus præparatus mons domus
 domini in uertice montium, & eleuabitur su-
 per colles: Et fluent ad eum omnes gentes, &
 ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascen-
 damus ad montem domini, & ad domum Dei
 Iacob, & docebit nos uias suas, & ambulabi-
 mus in semitis eius. Per domum Dei, sicut dixi,
 ecclesiam significat, atque mōtem, in quo ea do-
 mus statura erat, qui secundum prophetiam
 Danielis impleuit omnem terram (Is est autem
 Christus dominus siue doctrina eius) præpa-
 rari debuisse in uertice mōtium, hoc est, in in-
 stitutis atque descriptione apostolorum, quæ et ipsi
 mon-

Apostoli iu-
dices.

Matth. 12.

Luc. 11.

Matth. 27.

Esa. 2.

1. Tim. 3.

Domus Dei;

Dan. 2.

Apostoli
montes &
fundamenta
ecclesiæ.

Eph. 2. **Apo. 21.** **Exod. 19.** **Matth. 4.** **Luc. 24.** **Act. 1. 2. 3. 4. &c.**

montes sunt siue colles, super quorum funda-
 mentum etiam Paulus Ephesios ædificatos esse
 dicit ciues sanctorum ac domesticos Dei. Ioan-
 nes item in Apocalypsi scribit murum ciuita-
 tis, hoc est, ecclesiæ Dei, habere fundamenta
 duodecim, & in ipsis inscripta duodecim no-
 mina apostolorum agni. Quod autem hæc pro-
 phetia Esaiæ sic intelligenda sit, nolo nunc pro-
 bare interpretatione Hieronymi, uel cuiusquã
 alius sancti doctoris, sed ipsius Esaiæ uerbis:
 qui statim post uerba illa subiicit: Quia de Sion
 exhibet lex, et uerbum domini de Ierusalem.
 Hoc sane non de lege Moysei dictum est, quæ
 multo ante iam data erat, & quidem non in
 monte Sion, aut in Ierusalem, sed in Sina mon-
 te Arabiæ: Neq; de Christi prædicatione, neq;
 enim ille in Sion, aut in Ierusalem, sed in Gali-
 læa concionari & prædicare cœpit, quemad-
 modum testificatur Mattheus: In Galilæa mul-
 tum uersatus est: Verum de doctrina & politia
 apostolica, quæ secundum præceptum Christi,
 ab Ierusalem incipere, & per omnes gentes dif-
 fundi debuit. Hoc autem sic impletum esse, ex
 actis apostolorum cõstat. Memorat enim Lu-
 cas, apostolis à monte Oliueti post ascensionẽ
 Christi reuersis in Ierusalem, Mathiam coop-
 ratum fuisse ab ipsis in collegium, & post ac-
 ceptum

ceptum die pentecoste spiritum sanctum eos
 Ierosolymis tantum, & in uicinia eius aliquan-
 diu illā Christi legem & uerbum domini præ-
 dicasse, & prima iecisse ecclesiæ fundamenta:
 Inde postea persecutione exorta dispersos, per
 uniuersum orbem terrarum eam propagasse.
 Atq; ideo licet non alia, quā Christi hæc sit
 ecclesia (Christo enim, non sibi eam apostoli
 ædificauerunt) apostolicam tamen eam præcla-
 rum illud concilium appellauit. AVL. Atqui
 ego audiui, ex te etiam, ni fallor, iam inde ab
 initio mundi fuisse ecclesiam Christi, & ad eam
 patriarchas & prophetas ueteris legis, atq;
 adeò quicunq; uenturum Christum expecta-
 bant, pertinuisse. MON. Verissimum hoc est.
 Quin Paulus etiam Ephesios, ciues ac domesti-
 cos Dei non modò apostolorum, uerumetiam
 prophetarum fundamento superædificatos esse
 ait. AVL. Cur igitur apostolica, nō etiam pro-
 phetica uocatur ecclesia? MON. Quoniā à pro-
 phetis designata uerū, quā ædificata, ab apo-
 stolis demum certam accepit descriptionem
 siue politiam, qua non modò à dæmonum, ue-
 rumetiam ab ipsis ueri Dei cultoribus Hebræ-
 is distingueretur. Ac propterea etiam doctrina
 Christi & apostolorum, quæ est ipsa ecclesiæ
 ædificatio, nouum testamentum & pactum di-
 citur,

Ecclesia cur
 non Prophe-
 tica.

M

citur,

Apostolica
cur dicatur
ecclesia.

citur, non quòd non extaret iam inde ab initio
in prophetis & figuris legis Mosaicæ, imò &
ante ipsam legem certa eius quasi delineatio,
sed quòd per Christum demum & apostolos
eius in fine seculorum id suis quasi coloribus
depingi et propalari debuit. Ad eundem igitur
modum ecclesia, licet ab initio statim post lap-
sum primorum hominum per patriarchas &
prophetas ædificari cœperit, & Christum Dei
filium conditorem potissimum agnoscat, apo-
stolica tamen appellata est, propterea quod ab
apostolis demum certâ descriptionem ac for-
mam accepit: Ne homines falli ac decipi se pa-
terentur ab ijs, qui secūdum Christi ipsius præ-
dictionem, Christos se esse dicerent, Christum-
ue hîc aut illîc ostenderent, aut qui ueram &
sinceram Christi doctrinam uel ex obscurio-
ribus prophetarum oraculis, uel peculiari Dei
reuelatione se accepisse iactarent: A quibus
multos seductos iri idem ipse dominus præ-
nunciauit. Tales multi fuerunt iam inde à tem-
poribus apostolicis. Atq; etiam nunc isti noui
euangelici pleriq; hoc nomine gloriantur. Ne
igitur errarent homines, & in alia ecclesia (quæ
& unitate, & sanctitate, & multitudine atq;
uniuersitate fortassis in speciem gloriari pos-
set) quàm in ea, quæ certam descriptionem ab apo-

apostolis è Christi doctrina promanantem accepit, & perpetua, ac non interrupta pastorum ac doctorum ab eis constitutorum successione ad finem usq; firmam & immutabilem eam retinet & conseruat, Christum, hoc est, doctrinam Christi quærent, propterea apostolicam ecclesiam profiteamur. Cum qua Picardi, Sacramentarii, Lutherani, Anabaptistæ, Osiandrini, ac cæteri omnes pseudeuangelici & hæretici nihil habent commune, quoniam à perpetua eius descriptione segregant semetipsos, diuersa ab ijs, quæ nobis apostoli reliquerunt instituta, atq; dogmata, ex apostolicis quidē scripturis, sed malè & secus, quàm tenet ac tenuit semper iam inde ab apostolorum temporibus ecclesia, intellectis ferè depròpta, sibi ipsi comminiscens. A VL. Negât hoc illi, imò nos uel maiores nostros ab institutis apostolicis discessisse, se uerò ea retinere, aut neglecta poti⁹ & oblitterata superioribus seculis, reuocasse, & in lucem ptulisse asseuerant. MON. Id quidem an Ecclesię apostolicę descriptio & politia.

uerū sit, perspicuū fiet, ubi expendimus qualia instituta descriptionemq; apostoli ecclesię reliquerūt. Primū igit nō inconditā turbā, sed certū ordinē, cōcordiā, et adunationem ab initio tēpore apostolorū in ecclesia fuisse testatur Lucas in actis apostolorum ita scribens: Multitudinis autem credentium erat cor unum, &

Act. 4.

anima una. Vides adunationem: ac tãtam quĩ-
dem, ut maior esse non potuerit. Signum autẽ
eius euidentis statim apponit dicens: Nec quis-
quam eorum quæ possidebat aliquid suum esse
dicebat, sed erant illis omnia communia. En in
unitate illa ne existimes inordinatum quicquĩ
fuisse, aut nihil quencquĩ proprium habuisse
(quemadmodum docebant posterioribus tẽ-
poribus nonnulli hæretici) indicat Lucas, li-
cuisse tunc ibi cuius sua retinere. Nec solũ ta-
men possessorem ipsius usum esse, sed cum uti so-
lus posset, libenter in commune contulisse. Et
mox addit: Et uirtute magna reddebant apo-
stoli testimonium resurrectionis Iesu Christi
domini nostri. Vides, non quoslibet homines
tunc prædicasse, siue testimonium reddidisse
resurrectionis Iesu Christi, ut nunc apud istos
faciunt fabri, sutores, carnifices, atque etiam mu-
lierculæ: sed apostolos tantum ab ipso dele-
ctos: quamuis multi item essent alij in illa mul-
titudine, qui cum Christo uersati erant aliquã-
diu, & post resurrectionem eum uiderant, sicut
scribit Paulus, quod apparuerit plusquam
1. Cor. 15. quingentis fratribus. In quo cœtu erant pro-
culdubio nonnulli docti ac disertij: atque ita re-
ctẽ ipsi quoque testimonium resurrectionis eius
reddere potuissent. Additque Lucas: Et gratia
magna

magna erat in omnibus illis: uel, ut Græci habēt, sup omnes illos, siue apostolos, siue credentes. A VL. Quid hoc sibi uult? MON. Illud ni fallor, quod magno eos fauore, & admiratione prolequebatur reliquus populus. Cuius rei causam statim subiicit: Nec enim, inquit, quisquam egens erat inter illos. Iusta fauoris & admirationis causa, æqualitas, pietas, & benignitas erga egenos. Quotquot enim possessores agrorum aut domorum erant, uendentes (non inuiti quidem, sicut è uerbis Petri ad Aa. 5. Ananiam apparet, sed ultro pietate suadente) afferebant precia eorum, quæ uendebant, & ponebant ante pedes apostolorū. Agnoscebāt igitur potestatem et auctoritatem apostolorū, non modo in doctrina, sed etiā in externa politia & administratione facultatum, quæ in cōmune conferebantur. Nec nefas esse ducebant apostoli, pecuniam contrectare, & rerum externarum curam gerere. Non tollebat autem inde sibi quisq; quod uolebat: Sed, diuidebatur, inquit, singulis. A quo? Nimirum ab iisdem apostolis, uel certè mandato eorum, non Nicodemī, uel Iosephi ab Arimathia, uel potentis ac principis cuiuspiam arbitrio. Quomodo autē diuidebatur? An quantum quisq; uolebat? Minimè: sed, prout cuiq; opus erat, eorum uidelicet, quibus ea cura mandata erat, iudicio. Vi-

1. Cor. 12.

Eph. 4.

den' ordinem & politiam, quæ ecclesiam illam
coadunabat? Omnes quidem ibi unum erant,
sed non omnes idem agebant, neq; quod cuiq;
uidebatur; uerum alij erant, qui concionaban-
tur & orationi instabant, & siue ijdem, siue
alij dispensabant alimenta, uel pecuniam com-
munem, alij neq; hoc, neq; illud faciebant, sed
ex præscripto illorum uiuebant. Habebat igitur
iam tunc multitudo illa moderatores &
curatores siue ministros suos, quorum ope-
ra & consilio fiebat, ut ea tam concors, una, &
ordinata esset, recteq; unius, & apostolicæ ec-
clesiæ nomē & maiestatem tueretur. De quibus
administis & moderatoribus explicatius etiā
scribit Paulus: Ad Corinthios quidem ita: Et
quosdam quidem posuit Deus in ecclesia pri-
mū apostolos, secundò prophetas, tertio
doctores, deinde uirtutes, exinde gratias cura-
tionum, opitulationes, gubernationes, genera
linguarum, interpretationes sermonum: Ad
Ephesios autem ita: Et ipse dedit quosdam qui-
dem apostolos, quosdam autem prophetas, ali-
os uerò euangelistas, alios autem pastores &
doctores, ad consumationem sanctorum, in
opus ministerij, in ædificationē corporis Chri-
sti, donec occurramus omnes in unitatem fi-
dei, & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in

in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut iā
non simus paruuli fluctuantes, & circumfera-
mur omni uento doctrinæ in nequitia homi-
num, in astutia ad circumuentionem erroris:
Veritatem autem facientes in charitate, cresca-
mus in illo per omnia, qui est caput Christus.
Quonam obsecro modo apertius describere
potuit ordinem & politiam ecclesiasticam &
magistratus, qui, à quo, quam ob causam, &
quādiu in ea constituti sint? Ac primū qui-
dem attende, quòd non dicit: In ecclesia sunt hi
& illi: ne temeritati hominum istorū ultro in-
gerentiū sese in functiones ecclesiasticas, & li-
cet missi nō sint currentium, fenestrā aperiat. Hier. 23.
Sed positos ac datos esse ait. Quis nā igitur po-
suit ac dedit? Non magistratus profanus, nec
ipsa fidelium multitudo, ut nunc sit apud istos
pseudeuangelicos: Sed Deus, sed Christus, qui
uirt^{us} ac dextera Dei, ac Deus est et ipse. Quādo
autem posuit ac dedit? Hic non memorat Pau-
lus, aperte duntaxat. Ac ipsum quidem Chri-
stū, quoad in terris uersatus est, non legimus
magistratus istos, siue ministros ecclesiæ, qui
hic à Paulo enumerantur, aut ullos alios insti-
tuisse, exceptis duodecim apostolis, & alijs sep-
tuaginta duobus discipulis: & Petro, quem
pastorem ouium suarum, & clauigerum regni
celo-

Luc. 6.

Mar. 3.

Luc. 10.

Mar. 3.

Luc. 6. 10.

Ioan. 21.
Matth. 16.

cœlorum instituit. Cæteros omnes ministros ecclesiasticos, quos hic Paulus enumerat, & alios item complures apostoli post ascensionem domini instituisse existimantur. Quod ipse quoque Paulus hoc in loco ad Ephesios scribens subindicat. Nam cum fecisset mentionem ascensionis Christi in cœlum, & quod is inde dederit dona hominibus, describit ea dona: Ipse, inquit, dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas &c. Ac ipse quidem per se cœlitus, exceptis Mathia & Paulo, nullum dedisse legitur. Quamquam ne hos quidem duos sine humano ministerio. Per apostolos igitur, quos conditores & moderatores ecclesiæ suæ ipse constituerat, dedit cæteros, & in eo primum sancivit ordinem ecclesiæ necessarium, ut non ab illis, à quibus instituti essent, dependerent, quò honestè omnia & secundum ordinem fierent, nec essent in ecclesiâ schismata. Quod quidem liquidò etiam in suffectione Mathiæ in locum Iudæ proditoris apparet. Ab apostolis enim authore Petro id factum esse Lucas memorat, licet, cum inter duos pares difficilis uideretur esse electio, sors quoque sit adhibita: Cui Deus proculdubio moderatus est, mentibus apostolorum spiritu sancto nondum penitus illustratis. Quare non immerito,
cum

cum per apostolos creati sint magistratus in
 ecclesia, constitutaq; politia, apostolica ea dici-
 tur. Quod si quis malit, non modò apostolos,
 & alios septuaginta duos discipulos, & Petrū
 pastorem omnium ouium, uerumetiam reliqua
 omnia ministeria, quæ Paulus utrobicq; enu-
 merat, ab ipso Christo, dum in terris inter ho-
 mines uixit, instituta, seu potius designata esse,
 libenter accepero, concedi nobis, aliquid à
 Christo institutum esse, cuius nulla fiat mentio
 in euangelio, dum modò is uicissim nobis con-
 cedat, ab apostolis post Christi decessionem
 eas functiones exactius distinctas esse. Cuius
 rei argumentum est illud, quod memorauī du-
 dum de suffectione Mathiæ: illud item, quod
 ij crescente indies multitudine, cū omnia per
 se ipsi gerere & præstare non possent curam
 mensarum à se diaconis delegarunt; & quod cū
 Samaria, Philippo uno de septem diaconis
 prædicante, uerbum Dei recepisset, multiq; ab
 eo baptizati, spiritum tamen sanctum non ac-
 cepissent, ijdem apostoli non de alijs diaconis
 quenq; neq; de septuaginta duobus discipulis,
 q; et ipsi à domino potestatem eximiā acceperāt,
 sed de collegio suo Petrū & Ioannem miserūt,
 ut imponerent conuersis manus, & acciperent
 spiritum sanctum. Adde quod, quamuis Pau-

Ministeria
 ecclesiastica
 per aposto-
 los distincta.

Act. 6.

N

lus

Episcopi &
presbyteri
etiā à Chri-
sto dati ec-
clesiæ.
Act. 6.
1. Pet. 5.
Iaco. 5.
1. Tim. 5.
Act. 20.
1. Tim. 3.
Tit. 1.

lus & Barnabas non modò fideles, uerum-
etiam prophetæ ac doctores iam essent, segre-
gari tamen per cæteros diuinitus iussi sunt in
opus alijs ministerij, nempe apostolici. Vbi
animaduertendum est, non satis esse, gratiam
ad obeundum aliquod munus diuinitus acci-
pere: Sed opus esse, ab hominibus quoq̃, ad
quos id pertinet, gerendi eius muneris pote-
statem ei conferri: Quod quidem ad conser-
uandum certum ordinem, politiamq̃ maximè
pertinet, ne quis fortè illud, quod Deus posuit
in ecclesia quosdam apostolos &c. Eo ipso po-
sitos ac datos eos esse interpretetur, quod gra-
tiam huius uel illius muneris peragendi diui-
nitus acceperint. Non hos autem solos mini-
stros, quorum utroq̃ hoc in loco mentionem
facit Paulus, Christus ecclesiæ suæ dedit, ue-
rumetiam diaconos, de quorum institutione
in actis apostolorum memoriæ proditum est:
& presbyteros, quorū Petrus, Iacobus, & Pau-
lus: & episcopos, quorum idem Paulus tum in
actis apostolorum, tum in epistolis suis facit
mentionem. Nec tamen de prima presbytero-
rum & episcoporum institutione, uel hi ipsi,
uel quisquam alius apostolorum quippiā me-
moriæ prodidit, sicut proditū est de diaconis:
Ita ut dubitandum non sit, ab ipso Christo eos
fuisse

fuisse institutos. Quæ ministeria (presbyterorum, inq̃, & episcoporum) nō multo post Christi ascensionem tam recepta ac celebria fuere in ecclesia, ut eis apostoli, quos modò memoravi, peculiaria præcepta ac præscripta darēt. Quamquam illis quoq; Pauli eiusdem uerbis ad Corinthios & Ephesios, quæ dudum recitavi, episcopi, & presbyteri, & diaconi alijs nominibus rectè comprehenduntur. Episcopi quidē apostolorum, presbyteri prophetarum, diaconi uerò euangelistarum nomine, Quod etiam annotauit Ambrosius. Nec deest huius sententiæ fons in sacris literis. In actis quidem apostolorum Philippus diaconus, euangelista etiam appellatur. Ibidem, cum agit Petrus inter ceteros apostolos de surrogando aliquo in locum Iudæ proditoris, ostendens id ita futurum, olim à Davide prænunciatum esse: Et episcopatum, inquit, eius accipiat alter, cū de apostolatu loqueret̃. Porro cū Lucas idē describit, in Antiochena ecclesia fuisse prophetas ac doctores quosdā, et in his Saulū & Barnabam, nihil aliud, q̃ presbyteros uel sacerdotes significat. Addit enim: Ministrantib⁹, siue, ut magis ppriè uis græci uerbi exprimat̃, Sacrificantibus autē illis domino: Qd̃ prius etiā dixi. Sacrificare sanc sacerdotis est officium, quod satis constat cū ex ueteri testamento, tum ex epistola Pauli

Amb. in 4.
 cap. ad Eph.
 Act. 21.
 Diaconi
 euangelistæ.
 Act. 1.

Apostoli
 episcopi.
 Act. 13.
 Prophetæ
 presbyteri.

Heb. 5. ad Hebręos, quemadmodum & docere, & in-
 Malach. 2. terpretari abstrusa legis diuinę. Labia enim sa-
 cerdotis, ait propheta, custodiunt scientiam, &
 legem requirent ex ore eius. Non obscure autē
 1. Cor. 14. ē Paulo colligitur, prophetę nomine accipi
 nonnunquam in sacris literis interpretes ab-
 strusorum & exhortatores: quo munere sacer-
 dotes & concionatores funguntur in ecclesia.
 Sed nos institutum persequamur. A VL. Placet.
 MON. Quomodo autem Deus uel Christus
 Ministeria
 distincta &
 ministri.
 hos ministros posuit siue dedit? Promiscuē ne,
 ut omnes essent omnia, & facerent omnia? Mi-
 nime gentium; Sed quemadmodum non modò
 nominibus, uerumetiam officijs distincta sunt
 hæc ministeria, sic à diuersis ea peragi oportere
 idem Paulus ibi indicat, cum scribit: Quos-
 dam apostolos, quosdam autem prophetas,
 alios uerò euangelistas. Nota uerba illa, quos-
 dam, & alios. Et rogat idem, Nunquid omnes
 apostoli? nunquid omnes prophetę? nun-
 quid omnes doctores &c. Quasi diceret: Ne-
 quaquam; sed cuilibet suum munus gratia ac
 dono Dei tribuitur. Quam distributionem do-
 norum unus atq; idem spiritus operatur, diui-
 dens singulis prout uult, alij quidem ad hanc,
 alij uerò ad illam functionem, & alij largius ac
 luculentius, quàm alij, & tamen unicuiq; dig-
 no

1. Cor. 12.
 Rom. 12.

no iuxtà ac indigno, non secundum merita ipsius, sed secundum uoluntatē suam, malis æquē ac bonis, Iuda & Nicolao æquē, ac Ioanne & Stephano, ad eiusmodi functiones utens. A VL.

Quam autem ob causam hæc ministeria in ecclesia Christus instituit? MON. Indicat ibidem Ministeria
cur data ec-
clesiæ.

Paulus: Ad consumationem sanctorum, in-
quiens: Hoc est, quò adducantur homines ad
fidem & religionem Dei, per quam consumā-
tur & sanctificantur, & ut in ea confirmantur
& perficiantur per doctrinam, admonitionem,
gubernationem, atq; coercionem. Hæc enim

omnia illo consumationis uerbo continentur.
Quid præterea? In ministerium, inquit, eccle-
siæ uidelicet, Quod est quidem multiplex, sed
præcipuum tamen uerbi atq; sacramentorum.

Vnde etiam ij dispensatores mysteriorum Dei 1. Cor. 4.

appellantur. Quid autem addit præterea Pau-
lus? Ad ædificationem corporis Christi, hoc
est, constitutionem & gubernationem eccle-
siæ. A VL. Quonam id modo? MON. Ipsemet
interpretatur addens: ut iam non simus paruuli
fluctuantes, & circumferamur omni uento do-
ctrinæ, in nequitia hominum, in astutia ad cir-
cumuentionem erroris. Additq; Veritatem au-
tem facientes in charitate, hoc est, uerè & syn-
cerè omnia agentes in charitate erga Deum &

Ecclesiastica
politix du-
ratio.

1. Cor. 15.

1. Cor. 13.

proximum, crescamus in illo per omnia, in cō-
cordia et unitate ecclesie Christi, cuius ille tan-
quam unius corporis caput est. Vides nihil hīc
eum omisisse, quid hi ministri in ecclesia agere,
quid prohibere, quōuē spectare debeant. A VL.
Quāmdiu uerò isthāc politia in ecclesia dura-
re debuit? MON. Bene mones. Ne hoc quidem
prætermisit Paulus: Donec, inquit, omnes oc-
curramus in unitatem fidei & agnitionis filiū
Dei, in uirum perfectum: Hoc est, ad extremū
usq; diem, quando Christus dominus tradet
regnum Deo & patri, ut alibi scribit idem Pau-
lus, Et quando Deus erit omnia in omnibus:
Nimirum quando ipse per se in electis & in
ecclesia cœlesti, non habente rugam, neque
maculam, neque aliquid eiusmodi, omnia
administrabit. Nunc enim, ait idem Paulus, ex
parte cognoscimus. Cum autem uenerit quod
perfectum est, euacuabitur quod ex parte est.
Hic est terminus politix apostolicæ, quæ sæ-
penumero cūm hæreticorum artibus, tum ty-
rannorum armis oppugnata, nunquam tamen
expugnata & euersa, in hunc usq; diem per tot
secula durat in ecclesia Christi, & ad extremum
durabit. A VL. Atqui uidere licet, nunc nō ean-
dem prorsus eius formam esse. Antiquata sunt
enim nonnulla illius tēporis ministeria, & alia
pro

pro ijs subiecta, atq; ea quæ supersunt etiam, in
sagenas ociosorum hominum, uel dominatus
& satrapias, quemadmodū queruntur isti euan-
gelici, commutata sunt: cum Paulus illos mini-
stros ecclesie uelit esse, Petrus uerò disertè pres- 1. Pet. 5.
byteris dominatu interdixerit. Et ipse autem

Christus apostolos alloquens: Reges, inquit, Luc. 22. Matth. 20.
gentium dominantur earum: uos autem non
sic: uel: non ita erit inter uos. MON. Non sunt

nihil ea quæ dicis. Verum enim uero illud hîc Ministeria
tibi cōsiderandum est, utroq; loco à me citato ecclesiastica
illud solum Paulo fuisse propositum, ut osten- non omnia
deret in ecclesia Christi aliquam esse, & neces- à Paulo enu-
sariò esse oportere politiam, eamq; no humano merata.

consilio, uerum diuinitus uarijs ministerijs &
magistratibus informatam, per quam homines
perinde ac membra in corpore coadunarētur.
Qualem autem eam esse, quibusq; ministerijs
& magistratibus constare oporteat, non erat ei
tunc operæ precium explicare accuratius. Vtriq;
enim, tam Corinthij, quàm Ephesij, iam certā
habebant politiā, doctrina atq; traditione apo-
stolica constitutam. Itaq; nihil eis præcipit, sed
quasi res notas ac diuinitus institutas obiter cō-
memorat, non omnia, sed quædam ministeria
exempli causa enumerans: nec ea prorsus ea-
dem utrobique, ne quis in eā suspicionē ueniat,
quasi

quasi non sint alia præterea. Ad Ephesios enim scribens, prætermittit uirtutes, gratias curatio- num, opitulationes, gubernationes, genera lin- guarum, interpretationes sermonum, quæ Co- rinthijs enumerat. Rursus hîc euangelistarum & pastorum nullam facit mentionem, cum illic faciat. Neutrobi uerò de Diaconis ullum facit uerbum, quos constat iam tunc ab apostolis fuisse institutos. Nec de presbyteris, episcopis, & sacerdotibus: de quibus & dixi iam prius, & dicam statim diffusius. Nisi fortè alijs nomi- bus ij, quemadmodum dixi, comprehensi sunt. Ne de uiduis quidem, de quarum ministerio non modò Lucas in actis, uerùm ipse etiam Paulus ad Timotheum scribit. Non igitur ex- actam politiæ ecclesiasticæ, eiusq; ministerio- rum rationem Paulus his duobus locis descri- bere instituit: Ne Lucas quidem in actis. Sed uiua uoce eam apostoli instituerunt, & ecclesijs à se conditis tradiderunt. Neq; tamē simul uni- uersam & absolutam, sed accomodatam tem- poribus. Alia sanè fuit condendæ, alia est iam conditæ ecclesiæ ratio, ita ut neq; instituta, neq; ministeria eadem esse utrobique necesse sit om- nia: quæ Paulus ad utilitatem eius à Deo colla- ta esse scribit. Vendebantur uulgo agri do- musq; ab initio exorientis ecclesiæ, & faculta-
tes

AA. 6.

1. Tim. 3.

Ministeria &
instituta ec-
clesiæ primæ
temporaria.

1. Cor. 12.

tes in medium cōferebātur, & frangebatur cir-
ca domos panis. Nimirum ita tunc uel expe-
diebat, uel necesse erat. Ac uēditio quidem a-
grorum atq; domorum, et facultatum commu-
nicatio eò pertinebat, ut discipuli rei familiaris
cura uacui, expeditiores essent ad peregrinan-
dum & propagandum euangelium per uniuersum
orbem terrarum, & ut inde egentibus &
sua relinquentibus, uel per magistratum iniu-
riam amittentibus, uictus quotidianus suppe-
ditaretur, charitateq; illa & sustentatione mu-
tua inuitati homines, plures sese indies eis ag-
gregarent. Fractio uerò panis siue Eucharistiæ
cum orationibus & gratiarum actionibus ne-
cessariò per domos fiebat, cum nulla adhuc
essent templa & oratoria, nec in publico rectè
aut commodè ea fieri posset, ne sacra mysteria
impiorum interuentu profanarentur, atq; etiā
perturbarentur. Et cauebatur autem suspicio
seditionis aut conspirationis, si ad unum lo-
cum multitudo subinde conueniret. Postea-
quam autem constituta & confirmata est pede-
tentim ecclesia, cœperunt institui cœtus et ora-
toria publica siue templa, ubi homines nō mo-
dò doctrinæ hauriendæ, uerumetiam cultus
diuini communiter peragendi, & sacramento-
rum percipiendorum causa conuenirent, Bo-

Templa &
oratoria cō-
dita.

Bona cur
ecclesijs do-
nata.

1. Cor. 11.

na autem sua quisque retinebat, unde sese cum sua familia, nemini grauis, sustentaret, & in usus egentium arbitratu suo conferret; cumque metus eorum amittendorum æquitate magistratuum cessasset, ecclesijs quoque ea donari & comparari à pijs et locupletibus hominibus, ipsisque adeo principibus cœperunt, ut non exigui temporis spacio benignitas clauderetur, uerumetiam in posterum perpetuò quasi fons quidam perennis benignitatis manaret, unde ministri ecclesiarum iuxta ac egeni sustentarentur, & sarta tecta sacrarum ædiu instaurarentur. Temporaria uerò fuisse illa instituta, argumēto est illud, quod ea ipsis etiam apostolorum temporibus exoleuerunt. Quod enim domos & facultates suas quisque retinuerit, nec in commune contulerit, & quod non circa domos, sed certis locis ad eam rem designatis fractio panis peragi paulò post cœpta sit, illa Pauli uerba ad Corinthios scribentis apertè demonstrant: Primum quidem cōuenientibus uobis in ecclesiam. Et paucis interiectis: Conuenientibus ergo uobis in unum, iam non est dominicam cœnam manducare. Vnusquisque enim suam cœnam præsumit ad manducandum. Et alius quidem esurit, alius autem ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandum et bibendum? Aut ecclesiam Dei

Dei contemnitis, & confunditis eos qui non Ephes. 4.
 habent? Animaduertis hic conuentus ad eccle-
 siam, & suā cuiusq; cœnam, domosq; & eos, qui
 non habent, quicq; ebrij sunt commemorari?
 Proinde euidenter apparet, hæc instituta certa
 quadam dispensatione locis ac temporibus de-
 finita, ad illam primam siue primitiuam tantū,
 non lege perenni ad uniuersam omnium tem-
 porū ecclesiam pertinuisse, quod stolidi quidā
 existimarunt: Qui eo nomine pro hæreticis
 damnati sunt. Non quòd ea seruarent, quæ in
 prima illa Ierosolymitana ecclesia rectè serua-
 ta sunt, sed quòd nefas esse ducerent, homini
 Christiano ea non seruare. Nec enim religio
 Christiana tollit ius gentiū, externarūq; rerum
 publicarū, quo honorū facultatūq; distinctio
 & proprietas iā inde ab initio generis humani
 instituta est. Ostēdit tamē id, quod est pfecti⁹,
 & ad cœlestem uitam accōmodatius, neminem
 eò adigens, uerū blandē inuitās, si quis ultro
 amplecti id malit, citra societatis humanæ per-
 turbationē. Si uis, inquit Christus, pfectus
 esse, uade, uēde omnia quæ habes, & da paupe-
 ribus, & ueni sequere mē. Nec multū diuersa est
 quorundā ministeriorū ecclesię antiquatorum
 ratio, quę cōdendæ quidem ei utilia, atq; adeò
 necessaria fuerunt; conditæ uerò non sunt. In

Consiliorum
 euāgelicorū
 ratio.

Matth. 19.

Ministeria
 quędā na-
 scenti tantū
 ecclesię data.

condenda ecclesia opus erat prophetia, uirtu-
tibus, gratia curationum, & generibus lingua-
rum, quo homines miraculis humanam uirtu-
tem superantibus ad nouam diuersamq; ab ea,
quam imbibebant, religionem & ecclesiam al-
licerentur, & quasi attraherentur: Quibus fi-
deles iam opus non habent. Etenim fides, quæ
est religionis Christianæ fundamentum, sicuti
miraculis in animos hominum insinuat, ita
si ipsa semper innitatur, non modò non accipit
incrementum, sed languescit etiam: perinde
atq; infantes, aut diuturno morbo afflicti, ini-
tio quidem adminiculis quibusdam inniten-
tes, gradiendi usum sibi comparant: At ubi cõ-
pararint, impedimēta eis fiunt, quæ prius fue-
runt adminicula. Sic igitur cõfirmata fide, neq;
prophetarum, neq; uirtutum & miraculosa-
rum curationum atq; linguarum ullus iam ferè
usus est in ecclesia, quæ depositum, à domino
per apostolos & apostolicos uiros nō sine sig-
nis & miraculis sibi traditum, custodit. Proin-
de non humano consilio, uerùm diuina uolun-
tate ea cessarunt ministeria, Deo gratiam ad ea
peragenda subministrare desinente, cum & lin-
guarum peritia & interpretatio sermonū stu-
dio doctrinaq; in constituta iam ac per orbem
terrarum propagata ecclesia rectè comparari
queat.

queat. Tametsi prophetæ futurorum prænu-
cij, & uirtutum atq; miraculorum patratores
ne posterioribus quidem temporibus defue-
runt ecclesiæ, quando aliqua in gente (barbara
præsertim) primùm plantabatur fides, & con-
debatur ecclesia, uel uacillans confirmatione
diuinitus dignabatur. Quod quidem ex histo-
rijs ecclesiasticis facilè est demonstrare. Quan-
quam isti ea miracula, uel falsa & commentitia
esse cauillantur, uel dæmonum uirtuti adscri-
bunt, impudenter & impiè digitum Dei blas-
phemantes, propterea quod ipsi nihil eiusmodi
efficere possint, quo comprobent uerum id
esse uerbum Dei, quod cœcutienti per tot secu-
la, quemadmodum ipsi contendunt, ecclesiæ
obtrudunt. Cæterum, ut ad rem redeam, ea mi-
nisteria, quæ non modò condendæ, uerum etiã
gubernandæ & conseruandæ ecclesiæ accom-
modata sunt, manere debuere, manentq; per-
petuò, succedentium sibi inuicem ministrorum
continuatione. Manent igitur etiam nunc in
ecclesia pastores ac doctores: Manent euange-
listæ, siue ij sunt diaconi, siue concionatores:
Manent & prophetæ, non futurorum quidem
prænuncij, sed interpretes sacrorum sermonũ:
Et sacerdotes siue præbyteri; & successores
apostolorum episcopi, eandem in gubernanda

Ministeria
ecclesiæ per-
petua.

Episcopi
quatenus
sint aposto-
lorum suc-
cessores.

Ignatius ad
Antioch.
Cle. epi. 3.
Cor. ad Fab.
Euf. lib. 6.
cap. 43. hist.
eccle.
Caius ad Fel.
Apost. can. 8.
42. & 43.
Laod. conc.
ca. 21 & 24.
Carth. 4. cō.
Clerici.
Ordines sa-
cri.

duntaxat, non etiam informanda ecclesia, neq;
in uerbi Dei ac dispensationis Christi testimo-
nio, auctoritatem obtinentes. Sunt & inferio-
res his hypodiaconi siue subdiaconi, acoluthi
siue acolyti, exorcistæ, lectores, & ianitores si-
ue ostiarij. A VLI. At horum mentionem nullā
facit Paul⁹, neq; sacra scriptura omnino. MON.
At faciunt Ignatius, Clemens, Romanus, Ana-
cletus, Cornelius, & Caius martyres apostoli-
cis temporibus proximi, atq; adeo ipsi quoq;
apostolorum canones; Et aliquanto post La-
odicense, & Carthaginense quartum concilia.
Nicænum autem & Chalcedonense eos omnes
uno nomine clericos appellat, quasi in sortem
Dei uocatos (quo nomine etiam superiores
illi, nempe episcopi, presbyteri, ac diaconi
cōprehendūtur) eò q; peculiariter cultui diui-
no, & usibus ecclesiæ eius dedicati sunt, indeq;
sua habent stipendia, quibus sustentantur. Ipsa
autem ministeria uocantur ordines sacri & ec-
clesiastici, ad imitationem eorum ordinum,
qui sunt in Ciuitatibus & rebus publicis, cēsu,
genere, meritisue distincti. Habent enim ea
quoq; suas quæq; dignationes, & peculiare,
easq; sacras & sacris rebus addictas, functio-
nes in ecclesia: quarum potestas sacris quibus-
dam ritibus & initiationibus confertur, Et cer-

ro autem ordine in ijs ministerijs quasi per gra-
 dus quosdam ab imis ad summa conscenditur.
 Suntq; duplices ij ordines: Alij quidem maio-
 res dicuntur, quorum sacrationa sunt ministe-
 ria. In his censentur episcopi, presbyteri, ac di-
 aconi: Reliqui uerò minores. Tamen si hypo-
 diaconi quoq; posterius à minoribus ordini-
 bus ad maiores trāslati sunt. Quæres fortassis,
 unde nobis exorti sint abbates, archimandri-
 tæ, præpositi, decani, archipresbyteri, archi-
 diaconi, scholastici, cantores, custodes, œco-
 nomi, priores, cancellarij, canonici, uicarij,
 officiales, decani rurales, parœci, siue paro-
 chi, siue plebani & curati, concionatores, pœ-
 nitentiarij siue confessarij, sacristæ, altaristæ,
 mansionarij, psalmistæ, & si qui sunt alij eiusdē
 modi ministeriorū ecclesiasticorū tituli & ho-
 nores: qui non ijdem sunt in omnibus ecclesijs.
 AVL. Sunt ne etiam hæc ministeria ecclesiasti-
 ca? an potius partim ociosorum hominum sa-
 ginæ, partim inanes ambiciosorum honores?
 MON. Sunt ministeria, sicut nominibus, sic &
 officijs distincta, & particularibus ecclesijs at-
 tributa, extra quas nihil habent loci usquā.
 Sunt autem ea quoq; ad utilitatem ecclesiæ to-
 tius instituta: nempe ut eorum, qui ijs præditi
 sunt, cura & opera honestius & ordinatius
 cultus

Ordines
maiores &
minores.

Ministeria
ecclesiæ po-
steriores.

Episcoporum
authoritas in
instituentis
ministerijs
ecclesiasticis
Tit. 1.

cultus diuinus & ecclesiastica politia admini-
stretur. Quod si qui homines ijs præditi offici-
um suum non faciunt, uel non norunt etiam,
& ad quæstum, uel ambitionem, uel deses ac
iners ocium, ijs abutuntur, ij rationem reddent
pro se Deo cum ijs pariter, qui talibus ea scien-
tes imponunt & conferunt, & in cessantes &
abutentes non animaduertunt. A VL. Etiamne
hæc ab apostolis instituta sunt? MONA. Non
ausim hoc affirmare. Non requirebat ea fortas-
sis in paucitate hominum nascens etiamdum
ecclesia. Cum autem ea longè lateq; propagata
esset, fuerunt ei non modò utilia, uerumetiam
necessaria. Quemadmodum magnæ ciuitates,
exercitus ac regna, pluribus opus habent ma-
gistratibus & ministris, quàm singulæ do-
mus, uel oppida, uel paruæ copix, uel angusti-
ores deniq; principatus. Potuere tamen ex ijs
nonnulla successu temporis etiam ab apostolis
institui. Apostolica quidem autoritate ea esse
instituta credendum est. A VL. Quam tu mihi
apostolicam autoritatem narras? MON. Illam
de qua scribit Paulus ad Titum episcopum;
Huius, inquit, rei gratia reliqui te Cretæ, ut
ea quæ desunt corrigas, uel quasi corrigendo
superaddas (Hoc enim significare uidetur græ-
cum uerbum ἐπιστολῶν δώσω) & constituas per ciui-
tates

tates presbyteros. A VL. At ibi Paulus de presbyteris tantum scribit. MON. Quasi uero non generis nomen sit presbyter, quod complures partes officij distinctas complectitur, sicut & praelatus uulgo, quod multis ex his, quos dudum enumeravi, commune est. Vtrumque enim eminentiam quandam & curationem significat, quae non est unius modi, nec in magno numero socij coetu hominum ab uno praestari recte potest. Non unum autem esse officium presbyterorum, uel ex illis Pauli uerbis recte colligitur: Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant in uerbo & doctrina. Cur enim diceret, eos maxime honore dignos habendos esse, qui laborant in uerbo & doctrina, nisi aliter praessent alij? Quid quod ibi Paulus non ob id modum se Titum in Creta reliquisse scribit, ut constituat presbyteros, uerum etiam ut ea quae desunt, ad ordinem uidelicet & politiam ecclesiasticam, superaddat? An non uidetur eo potestatem ipsi facere, alia quoque ministeria ad utilitatem ecclesiae instituendi? An non sunt autem ea, quae dudum enumeravi, ad utilitatem instituta, ut horum ministrorum alij partium quarundam ecclesiae, alij cultus diuini, alij hominum aut rerum cultui diuino & usibus ecclesiae dedica-

Presbyter.

Praelatus.

1. Tim. 5.

P

tarum

1. Cor. 12.

Monachi &
religiosi an
sint ministri
ecclesie.

tarum curam gerant? An nō elucet in ijs per-
spicue illæ gratiarum, ministrarum, & ope-
rationū diuisiones, de quib⁹ Paulus? Quæ om-
nia Deus, unusq; & idem spiritus operatur in
omnibus, diuidens singulis prout uult ad utili-
tatem: nimirum ecclesie. Esset autem longum
& operosum eas utilitates & functiones singu-
lorum describere. A VL. Quid monachi & mo-
nachę, conuentusq; tam uirorum, quàm fœmi-
narum, quibus à cultu religionis (cui sese addi-
xere) religiosorum nomen est, etiamne sunt ad-
ministri ecclesie: MON. Religiosorum cōuen-
tus nihil sunt aliud, quàm collegia clericorum
ministorumq; ecclesie, qui quò cōmodius &
expeditius Deum colerent, episcoposq; & ali-
os curatores ecclesiarum in ministerijs ipsorū
adiuuarent, certam aliquam & communem ui-
uendi regulam ad præscriptum cuiuspiam præ-
stātis pietate uiri, uerbi gratia Augustini, Do-
minici, uel Francisci, solenni professione am-
plexi sunt. Eos dubium non est, inter ministros
ecclesie accenseri. Monachi uerò, hoc est, soli-
tariæ uitæ sectatores, quamdiu sparsim, & in
desertis ac solis locis degebant, ac soli contem-
plationi rerum diuinarum uacabant, aut etiam
laboribus manuum operam impendebant, non
sunt habiti inter ministros ecclesie & clericos.
Nunc,

Nunc, cum et ipsi sapientissimorum uirorum
eximiorumq; religionis & pietatis cultorum
(quales fuere Benedictus & Basilii) opera &
consilio in cœtus redacti, deslendis hominum
peccatis, Deoq; propitiâdo inprimis addicti
sint, & sacris ferè inicientur, rectè inter clericos
& ministros ecclesiæ numerâtur. Quod de uir-
ginibus quoq; & uiduis, quæ uoto & benedi-
ctione solenni cultui diuino mancipantur, &
suo quodâ modo inicientur, intelligendum est.

A VL. At enim hæc omnia, quæ abs te enume-
rata sunt, nuda esse debent ecclesiæ ministe-
ria, non dominatus aut magistratus. MON. De
dominatu non magnopere tecum pugnabo, si
dominatum intelligis tyrannidem & imperiũ,
ad solâ dominâtis utilitatē siue libidinē omnia
referens. Memini enim à Christo præceptũ esse
apostolis, quod tu paulò ante recitasti: Reges
gentiũ dominâtur eorũ: Vos autē non sic: uel:
Nō ita erit inter uos. Quin autē magistratus sint
pleraq; illa ministeria, negari non potest, cum
ad gubernandā ecclesiā pertineant, nec sine ma-
gistrando & regēdo populos, aut sine potesta-
te exerceri possint. A VL. At Paulus neq; hic,
neq; usquam alibi magistratus eos appellat, sed
seruos & ministros Christi atq; ecclesiæ, ac di-
spensatores mysteriorum Dei. MONACHVS.

Dabo hoc tibi. Regem quoque seruum uel

Luc. 22.

Matth. 23.

Psal. 2.

Sap. 6.

Rom. 13.

Potestas &
Authoritas
ministorum
ecclesiæ.
Matth. 20.
Luc. 22.

Ioan. 13.

ministerium Dei appellat. Ergone Rex magistratus non est, nec habet præesse, regere, ac præcipere? Audiuisti iam, magistratus propter ordinem & politiam esse in ecclesia. A VII. At eam politiam docendo, admonendo, consolando, & sacramenta ritè administrando, nõ regendo ministri isti ecclesiastici perficere debent. MON. Sic Anabaptistæ, & Lutherani nonnunquam dictitant. Verum ubi hoc dicit scriptura? quãdoquidem isti nihil præter scripturam recipiunt. A VI. An non scriptura est, Reges gentium dominantur eorum: Vos autem non sic? MON. Hæc uerba, ut tibi dem ad solos ecclesiasticos præsides & magistratus pertinere, quod possem non facere, non adimunt tamen ijs regimen legitimum, & præcipiendi, iurisdicendi, & coercendi auctoritatem. A VI. Hoc tibi probandum est. MONA. Sequentia mox Christi uerba apud eosdem euangelistas non malè id probant. Et apud Matthæum quidem dicit: Sicut filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare. Apud Lucam uerò: Ego autem in medio uestrum sum, sicut qui ministrat. Vtrobique sanè ipse se in exemplum ministrandi ponit discipulis. Et tamen apud Ioannem idem dicit: Vos uocatis me magister & domine, & bene dicitis. Sum etenim. Domini autem

autem & magistri est præesse, regere & præci-
pere. Et præcepit is discipulis cum alia multa,
tum illud: Hoc est præceptum meum, ut diliga-
tis inuicem. Et uendentes atq; ementes in
templo eiecit: mensas numulariorū subuertit: ^{Mar. 11.}
& æs effudit. Vides potestatem & authorita-
tē eius, qui negabat se uenisse, ut sibi ministra-
retur, sed ut ipse ministraret. Dicit autem alibi
apostolis: Sicut misit me pater, ita & ego mit-
to uos. Quid autem sibi uult illud, quod idem
apud Lucam statim post illa uerba (non sic erit
inter uos) subiungit: Sed qui maior, inquit, est
in uobis, fiat sicut iunior, & qui præcessor est,
sicut ministrator. An non apertē indicat esse
inter apostolos, hoc est, in ecclesia maiores &
præcessores. Sed eos ita præesse, & ita compo-
nere sese uult, ut ad eorum, quibus præsunt, pe-
rinde ac iuniores ad seniorum, ministri & serui
ad dominorum suorum utilitatem omnia refe-
rant. Quid autem dicit Paulus, cur hæc mini-
steria dedit Christus in ecclesia? Iam dixi, Ad
consumationem sanctorum: Et ut mittam in-
termedia, Vt iā non simus, inquit, paruuli flu-
ctuantes, & circumferamur omni uento do-
ctrinæ, in nequitia hominum, in astutia, ad cir-
cumuentionem erroris: Hoc est: ne astu nequā
hominum & seductorum circumueniamur, &

maiores natu siue moderatores ecclesiae allo- Act. 20.
quens, dicit: Quod spiritus sanctus ipsos in ea
constituerit episcopos, ut regant ecclesiam Dei.
Vbi Graeci habent pascendi uerbum, quod cum
uerbis Petri congruit. Hieronymus quidem,
seu quisquis auctor est uulgatae translationis
noui testamenti, unum atque idem uerbum ποι-
μην, à quo ποιμεις pastores dicuntur, apud Pe-
trum quidem pascere, in actis uero apostolo-
rum regere interpretatus est, illud innuens, pa-
scendi munus apud praesides ecclesiasticos
non esse aliud, quam regendi. Sed quid uerbis
opus est in re manifesta? Paulus Tito episco- Tit. 2.
po praecipit, ut loquatur, exhortetur, & arguat
subiectos sibi populos cum omni imperio; Ti- 1. Tim. 5.
motheo quoque itidem episcopo praecipit, non
modò ut doceat, uerum etiam ut praecipiat: Ad-
uersus presbyterum accusationem ne recipiat,
nisi sub duobus uel tribus testibus: & peccantes
coram omnibus arguat, quo ceteri timorē ha-
beant. Vides iurisdictionem & potestatem co-
ereendi in recipiendis accusationibus, & argu-
endis peccantibus. In principio autem episto-
lae scribit, propterea cum se reliquisset Ephesi, 1. Tim. 1.
quò denunciaret, siue, ut Graeci habent, prae-
ciperet quibusdam, ne aliter docerent &c.
Et infra de episcopis scribens: Si quis autem,
inquit,

inquit, domui suæ præesse nescit, quomodo
 ecclesiæ Dei diligentiam siue curam habebit?
 Heb. 13. hoc est, quomodo reget ecclesiam Dei? Hebre-
 is etiam præcipit, ut obediant præpositis suis.
 Nec de alijs ibi sermo est, quàm de ecclesiasti-
 cis. Addit enim: Ipsi enim peruigilant quasi ra-
 tionem pro animabus uestris reddituri: Quod
 est ecclesiasticorum magistratuum proprium.
 Nemini autem nisi præcipienti obeditur. Por-
 1. Cor. 4. rò de se ipso ad Corinthios ita scribit: Quid
 uultis? In uirga ueniam ad uos, an in charitate
 & spiritu mansuetudinis? Cernis hic uirgam
 potestatis atq; coercionis? Et in altera epistola:
 2. Cor. 10. In promptu habentes ulcisci omnem inobedi-
 entiam. Et mox: Nam etsi amplius aliquid glo-
 riatus fuero de potestate nostra, quam dedit
 nobis dominus in ædificationem, & non in de-
 2. Cor. 13. structionē uestrā, nō erubescam. Et aliquanto
 post: Prædixi enim, & prædico ut præsens uo-
 bis, & nūc absens ijs, q̄ antè peccauerūt, & cæ-
 teris omnibus, quoniam si uenero iterum, non
 parcam. Et mox rursus: Ideo hæc absens scribo,
 ut non præsens durius agam secundum pote-
 statem, quam dominus dedit mihi in ædifica-
 tionem, & non in destructionem. Nec uerbis
 modò, uerum etiam factis ille eam potestatem
 exercebat. Non solùm enim docuit, arguit, &
 incre-

increpuit, sed etiā asperiori coertione usus est,
quando Corinthium illum, qui nouercam du- 1. Cor. 5.
xerat, tradidit Satanæ in interitum carnis:
Himenæum item & Alexandrum hæreticos: 1. Tim. 1.
Elimam uerò magum cæcitate percussit. Pe- Aa. 13.
trus item Simonem magum non tantum in- Aa. 8.
crepuit, sed etiam ex ecclesia eiecit, quemad-
modum prius dixi. Ananiam item & Sapphi- Aa. 5.
ram mortis supplicio condemnauit. Atq; adeò
Christus ipse, à quo magistratus omnes eccle-
siastici ducunt originem, flagello eiecit de tem- Ioan. 2.
plo eos, qui in eo uendebant & emebant, et nu-
mulariorum mensas subuertit, & æs effudit, si-
cut paulò antè dixi. Animaduertis ne eum nō
modò docuisse, sed exercuisse etiam potestatem Math. 23.
in delinquentes: Et cum eum interrogarent lu-
dæi, qua potestate id faceret, non obscure præ-
se tulit, diuina potestate id se facere. Quam
apostolis quoq; diuinitus datam esse argumen-
to est illud, quod Pauli decretum contra Eli-
mam, statim cæcitas consecuta est: Ad Petri
etiam uocem Ananias & uxor eius expirarūt.
En habes executionem decreti apostolici, non
ab homine factam, sed ab ipso Deo, quo certi-
us & maiore efficacia sanciret potestatem præ-
sidum ecclesiæ, non aliunde quàm à se profe-
ctam, ut eam homines timerēt; & quo iam tum

Q redar-

redargueret hereticos futuros, qui nostro tempore eam abrogare & euertere nituntur, indignumq; facinus clamitant, quando ministri ecclesiae decretorum suorum executionem à magistratibus ciuilibus, principibus, & regibus postulant, cum Deus ipse non sit dedignatus eam peragere. Quid illud? Nullius ne potestatis & authoritatis tibi esse uidetur, quod usurpāt apostoli & seniores siue presbyteri in actis apostolorum in definienda controuersia inter fideles exorta? Visum est spiritui sancto & nobis &c. A VL. Est ita. Oportet aliqua potestate & authoritate præditos esse administratos ecclesiae, si ordo ac certa politia in ea conseruari debet, modò ut ij moderatè ea utantur, nec fines suos transgrediantur. MON. Fit hoc nonnunquam, ut est hominum ingenium, ægrè continens se intra fines à natura, nedum à legibus præscriptos: Quod quin corrigatur nihil prohibet. Sed sæpe fines ecclesiasticæ potestatis etiam profani siue seculares inuadunt, & in eius functiones sese ingerunt, & ad extremum iam etiam iudicium de doctrina & hæresi, quod maximè proprium est episcoporum, impudenter sibi arrogant. Esset autem consultius, ut suo quisque officio fungeretur, aliena ne appeteret. Sed reijciamus hoc in alium locum.

Hic

Hic nunc satis sit ostendisse, quod non adimat
 uerbum Dei ministris ecclesiasticis regimen
 & imperium, imò magnam etiam potestatem
 & auctoritatem eis tribuat non modò in coër-
 cendis delinquentibus, sicut iam audiuiſti, ue-
 rum etiam in præcipiendo & uetando, & in diſ-
 ceptandis ac definiendis controuerſijs, præſer-
 tim ad fidem & religionem, & politiam eccle-
 ſiaſticam pertinentibus. Sic tamen hoc de mi-
 niſterijs eccleſiaſticis accipiendum eſt, ut non
 omnia cum potestate ſint, & regimen adiun-
 ctum habeant. Sunt enim quædam nuda mini-
 ſteria, nullam iubendi & uetandi, iudicandi &
 coërcendi potestatem habentia. Qualia ſunt
 diaconorum & inferiorum ordinum. Quædam
 adiunctam habent potestatem in homines &
 iuriſdictionem. Atq; ea duplex eſt: nimirum
 ſpiritalis, & externa. Quarum illa quidem
 in foro conſcientiæ, ſicut loquuntur theologi,
 in remittendis & retinendis peccatis uerſatur:
 hæc in foro iudiciario, ſiue contentioſo: & qui-
 dem in inuitos etiam exercetur. De hac dicit
 Chriſtus apud Mattheum ad diſcipulos ſuos: *Matth. 18.*
 Amen dico uobis, quæcunq; alligaueritis ſu-
 per terram, erunt ligata & in cælo: & quæcunq;
 ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.

Miniſteria
 eccleſiaſtica
 non omnia
 ſunt cū po-
 teſtate.

Iuriſdictio
 eccleſiaſtica
 duplex.

Q. De

De illa apud Ioannem: Accipite spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. **AVL.** Atqui utrobique de una & eadem re loquitur: nempe de remissione peccatorum. Quo enim alio ligatur homo, nisi peccatis? Quemadmodum & sapiens Salomon scribit: Funibus, inquit, peccatorum suorum constringitur peccator. In his autem funibus soluendis aiunt isti nudum esse ministerium hominis: Nimirum ex euangelio pronunciare, ligatum esse quempiam, uel solutum: siue remissa esse cuiuspiam peccata, uel retenta. **MON.** Ita quidem ferè pseudoeuangelici isti dictitant: Sed sine autoritate, imò uerius contra auctoritatem sacræ scripturæ, ad quam semper prouocant. Nec unum hic est peccatum eorum. Primum enim peccant in eo, quod cum Christus in genere dixerit: Quęcuncq; alligaueritis, & quęcuncq; solueritis, ipsi de solorum peccatorum ligatione & solutione id uolunt intelligi. At Christus non de peccatis intellexit, cum diceret de pharisæis: Alligāt enim onera grauiā & importabilia super humeros hominum. Itemq;: Qui ergo soluerit unum de mandatis istis minimis. Deinde uerò, ut maximè de sola peccatorum ligatione & solutione illa Christi uerba intelligātur, alia certè uin-

Ioan. 20.

Prover. 5.

Euangeliconum error de potestate ecclesiastica.

Ligare & soluere.

Matth. 23.

Matth. 5.

tè uincula, & alios funes, quàm peccata, esse oportet, quibus minister ecclesiæ ligat quempiam. Absq; ministro nanq; ipsis peccatis suis ligatur siue constringitur peccator, quemadmodum tu ipse dudum è prouerbij recitasti. Quibus autem uinculis minister eum ligat, isdem etiam ligatum soluit. Non igitur ad solam & nudam retentionem & remissionem peccatorum ligatio illa & solutio referenda est, sed latius patet, iurisdictionem, ac potestatem iubendi ac uetandi, definiendi ambigua, coercendi delinquentes, & relaxandi coercionem complexa. Quam iam inde à temporibus apostolicis in ecclesia penes apostolos, aliosq; præsidēs ecclesiasticos fuisse paulò ante è scripturis apostolicis demonstraui. Postremò falsum est & illud, quod isti negant, ministros ecclesiæ uerè peccata remittere, & retinere: sed pronunciare tantum ex euangelio, remissa ea esse, uel retenta. Atqui disertis uerbis quæ mentiri nescit ueritas dixit: Quorū remiseritis peccata, & quorum retinueritis. Negant autem isti à uerbis euangelij discedi oportere. Nec sanè usquam in euangelio reperias, ubi mihi, uel tibi, uel cuipiā nominatim remittantur aut retineantur peccata, præter eos, quibus Christus ipse tunc presentibus remisit, ut satis esse queat, ea uerba no-

Peccata uerè
remittuntur
à ministris.

bis à ministro recitari. Sed apostolorum, & qui
 in eorum loca successerunt, iudicio id permisse
 Christus, cui remittant, uel retineant, ad præ-
 scriptum tamen euangelij, quemadmodum &
 magistratus ciuiles secundum leges iudicant,
 reosq; uel puniunt, uel absoluunt. Cui aut; iudi-
 cium rei cuiuspiam cōmittitur, cōfertur etiam
 necessaria ad id potestas, authoritas, & iurisdic-
 tio; Quam ipsis ab eodem Christo collatā esse
 ex eo cōstat, quod promisit is ratum fore apud
 Deū, q̄cquid ij in ligando & soluendo statue-
 rint, et quod ea præsidēs & administrī ecclesie,
 uelut apostolorū Christi successores, iā inde ab
 initio semp usi sunt, & utuntur etiamnum, fru-
 stra repugnantibus portis inferorū. A VL. Qui-
 nam aut sunt isti apostolorū atq; discipulorū
 successores, quibus duplex ista iudiciaria pote-
 stas collata, & regimen ecclesie cōmissum est?
 MON. Episcopi & presbyteri. A VL. Quid est
 ne discrimen aliquod inter episcopum & pres-
 byterū, nō dico honoris, sed functionis & offi-
 cij? MON. Negant nonnūq; pseudeuangelici
 isti. Negauit etiā olim Aerijs hæreticus. Quin
 D. quocq; Hieronymus scribit, ab initio nascentis
 fidei eundem fuisse presbyterum & episco-
 pum, & antequam diaboli instinctu studia in
 religione fierent, & diceretur in populis; Ego
 sum

Episcopos
 & presbyte-
 ros non eor-
 dem esse.

Hier. in cap.
 1. epist. ad
 Tit. & ad
 Euagr.

sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephae,
 communi presbyterorum cōsilio ecclesias esse
 gubernatas; Postquam uerò unusquisq; eos,
 quos baptizauerat, suos putabat esse, nō Chri-
 sti, in toto orbe decretum esse, ut unus de pres-
 byteris electus superponeretur cæteris, ad quē
 omnis ecclesiæ cura pertineret, & schismatum
 semina tollerentur. Hieronymum in eo secutus
 est nostra ætate Erasmus Roterodamus: cuius Eras. in an-
not. in nouū
Test.
 hoc fuit studiū in theologia, ut quæ rara essent
 ac singularia consecraretur, recepta fastidiens.
 Sed non est necesse ad omnia respondere, ne
 sim prolixior. Illud quidem satis constat ex
 euangelij, Lucæ præsertim, alios fuisse à Chri- Lu. 9. & 10.
 sto designatos apostolos, quorum loca episco-
 pi obtinent, alios septuaginta duos discipulos,
 in quorum loca presbyteri successerunt: & ali-
 ter atq; aliter missos. Ex actis etiam apostolo- Act. 1.
 rum multis in locis apparet, maiori authorita-
 te fuisse præditos in ecclesia apostolos, quàm
 illos alios discipulos, præsertim quando apo-
 stoli in locū Iudæ proditoris alium surrogarūt
 è numero discipulorū: Quod sanè operæ præ-
 ciū nō fuisset, si idem munus fuisset utrorumq;
 Extant etiam canones apostolorū à cōcilijs p- Can. aposto-
 uincialibus & uniuersalibus, & ab uniuersa Sexta & se-
ptima syno.
uniuers.
 ecclesia recepti & approbati, è quibus depre-
 hēdit non modò noīa, uerumetiā ordinationē,

au-

authoritatem, & functiones episcopi & presbyteri diuersas esse, temporibusq; apostolorum fuisse. Confirmat idem Dionysius Areopagita Pauli discipulus, Clemens, Ignatius, & Anacletus Petri non modò discipuli, sed etiam successores, Damasus item & Chrysostomus, & Epiphanius, & multi alij uetusti ac sancti patres. Quin ipse etiam Hieronymus, quemadmodum recitauimus modò, fateri uidetur, uiuente adhuc Paulo apostolo (tunc enim schismata in ecclesia exoriri cœperunt, ut alius Pauli, alius Apollo, alius Cephæ se esse diceret) alios fuisse episcopos à presbyteris: & quidem totius orbis decreto factum id esse ait, ita ut ea munera si non Christi ipsius, certè apostolorum instituto distincta esse uideantur. Promiscuè quidem utuntur his nominibus sacræ literæ citatæ ab Hieronymo: sed intelligendum est, nomen eam fuisse cōmunitatem, non etiam munerum & functionum. In rebus enim nouis, cum uel nouis utendū esset nominibus, uel usitatis quidem uulgo, sed deflexo nonnihil ab usu cōmuni sensu, & ad rem præsentem accommodato, hoc maluerunt apostoli. Itaq; cum in noua repub. hoc est, in ecclesia novos n̄ magistratus & curatores instituerent, qui præessent reliquæ multitudini, partim presbyteros, hoc est seniores,

Dion. eccle.
hier. ca. 4. &
5.
Clemen. ad
Iacob. & re-
cogn. lib. 3.
Ignat. ad
Smirneñ.
Anacl. epi. 2.
Damas. ad
epos Afric.
Chrysost. ad
Philem. om.
2.
Epipha. ad-
uers. hæres.
lib. 3. to. 1.

Presbyter
unde dictus.

seniores, siue maiores natu, non tam ab ætatis,
quàm ab honoris & authoritatis, quæ ætatem
plerumq; consequi solet, prærogatiua, partim
episcopos, quasi speculatores & curatores, <sup>Episcopos
unde.</sup>
sumptis de medio uocabulis, eos appellarunt,
ipsq; nominibus indiscriminatim primum uti
sibi permiserunt, cum & episcopus nemo sit,
qui non idem sit presbyter, & presbyteri, cre-
scente indies multitudine fidelium, curam ali-
quam eius gerere necesse haberent, episcopis
ad molem oneris sustinendam non sufficienti-
bus: Quod faciunt etiam nunc ij, qui parœci
seu parrochi, & curati, & plebani, & prælati in-
feriores episcopis uulgo uocantur. Quin utriq; ^{Diaconus.}
nempe & presbyteri & episcopi, nōnunquam
etiam diaconi, hoc est, ministri, uocabantur,
quamuis haberent utriq; non nudum ministe-
rium, sed cum potestate & authoritate coniun-
ctum, sicut ostendi superius, et alius autem esset
ab utroq; ordo diaconorū. Itaq; idem Paulus ^{Ephel. 4.}
scribit: Se factum esse ministrum, siue, ut Græci
habent, diaconum Euangelij: quamuis esset
apostolus. Et Timotheum episcopum admo- ^{2.Tim. 4.}
net, ut impleat τὴν διακονίαν, hoc est, ministe-
rium suum. Mox autem ordines hi, sicut iam
tunc erant re ipsa & functionibus distincti, ita
nominibus quoq; accuratius distincti sunt,

R

Chri-

Epipha. ad-
uers. hæref.
lib. 3. to. 1.
Aug. de hæ-
ref. ca. 53.
Episcoporum
gradus.

1. Cor. 14.

Christiani populi consuetudine: ita ut presbyter episcopus non uocaretur, licet episcopo presbyteri, sicut functio competit, sic nomen etiam competat: cum ad illum gradum non nisi per hunc perueniatur. Proinde damnauit ecclesia dogma illud Aerij asserentis, eundem esse presbyterum & episcopum, quemadmodum testificantur Epiphanius & Augustinus. Nec ordines modo distincti sunt, uerum etiam ordinum horum gradus. Nam ut in magnis ciuitatibus complures sunt magistratus, alij alij superiores, inferiores ad superiorum auctoritatem respicientes: Et in magnis exercitibus secundum summum ducem alij sunt legati, alij tribuni, alij centuriones, alij cohortium alarumue prefecti, alij decani, ita cum longè lateq; diffunderetur Christiana religio, credentiumq; numerus augeretur, non satis esse uisum est, uno atq; altero ordine distingui moderatores & administratos multitudinum ab ipsis multitudinibus, sed gradus etiam in singulis ordinibus constituti sunt, ut omnia decorè siue honestè, quemadmodum præcipit Paulus, & secundum ordinem fierent in ecclesia, nec schismata existerent, per quæ unum ecclesiæ corpus in multas partes discerperetur. Itaq; cum unus sit ordo episcoporum summus in ecclesia, factum est constitutum.

Institutione apostolica (cuius mentionem faci-
 unt Clemens & Anacletus apostolorum audi-
 tores ac discipuli, & Leo primus papa, cui re-
 uerenter à synodo Chalcedonensi œcumenica
 acclamatum est) ut alij essent episcopi tantum,
 alij Archiepiscopi & metropolitæ, alij prima-
 tes, alij patriarche, alijs alij non ordine, sed gra-
 du honoris atq; dignitatis & iurisdictione su-
 periores. Sic in ordine presbyterorum, & alijs
 illis, quæ suprà enumeravi, ministerijs, non ea-
 dem est omnium ratio: sed alius alium honore
 & autoritate anteit. Est autem episcopis &
 presbyteris sacerdotij nomen commune. Cum
 enim ecclesia, sicut iam ante ostendi, sacra quæ-
 dam respublica sit, & quemadmodum ait Pe-
 trus, regale sacerdotium, gens sancta, ad co-
 lendum Deum & annunciandum uirtutes eius,
 ac bonitate eius fruendum instituta, nullum
 nomen moderatoribus & administris eius pri-
 moribus magis consentaneum imponi potuit,
 quàm sacerdotum: quippe qui legatione
 quadam Dei ad homines, & hominum ad
 Deum funguntur, ut Deum ipsis, ipsosq;
 Deo reconcilient. Sed uisum est apostolis ini-
 tio abstinere eo nomine apud rudem multi-
 tudinem, cum in flore adhuc essent Hebræo-
 rum sacerdotes, ne quid commune cum eorum

Clem. recog.
lib. 3.

Anacl. epi. 2
Leo ad Anac.
statum.

Sacerdotes,
episcopi &
presbyteri.

1. Pet. 2.

2. Cor. 5.

Sacerdotum
nomine cur
abstinuerint
apostoli.

sacrificijs religio Christiana habere existimaretur, cum Christus in ea longè diuersum sacrificium instituisset, quod propalari infidelibus non oportebat, ne contra eius præceptum, sanctum daretur canibus, & margaritæ ponerentur ante porcos. Posterior sanè ætas libentius & sacerdotij & sacrificij siue oblationis nomine usa est, non de unico illo, qd à Christo semel in cruce peractū est, sed de iugi ecclesiæ eius sacerdotio & sacrificio uerba faciēs, quāuis nihil noui institueret, sed institutis à Christo, & per apostolorum quasi manus acceptis rebus uti se psteret. Clemēs quidem Romanus Petri apostoli discipulus facit sacrificij missæq; mentionem: Ignatius item Ioannis, ac Dionysius Areopagita Pauli auditores. Anacletus autem Clementis successor sacrificij administratos sacerdotes & episcopos nominat. Iam qui huic, uno intermedio, successit in pōtificatu Alexander, & ipse itidem ac superiores omnes martyr, materiam quoq; huius sacrificij, panem & uinum aqua mixtum commemorat. Porro Martialis & ipse apostolorum discipulus Burdegaleses hortatur, ut sacerdotes Dei omnipotentis honorent, qui uitam ipsis tribuant in calice & uiuo pane. Et mox expressius sacrificij quoq; mentionem faciens, corpus & sanguinē Christi Deo creatori ab ipsis in uitam æternam offerri,

Math. 7.

Sacerdotiū
& sacrificiū
christianum.

Clem. ad la.
ep. 3.

Ign. ad Smir
Dion. eccle.
hier. ca. 3.

Anacl. ep. 1.
& 3.

Alex. Papa.

Mart. ad
Burd. epi. 3.

ferri, & salutis nostræ causa in ara sanctificata
proponi scribit. Iam Achaie quoque presbyteri,
qui neci Andreæ apostoli interfuere, literis
mandarunt, ut author est Philatetus, Ipsum Phil. cap. 39.

Aegeæ proconsuli ad sacrificandum dijs se co-
genti respondisse: Se quotidie deo omnipoten-
ti agnum immaculatum immolare, qui cum ab
uniuersa fidelium multitudine māducatus fue-
rit, nihilominus tamen integer & uiuus perma-

neat. Iam uero Ignatius, Irenæus, Fabianus, &
Cyprianus sancti martyres, & his aliquanto
posteriores Eusebius, Epiphanius, Ioannes
Chrysostomus, Augustinus, Damascenus, non
modo sacrificij & administratorum eius sacerdo-
tum apertam faciunt mentionem, uerum etiam
à Christo in ultima cœna & sacrificium & sa-
cerdotium institutum, ecclesiæque per aposto-
los traditum esse affirmant. Cyrillus etiam
Alexandrinus patriarcha, ministros altaris
apostolos appellat. Nullum est autem aliud al-
taris ministerium, quàm sacrificiū & oblatio.

Ignatius ad
Her. Irenæ.
lib. 4. ca. 32.
& 34. aduer.
hæres. Valêt.
Cyp. de cæ-
na domini.
Fab. ep. 2. ad
orient episc.
Euseb. de-
mon. euan.
lib. 1. cap. 10
& lib. 5. ca. 3
Epiph. con.
hæres. lib. 3.
tom. 2. & ad
Ioan. Hie-
ros. episco.
Chrys. in 2.

Tim. om. 2. & in 1. Cor. omil. 24. & ad Heb. om. 17. & de sacerdotio li. 6. ca. 4.
& de incomp. nat. omil. 13. & in Matth. omil. 26. & de proditi. Iudæ, & de
Eucharistia in encenijs. Aug. de ciuitate Dei lib. 10. cap. 20. & lib. 16. cap. 22.
& lib. 17. cap. 20. & cont. aduers. legis & prophet. lib. 1. cap. 20. & epist. 122.
& de Trinit. lib. 4. cap. 14. Dam. lib. 4. ca. 14. Cyril. in Ioan. lib. 12. cap. 56.

Nic. conc.
can. 44.

Cyrril. in de-
clar. anath.
11. & idem
cū Alexand.
syn. ad Nelt.
ep. 10.

Deniq; ut mittam singulos patres, cū uetu-
stiores, tum recentiores, concilium Nicænum
statuit, ne diaconi presbyteris, & hi qui offerē-
di sacrificij non habent potestatem, his qui of-
ferunt, corpus Christi porrigant. Ephesinum
etiam primum Cyrilli Alexandrini præside-
tis auctoritatem sequens, Sanctum, inquit, ac
uiuificum incruentumq; in ecclesijs celebra-
mus sacrificium, non hominis alicuius nobis
similis & communis corpus, consimiliter pre-
ciosum sanguinem esse, quod proponitur,
credentes, sed magis tanquam proprium uiui-
ficantis uerbi corpus & sanguinem accipimus.
Citantur etiam à nonnullis Hebræorum quo-
rundam Rabinorum de hoc ipso iugi Christi
& Christianorum sacrificio & sacerdotio te-
stimonia: quæ eò maius pondus habere de-
bent, quòd ab inimicis religionis Christianæ
sunt prodita. Sed ea omitto. Neq; enim de sa-
crificio & sacerdotio ex professo hic nobis ho-
die sermo institutus est. Sed non fuit tamen
abs re, cū de ordine ecclesiæ & politia apo-
stolica, eiusq; magistratibus & ministris
episcopis & presbyteris agamus, obiter de sa-
cerdotio, atq; ita consequenter etiam de sacri-
ficio pauca dicere, cum præsertim hæretici no-
stri

stri temporis utrumque id tollere summopere
conentur. Quamuis de eo quoque, ut de plerisque
omnibus, uarie loquantur & scribant, sicut au-
disti ex me nudius tertius. Libet autem unicum
Lutheri testimonium, quod ibi prætermisi, hic
recitare: Sic igitur scribit is de Melchisedech
in Psalmum 109. Quid uero sibi uult, quod pa-
nem & uinum coram Abraamo obtulit? Sig-
nificat id Christi sacerdotium in hac uita tem-
poranea ad finem usque mundi, quod is tectum
altaris sacramentum sanctissimi corporis &
preciosi sanguinis sui in ecclesia offerat? Audis
ueritatem per inimicissimi hominis iugulum
erumpentem? Quomodo autem, o bone uir,
Christus hoc sacrificium offert? Per seipsum ne?
At ascendit is in cælum, quod oportet eum
suscipere usque in tempora restitutionis om-
nium. Per sacerdotes igitur (quorum propri-
um munus est offerre) ab ipso institutos & or-
dinatos in ultima cæna: Vbi is & ipse sacerdo-
tio secundum ordinem Melchisedech perfun-
ctus est, & apostolis id, ac per eos ecclesiæ con-
tulit, cum diceret: Hoc facite in meam com-
memorationem. Quod quidem non modo ij,
quos dudum commemorauimus, sancti doctores,

Luth. in Psal-
109. de sa-
crificio Chri-
stiano testi-
monium.

Sacerdotes
à Christo in-
stituti.

ue-

Sacrificium
Christi cru-
entum &
incrumentum.

Heb. 10.

verum etiam multi alij, atq; adeò uniuersa per omnes ætates Christi ecclesia summo consensu affirmat. Idem est autem hoc sacrificium cū eo, quod in cruce oblatum est, sed aliter tamen peragitur. Ibi enim Christus cruentè & uisibiliter propitiationem pro peccatis totius mundi seipsum Deo patri obtulit: Hic incruentè & inuisibiliter per ecclesiam, quæ est corpus eius, ministrosq; eius sacerdotes offertur, non ad repetendam propitiationem (una enim oblatione ille consumauit in æternum sanctificatos) sed ad illius semel peractæ fructum ijs, qui de nouo peccarunt, impertiendum, et gratias agendum de peracta & impertita. Sed hæc accuratius persequi non est præsentis instituti: Nos ad nostrum reuertamur. A VL. Ego uerò sanè quàm lubens hæc de te audiui. Euangelici enim isti nihil contentiosius uulgo inculcant, quàm nullum esse apud Christianos externum sacerdotium, nullumq; sacrificium, præter id, quo Christus in cruce Deo patri semel seipsum obtulit. Quod uerò in templis nostris frequentatur uulgari missæ nomine, commentum esse recentiorum, & nihil aliud, quàm idololatriam. MONA. Sic istis, uerbi scilicet Dei uindicibus, Christus ac Deus idolum est. Neque enim quisquam alius in missa adoratur, quàm
Deus:

Deus: neq; aliud quicquam ei offertur, quam
Christus, qui factus est propitiatio pro pecca-
tis nostris, nec ab alio, quam à seipso: Ab eccle-
sia enim, quæ est corpus eius, eiq; soli salus to-
tius humani generis accepta fertur. Sed nos
cætera persequamur: Nisi tibi fortè molestum
est. A VII. Non est. Absoluendum certè est opus
inchoatum. Eò res perducta est, cum presbyte-
ros & episcopos Christi & apostolorum insti-
tuto in ministerium ecclesiæ datos esse osten-
deres, ut alios à presbyteris esse, & fuisse sem-
per episcopos, commune tamen sacerdotij no-
men & munus obtinuisse, demonstrares. Reli-
quum est igitur, ut quod sit inter eos discrimen
edisseras. MON. Probè mones. Verùm illud
obiter prius tibi sciendum est, præter sacrifici-
um, esse & alia quædam officia, presbytero &
episcopo inter ipsos sacerdotij nomine com-
munia. Cum enim sacerdos, sequester quidam
sit & minister reconciliationis inter Deum &
homines, pro Christo quidem ac Deo legatio-
ne fungitur apud homines, doctrinam saluta-
rem diuinamq; uoluntatem ipsis annuncians,
& beneficia Christi per sacramenta ab ipso in-
stituta, & benedictiones eis impartiens, pro
hominibus uerò constituitur, ut inquit idem
Paulus, in ijs quæ sunt ad Deum. Quod quid
S sit,

Sacerdotum
officia.

Hier. in ca. 1
Malach.
2. Cor. 5.

Heb. 5.

Dona.

Sacrificia.

Leuit. 4.
Apoc. 8.
Iac. 5.

Sacerdos cō-
ficit corpus
Christi.

fit, ipse statim explicat subdens: Vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Ac donorum quidem nomine, uenire gratiarum actiones, & laudes Dei, nemini dubium est uel mediocriter uersato in lectione legis Mosaicæ, unde hæc deprompsit Paulus. Per sacrificia uerò pro peccatis, primum quidem iuge illud sacrificium secundum ordinem Melchisedech à Christo ecclesiæ relictum, de quo modò locuti sumus, deinde uerò etiam orationes sacerdotum cum ex eiusdem legis, tum ex Ioannis & Iacobi apostolorum doctrina accipiendæ sunt. AVLICVS. At Paulus cum de oblatione ista donorum & sacrificiorum pro peccatis loquitur, pontifici, qui idem est, ni fallor, qui episcopus, eam attribuit. MONACHVS. Imò sacerdoti; ^{legis} enim, quo uerbo ibi Paulus utitur, græcis sacerdos est. Sunt igitur sacerdotum officia presbyteris & episcopis communia, sacrificare, orare, & laudare Deum ecclesiæ nomine, prædicare, sacramenta conficere & administrare, benedicere populo, resq; creatas ad usus hominum sanctificare. Ac de sacrificando quidem, satis iam opinor, quoad res postulabat, demonstratum est. Illud tamen prætermitt-

mittendum non est, quod cum sacrificij hu-
ius hostia caro siue corpus & sanguis Chri-
sti sit, pane & uino ab ipsomet Christo do-
mino in ultima cæna mirabiliter in ea con-
uersis, ipseque quod tunc fecit, apostolis, &
per eos successoribus eorum sacerdotibus fa-
ciendum mandauerit, conficere quoque eam
ipsam hostiam, eo, quo fecit ille, modo, ad
sacerdotem pertinet, illius ipsius uerbi &
mandati eius (hoc facite in meam commemo-
rationem) uirtute, quemadmodum cum ij,
quos paulò ante citauit, tum alij sancti pa-
tres interpretantur. Quorum Cyprianus (ut
unus pro omnibus sufficiat) ita scribit: Man-
ducauerant & biberant de eodem pane se-
cundum formam uisibilem: Sed ante uerba
illa cibus ille communis tantum nutriendo
corpori commodus erat, & uitæ corpora-
lis subsidium ministrabat. Sed ex quo à domi-
no dictum est: Hæc facite in meam commemo-
rationem, hæc est caro mea, & hic est sanguis
meus, Quotiescunque (nota uerba) his uerbis, &
hac fide actum est, panis substantialis, & calix
benedictione solenni sacratus ad totius homi-
nis uitam salutem proficit, simul medicamen-

Cyp. serm.
de cena do-
mini.

S 2 tum

Chrysostomus 2.
ad Timoth.
hom. 2.

Cyrl. Ierosol.
catech. 3.

tum & holocaustum, ad sanandas infirmitates, & purgandas iniquitates existens. Et aliquanto post: Panis iste, quem dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus omnipotentia uerbi factus est caro: Et sicut in persona Christi humanitas uidebatur, & latebat diuinitas, ita sacramento uisibili ineffabili diuina se infudit essentia. Vis addā & Chrysostomū? A VL. Placet. MON. Sacra ipsa oblatio, inquit, siue illam Petrus, siue illam Paulus, siue cuiusuis meriti sacerdos offerat, eadem est, quam dedit Christus ipse discipulis, quamque sacerdotes modo quoque conficiunt. Nihil habet ista, quam illa minus. Cur id? Quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam antea sacrauerat. Quemadmodum enim uerba, quæ locutus est Christus, eadem sunt, quæ sacerdotes nunc quoque pronunciant, ita & oblatio eadem est. Vis & interiectum inter hos Cyrillum Ierosolymitanum? Panis, inquit is, Eucharistiæ post sancti spiritus inuocationem non amplius est panis communis, sed est corpus Christi. Quid aperius, quæ de re nunc loquimur, dici potuit? Quod si quis pertinaciter, non dico aduersus auctoritatem tantorum uirorum, sed aduersus sensum & cōsensum uniuersę Christi ecclesię neget, nō modò sacrificiū, sed

sed etiam sacramentum corporis & sanguinis
Christi, eiusque sacramenti administrationem &
efficaciam prorsus impie sustulerit: de quo hic
nunc disputandum non est. Cætera sacerdotum
officia persequamur. Orare pro populo quod
ad sacerdotem pertineat, scriptum est in Para-
lipomenis, Sacerdotum munus esse, ut preca-
rentur pro Israel iuxta omnia quæ præceperat
Moyſes ſeruus Dei. Quin Deus ipſe per Moy-
ſen ita præcipit: Quod ſi omnis populus, aut
princeps, aut quis alius peccauerit, orabit pro
eo, & pro peccato eius ſacerdos, & dimittetur
ei. A VLI. At hæc ſunt in ueteri teſtamento de
ſacerdotibus Hebræorum dicta. MON. Quaſi
uerò in hoc, ut in plerisque, ueritas euangelij, ſi-
guris legis reſpondere non debeat. Vis autem
è nouo quoque teſtamento probem? En tibi Ia-
cobum apoſtolum, qui ſic ſcribit: Infirmatur
quis in uobis, inducat preſbyteros eccleſiæ, &
orent ſuper eum. Cur non ipſe oret, uel amicos
& uicinos ad orandum pro ſe inducat? Nempe
quia preſbyterorum peculiare id eſt officium,
habetque promiſſionem efficaciam. Et oratio, in-
quit, fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum do-
minus, & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Nec
diuerſa eſt ratio infirmitatis ab alijs tempori-
bus, ut ijs quoque preſbyteri ad orandum pro

Orare pro
populo ſa-
cerdotis
eſt.
1. Para. 6,

Leuit. 4.

Iaco. 5.

alijs induci debeant. Et in genere autem, sacer-
 dotum esse orationem publicam, testantur Au-
 gustinus & Cyrillus Alexandrinus episcopi,
 & Alexander papa & martyr, temporibus
 apostolorum propinquus. Quin apostoli ipsi,
 Nos uerò, inquiunt, orationi, & ministerio
 nerbi instantes erimus. Nec alia est orationis
 ratio, quàm laudis & gratiarum actionis: de
 qua loqui uidetur Paulus, cùm dicit: Cæterum
 si benedixeris spiritu, qui supplet locum idio-
 tæ, quomodo dicet amen ad tuam benedictio-
 nem? Vbi, cum ait, eum qui supplet locū idio-
 tæ, amen dicere solere ad benedictionem, satis
 apertè innuit, non esse idiotæ, hoc est, priuati
 hominis, benedicere, sed eius, qui est in magi-
 stratu: nec alio quàm ecclesiastico. De rebus
 .n. & ritibus ecclesiasticis ibi loquitur. Est autē
 huic sententiæ cōsentaneū illud, quod alibi idē
 Paulus de sacerdote scribit, quòd is ex homini-
 bus assumptus, pro hominibus constituitur in
 his, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona & sacri-
 ficia pro peccatis. Vbi per dona laudes Dei, &
 gratiarum actiones accipi iam prius dixi. Sa-
 crificiorum uerò nomine etiam orationes, uel
 Dauide in Psalmis, & Ioanne in Apocalypsi
 authoribus, comprehenduntur. Quod si bene-
 dicere in priori Pauli loco non p laudare Deū,
 &

Aug. de dog
 eccle. ca. 30.
 Cyril. in Le-
 uit. li. 5. & 6.
 Alex. epist. 2
 ad Egypt.
 Act. 6.

1. Cor. 14.

Hebr. 5.

Psal. 140.
 Apo. 5. & 8.
 Benedictio-
 nes.

& gratias ei agere, sed pro bene precari populo accipitur, habes aliud sacerdotis officium: De quo apertius etiam in ueteri testamento Deus p̄cepit sacerdotibus, imò & formulā benedicendi p̄scripsit: Sic benedicetis, inquit, filiis Israel, & dicetis eis: Benedicat tibi dñs, et custodiat te: Ostēdat dñs faciem suam tibi, & misereatur tui; Conuertat dñs uultū suum ad te, & det tibi pacem. Additq; promissionem dicens: Inuocabuntq; nomen meum super filios Israel, & ego benedicam eis. Hoc quoq; presbytero & episcopo commune est: Nisi quod episcopi magis solenni ritu populis suis patriarcharum exemplo benedicunt. Sunt autem & aliæ benedictiones rerum ad usum hominum à Deo creatarum, ex iisdem fontibus ad sacerdotes pertinentes. De quibus neq; exempla defunt in sacris literis, neq; uetusti usus & institutionis documenta apud priscos patres & p̄tifices. Sed non est necesse nunc ijs diutius immorari. Vis autem ostendam ministerium quoq; uerbi Dei proprium esse sacerdotis officium: Nam Picardi & Sacramentarij, atq; adeò Lutherani quoq; nonnunquam, negare id uidentur, & cuius de plebe id permittunt. Certe ut mittam ueteris testamenti scripturas, illud præ-

Num. 6.

Sacerdos
uerbi Dei
minister.

Mat. 9. et 28. præceptum euangelicum apostolis datum id
 satis probat; Euntes, inquit Christus, prædica-
 re: Et: Euntes ergo docete omnes gentes. Et
 quæ dudum recitavi dicta ab apostolis: Nos
 uerò orationi & ministerio uerbi instantes eri-
 mus. Vscp adeò uerò id est sacerdotum officiũ,
 ut ñ iudicandi quoq; de doctrina, sit ne ea uer-
 bo Dei consentanea, an non, & præscribendi
 populo, quid sequendum, quid fugiendum sit,
 potestatem habeant. Quod est ex ñsdem actis
 euidentissimum: ubi cum orta esset in ecclesia
 Antiochena controuersia de legis Mosaicę ce-
 remonijs, essent ne eæ seruandæ ab ñs, qui à pa-
 ganismo ad Christianismum transiissent, per
 apostolos & presbyteros ea legitur esse defini-
 ta. Sed ad propria episcoporum officia expli-
 canda, quod institutum nostrum & ecclesiasti-
 cæ politiæ ratio magis requirit, transeamus.
 Est autem præcipuum episcopi officium, &
 quasi fons cæterorum, intendere gregi, & re-
 gere ecclesiã dei, quemadmodũ inquit Paulus:
 Vnde & nomen habet apud gręcos, quod iam
 antea quoq; dixi, ἀπό τοῦ ἐπισκοπεῖν, hoc est, à spe-
 culando, curando, siue intendendo, quasi specu-
 lator, curator, & superintendens: Quo nomine
 nouatores isti rerum iuxtà ac nominum liben-
 ter utuntur. Sunt igitur episcopi curatores, re-
 ctiores,

Aa. 6.
 Aa. 15.

Episcopi
 officia.

Aa. 20.

ctores, & moderatores ecclesiæ, & sui quisque gregis. Proinde pastores quoque dicuntur, non modo quod pabula salutaris doctrinæ & sacramentorum procurent hominibus curæ suæ commissis, uerumetiam quod omnem salutis & incolumitatis eorum spiritualis, & quæ ad animos pertinet, curam gerant. Quod sine potestate & auctoritate fieri non potest, quemadmodum superius demonstraui. Quanta autem antiquitus in ecclesia Christi semper fuerit episcoporum potestas & auctoritas, abunde testantur uetustissimi & grauissimi authores, Ignatius, Cyprianus, Athanasius, Hilarius, Nazianzenus, Basiliius, Hieronymus, Ambrosius, Chrysostomus, Augustinus, Sozomenus, Theodoritus, atque adeo cuncta ecclesiæ antiquitas.

Ignatius ad Philad. & ad Smirnen.

Cyp. ad Cor.

Ath. in ep.

ad Heb. et ad

solit. uir. ag.

Hil. ad Con-

stant. Nazian. de dict. Hierem. Bas. ser. 3. exerc. & quæst. 114. Hierony. ep. 11. Ambr. lib. 5. ep. 32. & 33. Chrys. ex Esaia hom. 4. & de sacerdot. Aug. de bapt. contra Don. lib. 2. cap. 3. & ser. de Petro & Paulo. Sozo. hist. eccl. lib. 2. ca. 34. & lib. 5. c. 16. Theod. lib. 4. cap. 5. & 7. hist. eccl.

Est autem duplex ea potestas, altera ordinis, altera iurisdictionis: Sic enim loquuntur theologo & iureconsulti. Ac de ordinis quidem potestate dicam posterius: Nunc de iurisdictionis. Ea uero auctoritatem & iudicium omne de hominibus, rebusque sacris, & quæ his annexæ & addictæ, quæque aduersæ sunt: atque

Episcoporum potestas duplex.

T

adeo

Potestas iurisdictionis
Matth. 18.

adeò totius ecclesiæ regimen & administrationem complectitur. Hæc est illa eximia ligandi & soluendi potestas, apostolis, & per eos episcopis, ipsorum in regenda ecclesia successoribus, à Christo data, quæ cum in terris exerceat, ad cœlos usq; sese exeat. Ait enim Christus: Quicquid ligaueritis super terram, erit ligatum & in cœlis. Hæc autem licet etiam remissionem & retentionem peccatorum, quæ presbyteris cum episcopis communis est, complectatur, latius tamen patet. Etenim auctoritatem administrationis, communionisq; sacramentorum admittendæ & interdiciendæ, & iudicium de doctrina religionis sibi uendicat. Quibus duabus rebus, doctrina inquam & sacramentis, cum salus nostra, etiam pseudeuangelicorum istorum sententia, potissimum contineatur, episcoporum quoq; auctoritate eam contineri necesse est, ita ut in ijs rebus non cōscientia sua quemq; sed episcopali iudicio niti oporteat. A VLICVS. Hoc tibi probandum est. MON. Quidnam? AVL. Nempe iudicium de doctrina, & sacramentorum administrationis atq; communionis auctoritatem esse penes episcopos. De iudicio quidem doctrinæ meminimus, superius te probasse ex actis apostolorum, presbyteris pariter & episcopis id esse cōmune.

Iudicium de doctrina episcoporum est proprium

mune. **MON.** Est ita: Vtrum id ad eum modum
 intelligendum est, ut in consilium quidem ad-
 hibeantur etiam presbyteri, authoritas uerò
 iudicandi sit penes episcopos. Quod ita recep-
 tum fuisse in ecclesia, argumento sunt ea, quæ
 scribit Theodosius imperator ad Cyrillū Ale-
 xandrinum patriarcham, quæq; prolocuti esse
 memorantur Marcianus in Chalcedonensi cō-
 cilio, Constantinus magnus in Nicæno, &
 Theodericus rex Gothorum, quamuis Arria-
 nus, in Romano, Quin ex ipsis adeò, quæcunq;
 inquam celebrata sunt, œcumenicis concilijs
 constat, de dogmatibus religionis solos epi-
 scopos dixisse sententias & iudicasse. Sed non
 est opus hic operosiore probatione. Non enim
 in eo dissentiant à nobis isti pseudeuangelici:
 Ac ne de excommunicandi quidem potestate.
 In Augustana enim confessione profitentur,
 illam quoq; iurisdictionem competere episco-
 pis, cognoscere doctrinam, & doctrinam ab
 euangelio dissentientem reiicere, & impios,
 quorū nota est impietas, excludere à cōmunio-
 ne ecclesiæ. **AVL.** At enim potestatem excludēdi
 à cōmunionē ecclesiæ siue excommunicandi,
 non episcopis, sed ipsi ecclesiæ Christus con-
 tulit, cum dixit: Si non audierit ecclesiam, sit
 tibi sicut ethnicus & publicanus. **MONA.**
 Adde quæ sequuntur, & tum demum rectè

Theod. ad
 Cyr. inter
 epist. Cyril. 4.
 Chal. cōcil.
 act. 6.
 Theod. hist.
 eccl. li. ca. 6.
 Rom. syn.
 sub Sym-
 macho Papa

Aug. conf.
 ca. de pote-
 state eccl.

Excommu-
 nicandi po-
 testas penes
 episcopos.

Matth. 18.

illa uerba intelliges. A VL. Quę igitur illa sunt,
 quę sequuntur: MON. Nempe: Amen dico uo-
 bis: Quęcunq; alligaueritis super terram, erunt
 ligata & in cœlo, & quęcunq; solueritis super
 terram, erunt soluta & in cœlo. Apostolos al-
 loquitur. Apostolis igitur & successoribus eo-
 rum episcopis, quos secundum apostolos su-
 per familiam suam constituit, non ecclesię dat
 illam ligandi & soluendi potestatem, tametsi
 ad utilitatem ecclesię. Nec legimus in sacris li-
 teris quenquam pręter ecclesię præsides ea
 usum esse. Et eos autem non retulisse de eo pri-
 us ad ecclesiam, cum ea sibi in quempiam uten-
 dum esset. Petrus quidem sua, non ecclesię au-
 thoritate contra Simonem magum pronuncia-
 uit: Nō est tibi pars, neq; sors in sermone isto:
 Paulus itidem Alexandrum & Hymenæum
 tradidit Satanæ: De incesto quoq; illo Corin-
 thio iudicauit absens: Tradere huiusmodi ho-
 minem Satanæ: Quod non erat aliud, quàm
 eiicere ex ecclesia. Ecclesię uerò executionem
 mandauit. Hanc ipsam potestatem deinceps
 quoque nemine repugnante retinuerunt in
 ecclesia Christi omnium temporum episco-
 pi, non modò aduersus priuatos homines,
 uerumetiam aduersus magistratus, princi-
 pes, & imperatores. Itaq; Ambrosius qui-
 dem

Aa. 8.

1. Tim. 1.

1. Cor. 5.

Imp. & reges
 excom-
 municati ab
 episcopis.
 Theod. hist.
 eccl. lib. 5.
 cap. 19.

dem Mediolanensis, Theodosium, Innocen-
tius Romanus Arcadium, Honorius tertius
Fridericum, Imperatores. Stanislaus noster
Cracouiensis Boleslaum secundum, Bozenta
Cazimirum magnum reges nostros, alij item
alios excommunicarunt. Scribit etiam Eusebi-
us Cæsariensis, Philippum Imperatorem Gor-
diani successorem, cum in ecclesia ad pascha cū
cætera multitudine communicare uellet, non
prius esse admissum ab eo, qui tunc ecclesiæ
præerat, quàm peccata confiteretur, & inter
pœnitentes locum acciperet. Constat igitur
tam iudicandi de doctrina, quàm segregandi
indignos à communione ecclesiastica potesta-
tem episcoporum esse propriam. Atq; hinc ori-
ginem ducunt concilia & synodi episcopales,
œcumenicæ siue uniuersales iuxtà ac puincia-
les, atq; diocæsanae: ut in rebus grauioribus ac
difficilibus non quod uni alicui, duobus, tri-
busue episcopis, sed quod compluribus in cō-
mune uisum esset, obtineat. Quibus fiduciam
recti uerique iudicii & auctoritatem præstat illa
Christi promissio: Vbi sunt duo uel tres con-
gregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.
Sed de his alius fortassis erit accuratius dicen-
di locus. Hinc etiam criminum enormiorum
iudicium, quam casuum reservationem uocāt,

Niceph. lib.

13. ca. 34.

hist. eccle.

Platina in

vit. pontif.

M. Crom. hi.

Pol. li. 4. &

12.

Euf. hi. eccl.

lib. 6. ca. 34.

Synodorum

& concilio-

rum origo &

authoritas.

Matth. 18.

Casuum re-

seruatio.

Pœnitentiũ
reconciliatio.

Episcoporu
socij & ad-
ministr.

Exod. 28.

Num. 4. & 8
1. Paral. 15.

Num. 11.

& pœnitentium publicè solennis reconciliatio peculiariter episcopis competit. De qua paulò post plura dicam. Iam uerò in tanta uarietate atq; difficultate negotiorum ecclesiasticorum, et in magna multitudine populorum, cum episcopus ipse per se omnia, quæ ad cultum diuinum, hominumq; salutem pertinent, gerere & præstare nequeat, socijs, adiutoribus, & ministris utatur oportet, & tanto quidem pluribus, quanto grex est numerosior: nec ijs temerè oblati, sed certo iudicio delectis, & in ordines quosdam descriptis: Idq; cum Hebraici populi, q & ipse lege diuina gubernatus est, exemplo, tum Christi & apostolorum instituto. Et in illo quidem ueteri populo Dei, cum summus esset sacerdos Aaron iussu Dei constitutus, & sacrificijs cultuiq; diuino præesset, accepit sui muneris adiutores, filios & nepotes suos sacerdotes, & leuitas, eosq; in tres ordines distinctos: Quibus deinde Dauidis & Solomonis regum tempore cantorum & ianitorum munera mandata sunt. Moses quoq; eiusdem populi dux & moderator socios adsciscere sibi iussus est à Deo sic præcipiente: Congrega mihi septuaginta uiros de senibus Israel, quos tu nosti, quòd senes populi sint & magistris: & duces eos ad tabernaculum fœderis, faciesq; ibi stare

stare tecum: & descendam & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamq; eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graueris.

Alibi etiā idem memoratur elegisse uiros stre- Exo. 18.

nuos de cuncto Israel, & constituisse principes populi, tribunos & cēturiones, & quinquagenarios, & decanos: qui iudicabant plebem domini omni tempore. Quicquid autem grauius erat, referebant ad Moysen, faciliora tantūmodo iudicantes.

Christus uerò cū duodecim apostolos conditores, propagatores, & moderatores ecclesiæ suæ cōstituisset, Post hæc, in- Luc. 10.
Act. 6.

git Lucas, designauit et alios septuaginta duos: Et ipsi autē apostoli post eius decessionē præter illos duos & septuaginta discipulos, diaconos etiā in partē oneris sui uocarūt, & illa alia, quæ ego superius recēsi, ecclesiæ ministeria partim ipsi instituerunt, partim successoribus suis episcopis instituendi potestatem fecerūt, ut nō deessent uinæ dñi cultores & oparij, nō ex æquo cū episcopis regēdæ ecclesiæ potestatē adepti, sed eorū socij & administri. Quod de presbyteris nō obscure Lateranensis cōcilij canon indicat, Eos uidelicet esse socios & adiutores episcoporū. Quæ cū ita se habeant, ab ep̄orum auctoritate n̄, cæteri inq; oēs ministri, dependēat necesse est, ut honestè & secundum ordinem omnia fiāt in ecclesia, & ne sint in ea schismata.

Hinc Presbyteri
& alij ministri socij & adiutores episcoporū.
Lat. conc. ca. 10.
Episcoporū potestas & auctoritas in cæteros ministros.
1. Cor. 4.

Ignat. ep. 6.
Clem. ep. 3.

1. Tim. 1.

1. Tim. 5.

Hinc mos ille inoleuit, qui etiamnum durat apud nos in ecclesia, ut presbyter concionaturus, episcopum, si præsens adsit, adeat, flexisque genibus prædicandi potestatem reuerenter ab eo petat; Idemque faciat diaconus euangelium in missa recitaturus. Eodem spectat & illud, quod scribunt Ignatius & Clemens apostolorum discipuli; Presbyterum sine episcopi auctoritate missas celebrare non debere. Eousque autem protendit se ea episcoporum auctoritas in ceteros ministros, ut eis agenda præscribant, & in delinquentes animaduertant. Quod utrumque ex una Pauli ad Timotheum epistola satis constat apostolicum esse institutum. Sic enim scribit ille: Sicut rogavi te, ut remaneres Ephesi cum irem in Macedoniã, ut denuntiares uel præciperes quibusdam, ne aliter docerent &c. Et ca. 5. Aduersus presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus. Certè accusationem recipere iudicis est, & iurisdictionem cum potestate coercendi habentis. Ex eadem autem causa ipsorum quoque ministeriorum conferendorum potestas est penes episcopos. Itaque nemo est legitimus minister ecclesie, nec ullum in ea potest usurpare ministerium sine auctoritate episcopi. Interdicto autem eius abstinere quiuis necesse habet, quamuis rite prius

prius delegato ministerio. Hinc est, quod ex-
tant nonnulli canones tum apostolici, tum sy-
nodici de abstinendis siue arcendis à ministe-
rio, ac deponendis etiam certas ob causas mi-
nistris. Nec aliò spectat id, quod paulò antè re-
citaui è Paulo, cum scribit, ideo se Timotheum
reliquisse Ephesi, ut denunciaret quibusdam,
ne aliter docerent: Et quod idem Alexandrum ^{1. Tim. 1.}
& Hymenæum circa fidem naufragantes tradi-
dit Satanæ, ut discant non blasphemare. De
potestate uerò conferendi siue delegandi mi-
nisteria, quod ad episcopum pertineat, indi-
cant illa Pauli uerba ad eundem Timotheum
scribētis: Manus citò nemini imposueris, neq; ^{1. Tim. 5.}
communicaues peccatis alienis. Neq; enim
aliud ibi est, manus imponere, quàm potesta-
tem exercendi ecclesiastici ministerij cuiquam
facere. Quod cum temerè fieri uetat, significat,
à nemine eam potestatem usurpari rectè posse
iniussu episcopi. Simul autem uult iustum in
eo adhiberi delectum, minas adiiciens: Com-
municare alienis peccatis, hoc est, alienorum
peccatorum reum teneri eum, qui negligenter
ac temerè cuiquam manus imposuerit. Est autē
duplex mandādorū siue conferendorum mini-
steriorum ratio, sicut ipsa quoq; ministeria nō <sup>Ordinū sa-
crorū & sa-
cerdotiorum
collatio.</sup>
unius modi sunt, Nam ea, quæ particularibus

V

eccle-

Potestas or-
dinis.

ecclesijs alligata sunt, & praelaturæ, sacerdotia,
ac beneficia ecclesiastica uulgo appellatur, per
solam manus impositionem, & absq; ea quoq;
nonnulla (quæ scilicet perpetua non sunt) mā-
dantur, sine ullis sacratoribus cæremonijs.
Collatio, prouisio, & institutio ea uocatur. Ni-
si quod abbatibus tamen & præpositis quibus-
dam peculiare ritus adhibentur. Puellis item,
quæ sese Deo deuouent, uelandis. Quæ uerò
sacrorum & ecclesiasticorum ordinum nomine
cenferi dixi, quoniam sacris & cultui diuino
addicunt hominem, & quasi consecrant, sacra-
rioribus cæremonijs, quas initiationes, ordina-
tiones et benedictiones uocamus, conferuntur,
semelq; collata abijci & amitti nequeunt. Itaq;
nec iterari ea fas est, eò quod character quidā
indelebilis per ea imprimitur. De quo nūc plu-
ra dicere necesse non est. Hæ uerò initiationes
siue ordinationes & benedictiones ad eā, quā
ordinis uocamus, potestatem pertinent. De qua
iam dicendū est. Ea uerò cū has, quas dixi mo-
do, initiationes, & benedictiones, ac uirginum
sacrarum uelationes complectitur, tum ad cō-
firmationis sacramentum, Chrismatis, oleiq;
quæ ad usum quorundā sacramentorū & alias
nonnullas actiones sacras adhibentur, sanctifi-
cationem, pœnitentium eam, quam dudum cō-
memo-

memorauī, reconciliationem, templorum, altarium, uasorum, uestium, & aliarum rerum sacrarum, & ad cultum diuinum destinatarū dedicationem siue cōsecrationem continet. A VL. De ordinationibus & initiationibus nihil adhuc dico: Sed cōfirmationem, & istam Chrifti oleiq; sanctificationem, templorum, altarium, uasorum, uestium, & aliarum rerum sacrarum dedicationem siue consecrationem peculiariter sibi sumpsisse episcopos demiror, cū baptismus & eucharistia, quæ sunt præcipua (nolo enim cū Caluino & quibusdā Lutheranis dicere sola) sacramēta, etiā à presbyteris rectè administrentur. MON. Nō est necesse nunc mihi neq; de numero, neq; de dignitate & præstantia sacramentorum disputare. Illud quod instituti nostri est proprium, satis fuerit demonstrare, cōfirmationem baptizatorum, episcopi esse munus proprium. Et hic autem suffecerit unius Lucæ testimonium, ut constet, hoc non humanum esse commentum, sed apostolicum institutum. Sic igitur scribit Lucas: Cum aut audissent apostoli, qui erant Hierosolymis, quod recepisset Samariā uerbū Dei, miserūt ad eos Petrū & Ioannē, Qui cū uenissent, orauerūt p̄ ipsis, ut acciperent spiritū sanctū. Nondū

V 2 enim

Confirmatio-
nis mini-
ster episco-
pus.

Aa. 8.

Signa uisibi-
lia in confir-
matione &
excommu-
nicatione.

enim in quenquam illorum uenerat: sed bapti-
zati tantum erant in nomine domini Iesu. Tunc
imponebant manus super illos, & accipiebant
spiritum sanctum. Non potuit hoc Philippus
diaconus facere, qui eos prædicando ad Chri-
stum conuertit & baptizauit, licet faceret signa
& uirtutes maximas. Oportuit id fieri non ab
aliquo de presbyteris uel 72. discipulis, sed
à primoribus apostolorum. Alibi quoque scri-
bit idem, de duodecim ferè uiris, qui Ioannis
baptismate baptizati erant, cum essent bap-
tizati Ephesi in nomine domini Iesu, Paulum
apostolum imposuisse eis manus, & mox
uenisse spiritum sanctum super eos. Aposto-
licum igitur iam tunc hoc erat officium impo-
nendi manus baptizatis, & uberiores spiritus
sancti gratiam impertiendi: Quæ tunc in ipsis
quasi fidei & ecclesiæ incunabulis, uisibilibus
linguarum & prophetiæ signis comprobaba-
tur, quemadmodum & potestatis iudicijque
apostolici efficacia, Ananiæ & Sapphiræ mor-
te, & uexatione Satânica eorum, qui excom-
municabantur. Nunc ijs signis opus non est.
Manet tamen in ecclesia idem sacramentum,
per quod fideles spiritus sancti uirtute inuisi-
biliter confirmantur. Nec quisquam præter
episcopos apostolorum successores hoc mu-
nus

nus unquam deinceps in ecclesia sibi arrogauit.

Cuius rei testes citare possum, Clementem Petri discipulum, Urbanum, Fabianum, Cornelium, Eusebium, Melchiadem papas antiquissimos, & omnes, ni fallor, martyres: Cyprianum, Eusebium Cæsariensem, Hieronymum, Augustinum: Concilia, Nicænum, Meldense, Aufelianen. Laodicense, Toletanum primū, Antisiodorense, Bracarense, Carthaginense tertium & quartum, Lateranense, Florentinū, & nonnulla fortassis alia. Iam quod templorum, altarium, uestium, uasorum, & rerum aliarum, quæ cultui diuino destinantur, dedicationem siue consecrationem attinet, nō sine magna ratione hæc instituta & episcopis reseruata sunt. Quoniam enim ubi decenter omnia agitur, discrimen esse debet inter sacra & profana, ne promiscuus eorum usus cultui diuino, qui summa cum reuerentia peragi debet, contemptum pariat, uisum est uel apostolis, uel proximis eorum successoribus, legis Mosaicæ exemplum secutis, ea quæ ad cultum diuinum aliqua ex parte pertinere deberent, certis quibusdam ritibus ac cæremonijs dedicare, & quasi sanctificare per uerbum Dei & orationē. Nam, ut inquit Leo papa sanctissimus, Apostolica institutio, quæ dominum Iesum Christum ad

Cle. ad Iul. &
Iulian. ep. 4.
Concil. lib.

Cyp. de har.
bapt. & de
ablu. pedū.
Euf. hist. ec.
li. 6. c. 43.
Hier. cont.
Lucifer.
Aug. cont.
lit. petil. li. 2.
ca. 104. &
lib. 4. ca. 4.
Nizæ. con.
ca. 77.
Laod. c. 48.
Carth. 2. c. 3.
Templorū,
altarium,
uasorum &
uestium sa-
crarum de-
dicatio.

Leo ep. 88.

Euslib. 10.
Niceph. li. 8.
cap. 50.

Chrismatis
consecratio.

hoc uenisse in hunc mundum uenerat, ut legem non solueret, sed impleret, ita ueteris testamenti sacramenta distinxit, ut quædam ex eis, sicut erant condita, euangelicæ eruditioni profutura decerperet, & quæ fuerant dudum consuetudinis Iudaicæ, fierent obseruantia Christianæ. Hæc ille. Non nouitium autem esse inuentum templorum, altarium, uestium, & uasorum cultui diuino destinatum consecrationē, sed ipsis etiam Constātini magni temporibus usitatam fuisse, testantur Eusebius, Nicephorus, & alij scriptores historiæ ecclesiasticæ. Neq; uerò uulgare eas actiones in omnem populum, aut in omnes ministros ecclesiæ, aut in omnes duntaxat sacerdotes uisum est, uerum solis ecclesiarū moderatoribus episcopis proprias seruare placuit: sicuti in lege quoq; summis sacerdotibus attributæ fuere: quo maiori iudicio & authoritate cum dignitate cōiuncta id fieret: quæq; ita semel dedicata & consecrata siue sanctificata essent, reuerentius haberentur, et minus forēt obnoxia profanationi. Nec alia est ratio chrismatis & olei consecrandi: cuius magnus est usus in sacris & sacramentis, partim Christi ipsius & apostolorum eius doctrina institutus, partim ex eadem lege Moisaica petitus. Iam inde autem ab apostolorum tem-

temporibus consecrari solitum esse chrisma, &
quidem ab episcopis, testis est Dionysius Are-
opagita, qui ritum etiam consecrationis eius
describit. Fabianus uerò papa & martyr ante
mille trecentos sexaginta annos scribit, Chri-
stum post cœnam & lotionem pedum, docuif-
se apostolos chrisma conficere, sicut, inquit,
à sanctis apostolis præcessores nostri accepe-
runt, nobisq; reliquerunt. Syluester quoq;
& Innocentius papæ, quorum ille post tre-
centesimum, hic intra quadringesimum
annum post Christum natum præfuit ecclesiæ,
& Carthagenenses secunda, tertia, & quarta, ac
Toletana prima synodi, circa idem tempus fe-
rè celebratæ, à solis episcopis id consecrari so-
lere ac debere memoriæ prodiderunt. Iam Cy-
prius cum triginta duobus episcopis in epi-
stola synodica, sanctificationem chrismatis uti
receptissimā in ecclesia cōmemorat. Eius uerò
præceptor Tertullianus benedictā unctionē id
appellat. Cyrillus autē Ierosolymitanus p in-
uocationem id consecrari, & postquam fuerit
consecratum, iam non nudum & cōmune un-
guentum id esse, sed charisma Christi & spiri-
tus sancti, quod diuinitatis eius præsentiam ef-
ficiat, fieri asserit. Idemq; oleum, cuius usus
est in baptismo, per orationem & inuocatio-
nem Dei exorcizari, & non modò reliquias
pec-

Diony. eccl.
hier. ca. 4.

Inno. ad
Decent. epif.

Carth. 2.
syn. cap. 3.
Tertia ca. 36
Quarta c. 36
Tole. 1. c. 20
Cyp. li. 1.
ep. 12.

Tert. de bap-
tismo.

Olei benedi-
ctio.

Id. catech. 2.

Aug. de bap.
cont. Donat.
lib. 5. ca. 9.
Bas. de spiri-
tu sancto
cap. 27.

Chrismatis
usus.

peccatorum expurgandi, uerumetiam dæmo-
nes repellendi uim consequi ait. Augustinus
etiam oleum benedici testatur. Basilius uerò eā
unctionis olei benedictionem ex arcana & nō
scripta apostolorum traditione originem du-
cere affirmat. Atq; hæc sunt scilicet sancti illius
patris pudenda, quæ regi potius, quàm nudari
conueniat, quemadmodum impudenter garrit
Brentius, nimirum tot sanctorum, ut uides,
patrum, atq; adeò uniuersæ Christi ecclesiæ
sensus, consensus atq; usus antiquissimus. Itaq;
in eam, quæ est sponsa & caro Christi, non in
Basilium blasphemus est Brentius. Et negat
erro quidam, præceptores istos suos iudicium
suum ecclesiæ iudicio antepondere solere. Quod
quid est aliud, quàm nigra in candida uertere?
Certè nihil ibi de suo docet Basilius, neq; de
oleo siue chrismate, neq; de alijs sacris ritibus
atq; institutis; Sed Eunomium hæreticum, ne-
gantem extra sacram scripturam quicquam re-
cipi oportere (ut nunc isti quoq; negant) com-
memorandis illis, quæ tunc erant receptissima
& indubitata in uniuersa ecclesia, refellit ac re-
tundit. Non modò autem de consecratione si-
ue benedictione Chrismatis mentionem faci-
unt ij, quos dudum recensui, sancti patres, ue-
rumetiam usum eius, iam inde à tempore apo-
stolo-

stolorum in ecclesia receptissimum in ungen-
 dis, & consignandis ijs, qui baptizati sunt,
 euidenter ostendunt. Quod facit etiam Cle- Clem.ep.3.
 mens Petri discipulus & successor. Est autem Vnctio bap-
 duplex ea unctio: Quarum altera in baptismo tizatoru du-
 fit etiam à presbytero; altera in confirmatio- plex.
 ne, non nisi ab episcopo cum impositione ma-
 nuum, idq; in fronte. Quarum rationes expli-
 care, nō est huius temporis. De utrāq; sanē ex-
 tant constitutiones Syluestri papæ, non quasi
 noua præcepta, ac de re noua, sed ut, qđ uiua uo-
 ce uel ipsa actione in silētio traditū erat ecclesie
 antiquitus (ut pleriq; omnes ritus sacri) de eo
 certa in literis extaret regula, quam sequerētur
 omnes, ne quis per arrogantia uel pignorantia
 alienū ministeriū usurparet, aut per negligētia
 suū prætermitteret. Est & alius Chrismatis
 usus in sacris ordinationibus: De quo paulò
 post plura dicenda erunt. Altaria uerò, & tem- Altariū, tem-
 pla, et uasa sacra exemplo ueteris legis inungū- plorum &
 tur, dum dedicantur & consecrantur. Diony- uasorum sa-
 sius quidem in genere episcopos ait uti chris- crorū unctio.
 mate in sanctissimis consumationibus ad om- Diony.ca.4.
 nem ferē sacerdotalis officij functionem. Iam hier. eccl.
 uerò pœnitentium publicē solennem reconcili- Pœnitentiū
 ationem, uirginū sacrarum uelationē, et enor- reconciliatio.
 miorum criminum absolutionem, quam refer- Velatio uir-
 uatio- ginum.
 Casuum re- seruatio.

nationem casuum uocant, nō temerè, sed mag-
 no consilio soli usurpant episcopi: nimirū ex
 emplo Moïsis: qui cum iussu diuino sicut pau-
 lo ante ostēdi, muneris sui adiutores sibi coop-
 tasset, grauiorū causarū cognitionem sibi Dei
 præcepto reseruauit. Et expedit autem ecclesiæ
 publicè, ut ea non uulgentur, quo maiori iudi-
 cio à maioribus sacerdotibus peragantur, et quo
 facili⁹ retineat disciplina ecclesiastica, sine qua
 ordo & politia uix retineri potest. Extat autē
 de reconciliatione poenitentiū et uirginū uelatio-
 ne canō uetustus Carthaginēsis secundæ synodi.
 Memorat etiā Abdias Babilonius Iphigeniam
 uirginem Aetiopū regis filiā à Matthæo apo-
 stolo sacrum uelamen accepisse, uoto perpetue
 castitatis nuncupato. Hæc igitur peculiaria sunt
 episcopi officia. Sed ex his casuū reseruatō ad
 potestatem iurisdictionis pertinet. De qua il-
 lud prætermittendū nō est, quod ea per electio-
 nē legitimā, uel cōfirmationem, uel quæ electi-
 oni plerisq; in locis successit, puisionem, electo-
 cōfertur. Et rectè autē ea non modò cū presby-
 teris, uerum etiam cum alijs illis, de quibus dixi
 superi⁹, ministris, modò ut n̄ tamē aliquo sacro
 ordine initiati sint, communicant ab episcopis.
 Caterum illā, quæ est ordinis potestatem, non
 nisi episcopus ipse exercere potest, & quidem

Carth. syn. 2
 ca. 3.
 Abd. in uitis
 apost.

Potestas
 utraq; quo-
 modo con-
 feratur epi-
 scopo.

Potestas iurisdictionis
 etiam à non
 episcopis ex-
 ercet.

con-

consecratus. Per consecrationē enim demū suae
ordinationem episcopalem ea confertur. A VL.
Per opportunē uerō istud mihi in memoriā re-
uocasti. Iā dudū enim quærere ex te uolebam,
sinene etiā cōsecrationes istæ episcopales & or-
dinationes clericorū siue ministrorum ecclesiæ
ab apostolis institutæ. MON. Maximè: Nec ea
sunt ociosæ, aut superstitiosæ, ut uolunt noua-
tores isti, cæremoniæ. Ac diaconos quidē per
impositionem manū & orationem ab aposto-
lis primum initiatos, siue ordinatos esse, pote-
statemq; ministerij sui exercendi accepisse, con-
stat ex actis apostolorum, quemadmodum iam
antea cōmemorauī: Nec ad solum mensarū mi-
nisterium ea pertinebat, ut uolunt isti, uerum
etiam ad euangelij prædicationem. Quod ex
isdem actis de Stephano & Philippo satis cō-
stat. Episcopos quoq; per impositionem ma-
nuum ordinari solere, è Paulo non obscure
colligitur, quando is Timotheum à se consti-
tutū episcopum admonet officij sui: Vt resu-
scites, inquit, gratiā Dei, quæ est in te p̄ im-
positionem manū mearū. Eodem & illud perti-
net, quod scribit idē ad eundem priore episto-
la. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ
data est tibi per prophetiam cum impositione

Ordinatio-
nes & con-
secrationes.

Ordines sa-
cri ab epi-
scopis tantū
per impositi-
onē manū
conferuntur.

Act. 6.

Diaconorū
officia.

Act. 6. & 8.

2. Tim. 1.

1. Tim. 4.

X

ma-

manuum presbyterij. Cuius utriusque loci eadem
est sententia: Nisi quod alter alterum explicat.
Nam in posteriori, impositioni manuū addit,
presbyterij, ut ostendat, quid sibi uelit, per im-
positionem manuū: nempe eam ceremoniā, per
quā Timotheus presbyterij munus accepit. In
priori uerò dicit, per impositionē manuū mea-
rum, quo indicat, à quonam ille presbyterium
acceperit, nempe à se apostolo. Indistinctè autem
utitur presbyterij nomine, quemadmodū dixi
superius, cum episcopum compellet. Quod si
propriè hic presbyterium accipias pro eo mi-
nisterio, quod est infra episcopi munus, aut p-
sacerdotio (quod presbytero et episcopo com-
mune est) sicut antecedentium, & consequen-
tium uerborum ratio dicere uidetur, liquebit,
presbyterium quoque per impositionem manuū
conferri solere. Sed ut maximè nō satis id hinc
probetur, certè uel absque scriptura credere par
est, in intermedio quoque gradu & ordine legi-
timum id esse, quod in superiori iuxta ac infe-
riori receptum est. Et est autem eius rei argu-
mentum illud, quod scribit idem Paulus ad
Titū & ipsum episcopū: eum à se relictū esse in
Creta, ut constituat per ciuitates presbyteros.
Sicut & ego, inquit, cōstitui, siue prescripsi tibi.
Iam uerò Paulo quoque & Barnabæ Lucas per im-

Tit. 1.

Aq. 13.

impositionem manuum munus apostolicum
collatum esse scribit, & quidem cum oratione
& ieiunio. Quanquam nō ab apostolis aut epi-
scopis id ibi tunc factum est. Sed fuit in eo pe-
culiaris dispensatio & praeceptum spiritus san-
cti, Priuilegia uerò paucorum non faciunt le-
gem communem. Chrismate quoq; inungi eū,
qui initiatur siue consecratur, nō nouitium est
commentum, sicut apparet ex eo panægirico,
quem Tyri habitum Eusebius Cæsariensis hi-
storiæ suæ inseruit. Quin eo longe uetustior
Dionysius Areopagita negat sacerdotē quen-
quam sine sacratissimo unguento fieri, & nisi
pontificalibus officijs ad hoc promotus fuerit.
Æqualis etiam eius Clemens testatur, pontifi-
ces & sacerdotes iam tunc unguento perungi
solere. Huius autem successor Anacletus uide
quid scribat: Ordinationes, inquit, episcopo-
rum authoritate apostolica ab omnibus, qui in
eadem prouincia fuerint episcopis, aut saltem
nō minus, quā à duobus, aut tribus, reliquis
omnibus assensum præbentibus, sunt celebra-
ndæ: Qui simul conuenientes scrutinium dili-
genter agant, ieiuniumq; cum orationibus ce-
lebrent, & manus cum sanctis euangelijs, quæ
prædicaturi sunt, imponentes, dominica die
hora tertia orantes, sacraq; unctione, exemplo

Ordinatio à
non episco-
pis facta.

Chrismatis
usus in ordi-
nationibus.

Euf. hi. eccl.
li. 10. ca. 4.

Dion. hier.
eccl. ca. 10.

Cle. ad Iac.
epist. 2.

Anacl. ad
episcopos
Italix.
Episcopi or-
dinatio.

Carth. 4.
syn. ca. 2.
&c.

Brentius in
Proleg.

Apost. can.
1. & 2.

Chrismatis
& imposi-
tionis ma-
nuum in or-
dinationib⁹
efficacia.

prophetarum & regum capita eorum, more
apostolorum & moysi ungentes: quia omnis
sanctificatio constat in sancto spiritu, cuius
uirtus inuisibilis sancto chrismate est permix-
ta. Et hoc ritu solennem celebrent ordinatio-
nem. Animaduertis hic non modò chrismatis
unctionem, & impositionem manuum, sed ali-
os etiam ritus consecrandi episcopi, quos etiã
recenset Carthaginensis quarta synodus, &
seruat etiam nunc ecclesia catholica & aposto-
lica? Testatur autem sanctus ille martyr, eos
apostolica auctoritate fuisse institutos, quam-
uis id perfrecta fronte subsannet heri aut nu-
dius tertius natus Brentius. Synodus uerò illa
Carthaginensis, cuius mentionem feci modò,
cæterorum quoq; ordinum initiationes dein-
ceps describit, repetitq; canonem apostolicũ,
quo sancitum est, ut episcopus à tribus uel du-
obus duntaxat episcopis, cæteri uerò omnium
ordinũ clerici ab uno tantũ ordinentur. Nō
superstitiosas autem nec ociosas eas esse cære-
monias, sed efficaces ad implenda ea ministe-
ria, quibus conferendis adhibentur, non modò
ex ijs, quæ dudum ex Anaclero recitauĩ, quan-
do sanctificationis & chrismatis facit mentio-
nem, uerumetiam è Cypriano apparet. Sic
enim

enim scribit is de chrismate: Ex hoc humore
constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas spiritus sanctus prout uult singulis distribuit & largitur. Nimirum eas gratiarum diuisiones significat, quas spiritus sanctus distribuit ad rectè implenda ministeria ecclesiastica. Itaq; iisdem uerbis utitur, quibus Paulus, ubi de ijs ex professo agit. Quid illud, quod scribit ipse Paulus, Vt resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum: Et: Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ tibi data est per prophetiam cum impositione manuum presbyterij: nonne liquidò probat, conferri gratiam Dei per impositionem manuum apostolicarum uel episcopaliū. Et quoniam utraque hæc cæremonia, nempe unctionis & impositionis manuum ex lege Moyfi sumpta est, inde quoque fructus & efficacia utriusq; rectè demonstratur. Ac per impositionem quidem manuum Moyfes iussu Dei Iosue ducem populi constituit. Sic autē de eo dicit scriptura: Iosue uerò filius Nun repletus est spiritu sapiētiae: quia Moyfes posuit super eū manus suas. Vides usū pariter & efficientiā impositionis manuū. Aaron ue-

Cypr. de un-
ctio. chrism.

1. Cor. 12.

Num. 27.

Deut. 34.

Exo. 29. 30.

& 40.

Leuit. 8.

1. Reg. 10.

1. Reg. 16.

3. Reg. 19.

Matth. 5.

Cant. 6.

Matth. 12.

rō & filios eius sacerdotes idem sacri unguenti unctione consecrauit & sanctificauit: ubi usum simul & efficientiam unguenti scriptura ostendit. Quin & reges ungebantur, & prophetae. Vis autem uidere unctionis eius uim? Ecce tibi; De Saule quidem, posteaquā à Samuele unctus est, dicit scriptura: Immutauit ei Deus cor aliud. De Dauide uerò: Et directus est spiritus domini à die illa in Dauid. Sic Elisæus quoq; per unctionem ab Elia prophetiæ donū accepit. Hinc igitur apostoli usum impositionis manuum & unctionis, & nonnullarū aliarum cæremoniarum ad consecrationem siue ordinationem episcoporum, presbyterorum, & aliorum clericorum siue ministrorum ecclesiæ transtulerunt, spiritu sancto procul dubio authore, institutumq; suum diuisionibus gratiarum approbante: Nec est uerè sacerdos, presbyter, episcopus, aut omnino minister ecclesiæ, quisquis ad hunc modū à legitimis episcopis uel episcopo ordinatus non est. Sic igitur ab apostolis fundata & ædificata est hæc ciuitas Dei sancta, supra montem posita, quæ nec abscondi, nec latere potest. Sic instructa & ordinata est hæc terribilis castrorum acies, aduersus quam portæ inferorum non præualebunt.

Sic

Sic descripta & admirabiliter distincta est hæc
ueri Solomonis, uel plusquam Solomonis re-
gia, ut regina Saba, hoc est, humana sapientia, ^{3. Reg. 10.}
merito obstupefeat, nec habeat ultra spiritum,
uidens omnem sapientiam Solomonis, & do-
mum, quam ædificauit, & cibos mensæ eius,
& habitacula seruorum, & ordines ministran-
tium, uestesque eorum, & pincernas, & holo-
causta, quæ offert in domo domini. Sicut autem
semel constitutus est hic ordo, & hæc tam admi-
rabilis descriptio in ecclesia per apostolos, ita
durat apud nos, durabitque, donec occurramus
omnes in uirum perfectum, ut iam è Paulo au-
disti, hoc est, usque ad consumationem seculi, con-
tinua sacerdotum & episcoporum successione.
Quam qui non habeant, eos Irenæus epi-
scopus & martyr, apostolorum temporibus <sup>Iren. lib. 4.
cap. 43.</sup>
proximus, prorsus excludit ab ecclesia sic
scribens: Quapropter ipsi, qui in ecclesia
sunt presbyteris obedire oportet, his qui suc-
cessionem habent ab apostolis, sicut ostendi-
mus: qui cum episcopatus successione cha-
risma ueritatis certum secundum placitum pa-
tris acceperunt. Reliquos uero, qui absi-
stunt à principali successione, & quocunque
loco colliguntur, suspectos habere, & uel
Y quasi

quasi hæreticos & malæ sententiæ, uel quasi
 scindentes & elatos & sibi placentes, aut rur-
 sus ut hypocritas, quæstus gratia & uanæ glo-
 riæ hoc operantes. Omnes autem hi decidunt
 à ueritate. Et alibi: Agnitio uera, est apostolo-
 rum doctrina, & antiquus ecclesiæ status in
 uniuerso mundo secundum successiones epi-
 scoporum, quibus illi eam, quæ in unoquoq;
 loco est ecclesiam tradiderunt, quæ peruenit
 usq; ad nos custodita. In eandem sententiam
 Augustinus: Vides, inquit, in hac re, quid ec-
 clesiæ catholicæ ualeat autoritas, quæ ab ip-
 sis fundatissimis sedibus apostolorum usq; ad
 hodiernum diem succedentium sibi met epi-
 scoporum serie, & tot populorum consensio-
 ne comprobatur. Idemq; sentit pluribus alijs
 in locis. Nec aliter Origenes, Tertullianus,
 Cyprianus, & alij sancti patres. Hæc autem
 successio episcoporum & sacerdotum, atq;
 adeo omnis descriptio ordinis & politiæ eccle-
 siasticæ perdurat apud nos, quos isti pseud-
 euangelici per contumeliam Papistas uocant,
 ita ut quod faciunt Irenæus & Augustinus in
 Romana ecclesia, nobis quoq; in nostris Polo-
 nicis, & in cæteris per uniuersum orbem terra-
 rum facere liceat: nempe ut in singulis certam
 ac

Idem li. eod.
 ca. 63.

Aug. cont.
 Faust. li. 11.
 & 28.

Cont. epist.
 Manich. c. 4.
 In psal. cont.
 partem Do-
 nati.

De util. cre-
 den. ad

Honor. c. 17

Origen. in
 procem peri
 Archon.

Tertul. de
 præscrip. ad-
 uers. hæret.

Cyp. lib. 4.
 epist. 9.

Iren. aduers.
 here. li. 3. c. 3

August.
 spi. 165.

ac perpetuam succedentium sibi inuicem episcoporum seriem ab ipsa usque susceptione religionis Christianae enumeremus, & inde porro ad apostolos usque perueniamus: In qua serie nullus ostendi possit, qui non ab alijs legitimis episcopis, uel ab ipsis apostolis ordinationem, & cum successione episcopatus charisma ueritatis certum, & ait Irenaeus, acceperit. Hinc factis, opinor, constat, apud nos apostolicam esse ecclesiam. A VL. Hic expecto quid de pseudoeuangelicorum istorum omnium, ac de Boemorum Hussitarum, Graecorum, Armenorum, & Russorum ministris politiaque, & ordine ecclesiastico dicturus sis accuratius, quam adhuc fecisti. MONACHVS. Mane. Nondum nobis omnis apostolica ecclesiae forma descriptioque explicata & absoluta est. A VLICVS. Num quid adhuc restat, quod de ea dicendum sit? MONACHVS. Non multum quidem: Verum id eiusmodi est, quod unitatem ecclesiae potissimum contineat & conseruet, & in quo momenti permultum sit ad ueram Christi ecclesiam pernoscentiam. Sed in crastinum diem id differamus, si placet. A VL. Mihi uero pplaceat: Non quod satietas me iam teneat audiendi te,

sed quod te prolixiori sermone hodierno fati-
gatum, recreatione opus habere arbitrer. Et
iam imminet hora prandij. Quin tu mecum is
ad prandium meum. Quo peracto licebit no-
bis reliqua persequi. MO. Dabis mihi ueniam.
A prandio aliud est, quod agam. Cras autem,
si uidebitur, hoc ipso in loco, & hac ipsa
hora reliqua persequemur. Abso-
luto autem eo sermone, non re-
cusabo, quin tecum prandeam.

AVLI. Fiat arbitrato tuo.

Eris mihi conuiua
gratissimus.

PRIORIS COLLOQVII FINIS.

LIBRI TERTII,
QVI EST DE ECCLESIA

Christi, colloquium alterum
Monachi & Aulici.

MARTINO CROMERO

authore.

AVLICVS.

Nunq̃ ita quisq̃ bene subducta ratione ad uitam fuit, Terent. in
Ait apud Terentium Demea: Adelph.

*Quin res, ætas, usus semper aliquid apportet noui,
Aliquid moncat, ut illa quæ te scire credas, nescias:
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.*

Hoc adeò hinc mihi uenit in mentem, quòd
mihi, persuasione istorū, q se uulgo Euan-
gelicorum nomine uenditant, & mei loci ac
ordinis hominum uulgari consuetudine, nullū
genus hominum hætenus fuit contemptius
& odiosius monachis, & istis, quæ religiosorū
uocantur, collegijs siue conuentibus, mendi-
cantium præsertim. Videntur enim n̄ laborem
& industriæ exercitationem, quæ societati hu-
manæ seruire posset, fugitantes, alienorū labo-
rum atq; sudorum fructus, & iners ac ignauum

Y 3 ocium

Monachorū
& religioso-
rum usus.

ocium consecrari. Sed iam animaduerto, perutilia & salutaria uitæ humanæ hæc esse sapientum ac piorum hominum instituta, ut homines ingeniosi, curis rei familiaris uacui, pietatis ac doctrinæ studiis expeditius imbuerentur, & cum ipsi cultui diuino uacarent impensius, tum alios, quibus minus esset ocij à curis domesticis aut publicis, partim docendo erudirent, partim exemplo suo excitarēt. Et sunt quidem inter eos longè plures fortasse, qui officium suum non faciunt, uel non norunt etiam: ut est in omni genere hominum mira bonorum & officij sui memorum paucitas: Non desunt tamen etiam probi & honesti, doctrinæ & pietate præstantes uiri, quorum gratia illos quoque alios tolerari par est, secundum Christi doctrinam, perinde ac zizania siue lolium inter triticum. Hic sanè meus magnam præ se fert pietatem, & non uulgarem sacrarum literarum & antiquitatis ecclesiasticæ peritiam, quod hoc triduo probè animaduerti. Sed uellem etiam nunc adesset, institutumq; heri de ecclesia Christi sermonem absolueret. Eccum autem: progreditur. Video tibi curæ esse salutem meam Pater, quòd non pateris à me requiri officium, ultro mihi abs te oblatum. MONACHVS.

Matth. 13.

Alie-

Alienum facerem non modò à charitate Chri-
stiana, uerumetiam ab humanitate, si tibi, non
iam dicam erranti, sed quærenti uiam, non
commonstrarem. Quod apud quosdam po-
pulos olim grauissima pœna sancitum fuisse
memoratur. AVLICVS. Bene facis. Equidem
uideor mihi tuis istis sermonibus iam reductus
esse in uiam, unde ætatis temeritate, æqualium
curiositate, & peruerso perditorum quorun-
dam hominum studio prorsus excideram.
Videris mihi heri ecclesiam Christi, quæ no-
bis columna & firmamentum ueritatis esse de-
bet, non tam eminus demonstrasse, quàm ocu-
lis planè subiecisse: Nisi quod tute nonnihil
adhuc reliquum esse dixisti, quod de ordine
atque descriptione eius dici debeat: Idquæ tale
esse, quod unitatem eius potissimum contineat
atque conseruet. Id quid sit expecto. MONA-
CHVS. Non alienum opinor abs re fuerit, id
quod tu postulabas heri, prius explicare, an
Græci, Rusi, Armeni, & Boemi Hufsitæ siue
Calixtini eum, quem hætenus descripsi, ordi-
nem & politiam ab apostolis & apostolica au-
thoritate ecclesiæ Christi traditam, & in ea
perpetuò conseruatam retineant, atque ita ius
apostolicę ecclesię rectè sibi uendicare possint.

Cic. de offie.
lib. 2. de A-
thenien.

Quin

Quin de cæteris quoq; notis idem faciendum
est, expendendumq; accuratius, an illis conue-
niant: Ac non solum illis, uerum etiam pseude-
uangelicis istis omnibus, quibuscunq; ij nomi-
nibus appellantur, quatenus id heri præter-
missum est. Sic autem fiet, ut ad id, quod nobis
reliquum est de ordine atq; descriptione ecclesiæ
apostolica, quasi Thesei filo perueniamus. Nisi
fortè aliter tibi uidetur. A VLI. Mihi uerò pla-
cet idem quod tibi. MON. Agamus autem pri-
us de istis, si Deo placet, euangelicis; qui dum
nullum alium exitum inueniunt, quominus uel
suo ipsorum iudicio schismatis & hæreseos
condemnentur, non solum iniuste, sed etiam
perquam impudenter hasce ecclesiæ ueræ no-
tas sibi uendicant & usurpant; cum profanis
nouitatibus & secessione delectati, non modò
à cæteris omnibus Christianis populis, qui
nunc sunt, quicq; fuerunt unquam in toto orbe
terrarum, dissideant, et segregent semet ipsi, sed
inter se etiam de rebus plurimis et maximis mi-
serè digladiantur, seq; inuicem damnent, atque
adeò sibi ipsi nō consent, quemadmodum nu-
dius quartus euidenter & luculentè demōstra-
tum est, & ipsi, quamlibet sint perfrictis fronti-
bus, negare iam non audent neq; possunt. Huc
adde, quòd ad licentiam ferè, quam libertatis
euan-

euangelicæ nomine cohonestant, non ad sanctitatem doctrinam suam instituunt, & nonnulli ex ijs sanctificationem per sanguinem Christi nobis partam esse negant, cæteri uerò quamuis ea gloriantur, sacramentis tamen eā, & cultui diuino, bonisq; operibus à charitate proficiscentibus, per quæ quasi media nobis eam Deus impertitur, detrahunt. Quo fit ut neq; unius, neq; catholicæ, neq; sanctæ ecclesiæ nomen & ius omnino usurpare queant. De unitate dicam adhuc nonnihil paulò post. Nūc pseudeuangelici non tenent apostolicā ecclesiā. illud ostendendum est, eos, ut maximè sanctæ & catholicæ ecclesiæ notas uendicare sibi posse uiderentur, apostolicæ quidem nequaquam posse, propterea quòd ordinem atq; descriptionem ab apostolis institutam non seruant. Sunt ne enim apud eos magistratus ecclesiastici & ministeria, quæ à Deo per apostolos ecclesiæ ad utilitatem data & instituta esse heri prolixius demonstraui, & sine quibus ecclesia ne cogitari quidem ulla potest? Non dico prophetia, gratia sanitatum, genera linguarum diuinitus infusa, apostolatus, et si qua sunt alia, quibus ad ponenda fundamenta ædificationemq; ecclesiæ magis, quàm ad conseruationem & gubernationem iam ædificatæ opus erat: Quæ apud nos quoq; ferè in usu esse desierunt.

Z

serunt. Verum enimvero suntne apud istos, pastores, doctores, episcopi, presbyteri, & omnino sacerdotes, diaconi siue euangelistæ, gubernationes denique, quo nomine uniuersi magistratibus omnes ecclesiastici, qui ordinem, concordiam, & politiam ecclesiasticam tueri, & quasi manu tenere debent, comprehenduntur?

Pseudeuangelicorum nouædi omnia studium.

Superintendentes.

A VL. De Anabaptistis & Suenckfeldianis nihil dico. Delectantur in sua anarchia & reuelationibus. Cæteri habent sanctos suos ministros ecclesiarum, pastores, doctores, euangelistas, parrochos, & superintendentes. MON. Non possum hic non ridere istorum ineptias, & studium separationis: qui cum alioqui libenter græcizent, ita ut euangelion etiam dicere malint, quàm euangelium usitato latinis more, Superintendentes tamen, nouè, nec scio an satis latinè, malunt, quàm episcopos: (Quo nomine græco & rotundo omnis omnium temporum ecclesia latina usa est & utitur) Nimirum ne quid commune cū ecclesia catholica & apostolica habere uideatur. Vellem idem facerent in nomine ecclesiæ, ut cœtus suos cōuenticula seu cōciliabula (quæ tamen latina ac tersa sunt uocabula) dicerent potius, quàm ecclesiā, uel ecclesias: Nisi quod suas tamē ferè uocant ecclesias, quo planè constat, eos cum una, sancta, catho-

tholica & apostolica ecclesia nihil commune habere uelle. Sed ad rem. Credis ne tu istos eorum superintendētes, parrochos, pastores, doctores, euāgelistas & ministros ecclesiæ uerè id esse, quod dicuntur? A VL. Fuguntur certè eorū muneribus. MON. Quibus obsecro? An quia concionātur & sacramenta administrant? Primum non satis est: deinde in his peragendis nō seruant instituta apostolica: postremo ne agere quidē quicquā eiusmodi ritè possunt. Ac non satis id esse, quod cōcionantur ac sacramēta administrāt, patet ex ijs, quæ memorauī heri è scriptis et institutis apostolicis de ministerijs et magistratib⁹ ecclesiasticis, eorūq; officijs. Fuerit sanè satis euāgelistis euāgeliū prædicare, doctoribus docere, ministris (quod nomē generale, illi adstringunt) sacramēta ministrare, et si uolūt prædicare: quid faciēt pastores & parrochi? quid autē superintendentes? A VL. Scilicet illi curā gerēt populi, hi uerò ipsorū parrochorum atq; pastorum, eisq; præerunt. MON. Nō igitur satis erit prædicare & sacramenta administrare, si alia præterea proferūtur ministrorū istorum officia. Quod si alij sunt superintendētes ab episcopis, unde ij ipsis exorti sunt? Sacre quidem literæ nullam eorū faciunt mentionē. Quo iure autē episcoporū ij munus usurpant? Sin ij dē sunt, cur alia episcoporū munera, & ip-

Ministeria
ecclesiastica
euangelico-
rum, qualia.

Superinten-
dentes euan-
gelicorum.

sa ex institutis apostolicis, quēadmodū ostēdi,
promanantia, & ad ædificationem ecclesiæ, si-
ue adeo iam ædificatæ gubernationem non
minus, quā illa duo, pertinentia, non modō
non adimplent, uerum etiam aspernantur, ab-
rogant, et contumeliose proscindūt. Vbi sunt
autem presbyteri, & sacerdotes, qui & ipsi nō
tam ab apostolis, quā ab ipso Christo domi-
no, quemadmodum probatum est, ad opus ex-
imī ministerij, hoc est, iugis sacrificij, & omnis
cultus diuini (ut cætera eorum officia præter-
mittam) instituti, per tot secula perpetuō du-
rarunt, durantq; in uniuersa Christi ecclesiā.
Vbi gubernationes, non modō uerbis, uerum
etiam rebus ipsis & operibus à Paulo alijsq;
apostolis proditæ, si regimen omne multitu-
dinis ecclesiasticum est penes profanos prin-
cipes & magistratus, quemadmodum ipsi di-
ctitant. Vbi cætera illa ministeria, quæ heri
recensui, ad utilitatem ecclesiæ, consummatio-
nem sanctorum, cultusq; diuini administratio-
nem ab apostolis, aut certe apostolicis uiris
apostolica autoritate instituta. Quis autem
omnino ulus est apud istos uel pastorum &
parrochorum, uel superintendentium si iudici-
um omne de doctrina est penes eodē profa-
nos principes & magistratus, uel penes multi-
tudinē (nam in hoc quoq; isti uariant) uel
deniq;

deniq; sibi quisq; pastor est, suoq; ipsius iudi-
cio de ijs, quæ ad doctrinam atq; religionem
pertinent, relinquendus est, Nec debet quisquã
credere legitimorum ecclesie ministrorum iu-
dicio sine suo: Vidisti enim, opinor, quæ con-
tra uirum in primis doctum ac pium Petrum à Brentij Pro-
legomena.
Sotto scripsit Ioannes Brentius. A VL. Non ui-
di: Sed perge. MON. Hæc ne, non dico aposto-
licæ, sed ullius omnino sunt ecclesiæ & politiæ?
Hic ne est ordo, secundū quem Paulus omnia
fieri vult in nobis? Ita ne perficitur, ut ij, qui
Christo nomina dedere, iam non sint paruuli
fluctuantes, & circumferantur omni uento do-
ctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad cir-
cumuentionem erroris? An potius, ut sublata
ministorum autoritate & officio præcipuo,
pateant omnia nequitix & astutix perditissi-
morum quorumq; hominum ad circumuen-
tionem erroris, discipulos abducere post se stu-
dentium? An hoc non est eigewillium potius,
quàm euangelium, hoc est, licentiam vulgi ale-
re & propagare, & uel turrim Babilonicam,
uel ecclesiam quidem, sed confusam, & Ephesi-
næ illius, de qua scribitur in actis apostolorū,
similem, nō apostolicam ædificare? Nihil igi-
tur præter nudum uerbi & sacramentorum mi-
nisterium apud istos relinquitur ministris ec-
clesiæ,

ecclesiæ, quocumq; nō nomine cēseantur. Quid?
In eo seruantur ne instituta apostolica, cum id
utrunq; uel principum et magistratuum profa-
norum, uel inconditæ turbæ arbitrato geritur?

Ministeriorū
exercendo-
rum ratio
apud euan-
gelicos.

An nō uidemus euangelicos istos prurientes
auribus, coaceruare sibi magistros uel mini-
stros potius, eisq; et prædicandi & administrā-
dorum sacramentorum formam rationemq;
præscribere? & amouere eos pro sua libidine,
qui rationem sibi præscriptam non sequantur?

Mel. in loc.
com. de po-
testate eccle.

Scilicet hoc ius est ecclesiæ, inquit Melanch-
thon, à scriptura ei tributum. Vbinam? Cum
præcipit, inquit, de uitandis impijs doctori-
bus: Cauete à pseudoprophetis: Item, Si quis
aliud euangelium euangelizauerit &c. At hæc
non magis multitudini publicè, quàm priua-
tim singulis præcipiuntur, ut sibi caueant à
pseudoprophetis: ut anathema sit, si quis aliud

Iudiciū de
doctrina ad
quem perti-
neat.

euangeliū euangelizauerit. Idē ne aut, aut eiuf-
dē ne est, uitare impios doctores, cauere à pseu-
doprophetis, anathema habere eos, q; aliud euā-
geliū euāgelizant, et iudicare de ijs, quinam ta-
les sint, qui nō sint? Si idē & eiufdē est, cur igit
confessio Augustana, ab eodem Philippo con-
scripta, iudiciū de doctrina, & excludere impi-
os à cōmunionē ecclesiastica, nō cuiuslibet ho-
minis, neq; multitudinis, sed episcoporū vult
esse

Conf. Aug.
de potestate
ecclesiæ.

esse proprium officium? Sin diuersum, quid ad
rhombum ea quæ dicit, & è sacris scripturis ci-
tat Philippus? An non hoc est deprauare scri-
pturas, nō modò ad suā ipsius, uerumetiam ad
multorum aliorū perditionem? Quid aut̃ hoc
est aliud, quod hic arbiter, si Deo placet, hono-
rarius decernit, quàm boues à curru trahi,
quod contrā fieri oportet? Vult Christus sum-
mum esse iudicium ecclesiæ, cum ait: Dic eccle-
siæ. Fateor. Aut igitur ista ipsorum confessio,
quam ipsi pro uerbo Dei uenditant, pugnat
cū doctrina Christi (quod utinam nobis dent)
aut per ecclesiam ibi non multitudinem atque
turbam, sed præsides & præsules eius accipia-
mus necesse est: Quod sequentibus continen-
ter uerbis rectè comprobatur, quemadmodum
heri ostendi. Non est igitur apostolicis institu-
tis & uerbo Dei consentaneum, quod docent
& faciunt isti, ut multitudo arbitrato suo uerbi
& sacramentorū administris ministrandi leges
præscribat. Nō ita docuit Paulus, ad ministrū
uerbi Timotheū scribens: Formā, inquit, habe
sanorū uerborū, quæ à me (apostolo, non prin-
cipe, uel magistro ciuiū, uel plebe) audisti. Nō
ita Deus per Malachiā: Sed labia, inquit, sacer-
cerdotis custodiūt scientiā, & legem requirent
(populi uidelicet) ex ore eius. Quare? Quia, in-
quit, angelus siue nuntius & legatus est (cuius?

2. Tim. 1.

Malach. 2.

Putas

Putas eum dicere populi, uel magistratus ciui-
 lis? Non: Sed) domini exercituum. Non ita de-
 nicq; Christus, quando fidelem dispensatorem
 & prudentem dicit constitutum à domino su-
 per familiam suam, ut det illis in tempore tri-
 tici mensuram. Itaq; Paulus non cedit Galatis
 ad obseruationem legis recurrentibus; sed ma-
 gna autoritate insensatos eos appellat: Ne
 Corinthijs quidem de usu eucharistiæ, licet ij
 Christi institutum uel exemplum duntaxat se-
 qui uiderentur. Quid est autem quod alibi scri-
 bit? Presbyteri qui bene præsunt, duplici ho-
 nore digni habeantur. Vides hîc eum uelle, ut
 presbyteri præsint, non subsint. Additq; Ma-
 ximè qui laborant in uerbo ac doctrina: ut
 ostēdat, in quo præsint, & nō solum id esse eorū
 officium, ut laborent in uerbo ac doctrina: sed
 esse etiam alia. Quid autem, quòd ait idem, epi-
 scopos à spiritu sancto positos esse, ut regant
 ecclesiam Dei? Isti uerò superintendentes &
 ministri reguntur, non dico ab ecclesia, sed à
 profanis magistratibus & principibus, atq;
 adeò unius aut alterius oppidi uel pagi domi-
 nis uel administris: & qui heri pro ueris euan-
 gelij sacramentorumq; ministris habiti sunt,
 postridie, nulla in eis facta mutatione, pellun-
 tur tanquam seductores & impij. Quod alicu-
 bi

Luc. 12.

Gal. 2. & 3.

1. Cor. 11.

1. Tim. 5.

Acto. 20.

bi nuper factum esse constat. Sed faciamus ministros istorum in exercendis ministerijs suis non pendere ex arbitrio multitudinis, & principum aut magistratuum profanorum: sequuntur ne autem ij, quæso, instituta apostolica:

A VL. Id quidem ipsi maximè asseuerant: Nos autem ab ijs discessisse contendunt, MON. Scio.

Atq; hunc esse uolunt statum controuersiae sugnobiscum: Cum illud quoq; nihilominus in controuersia sit, solis ne scripturis, an etiã traditionibus apostolorum ea instituta continentur. Nec de scripturarum autem sensu inter nos conuenit. Quibus de rebus actum est accurate nudiustertius: Atq; inde ad hanc de ecclesia disputationem noster defluxit sermo. Quonondum absoluto, non potest exactè demonstrari, non sequi eos instituta apostolica in exercendis ministerijs uerbi Dei & sacramentorum: Nisi quod nos, qui per Dei gratiã catholici sumus, & ab eis non discessisse, quemadmodum isti criminantur, paulò post fortassis obiter ostendam. Quod ubi planum factum erit, consequens erit, ipsos, qui diuersum & contrarium sentiunt, discessisse. Et nō obscure autem id arguunt ipsorum inter se dissidia et uarietas.

Certè ipsi sibi inuicem hæreseos & impietatis crimen impingunt, non modò in doctrina, ue-

Pseudeuangelicorum ministeria non consentanea institutis apostolicis.

Pseudeuangelicos ministros nō habent.

A a rum

rumetiam in usu & administratione sacramen-
torum, cultusq; diuini dissentientes: Imò se-
iplos etiam damnant impietatis, dum ea, qua
prius pro uerbo Dei uenditabant, mutata sen-
tentia, pro impijs habent. Postremò iam illud
quoque demonstratum est: Non esse id uerbi
Dei ministerium, quod sibi sumit is, qui à Deo
missus non est. Nec ea uera & legitima esse sa-
cramenta Dei, quæ ab eo, cui potestas eorum
mandata ritè non est, perficiuntur. Sicut enim
euangelij, seu uerbi & sacramentorum author
fuit Christus Dei filius, ita utrumq; non à qui-
buslibet promiscuè, sed à certis hominibus,
& peculiariter ad hoc delectis, potestateq; &
gratia spiritus sancti cœlitus instructis admi-
nistrari uoluit. Itaq; cum numerosam haberet
auditorum atq; discipulorum turbam, tamen
ex omni numero quosdam delegit, quibus
dixit: Ecce ego mitto uos: Sicut misit me pa-
ter, & ego mitto uos. Hoc facite in meam cō-
memorationem. Accipite spiritum sanctum:
quorum remiseritis peccata, remittuntur eis:
& quorum retinueritis, retenta sunt. Data est
mihi omnis potestas in cœlo & in terra: Euntes
ergo in mundum uniuersum prædicate euan-
gelium omni creaturæ: Et alia eiusdem modi.
Quibus præceptis instructi illi, & faciebant
ipsi,

Matth. 10.

Ioan. 20.

Luc. 22.

Ioan. 20.

Matth. 28.

ipsi, quæ sibi mandata erant, & alijs mandabāt,
potestatem, quam acceperant ipsi, eis imper-
rientes: Nec modò ut facerent, sed ut ipsi quoq;
deinceps alios sibi non modò socios & adiu-
tores, uerum etiam successores constituerent.
Nec id quomodolibet fiebat, uerum certis qui-
busdam ritibus & cæremonijs sacris, quas he-
ri sub finem sermonis nostri obiter comme-
morauī. Ad quas illud etiam addo, quod
Constantinopolitani primi concilij canone Const. prim.
concil. ca. 2.
& 3. definitum est: Nempe, non licere episcopo
in aliena diœcesi cuiquam conferre sacros or-
dines. Ostendant autem isti pseudeuangelici
ea seruari apud se in ordinationibus ministro-
rum ecclesiæ, tunc nos eis concedemus, esse eos
legitimos ministros uerbi, dispensatoresq;
mysteriorum siue sacramentorum Dei. An
non usurpat apud eos quilibet de fæce uulgi
ut libet, & quando libet ea ministeria? Mit-
to sartores, textores, fabros, lanios, carni-
fices, certè & mulierculæ alicubi ea obeunt.
An non graphicè autem ij depinguntur à d.
Cypriano, cum ita scribit? Hi sunt, qui se Cyp. de
simpl. prel.
ultrò apud temerarios conuenas sine diuina
dispositione præficiunt, qui se præpositos sine
ulla ordinationis lege constituunt, qui nemine
episcopatū dante, episcopi sibi nomen assumūt.

Quos designat in psalmis spiritus sanctus, sedentes in pestilentiae cathedra, pestes & lues fidei, serpentis ore fallentes, & corrumpendae ueritatis artifices, uenena lethalia linguis pestiferis euomentes: Quorum sermo, ut cancer serpit, quorum tactus pectoribus & cordibus singulorum mortale uirus infundit. A VL. At hoc temeritate quadam & abusu fit. Ceterum in bene constitutis ecclesijs seruetur & apud ipsos delectus, & manuum impositio. MON. Nepe quando multitudo uel magistratus civilis ministrum sibi constituit, & manus ipsi imponit. A VL. Sic est. MON. Ostendat mihi quispiam, ubinam hoc ita usitatum fuerit in Christiano populo ante ducentos, trecentos, & mille annos, aut sit etiamnum nostro tempore, praeter istorum conuenticula, uel, ut ipsi dicunt, ecclesias, & ubi hoc ita Christus uel apostoli eius instituerint. Equidem ostendi instituta apostolica, quae per tot secula perpetuo durarunt, durantq; apud omnes Christianos populos, & ab ipso Christo domino sumpserunt initium. Nam ipse per se apostolos & alios illos 72. discipulos ad ministeria ecclesiastica ordinauit, ac non sequentibus se, & in se credentibus turbis, ut eos ordinarent, precepit, uel permisit. In quo seruauit ne eos ritus, de quibus dixi, an
non.

non seruarit, non multum refert. Satis est ab apostolis eos nobis esse relictos. Vbinam autem quæso scriptum est, multitudinem Christiani populi presbyteros, episcopos, & alios siue magistrat⁹, siue ministros ecclesiasticos sibi ipsi instituisse, & imponendo manus, spiritum sanctum, sine quo ea munera rectè peragi non possunt, dedisse, dare uè potuisse? Videntur isti sibi niti eo, quod in actis apostolorum de diaconis scriptum est: Nimirum, eos non ab apostolis, Aa. 6. sed apostolorum iussu à multitudine electos esse: & quod in ecclesia Antiochena Paulus & Barnabas ad ministerium ex reuelatione spiritus sancti segregati, & per impositionem manuum dimissi sunt. Verum has, æquè ac cæteras, scripturas peruersa interpretatione deprauant ad suam ipsorum perditionem. De quibus enim ea scribit Lucas: Id quidem perspicuum est, si quis non amputauerit uerba, sed totam uerborum seriem, quemadmodum ibi descripta est, perpenderit. Aa. 13. A VL. Quonam autem modo ibi scriptum est: MON. Sic incipit Lucas: Erant autem in ecclesia, quæ erat Antiochiæ, prophetae & doctores: In quibus Barnabas & Simon, qui uocabatur Niger, & Lucius Cyrenensis, & Manaen, qui erat Herodis tetrarchæ collactaneus, et Saulus. Ministrantibus autem,

siue ut alij è græco uertunt, Sacrificantibus illis domino, & ieiunantibus: Quibusnam? Nimirum prophetis illis & doctoribus, dixit illis (non multitudini) spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiserunt eos. Quinam? Nempe iidem, quibus præceperat spiritus sanctus, prophetae ac doctores, non multitudo, cuius ibi nulla fit mentio. De Diaconis scribens Lucas, facit quidem mentionem multitudinis, fateor: sed ita, ut dicat ab ea illos electos, & ante conspectum apostolorum constitutos esse: Quod longe aliud est, quàm ordinare uel instituere. Non enim confert potestatem ordinis & ministerij sacri electio, sed ordinatio uel institutio, quemadmodum heri ostendi. Quod ex eo ipso quoq; loco planum fit. Non enim satis fuit septem illos electos esse à multitudine: Sed statuerunt, inquit, eos ante conspectum apostolorum: commendantes eos uidelicet. Satis ne autem hoc fuit? Nequaquam: sed addit statim: Et orantes imposuerunt eis manus. Quinam? Apostoli proculdubio, ante quorum conspectum illi statuti erant, quiq; Petrum & Iannem miserunt Samariam, ut per impositionem

AA. 6.

AA. 1.

tionem manuum eorum acciperent Samaritani spiritum sanctum. AVLICVS. At enim apud istos quoque iam, delectis à multitudine uel magistratu ciuili, non ipsa multitudo uel magistratus, sed alij ministri uel superintendentes manus imponunt. MONACHVS. Non est nouum, ipsosmet damnare temeritatem suam. Sed ne istud quidem est apostolicum institutum. Iam audiuiisti impositionem manuum, per quam confertur spiritus sanctus & potestas ministerij ecclesiastici, ad apostolos & successores eorum episcopos peculiariter pertinere. Scribit Paulus ad Titum Tit. 1. episcopum, Vt constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Vnde sunt autem isti episcopi? Quis episcopus uel apostolus eis disposuit, successionemque episcopatus & cum ea charisma ueritatis, ut ait Irenæus, uel, ut Paulus, gratiam Dei quasi per manus tradidit? Edant origines suas. Quomodo autem quis alteri conferre potest id, quod ipse prior ab alio non accepit? Quis unquam Lutherum, aut Philippum Melanchthonem, episcopum aut superintendentem alicuius loci, aut ullius ecclesiæ ministrum constituit? Mitto Lutherum, qui nihil non est ausus: Ausus.

Lutheri &
Melächtho-
nis ambitio
& insolētia.

Aufus ne autem est Philippus ullum unquam
ministeriū in ecclesia usurpare? præter id quod
est maximum omniū: Nimirum ut ministros,
pastores, & superintendentes ecclesijs, etiam
longissimè à se disiunctis, in Vngariā ac Tran-
sylvaniam usq; mitteret. Quis autem ipsi dedit
eam potestatem, non iam episcopalem, et certis
finibus diœceseos circumscriptam, sed planè
apostolicam? A VL. In Vngariam & Trāsylua-
niam ille pastores & superintendentes mitte-
ret? Non arbitror tam effrontem eū esse. MON.
Non est dubium. Reperti sunt non pauci, qui
rogati à iustis episcopis & eorum uisitatori-
bus, ipsum authorem missionis & ministerij
sui ediderunt. Hoc ne autem solum ambitiosè
ab eis factum est? An non queruntur Bucerus
& Tigurini de insolentia et impotentia Luthe-
ri? An non Illyricus, Sneppius, Gallus, Osiander,
& alij permulti de Philippo, quod is au-
thoritatem interpretandi confessionem Au-
gustanam solus sibi sumat, eamq; à Luthera-
nismo ad Zvinglianismum siue Calvinianis-
mum transferat? Et uidentur sanè iustam que-
rendi causam habere. Cur enim unus, aut ille
potissimum tantam habeat potestatem in eo,
quod omnium est, & pro uerbo Dei habetur?
A VL. Quid ais? Pro uerbo Dei? MON. Sic est.
Pro

Pro uerbo enim Dei Lutherus haberi uoluit
quicquid docuit, scripsit, & instituit. Extat etiā
libellus Ioachimi Vestfali, contra Ioannem
Lascum nuper æditus: In quo ille uehementer
indignatur, confessionem Augustanam pro
humana doctrina à Lasco haberi. Sed nos no-
stra persequamur. Non est igitur apostolica ra-
tio ordinandi ministros & pastores ecclesiæ
apud istos euangelicos, sed recens excogitata
per homines arrogantes & præfractos, quibus
placent nouationes, quò euerso uel perturba-
to ordine, ius omne & arbitrium rerum eccle-
siasticarum atq; religionis iustis & legitimis
possessoribus ereptum, ad se transferant. A VL.
Ne illud quidem uideretur mihi esse institutum
apostolicum apud nos, cum episcopos & pres-
byteros non ipsa sibi multitudo eligit. MONA.
Fateor. Erat hoc receptum antiquitus apud
Christianos, ut nulli populo præter uolunta-
tem ipsius præficere episcopus, quod è scrip-
tis Origenis & Cypriani animaduerti potest,
extatq; ea de re antiquus canon in quinta sy-
nodo Aurelianensi, & alibi uetustiores etiam.
Sed non eligebat eum sibi sola multitudo sine
presbyteris: Plurimis autem in locis soli pres-
byteri congregati eum eligebant, populus ue-
rò eis assentiebatur, aut si quid haberet contra

Electio mi-
nistorum in
ecclesia ca-
tholica.

Orig. in Le-
uit. ho. 6.
Cyp. ad Cor.
& ad Roga-
tanium.
Con. Aurel.
cap. 4.

Steph. in lib.
concil.
Leo ad Ana-
stas. Theſſal.
episcopum,

electum uel electionem quod iuste posset obij-
cere, reclamabat. Cuius rei testes sunt Stepha-
nus primus, & Leo primus papæ sancti: Quo-
autem tranquillior & ordinatior esset electio,
intererant uicini aliquot episcopi. Ac propte-
rea temporibus illis probi, uigilantes, ac sancti
erant episcopi, & nauiter officium suum facie-
bant, neq; aliud quicquam magis curabant,
quàm ut commendatum sibi populum rectè, &
cum eius beneuolentia gratiaq; gubernarent.
AVL. Sanctum hoc, mi pater, & salutare fuit
institutum. Cur autem id antiquatū est? **M**ON.
Non est id huius temporis. Equidem liberas
episcoporum electiones abrogatas esse, lauda-
re non possum. Præclarus hic mos, & laudabi-
le institutum erat (quod durat adhuc nonnul-
lis in locis) cum presbyteri peracto ieiunio,
placato & inuocato ritè Deo, acceptaq; sacro-
sancta eucharistia, iurati non aliud, quàm utili-
tatem ecclesiæ spectaturos se esse, suffragia ini-
bant, & non ex aulis principum, neq; ex foro,
& à profanis negocijs, sed ex ecclesia, monaste-
rio, uel academia episcopum sibi deligebant eū,
cuius mores probos & honestos, doctrinā, so-
lertiam, & pietatem non ipsi modò, sed popu-
lus etiam probè nosset. Tamen si id quoq; non
semper bene succedebat, propter astutiam &
per;

peruersitatem, aut etiam leuitatem & inconstā-
tiam hominum. Sed neq; ubiq; neq; semper
huiusmodi electio fuit in ecclesia, ipsis etiā apo-
stolicis temporibus. Petrus sanè Clementem,
Euodium, & Marcum, Paulus Titū ac Timo-
theum episcopos ordinauit: in quibus nullam
legimus præcessisse electionem. Scribit etiam
Socrates in historia ecclesiastica à Ioanne
Chrysostomo patriarcha Constantinopolita-
no sine ulla electione episcopum alicubi ordi-
natum esse, itemq; à Romano pontifice alium,
& alium item ab Attico itidem Constantino-
politano patriarcha. Potest etiam demonstrari,
ubi in gratiam imperatorum nulla præcedente
electione constituti & ordinati sunt episcopi,
sed ab ijs tamen, quorū hoc munus fuit. Quod
factum est nōnunquam etiam apud nos in Po-
lonia. Antiquitus quidem libera erat apud nos
quoq; penes collegia primariorum sacerdo-
tum, quæ capitula uulgo uocantur, sui cuiq;
episcopi eligendi potestas: Verū cœpere
deinde reges primū modestas preces, & con-
silia, mox autoritatē quoq; suam interponere
in electionibus, & præscribere eligentibus,
quem eligi uellent. Ad extremum eò res pdu-
cta est, ut rex non expectata electione, à pon-

Episcopi
creati sine
electione

Socr. lib. 6.

ca. 11. lib. 7.

ca. 36. & 37

Episcoporum
electio & de-
signatio in
Polonia.

tifice maximo peteret nonnunquam arbitrato
suo renunciari episcopum. Non laudo factum.
Quanquam peccatur non raro etiam in electi-
one, peruersis eligentium, ut nunc sunt tempo-
ra, studijs, prauisq; iudicijs, & quiduis aliud
spectatur ab ijs, quam quod spectari potissimu
oporteret, ita ut in hac nostrorum temporum
perueritate dubitari possit, utrum sit consulti-
us, eligi ne a sacerdotibus, an a principibus
designari episcopos. Non derogatur tamen, ut
uides, institutis apostolicis per id, quod non
eliguntur episcopi, cum non electio, multo
minus autem profani alicuius principis uel
magistratus nuncupatio faciat episcopum, sed
ordinatio siue consecratio: Quemadmodum
nec per illud, quod parœciæ & alia sacerdotia,
siue ministeria ecclesiastica ad arbitrium pro-
fanorum patronorum conferuntur, modo ut
accedat episcopi autoritas, institutio, & ordi-
natio, quemadmodum iam inde ab initio ad
hoc usq; tempus apud omnes Christianos po-
pulos receptum est, ac non quemadmodum fit
apud nouatores istos: ubi profani homines
propria autoritate eiusmodi ministeria ec-
clesiastica conferunt, ac rursus arbitrato suo
adimunt. Ad solos enim episcopos pertinet, soci-
os ministerij sui sibi adsciscere, sicut ostendi heri.
Sed

Sacerdotio-
riorum siue
ministeriorū
collatio pe-
nes episco-
pos.

Sed concesserunt ij huius iuris sui partem mul-
titudini: non ut ea eiusmodi ministros ipsa sibi
instituat, (quod concedere saluo officio suo
non possunt) sed ut eligat modò atq; edat siue
nominet, ac episcopo commendet eum, quem
probat, testimonium ei reddens, quòd rectè &
honestè se gerat: quo maiore is dignatione &
benevolentia sit apud eos, quorum uoluntate
constitutus est episcopus. Cuius rei exemplum
est in prima illa diaconorum electione, qui à
multitudine electi sunt, apostolorū siue iussu,
siue permissu, ac deinde apostolis repræsentati
& commendati, ab eisq; per impositionem ma-
nuum instituti. Sed cū postea populi ea pote-
state abuterentur, dissidiaq; & factiones, imò
nonnunquam etiam prælia et cedes in electio-
nibus exuscitarēt, abrogatus est is mos magno
consensu omnium: Extatq; eius abrogationis
argumentum in synodo Laodicensi. Alicubi
magistratus profani consensum totius populi
episcopis renunciare cœperunt, uelut ij, quibus
eius populi cura & gubernatio incumberet. Id
quoq; deinceps longius progressum est, ita ut
domini siue magistratus, nesciente populo,
quem uolunt, edant, & episcopo commendent
uel repræsentent. In quo retinere tamen illud
episcopi, ut electorum siue nominatorū & re-

Ius patron.
laicis conces-
sum.

Act. 6.

Syn. Laod.
ca. 13.

Abusus in
conferendis
et sacerdotijs
ordinibus
sacris.

praesentatorum delectum habere possint, atque
adeo debeant. Itaque licet concesserint nonnihil
episcopi de iure suo profanis, autoritas ta-
men mandandarum curationum ecclesiastica-
rum atque munerum, & initiandi sacris, penes
ipsum manet etiamnum. Et initiationes quidem
non nisi ab ipsis episcopis, qui sacris pontifica-
libus initiati sunt, peragi possunt; initiandorum
autem examinationem de fide & eruditione,
ortus & morum honestate, itemque mandatio-
nem curationum, siue sacerdotiorum, ut vulgo
loquuntur, collationem, communicarunt non cum
vicariis suis, & alijs ministris. Vellem haec quae
ipsi per se peragerent, aut certe idoneis homi-
nibus mandarent, non quibus ea mandantur,
naviter ac diligenter per se ipsi, ac non per ali-
os rursus quales quales vicarios officium suum
facerent. Minus certe laboraret ecclesia, mi-
nusque obnoxius esset ordo sacerdotum invidiae & con-
temptui. A VL. Hoc profecto verum est. Nunc
dum in delectu eorum, qui sacris initiantur, &
quibus mandantur curationes ecclesiarum, mi-
nus adhibetur curae atque diligentiae, fit ut pro
episcopis, parochis, & alijs ministris ac magi-
stratibus ecclesiasticis habeamus principes, sa-
tra-

trapas, dominos, tyrannos, œconomos, fœne-
ratores, rationarios, menſarum cupediarumq;
inſtructores, milites, uenatores, aucupes, cau-
pones, ne quid aliud addam: qui non modò nō
faciunt, ſed ne norunt quidem officia ſua: quiq;
etiam quouis alio, quàm ſacerdotij, uel mini-
ſteriorum ſuorum nominibus appellari ma-
lunt; & ſatis habentes ſacerdotiorum fructus
& emolumenta corradere, & uel recondere, uel
turpiter profundere, ad eccleſias, quarum ſunt
miniſtri, perrarò adeunt, aut ne adeunt qui-
dem. Quid ego pueros commemorem, quibus
luculentiffima & honoratiſſima quæq; mini-
ſteria ad cunas propemodum deferuntur?
Per oſtium ne autem ij tales intrant, an per fe-
neſtras, atque adeò per hiatus perſoſſorum
parietum uel perrumpunt, uel irrepunt in oui-
le CHRISTI, qui non uirtute, doctrina,
& meritis, ſed precio, uel obſequijs & mini-
ſterijs, honeſtati & pietati non uſquequaque
conſentaneis nonnunquam, malis uel artibus,
aut ui ad magiſtratus & honores eccleſiaſti-
cos graſſantur, aut generis ſolius ac ſangui-
nis præſidio prouehuntur? Hi ne tales legi-
timi ſunt miniſtri ſiue magiſtratus eccleſiæ?

Re-

Abusus tol-
lendi, rebus
ipsis manen-
tibus.

Rectè ne autem, ijs ministrorum loca occupan-
tibus, in ecclesia conseruatur ordo politiaq;
apostolica, ut ea uera ecclesia Dei dici queat?
MON. Satis uehementer ista dicis, & odiose:
utinam quidem minus uerè, quàm res ipsa lo-
quitur. Sed respondebo tibi ad ea, quæ quæ-
ris. Equidem ista sic fieri non probo: Nec scio
an ulla sit pestis capitalior ecclesiæ Dei prau-
tate ista in conferendis iuxtà atq; captandis, &
obtinendis ministerijs ecclesiasticis. Languere
enim totum corpus necesse est, uitalibus mem-
bris malè affectis. Sed aliud est, abuti re bona,
aliud rem ipsam prorsus tollere. Vix enim un-
quam rei bonæ tantus est abusus, quin is boni
aliquid admixtum habeat: Et re autem ipsa ma-
nente, abusus eius corrigi potest, ita ut incipiat
esse utile id, quod antea fuit minus utile, uel
etiam perniciosum. Eius uerò quod non est,
quis usus esse potest? Episcopum, presbyterū,
pastorem, parœcum, & omnino sacerdotem ac
ministrum ecclesiæ non tam functio facit, q̃
potestas fungendi muneris legitima: Quæ ubi
præsto est, etiam si quis non ea, qua debuit, uia
eam adeptus sit, aut officium suum non faciat,
est tamen episcopus, presbyter, parœcus, pa-
stor, sacerdos, & minister ecclesiæ, etsi nō ipsi,
ecclesiæ tamen utile ac efficax est ministerium
eius,

eius, si quod peragit secundum mores & insti-
 tuta ecclesiastica, quemadmodum heri à me
 probatum est. Sin cessat is penitus, ipse pro se
 rationem reddet ei, qui iudicaturus est uiuos &
 mortuos, & cum impij in impietate sua perie-
 rint, sanguis eorum requiretur de manu ipsius,
 quemadmodum Deus ipse per Ezechielem
 prophetam comminatur. Quamuis autem tam
 dire comminetur, non tamen pastoris et specu-
 latoris nomen ipsi adimit. Contrà uerò licet
 omnia quis faciat, quæ ad officium episcopi,
 pastoris, sacerdotis, & ministri pertinent, si nō
 est missus à Deo, si ostiarius, qui uice Christi
 est, ei non aperit, hoc est, si non est legitimè se-
 cundum apostolica instituta, sicut iam dictum
 est, institutus & ordinatus, non est episcopus,
 aut superintendens, nec pastor aut minister
 ecclesiæ: Nihil agit, nullamq; habet potestatem
 in ecclesia. Proinde Sobnas & Phassur, & Cai-
 phas, & Annas, & alij sacerdotes iudæorum, &
 præpositi templi, quamuis malis artibus ad sa-
 cerdotium peruenissent, nec facerent officium
 suum, arguerenturq; hi quidem à Christo do-
 mino, illi uerò à prophetis, pro sacerdotibus
 tamen sicut habiti, eò quod legitimam sacerdo-
 tii successionem haberent. Quin prophetiæ
 quoq; donum Caiphæ diuinitus non defuit.

Ezech. 33.
 Pastores ma-
 li, pastores
 tamen sunt.

Esa. 22.
 Hier. 20.

Matth. 8.
 Luc. 17.

Matth. 23:

Cc Quia,

Ioan. 11. Quia, inquit Ioannes, erat pontifex anni illius.
1. Paral. 26. Obreperat igitur. Secundum legem enim non
annuum, sed perpetuum erat sacerdotium. Et
tamen pontifex fuit ille, & prophetauit. Ozias
autem rex, quamuis à sacra scriptura præclaro
ornetur testimonio, nempe quòd fecerit quod
erat rectum in oculis domini, non est tamen
permisus addere incensum domino, eò quòd
sacerdos non esset. Cumq; id temerè usurpas-
set, non modò nō probauit Deo factum suum,
sed etiam lepra ob id in fronte percussus est, &
ex templo eiectus. Quod exemplum & argu-
mentum mirum est, quàm friuolè eludere stu-
deat argutus quidam, ut sibi uideatur, sophista,
dum principibus profanis sacerdotum mune-
ra uindicare satagit. Sed non est necesse om-
nia refellere. Illud quidem & Paulus affirmat,
& in professo est, sicut corpus unum est, &
membra habet multa, omnia autem membra
corporis cum sint multa, non eundem actum
habent, ita & Christus: hoc est, ecclesia Christi,
In qua non omnes sunt apostoli, non omnes
prophetae, non omnes doctores: Nec qdē ocu-
lorum & aurium, qui manuum uel pedum offi-
cio fungi debent, aut possunt. Est autem suum
cuiusq; officium, nō quod ipse sibi quisq; usur-
pat, sed ad quod à Deo uocat̃ per eos, quibus
ille

ille regendæ ecclesiæ suæ potestatem fecit, sicut
iam demonstratum est. Cum igitur isti pseu-
deuangelicorum pastores & superintendentes,
& omnino, quemadmodum appellatur, mini-
stri ecclesiæ non per eos uocentur & mittantur,
qui ius uocandi & mittendi habent, dubiū esse
non potest, nō esse eos id, quod dicuntur, ac di-
ci uolunt: sed fures & latrones, & lupos, quem-
admodum à Christo nominantur, nec ullā habe-
re prædicandi uerbi Dei, administrandorū sacra-
mentorū, & regendæ Christi ecclesiæ potestatem:
Nisi quod in prædicando tamen si retinet for-
mam sanorū uerborū (cuius depositum ab apo-
stolis & apostolicis uiris acceptū, fideliter cu-
stodit ecclesia) uerbū Dei est, quod nō prædicat:
Sed cauendi tamen sunt etiā atq; etiā eiusmodi
lupi ouillis pellibus contecti, operarij subdoli,
& ministri Satanæ, trāsfigurantes sese in ange-
los lucis, & ministros iustitiæ, & per dulces
sermones & benedictiones, corda innocentium
seducētes. Magistratuū autē est, ecclesiasticorū
præcipuè, arcere eiusmodi pseudoprophetas et
pseudeuāgelistas à ministerio ecclesiastico, idēq;
exēplo Christi q dæmonia, licet confiterentur
eum esse Christum & filium Dei, nō sinebat lo-
qui. Sin autē eam formā, sanorū inquā uerbo-
rum, nō retinent, sed suo sensu ab ecclesiæ

Ioan. 10.

Conciones
hæreticorū.

2. Cor. 11.

Rom. 16.

Luc. 1.

1. Cor. 3. sensu diuerso adulterant uerbum Dei (quem-
 admodum ferè faciunt) iam non magis id est
 uerbum Dei, quàm quod pater eorum usur-
 pabat, cum ad primos progenitores nostros
 diceret; Scit enim Deus: aut cum filium Dei
 dominum nostrum Iesum Christum tentans
 Gen. 13. scripturas proferret. Porro quæ pro sacramen-
 Math. 4. tis populo præbent isti, etiamsi ritè omnia per-
 Sacramenta
 an sint apud
 hæreticos. agant, nugamenta sunt mera, & nihil minus,
 quàm sacramenta: baptismo excepto: Qui in
 articulo necessitatis uel à mulierculis & obste-
 tricibus, & ab infidelibus etiam fortassis admi-
 nistrari potest, modò forma & intentio (sicut
 loquuntur theologi) legitima seruetur, & id
 agatur, quod agi debet. Non ordinant igitur
 isti, qui ipsi priores ordinati non sunt: Nec ab-
 soluunt, qui spiritum sanctum & potestatem
 remittendi & retinendi peccata non accepe-
 runt; Nec in administranda cœna domini cri-
 men idololatriæ uitare possunt. Etenim panis
 merus est & uinum id, quod ñ pro corpore &
 sanguine Christi siue ipsi sumunt, siue alijs por-
 rigunt; Et idololatra est, quisquis ea pro cor-
 pore & sanguine Christi domini ac Dei nostri
 Lutherani
 idololatræ. habet, etiamsi cultu exteriori non adoret: Præ-
 terquam, si quid eorum per transfugas sacer-
 doses nostros apud eos perficitur, li namq; li
 Sacerdotum
 transfugarū
 siue apostata-
 rum mini-
 steria qualia
 sint. cet.

et ab ecclesia per excommunicationem segregati fuerint, aut ipsi se per schisma & hæresim segregarint, non amittunt ritè semel collatam sibi potestatem functionis. Quod animaduertentes Hussitæ Boemi, non alios ferè presbyteros et ministros ecclesiæ recipiunt aut admittunt, quàm qui ritè ab episcopo initiati & ordinati fuerint. Cumq; episcopis ipsi careant, à nostris, hoc est, catholicis sacros ordines suffurantur, qui ministrare apud eos et sacris operari uolunt. Ita uel inuiti agnoscunt, apud nos, ubi retinetur descriptio & politia apostolica, nō apud se ueram esse ecclesiam. Verumtamen quicquid agunt tales circa res sacras & sacramenta, quamuis ritè alioqui agant, nihil fructus utilitatisue spiritualis id affert neq; ipsis, neq; cuiquam alijs, baptismo infantium & ignorantium excepto. Imò non sine grauissimo peccato est, si quis sciens utatur ijs, quæ tales administrant, sacramentis, propter separationem & participationem cum separatis ab ecclesia, per quam communicat operibus illorum malignis. Verùm de schismate & schismaticis alius erit statim dicendi locus. Nunc satis, opinor, constat, apud pseudeuangelicos istos gigantes, non magis multis manibus, quàm capitibus præditos, cum non sint legitimi ministri.

Hussitarum
ministri qua-
les.

Ioan. 2. ep.

stri & magistratus ecclesiastici, legitimam ab apostolis successionem retinentes, & ad ædificationem ecclesiæ Christi diuinitus instituti, nec apostolica politia, ne apostolicam quidem esse ecclesiam. AVL. Quid tu autem dices de Boemis Hussitis, siue Calixtinis, quos fateris tu ipse ministris legitimè ordinatis uti? Nec scio an ulla alia in re à nobis ñ dissentiant, præter communionem eucharistiæ. Quid autem de Græcis & Russis? MONACHVS. Ait Lutherocaluinianus quidem, eos synagogæ nostræ (Sic enim garrere, catholicamq; & apostolicam ecclesiam contumeliæ causa appellare homini eleganti libet) barbariem non modò sapere, sed interdum etiam superare: Græcos interim, quos illi religionis magistros agnoscunt & sequuntur, uasfrè dissimulans. Non ausus adhuc, opinor, eos barbariei condemnare, à quibus religio Christiana initiò pro barbara habita esse memoratur, eò quòd per apostolos genere Hebræos ac barbaros propagaretur. Quid autem dicat, aut quid non dicat is, cui oculos perstringit consensus maximorum illorum populorum, nobiscum de plurimis ac maximis, atq; adeò plerisq; omnibus religionis Christianæ dogmatibus ac ritibus, quos isti uindices

ces euangelij temerè damnant: AVLICVS.
Cur igitur nos eos, Russos inquam atque Greg-
cos, excludimus ab ecclesia? MONACHVS:
Non excludimus, modò ipsi non segregent
semetipsos. Quod de Boemis quoq; tibi re-
sponsum sit. Vna est enim sancta, catholica &
apostolica ecclesia: nec scinditur inconsutilis
Christi tunica. Quæ si apud nos est, quemad-
modum luculentè à me demonstratum est he-
ri, apud illos non est. AVL. At illi contrà, se
antiquam ecclesiæ possessionem retinere dicti-
tant, nosq; à se discessisse. Idq; ita probant,
quòd nos laicis communionem calicis & san-
guinis Christi, sacerdotibus uerò ac diaconis
uxores ademimus: nos pane fermentato in eu-
charistia uti desuimus: nos de processione spi-
ritus sancti, de ieiunijs, de ritibus sacrorum, &
alijs fortasse præterea de rebus, instituta, mo-
res & doctrinam suorum iuxtà ac nostrorum
maiorum, quam illi ab apostolis acceperint,
commutauimus. MON. Posset fortassis in con-
trouersiam uenire, quid his de rebus tradide-
rint apostoli: & nos ne, an Græci & Russi ab
apostolorū doctrina atq; traditione discesse-
rint: Ac si ita sit, quemadmodū illi sentiūt, nos
discessisse, rectè ne id factū sit, aut fieri potuerit.

Ostendi

Ostendi enim nudius tertius, apostolorum & Christi ipsius instituta quædam esse mutabilia, & sine piaculo mutata esse ab ecclesia. Sed non de eo nunc quæritur: uerùm sit ne apud illos, an non sit uera Christi ecclesia. Nam si constituerit non esse, nihil ad iumentum eis attulerit, quod ista, quæ dudum commemorasti, ita seruare se contendunt, quemadmodum à maioribus accepere, & apostoli fortassis instituere. Nulli unquam fuerunt hæretici, nedum schismatici, quia aliqua ex parte non retinerent doctrinam apostolicam, nec tamen ecclesia Dei fuere. Cæterum si demonstraretur, esse Græcos & Russos, & Boemos in ecclesia, tum demum de eo disputari posset, rectius ne illi sentiant, quàm nos, ijs de rebus, de quibus est controuersia, an nos rectius quàm illi, an uerò utriusque rectè, non scindentes unitatem ecclesiæ. Nam, ut heri dixi, nō per doctrinam & usum sacramentorum ecclesia cognoscitur, multo minus per alios ritus ac cæremonias: sed cū eam aliunde cognouerimus, tum demum ea nos docet et instruit, quænam sit praua & falsa, quæ autem uera doctrina, quæne rectus aut peruersus sacramentorum usus, ritusque ac cæremoniæ. A VL. Admodum uerisimile est ex ijs notis, quas heri explicasti, apud Russos & Græcos, & Boemos, qui & ipsi
reti-

retinere dicuntur descriptionem & politiam
ecclesiasticam perinde ac nos, esse ueram eccle-
siam. An nō agnoscunt enim ij sanctitatis san-
guine Christi partæ per fidem & sacramenta
se compotes fieri? An non religiose Deum co-
lunt, & maior ferè in ijs, quàm in nobis elucet
uitæ sanctimonia? An non maiorem orbis par-
tem obtinent, Græci præsertim & Russi: nem-
pe sub Constantinopolitano, Alexandrino,
Antiocheno, & Ierosolymitano patriarchis?
Deniq; an non constanter retinent concordiam
& unitatem inter se, moresq; & instituta
primitiuæ, ut uocant, ecclesiæ, ordinemq; &
politiam apostolicā? Quo fit, ut iure sibi unā,
sanctam, catholicam, & apostolicam ecclesiam
uendicare uideantur? MON. Hic siste gradum.
AVL. Quid ita? MON. Non possum equidem
negare, Russos atq; Græcos, ut Boemos nunc
omittam, magnam externæ pietatis & sancti-
monia speciem præ se ferre: De uniuerſitate
etiam, ac de institutis apostolicis et politia glo-
riari eos non sum nescius. Quàm rectè autem
glorientur, expendamus. Primùm quidē qua-
tuor illæ patriarchales sedes, quas sibi Græci
uendicant, neq; uniuerſum orbem terrarum,
neq; adeo magnam partem eius cōplexæ sunt.
Longè maxima enim Asiæ pars ultra Syriam

Græci &
Russi non
sunt catholi-
ca ecclesia.

& Mesopotamiam ad orientem solem uergēs
 ad nullam de his pertinet, nec unquam fortasse
 pertinuit. Africa uerò & Europæ maior pars
 Romanæ sedis ditione continetur antiquitus.
 Mitto terras & insulas non modò occidui, ue-
 rumetiam orientalis Oceani, & sub utroq; mū-
 di axe positas, nostra ferè memoria (cum fuif-
 sent maioribus nostris, Græcis iuxta ac latinis,
 prorsus incognitæ) à Lusitanis & Hispanis
 aditas, & Christi religioni aliqua iam ex parte
 adiunctas: Quæ non à Græcis, sed à latinis
 magistros religionis & episcopos accipiunt.
 Patent autem cæteræ & gentes multo longius,
 latiusq; quàm quicquid Patriarchales illæ
 quatuor sedes, cum florerent maxime, comple-
 xæ sunt. Deinde uerò illæ ipsæ sedes, à Maho-
 metanis tyrannis & populis ferè subactæ, ha-
 beant ne etiam nunc patriarchas suos, aut ab-
 undent ne Christianis, & cum Græcis ne h̄ con-
 sentiant, non satis constat. Illud quidem con-
 stat, ante centum paulò amplius annos in cō-
 cilio Florentino Armenos, qui Antiocheno
 Patriarchæ attributi erant, professos esse, cum
 Romana ecclesia se consentire; Quem consen-
 sum etiam nunc, opinor, retinent. Vidimus
 certè ipsi semel atq; iterum, nec scio an sæpius
 etiam, episcopos & presbyteros eorum Ro-
 manam

Armeni cū
 Romana ec-
 clesia sentiūt

non illi
 illorum
 illorum

8

bcl

mam

mam per Poloniam nostram religionis ergo
 iter facere, sacrisq; nobiscum in templis no-
 stris communicare, ac deinde ad suos populos
 reuertit. Et habent nō pauci eius gentis in Rus-
 sia domicilia sua, ædesq; sacras, & cultus diuini
 atq; sacramentorum ad ministrationem, à no-
 stra consuetudine non ualde alienam. Porro
 ante ducentos annos non exiguo tempore no-
 stri, hoc est, qui nobiscum & cum Rom. eccle-
 sia sentiebant, regnarunt & magnas res gesse-
 runt in Syria: itemq; Constantinopoli paulò
 post. Quo tempore illi urbi & sedi Venetijs
 & Roma petebatur patriarcha. Iam uerò in In-
 dia meridionali siue Aetiopia, parèt uni prin-
 cipi Christiano, quem presbyterum Ioannem
 uocant, plus minus sexaginta regna, quemad-
 modum memoratur, quæ neq; Alexandrinum,
 neq; quenquam alium de quatuor illis, patri-
 archam agnoscunt. Sunt Romæ nonnulli ex
 eo genere non de fæce uulgi, sed clari & ho-
 nesti uiri, cum eius urbis ecclesia & nobi-
 scum consentientes, & communicantes. Et
 ante non ita multos annos affuerunt legati,
 ab illo ipso principe missi ad pontificem si-
 ue Papam, eumq; uerum præsidem sedis apo-
 stolicæ ecclesiæq; catholicæ episcopum ag-
 nouerūt, & patriarcham ab eo sibi præfici po-

Aetiopes
 Rom. eccle-
 siam agno-
 scunt.

Hussitarum
paucitas.

Græci descii-
uere sapius
ab ecclesia
catholica.

Basil.epi.17.
Sozom.hist.
eccl.li.7.c.4.

Theodosij
edictum.

stularunt. Quæ cum ita sint, non rectè Græci
(nam Boemi, Hercinio ferè saltu conclusi, ne-
quaquã id facere possunt) de multitudine glo-
riantur. Et ut maximè id facere possent, uniuersa-
tatem quidem neutiquam possunt sibi uendi-
care, si quod argumentum & initium diuisionis
& secessionis eorum ab unitate ostendi po-
test. Non modò autem pauciores à pluribus,
uerumetiam plures à paucioribus præcidere se
possunt ac solent, atq; ita totius, siue uniuersæ
ecclesiæ societatem & unitatem deferere, sicut
ostendi cum secundā notam ecclesiæ explica-
rem. Ex ecclesiastica sanè historia constat, quo-
dam tempore totum fermè orientem unā cum
patriarchis suis plerisq; omnibus labe Arriana
primū, deinde Eutychniana, deinde uerò Mo-
nothelitica infectum, à reliquo Christianorum
cœtu sese segregasse, nec in multitudine illa,
sed in paucitate mansisse catholicam & ueram
Christi ecclesiam. Quod suo tempore usu ue-
nisse sanctus deplorat Basilius, Arriana secta
tunc uigente. Itaq; Theodosius maior impera-
tor nihil moratus cū eius ipsius, tum aliarum
sectarum inualecentium uim, Græcorumq;
amplitudinem, disertis uerbis edixit: Velle se,
ut omnes suo subiecti imperio eam seruent reli-
gionem, quam uertex apostolorum Petrus ab
ini-

initio Romanis tradidit, seruabant autem tunc
Damascus Romanus episcopus, & Petrus Ale-
xandrinus: Eorumq; solorum, qui pari honore
Trinitatem colerent, ecclesia ut dicatur catho-
lica. Quicumq; autem secus sentirent, ut hæreti-
ci appellentur, & infames sint, pœnamq; expe-
ctent. Quod edictum mirificè eludere sibi uide-
tur Brentius, postulans dari sibi etiamnum <sup>Brent. in
proleg.</sup> Damascos & Petros, ut eorum sequatur reli-
gionem. Quasi uerò Damascus & Petrus Ale-
xandrinus propriam aliquam religionem in-
stituerint, & eam Theodosius seruari præce-
perit, propterea quòd à pijs & optimis uiris ea
sit prodita. At hoc fuerit humanas sequi tradi-
tiones, à quibus alioqui uehementer abhorret
Brentius, & omnes isti euangelici. Non hoc si-
bi uult edictum illud; neq; dicit: quam Dama-
sus Romanus, & Petrus Alexandrinus tradi-
derunt: sed, quam Petrus apostolorum uertex
ab initio Romanis tradidit: hoc est, apostolicā.
Quoniam autem hæretici illius temporis eam
ipsam seruare se iactabant, ut modò quoq; isti
iactant, certa eam nota designauit pius & sa-
piens imperator: nempe, quam tunc ipso reg-
nante seruabant Damascus & Petrus: hoc est, q̃
in Romana ecclesia, cui tūc Damascus præerat,
& propiore Græcis (quibus potissimum tunc

Irenæus ad-
uers. hæres.
lib. 3. cap. 3.

res novantibus edictū illud scribebatur) Ale-
xandrina, cui Petrus moderabatur, iam inde à
Petro apostolo Romanis (non Alexandrinis)
tradita conseruabatur. Nihil igitur prohibet,
quominus etiam nunc edictum illud uim suam
retineat, ut omnes eā seruent religionem, quā
uertex apostolorum Petrus ab initio Romanis
tradidit; seruat autem nūc Pius quartus Rom.
episcopus; quandoquidem eidem is præsidet
ecclesiæ, ad quam propter potentiorē princē-
palitatem, ut ait sanctus martyr Irenæus, neces-
se est omnem conuenire ecclesiam: eandemq;
seruat religionem, quam seruauit Theodosij
tempore Damasus, etiamsi daremus, eum do-
ctrina, uirtute & pietate longē imparem esse
Damaso. Scimus enim Brentium & cæteros
pseudeuangelicos non dignitate ministrorum
æstimare uerbum Dei. Nam quod ad Alexan-
driam attinet, dubium est, an ullum ea nunc ha-
beat episcopū. Quod si maximè haberet, non
seruaret aut is eā religionē, quā uertex aposto-
lorū Petrus ab initio Romanis tradidit, nullā
eius rationē duci à nobis oporteret, perinde ac
à Theodosio reliquorū patriarcharū ducta nō
est, eò quòd à sensu & consensu ecclesiæ catho-
licæ nō discessissent, secus sentientes, q̃ Petrus
apostolorū uertex ab initio Romanis tradidit,
et Damasus Romanus episcopus tūc sentiebat.
Sed

Sed ad institutū reuertāmur. Nihil igitur iuuat
Græcos multitudo ad id, ut uniuersitatis, & ca-
tholicæ ecclesiæ nomen obtrineant. Constat sa-
nè eos, quamlibet multos, tredecies, ni fallor, se præcidisse à reliqua ecclesia, damnatoq; de-
inde schismate, ad eius, à qua discesserant, uni-
tatem reuertisse: Et ad extremum ante centū ac
triginta annos in Florentino concilio per Io-
saphum patriarcham, et Ioannem Palæologum
imperatorem Constantinopolitanū, & cōplu-
res ep̄os suos (inter quos etiā Isidorus Russus
Kiouiensis metropolitēs fuit) nobis, hoc est,
Romanæ & catholicæ (ipsorummet confessio-
ne) ecclesiæ, quā deseruerant, reconciliatos fu-
isse: uerū ab ea coadunatione mox, qua sunt
leuitate, recesserunt. Atq; ita Græci & Rus-
si, uel sua ipsorū cōfessione catholicæ ecclesiæ no-
men sibi uēdicare nō possunt. Quod si maximè
posse uiderent, tū non esset id satis ad obtinen-
dum, q̄ sint uera Christi ecclesia. Sic .n. inter se
cōnexæ sūt illæ quatuor noræ ecclesiæ, quas p-
tractauimus, ut neq; una aliqua, neq; plures ue-
rā Christi ecclesiā satis certō demonstrare nobis
queāt, nisi oēs pariter cōcurrant. Quā .n. sanctā
& catholicā, eandē unā & apostolicā ecclesiam
profitemur. Quæ nisi apostolicis institutis at-
que descriptione, de qua multa iā dixi, in uni-
tate

Græcorum
defectiones
& reditus.

Instituta religionis duplicia.
Cypr. in ser.
de ablu. ped.

Schismatis
ratio.

tate contineatur, ne sanctæ quidem & catholice nomē & ius obtinere queat. A VL. At Greci, Russi, et Boemi apostolicorum institutorū observatione gloriantur; nos uerò ab ijs discessisse asseuerāt. MON. Memini te id prius quoque dicere. A VL. Quid igitur tu? Negas ne? MON. Memoria te retinere arbitror, q̄ dixi antea de doctrina & institutis religionis nostræ. Nempe, esse ea partim immutabilia, siue, ut Cyprianus dicere maluit, fixa & immobilia, quæ quidem fundamenti uicem obtineant, & ad salutem hominum propriè pertineant; partim sic inædificata fundamento, ut pro ratione hominum, temporum, locorum, & aliarum circumstantiarū, uel, ut Animaduersor noster dicere mauult, propter multas & graues causas mutari & uariari sine detrimento pietatis & salutis queant. Et ob id ab istis quoque euangelicis uocantur adiaphora. In illis ergo prioribus nulla admittitur mutatio sine nota hæreseos: In posterioribus uerò penes ecclesiam, non penes priuatos quoslibet, est potestas mutandi, sicut ostendi, ita ut satis sit uel iustam magistratuum ecclesiasticorum conuiuentiam cum diuturno usu populi christiani intercessisse. Quod uidere est uel in illo de uelandis, uel non uelandis inter orandum capitibus. Quod si quis unus uel pauci,

pauci, atq; adeò quamuis numerosus hominū
cœtus contra uniuersæ ecclesiæ authoritatem
temerè & præfractè aliquid eiusmodi mutare,
aut quod illa certo consilio mutauit, retractare
ausit, ut non statim sit fortassis habendus pro
hæretico, schismaticus quidem certè, hoc est,
præcisus & alienus ab ea ipsa una, sancta, ca-
tholica, & apostolica ecclesia non censerī non
potest, cuius ordinem & politiam perturbat,
& scindit, quantum in ipso est, unitatem: Hære-
ticus etiam, si pertinaciter opinionem suam de-
fendens, damnet diuersum sequentes, ac non
modò authoritatem ecclesiæ contemnere, sed
etiam ipsam ecclesiam pergat euertere. Quod
ij certè faciunt, qui ordinem & politiam apo-
stolicam ex ea tollunt. Id enim tollunt, quod
potissimum ecclesiam constituit, & sine quo ec-
clesia non est ecclesia, si tenes ea, quæ heri à me
dicta sunt. Nunc mihi uide Græcos, & Russos, Græci, Russi,
& Boemos, & confer nobiscum, hoc est, cum & Boemi
schismatici
Romana ecclesia. Demus eis, esse instituta apo-
stolica, quæ ij mordicus tenent, de uulganda
communione calicis, & usu coniugij ante ini-
tiationem initi diaconis ac presbyteris indul-
gendo: Illi quidem necesse habent uicissim no-
bis dare, non dico apostolos, sed Christum ip-
sum dominum non in fermentato, sed in azi-

Be mo

Conc. sext.
Oecii.
Can. 13.

Auth. Quo-
modo oportet.
coll. 6.

§. Hæc autē.

mo pane eucharistiā administrasse: nec possunt ostendere aliter instituisse apostolos. Cuiusmodi autem quæso sunt hæc instituta? An non eiusmodi, in quibus mutandis pietati & salutis hominum nihil decedit? Itaque cum occidentales ecclesie ante mille ac ducentos propè annos uotum continentie in sacris ordinibus magno consensu suscepissent, orientalibus plerisque diuersum sentientibus, ne tria quidem uerba de eo commutata sunt in sexta synodo Oecumenica, tempore Agathonis Papæ post annum Christi 670. celebrata. Quin ea synodus canone quodam (si modò eius sunt ij canones qui circumferuntur) approbare uidetur legem siue placitum illud occidentalium, quod pro canone ipsis traditum esse agnoscit: ita ut illud esse rectius, se uerò indulgere hominum infirmitati non dissimulet. Quod Iustiniani quoque Imperatoris leges, non obscure indicant. Iam uerò in Florentino concilio, cum magna contentione ageretur, tamen neque Græci latinos propter legitimum quorundam ecclesie ministrorum coelibatum, & usum alterius tantum speciei in communione populari, neque illos hi damnarunt propter usum panis fermentati in eucharistiæ sacramento: De spiritus autem sancti processione constituerunt, siue quis dicat eum ex patre filioque, siue ex patre per filium pro cedere,

re, rectè utrumq; dici, modò ut is utriq; cõmu-
 nis esse intelligatur, neq; detrahatur quippiam
 filij Dei maiestati. De pœnis quoq; purgato-
 rijs, & quomodo eæ releuentur, conuenit ferè
 inter utrosq;. Tametsi non ignorabant Græci,
 Boemos quoq;, & si qui aliij populi tunc idem
 cum Boemis sentiebant, à latinis sese præcidi-
 se. AVL. Quid igitur erat, in quo tunc uerte-
 batur cardo dissidijs? MON. Præcisio ab ordine
 ac politia siue descriptione apostolica: Cuius ^{Græci non}
 præcisionis græci homines superbi & ambitio- ^{retinent po-}
 si iustum prætextum habere sibi uidebantur. ^{litiam apo-}
 Sed cum essent coarguti, redierunt eò tunc, un- ^{stolicam &}
 de sese præciderant. Atq; utinam perstitissent ^{unitatem ec-}
 in sententia, staret fortassis adhuc eorum impe- ^{clesiz.}
 rium & religio. AVL. Quonam autem modo
 ij sese ab ordine & politia apostolica præcide-
 rant? An non habebant sacerdotes & episco-
 pos, & alios ministros ecclesiæ ab apostolis in-
 stitutos, perinde ac nos? MON. Habebant, &
 habent etiā nunc: Sed in eo nō est uniuersa poli-
 tia apostolica. Vnā enim ecclesiā condiderunt
 apostoli, quēadmodū illa Lucæ uerba indicāt:
 Multitudinis autē credētiū erat cor unū & ani- ^{Aa. 3.}
 ma una. Multitudo autem sacerdotum & epi- ^{Vnitas à mul-}
 scoporum, quam esse oportet in magna eccle- ^{titudine ma-}
 sia, non potest rectè tueri unitatem & concor- ^{lè conseruā-}
 diam inter se, nedum in uniuersa ecclesia. ^{tur.}

Ec 2 AVL.

A VL. Verùm habent Græci quoqꝫ suos metro-
politas, qui præsunt episcopis, & patriarchas,
qui metropolitæ iuxta ac episcopis, & sacerdo-
tibus: Et habent ij potestatem atqꝫ iurisdictio-
nem à concilijs uniuerſalibus impartitam. Ii
certè non multi ſunt, & facile inter ſe congrue-
re, atqꝫ certo conſenſu eccleſiam in unitate ſe-
cundum uerbum dei gubernare & regere poſ-
ſunt. MON. Sic eſt, niſi homines eſſent. Qui le-
git ueteres hiſtorias eccleſiaſticas, facilè de-
prehendet, quàm diſcordes plerunqꝫ inter ſe
fuerint pauci illi. Alius alium pro ſchiſmatico
& hæretico condemnabat, alius alij magiſtra-
tum abrogabat, ita ut etiam Flauianus et Chry-
ſoſtomus Conſtantinopolitani patriarchæ, &
Athanafius, Alexandrinus, doctrina & pietate
præſtantes uiri, ab eorum iniurijs immunes nō
fuerint. Vide autem mihi, quæſo, noſtro hoc
tempore quàm anguſtis finibus iſta malignan-
tium pſeudeuangelicorum eccleſia clauditur, ſi
cum toto orbe terrarum, ſiue adeò cum ea mo-
dò parte eius, qua religio Chriſtiana diſfuſa
eſt, Germaniam, imò uix dimidiam eius par-
tem, quæ ſe à Chriſti euangelio in aliud euan-
gelium trãſtulit, compares. Quàm bene autem
conuenit, nō dico inter populos, uel ciuitates,
ſed inter ipſos eius ipſius euangelij doctores,
paſto-

Pſeudeuan-
gelicorum.
diſſidia.

pastores, & rectores? An non habent ij sese
mutuò non modò pro hæreticis, uerumetiam
pro impijs & idololatrjs? An non excludit ali-
us alium ab ecclesiæ possessione? Cur autem ce-
dat Caluinus Lutherò aut Serueto, Illyricus
Melanchthoni, Osiander Merlino, Ioachimus
Vestfalus Lasco, Stancarus Lismanino, aut hi
uicissim illis? Nisi fortè ita iubeat honorarius
arbiter Vergerius. Sed non sunt tam muccosi
naribus Tudisci, quin olfaciant, quid ille medi-
tetur pontificiæ tyrannidis, quemadmodum
uideri uult, tam acer oppugnator. AVL. Me-
mini in primo colloquio nostro luculentè &
euidenter abs te mihi demonstrata & explicata
esse eorum dissidia. MON. Possem in eo longe
magis etiam disertus esse, si uellem. Suppeditât
enim cuius uel mediocriter erudito materiam
& copiam dicendi conflictationes ipsorum in-
ter se quotidianæ, & scripta hostilia. Et satagût
quidem nonnulli inter ipsos sarcire concordia-
m: Sed idem eis usu uenit, quod uidemus nō-
nunquam in piscinis, quæ laxos habent agge-
res: In quos si maior impetus aque incubuerit,
rumpuntur facilè. Nihilq; egeris, si qua parte
obtures. Subinde enim alium atq; alium exitū
aqua sibi molitur. Quin uideas istos turris Ba-
bilonicæ ædificatores indies minus ac minus

se inuicem intelligere, ac dum in concordiam
redire maximè student, in plures etiam sectas
diuidi, & quasi in fabulosa illa hydra præciso
uno capite plura enasci. Non igitur idonea est
concordiæ & unitatis custos multitudo guber-
natorum atq; præsidum. Ac ne pauci quidem
facile eam tueri possunt, quemadmodū dixi de
patriarchis: & comprobarunt id ipsa nascentis
pseudeuangelij istius crepundia. An non enim
statim post exortū Lutherū extitere in illo ip-
so oppido Vitenbergensi Thomas Muncerus
& Carolostadius longè diuersa docentes? Qui
cū Luthero nō cederent, per potētiorē eius
factionē pulsi sunt, quemadmodū etiā Ioannes
Sleidanus, dignus tali euāgelio historicus, me-
morat. Quid uerò nup in colloquio Vormaci-
ensi, quātus fuit istorū protestantium patriar-
charum numerus? Denariū quidē non excessit.
Conuenit ne autem inter eos? Vel lippis &
tonforibus notum id est. Mitto conuenticula
nostratium quibusdam in locis contra leges
publicas habita, è quibus propter dissensiones
pauculorum ministrorum infectis rebus ple-
runq; discessum est. A VLICVS. Video quo eas.
MON. Facile id quidem est intelligere: Nem-
pe unum esse oportet uniuersæ ecclesiæ præ-
sidem, qui concordiam & unitatem inter cæ-
teros

teros omnes conseruet, fatiscentemq; reficiat.

Vnius corporis unum est caput. A VL. Id qui- Eph. 1.
Col. 1.

dem Christus dominus est, quemadmodum ait Paulus, non papa; qui unus est de quinque patriarchis, nec maiorem habet potestatem & auctoritatem, quam alius quispiam reliquorum.

MON. Multum mihi contulisti in eo, quod concessisti, papam unum esse de patriarchis, ac non Antichristum, quemadmodum isti nostri

temporis hæretici plerique omnes dicunt. Nā cum sit is patriarcha, nosq; in ditione ipsius si-

mus, subiectos ipsi ac dicto audientes in ijs, quæ ad religionem pertinent, nos esse oportet unā cum sacerdotibus, episcopis, & Archi-

episcopis nostris secundum Nicæni & aliorum conciliorum definitionem. A VL. Fateor: ue-

rum tantisper, dum is uerbum Dei sequitur. Quod si quid contra uerbum Dei statuat uel

præcipiat, ibi non oportet nos ei obtemperare, memores apostolici illius dicti: Oportet

obedire Deo magis, quam hominibus. MON. Act. 5.

Hoc quoque quod das accipio: Sed de eo posterius in te nos conferemus: Nūc illud probabo, papam

siue pontificem maximū, quod idē est episcopus & patriarcha Romanus, non eodē loco et ordine esse

cū ceteris episcopis aut patriarchis, sed omnibus illis & uniuersæ Christi ecclesiæ præesse, nec

per

Pontificis
max. aucto-
ritate maxi-
mè conser-
uatur unitas
& ordo in
ecclesia.

Græci quare
schismatici.

Græcorum
confessio de
Rom. Ponti-
fice.

per uim aut fraudē, eximiam illam potestatem
usurpasse, nec ab hominibus per assentionē,
uel metum, uel stulta simplicitate, uel etiam
propter communem utilitatem & necessitatem
concessam, sed ab apostolis, & ipso domino ac
magistro nostro communi Christo traditam
accepisse: Ac in eo potissimum sitam esse uim
omnē unitatis simul & ordinis politiæq; apo-
stolicæ. A qua si quis temerē & per contuma-
ciam discedat, unius, sanctæ, catholicæ & apo-
stolicæ ecclesiæ ius retinere non potest. Itaq;
Græci cum unius illius pastoris authoritatem
aspernarentur, uera Christi ecclesia nō fuerūt,
nec sunt modò quicunq; aspernantur. Quam-
diu uerò perstiterunt in eo, quod in suprā me-
morato concilio Florentino liberē ac disertē
professi sunt, nempe, sanctam apostolicam se-
dem & Romanum pontificem in uniuersum
orbem tenere primatum, & ipsum pontificem
Rom. successorem esse beati Petri principis
apostolorum, & uerum Christi uicarium, to-
tiusq; ecclesiæ caput, & omnium Christianorū
patrem ac doctorem existere, & ipsi in beato
Petro pascendi, regendi, et gubernandi uniuersa-
lem ecclesiam à domino nostro Iesu Christo
plenam potestatem traditam esse: Quamdiu
igitur in eo perstiterunt, fuerunt, suntq; si qui
adhuc

adhuc perstant, nobiscum pariter una, sancta,
catholica, atq; apostolica, & uera Christi eccle-
sia, etiam si in ritibus & institutis quibusdam
ecclesiasticis (mutabilibus duntaxat) à nobis
dissentiant. A VL. Cedam, si hoc ita, quemad-
modum pollicitus es, probabis. Sed monstro-
sum erit corpus istud biceps: Nempe Christum
& Papam habens pro capite. MON. Iam istud
esset magis obedire hominibus, quàm Deo, si
neglecto uerbo Dei rationem tuam sequereris.
Non uidebitur autem tibi absurdum id, quod
nunc uidetur, ubi intellexeris aliter Christum
caput esse totius ecclesiæ, aliter papam. Chri-
stus enim dominus, ipse ex se est caput ecclesiæ
totius, ne papa quidem excluso, in hoc & in fu-
turo seculo. Papa uerò uicarius Christi in hoc
seculo tantum, quem is ex hoc mundo dece-
dens, post se & pro se cæterarum ouium sua-
rum pastorem reliquit. A VL. An non est is no-
biscum usq; ad consumationem seculi? MON.
Maximè. A VL. Quid igitur Vicario ipsi opus
est? MON. Est quidem Christus nobiscum: sed
inuisibiliter: Ecclesiæ uerò ex hominibus con-
ditæ opus erat gubernatore uisibili, qui inter
homines ordinem atq; descriptionem conser-
uaret, concordia & consensum tueretur, cõcor-
diam aut scindentes, & alios delinquentes co-

Caput eccle-
siæ duplex.

Papa Vica-
rius Christi.

Exo. 4.
Deut. 7.

Cyp. ad Cor.
neliū epi. 3.

erceret, ijs deniq; quæ in controuersiam uel in
dubitationem uenirent de fide et religione, dis-
ceptandis ac dñjudicandis præesset, ac modera-
retur. Fuerunt & Hebræi populus sanctus &
ecclesia Dei quondam, quemadmodum osten-
di antehac, fuitq; Deus in medio eorum, sicuti
testatur Moses, & tamen constituit eis Deus
ipse sacerdotes, qui legis cæremoniæq; cu-
ram haberent, & quamuis ij pauci essent, in una
uidelicet gente, satis angustis terræ & habita-
tionis suæ finibus circumscripta, nihilominus
tamen paucis illis unum præfecit summum sa-
cerdotem siue pontificem, qui ipsis moderaret,
& cum ipsos, tum uniuersum populum in uni-
tate & concordia, quod ad religionem legēq;
attinet, contineret. Quā minus idē fieri par fuit
in ecclesia Christi, quæ per omnes gētes & uni-
uersum orbem terrarum propagari ac diffundi
debit, sicut iam factum uidemus, nec sine plu-
rimis ministris & moderatoribus administrari
potuit? Aliter, quis in ea futurus erat ordo?
quæ politia? quæ concordia? Quomodo au-
tem ea diu una manere potuisset, quin hære-
sibus & schismatibus scinderetur? Qua de re
præclare Cyprianus ita scribit: Neq; enim ali-
unde hæreses obortæ sunt, aut nata sunt schis-
mata, quā inde, quod sacerdoti Dei non ob-
tem-

temperatur. Nec unus in ecclesia ad tempus iu-
 dex uice Christi cogitatur &c. Est quidē Chri-
 stus etiam pastor noster, qui sumus oues eius: Papa sum-
mus pastor.
Ioan. 10.
Ezech. 24.
& 37.
Ephes. 4.
1. Pet. 5.
 Sunt tamen nihilominus super hunc ipsum
 gregem pastores uisibiles & temporarij, ex ho-
 minibus electi & constituti, unius illius boni
 pastoris uicarij, quamuis ille unus pastor per-
 petuò nobiscum sit, & rectè eum ipsum gre-
 gem per se curare possit: Sunt doctores, quam-
 uis unus sit magister noster Christus, sicut ip-
 semet de se testificatur. 1. Cor. 12.
Math. 23. AVL. Aliud hoc est.
 Possunt enim pastores & magistri multi esse,
 quibus unus præsist: uerùm summo superior
 aut par nemo esse potest. Quod si summus
 ille potestatem suam in omnes alij cuiuspiam
 mandet ac deleget, iam delegatus ille & uica-
 rius non erit ei par. MONACHVS. Neq; ego
 id asseuero: Sed uoluntate tamen summi il-
 lius, summus erit & ipse supra cæteros. Ac-
 cipe exemplum de lege ueteri. Moyses sum-
 mus fuit sacerdos apud Israelitas ab ipso Deo Psal. 98.
Leuit. 8.
Ibidem 16.
& 21.
 constitutus, sicuti prius ostendi: Et ipse Aaro-
 nē & filios eius sacerdotio initiauit siue conse-
 crauit: Nihilominus tamē Aarō quoq; summ⁹
 sacerdos fuit, tradito sibi p̄ Moysen summo sa-
 cerdotio. Ad eundem modum licet Christus sit
 sum-

Cyp. de uni-
tate ecclesie
seu de simpl.
præl.

Matth. 16.

summus pastor & rector ecclesie sue, nihil ta-
men de eminentia eius detrahitur eo, quod ho-
mo aliquis uoluntate eius supra ceteros homi-
nes & pastores potestatem obtinet, nisiq; mode-
ratur, atq; ita est & ipse caput ecclesie eius: ta-
met si non ex æquo, cum eo, sed sub eo, & per
eum. A VL. Indica mihi quæso, ubi Christus do-
minus eam potestatem & eminentiam cuiuspiam
dederit. MON. Ausculta. Principio, quamuis
apostolis omnibus, ut uerbis Cypriani utar,
post resurrectionem suam parem potestatem
tribuat, & dicat: Sicut misit me pater, & ego
mitto uos: Accipite spiritum sanctum. Si cui
remiseritis peccata, remittentur illi: Si cui reti-
nueritis, tenebuntur, tamen ut unitatem mani-
festaret, unitatis eiusdem originem ab uno in-
cipientem sua autoritate disposuit. Hoc erant
utiq; & ceteri apostoli, quod fuit Petrus, pa-
ri consortio præditi & honoris & potestatis,
sed exordium ab unitate proficiscitur, ut eccle-
sia una monstretur. Apertè autem uidere licet
eam prærogatiuam Petri, à domino ipsi præ
cæteris apostolis datā: apud Mattheum, ubi
nomen eius mutauit, & eum, qui prius Simon
dicebatur, Petrum appellauit, & super eam ip-
sam petram promisit se ædificaturum esse eccle-
siam suam, aduersus quam portæ inferorum
non

non essent præualituræ, deditq; ei clauēs regni
cœlorum, ita ut quicquid is ligaret super terrā,
esset ligatum & in cœlis. Permagna hæc sunt et
perampla, & ipsi Christo soli propria, quæ ipse
hic præ cæteris apostolis soli Petro singulari
quadam gratia & prærogatiua impartitus est.

AVL. Quænam ea sunt? **MON.** Primum nomen Nominis cō
mutatio.
ei commutauit. **AVL.** Quid in eo mirifici est?

MON. Vbicunq; in scriptura sancta cuipiam à
Deo nomen datum, aut commutatum est, exi-
mia quædam dignitas atq; prærogatiua illi ho-
mini data esse indicatur. Velut quando Deus

Abraë nomen in Abraë, & Sarai uxoris eius Gen. 17.
in Saræ nomen commutauit: Iacob nepotem Gen. 32.

eius Israelem appellauit, aliquid peculiare præ
cæteris hominibus eis tribuit. Idem de Ioanne Lucæ 1.

Baptista, & ipso Christo Iesu domino nostro
dici posset. Ad eundem modum hic, quando
Christus Simonem, Petrum, uel ut Ioannes scri- Cephas &
Petrus.

bit, Syriaca lingua Cepham appellauit, hoc est Ioan. 1.

rupem, aliquid ipsi contulit præ cæteris apo-
stolis. **AVL.** Quidnam? **MON.** Id quod nomen
illud significabat, & quod dominus ipse statim
adiexit, quod ille uti firma petra & rupes eccle-
siæ suæ fundamentum futurus esset. **AVL.** An
non Christus ipse id est? **MON.** Est. Nam &
Paulus ita scribit: Fundamentum enim aliud 1. Cor. 3.

1. Cor. 10.

Ioan. 1.

Matth. 5.

Ioan. 20.

Marc. 2.

Luc. 5.

Matth. 26.

Ioan. 1.

2. Cor. 8.

Basilii hom.
de poenit.

Claues regni
cœlorum.

nemo ponere potest, præter id quod positum est, quod est Christus Iesus. Quem idem etiam aliquanto post in eadem epistola petram uocat. Verum nihil id de Christi dignitate & auctoritate detrahit: Sed quemadmodum cum ipse sit uera lux, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, tamen apostolis quoque impartitus est, ut & ipsi sint lux mundi: Impartitus est etiam eisdem potestatem remittendi peccata hominibus, quæ ipsi soli ac Deo propria est: Cumque ipse sit filius Dei, dedit tamen potestatem omnibus qui credunt in nomine eius, ut & ipsi fiant filij Dei: Postremo propter immensam charitatem suam erga nos uitia siue defectus, ut ita dicam, nostros omnes, excepto peccato, in se suscepit, bonaque ac prerogatiuas suas nobiscum communicauit: Atque ita quod erat ipse, nempe petra, fundamentum, moderator & caput ecclesiæ suæ, id ipsum Petrum quoque post se esse uoluit, quemadmodum Basilii quoque scribit. A VL. Quid mihi cum Basilio? sacris literis proba, quod eum caput, & moderatorem ecclesiæ Christus fecerit. MON. Age. Dedit ei clauēs regni cœlorum, quod nihil aliud erat, quam regimen omne eius ipsius regni cœlorum in terris, hoc est, ecclesiæ suæ mandare, quemadmodum cum quis urbis uel domus suæ clauēs cuiquam tradit, regimen eius

eius omne tradere ei uidetur. Est autem paterfamilias quilibet caput dom⁹ atq³ familiae suae. Vis autē uidere, hoc sibi uoluisse illam Christi promissionem? Ecce tibi apud Matthæum, cū Matth. 17. publicani Romani Petrum de censu admonerent, non ut ipse, aut cæteri apostoli, sed Christus magister eorum & paterfamilias eum sol- Censu solutio. ueret, quid fecit dominus? Cum ostendisset se immunem esse, ne tamen exactores illos offenderet siue scandalizaret, iussit censum solui, non pro omnibus discipulis, quod tam facile facere potuit, quàm pro uno aut altero, nec pro se solo, ueluti paterfamilias, in quo acquiescent proculdubio exactores, cum nihil amplius deberetur; Sed pro me, inquit Petro, & pro te; innuens, ac tantum non præcipiens cæteris, ut eum deinceps secundum se pro magistro & paterfamilias haberent. Nec obscure hoc illi, si non assecuti, quæ ipsorum tunc erat ruditas, certè suspicati sunt. Mox enim, & in illa hora, sicut scribit Matthæus, orta est inter eos contentio, quis eorum esset maior in regno cælorum. Sed non erat tunc tempestiuium Christo, eā dubitationē ex animis discipulorū, æmulationi & ambitioni obnoxiorū, eximere; futurum erat, ut spiritus sanctus post eius decessum id faceret, & suggereret eis non modò illud, sed omnia. Itaq³ satis habuit is tunc uitio-
fas

Apostolorū
contentio
de primatu.
Matth. 18.

Luc. 23.

Vos autem
non sic.

las illas affectiones in eis uel sedare uel mitigare. Quod iterum quoque fecit, cum illi de prodicione admoniti, eam ipsam contentionem in ultima eius cæna renouassent, siue quod eum, qui principatum inter se ambiret, proditorem magistri sui fore suspicarentur, siue quod Christo sublato de medio, scire uellent, quem nam sequerentur. Erant enim inter eos secundum cursum huius mundi clariores et honestiori loco nati, quam Petrus, nonnulli; Erant & propinqui atque cognati Christi ipsius: & quilibet ex his cæteros honore & autoritate anteire cupiebat. A VL. Ista scriptura magnopere aduersatur primatui Petri. Nam increpuit ibi eos statim dominus, uetans ne in eo gentium mores imitarentur. MON. Si hoc ita intelligis, ut ne liceat inter apostolos & Christianos ullis esse præsidibus & magistratibus, idem Anabaptistæ sentiunt; sed malè, &, sicut heri ostendi, contra cum hanc ipsam, tum alias scripturas, quibus probatur oportere esse præsides & magistratus inter Christianos. A VL. Quorsum igitur illud pertinet? Vos autem non sic. MON. Ne ambiret quisquam regimen & magistratū: Si quis autem diuina uoluntate eum adeptus esset, ne elato esset animo, ne uel suam ipsius, sed eorum, quibus præesset, utilitatem spectaret, quemad-

quemadmodum ipse Christus faciebat, ac non quemadmodum solent tyranni & principes huius mundi: qui cum liberorum populorum dominatum arripuerint, non ad illorum, sed ad suam propriam utilitatem omnia referunt. Nihilominus tamen Christus, Deus cum sit, præuidens non defuturos esse homines, qui his uerbis eius abusuri essent, non prætermisit, quin statim Petri principatum stabiliret, sic eum alloquens: Simon ecce satanas expetiuit uos, ut cribraret sicut triticū. Ego autē rogaui pro te, ut non deficiat fides tua: Et tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. Simonem solum cæteris præsentibus & audientibus alloquitur, uelut eum, cui curam cæterorum demandabat: aitq; satanam expetiuisse, ut non ipsum solum, sed omnes qui ibi tunc aderant, atq; adeò uniuersam ecclesiam, quam illi tunc repræsentabant, cribraret: Se uerò pro ipso, uelut magistro & moderatore cæterorū, orasse, ut non deficiat fides eius: Ipsiq; præ cæteris præcepit, ut confirmaret fratres suos, nuntantes uidelicet. A VL. Hæc mihi adhuc non satis eminentiam & summam in ecclesia potestatem Petri demonstrare uidentur. Illud esset efficacius, quod protulisti de clauibus, si nō tantum promissas, uerū etiam traditas ipsi esse

Gg

con

cōstaret. MON. Si nulla usquam in sacris scripturis de eo litera extaret, eo ne minus crederes factum esse, quod facturū se promisit ueritas. Sed indicabunt tibi de eo Dauid & Paulus sic inquires: Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus: Nimirum post resurrectionem suam ascensurus in cœlum sicut cæteris apostolis ac discipulis, quos ante mortem suam designauerat, fungendorum munerum suorum ad utilitatem hominum potestatem contulit, cum insufflaret in eos, & diceret: Accipite spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Et, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes &c. ita Petro promissas illas regni cœlorum clauēs, hoc est, eximiam uniuersæ ecclesiæ suæ curandæ & moderandæ potestatem tunc tradidit, quando præsentibus cæteris omnibus gregem suum omnem, ouibus & agnis siue arietibus ouium ductoribus constantem, ipsi soli pascendum atque regendum commisit, maiorem ab eo, quàm à cæteris amorem sui stipulatus. A VLICVS. Hac scriptura nondum probas id quod instituisti. Nam & ipse Petrus presbyteris præcipit, ut pascant siue regant

Ioan. 20.

Matth. 28.

Ioan. 21.

1. Pet. 5.

gant gregē Dei: Nec tamen inde colligimus, nō
uerbis summam & uniuersalem potestatem in
omnes eis tradi. MON. Fateor: Verū addit
ibi Petrus ad gregem: Qui in uobis est. Quod
tu prætermisisti: Quasi diceret, quilibet suum
gregem, sibiq; commendatum. At Christus
nihil præfiniens, omnes in uniuersum oues
& agnos suos per uniuersum orbem terra-
rum, Petro pascendos committit. Nec sanē
latuit ea potestas, eaq; clauēs posteaquā
Christus ad cœlos ascendit. Statim enim
Petrus inter apostolos ac cæteros discipulos ^{AA. 1.}
cœpit authoritatem suam exerere, primū in
electione Mathiæ, ubi solus inconsultis om-
nibus, quid fieri oporteret, definiuit: Deinde
ipso die pentecostes, cū omnes ex æquo
spiritum sanctum accepissent, & uarijs linguis ^{AA. 2.}
loquerentur, Petrus rei nouitate stupentibus
Iudæis rationem reddidit, scripturas interpre- ^{AA. 3. 4. 5.}
tatus est, & quid facto opus esset, cæteris ta-
centibus, præscripsit: Quod itidem postea quo-
que faciebat, miraculaq; edebat præ cæteris
eximia, denique delinquentes Ananiam &
Sapphiram, & Simonem magum ipse per se
iudicabat sine ullo cæterorum apostolorum
mandato & consilio: Quæ nunquam facere au-
sus fuisset, nisi iam clauēs & authoritatem à do-
mino accepisset, idq; illos nō ignorantes equis

- Añ. 9. animis ferre persuasum haberet. Quid in resu-
 scitatione Tabithæ mortuæ, nonne agnouerunt
 discipuli eximiam Petri potestatem, quando
 nullus eorum ausus est id sibi sumere, ut eam re-
 suscitarer, sed absentem Petrum acciuerunt?
- Añ. 10. Quid autem in conuersione Cornelij, nonne
 cœlitus potestas & authoritas Petri cōproba-
 ta est, cum solus præ cæteris apostolis per ui-
 sum iussus est ethnicos à Iudaismo alienos in
 societatem fidei & ecclesiæ suscipere, quod
 tunc nefas esse putabatur. Valuitq; eius autho-
 ritas in concilio discipulorum uno atq; altero.
- Añ. 11. 15. A VL. Opportunè cōcilij mētionem fecisti. Nā
 inde euāgelici isti probare conātur, nō habuisse
 Petrum ullam authoritatis prærogatiuam
 inter cæteros apostolos, propterea quod in eo
 non in Petri, sed in Iacobi sententiam itum, ac
 decretum factum est. Addunt et illud ex iisdem
 actis, quod cum Samaria recepisset uerbū Dei,
 apostoli miserunt eò Petrum & Ioannem. Non
 est autem apostolus siue legatus maior eo, qui
 mittit eum, ait Christus. Iam uerò è Paulo quo-
 que euidentis esse aiunt, nihil authoritatis præ
 cæteris apostolis Petrum habuisse. Scribit au-
 tem ille, sibi creditum esse euangeliū præputij,
 sicut & Petro circumcisionis: Scēq; ipsi in faciē
 restitisse Antiochię, quòd esset reprehensibilis.
- Gal. 2.

MON. Probè hæc tenes memoria. Sed sunt &
alia plura ipsorum argumenta, quibus Petrum
in ordinem cogere nituntur. Verùm ea lucu-
lentè à p̃ijs quibusdā ac doctis uiris, libris in lu-
cem editis refutata sunt. Inde petas licebit.
Obiter tamen ego quoq; tibi ad ea, quæ protu-
listi, respondebo. Nam cætera minus habent
momenti. Ac primùm: Errat quisquis in Petri
sententiam in concilio illo Ierosolymitano de-
cretum factum esse negat. Negauit enim ille im-
ponendum esse iugum legis super ceruices dis-
cipulorum. Atque hæc sententia semper dein-
ceps ualuit ualetq; in ecclesia. Nam quòd è sen-
tentia Iacobi restrictum est quibusdam capiti-
bus decretum illud, dispensatione quadam di-
uina factum est per indulgentiam, ne animi lu-
dæorum infirmiorum adhuc in fide Christi,
alienarentur. Nec multò post ea exoleuerunt,
excepto illo, quod erat de uitanda fornicatio-
ne: Quod præceptum ad uitam moresq; per-
tinens legis est naturalis iuxta atq; Christianæ.
Quòd autem Petrus cum Ioanne missus est ab
apostolis Samariam, nihil id detrahit potestati
& prærogatiuæ eius. Non solùm enim mino-
res à maioribus, aut pares à paribus, uerumetiam
superiores ab inferioribus mittuntur nonnun-
quam. Certè in libro Iosue leguntur filij Israel

Ios. 22.

misisse Phineam sacerdotem filium Eleazari, &
decem principes tribuum in terrā Galaad. Res
quidem tanta tūc agebatur Samariæ (nempe de
instituenda apud eos, qui Iudæi non erant, ec-
clesia, confirmandisq; ijs, qui fidem Christi sus-
ceperant, & baptizati erant) ut eam summa au-
thoritate peragi par esset. Quod licet Petrus
ipse per se facere potuisset, magna tamen in eo
modestia, quæ authoritati eius non præiudica-
bat, usus est, ut communi apostolorum placito
iter illud suscipere, ne quam nouellæ ex Iudæis
plantationi offensionis atq; schismatis ansam
præberet. Iam quod scribit Paulus, Petrum ac
cæteros, qui uidebantur columnæ esse, sibi ni-
hil contulisse; & sibi creditum esse euangelium
præputij, sicut & Petro circumcisionis: Nihil
Petro derogat. Diuinitus enim & ipse, æquæ ac
Petrus & cæteri illi, doctrinam euangelicam,
& munus apostolicum accepit. Sed non est ne-
cesse, eum, qui par sit in propaganda per do-
ctrinam ecclesia, in regenda quoq; parem esse.
Propagabant eam tunc etiam Stephanus dia-
conus, & Philippus euangelista: illi quoq; se-
ptuaginta duo discipuli idem faciebant, et qui-
dem ab ipso Christo missi, & tamen in regenda
ea parem cum duodecim authoritatem non ha-
bebant, quemadmodum heri quoq; ostendi.

AVL. At enim Petrum uocat Paulus circum-
cisionis apostolum, se uerò præputij. MON.
Rectè sanè. Erat tunc præcipua principis apo-
stolorum cura, stabilire fidem atq; doctrinam
Christi apud Iudeos, à quibus quasi magistris,
legis & prophetarum scientia adiutis, ea dein-
de in gentibus & per uniuersum orbem terra-
rum propagaretur. Itaq; ad electos aduenas di-
spersionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Asiæ
& Bityniæ, qui erant ex circumcisione, episto-
lam scripsit, & in Syria primum Antiochiæ ca-
thedram suam collocauit, ad quem patriarcha-
tum etiam deinceps Ierosolymitana ecclesia
pertinuit, donec proprium et ipsa patriarcham
habere cœpit. Deinde uerò Simonem magum
& hæreticum persequens, quemadmodum re-
statur propinquus temporibus illis Irenæus,
& aliquanto posterior Leo papa, Romam,
per agratis intermedijs regionibus, sese contu-
lit, eodq; cathedram suam transtulit, gentilium
iuxta ac Iudæorum curam gerens, quod ne An-
tiochiæ quidem prætermisit. Quòd autem in
faciem se ipsi restitisse scribit idem Paulus, quia
reprehensibilis erat: Ne id quidem authoritati
Petri derogat, siue id uerè, ut uult Augusti-
nus, siue dispensatiuè aut simulatè, ut Hie-
ronymus & Chrysostomus, factum sit.

Consuli

Iren. aduers.
hæres. li. 1.

Euseb. hist.
eccles. lib. 2.

cap. 14.

Leo. serm.
de Petro &
Paulo.

August. &
Hier. in epi-
stolis.

Chrysostom. ep.
ad Gal.

Consuli sanè debuit non solùm ijs, qui tunc
 aderant, sed etiam absentibus & futuris fide-
 libus, ne qua erroris ansa etiam ex eo quod non
 perperam fiebat, sed secus quàm fiebat accipie-
 batur, eis præberetur: Et est autem humanum,
 ac ne à summis quidem alienum, falli & errare:
 Modestia uerò Christianæ est, ne inferiorum
 quidem rectam admonitionem reprehensio-
 nemq; dedignari. Manet igitur Petro, non ob-
 stantib⁹ his, quas tu citasti, aut ullis alijs scriptu-
 ris, facta tecta eminētia sua & in uniuersa Chri-
 ecclia principatus & sūma potestas, à Chro tra-
 dita, ab ipso exercita, ab apostolis ac ceteris dis-
 cipulis, & ab ipsa uniuersa omnium temporū
 ecclesia agnita. Quod cū ē sanctorum patrū
 priuatis, tum ē publicis legitimorum concilio-
 rum scriptis demonstrari euidenter potest.
 Pauca ex his recitabo. Theophilactus episco-
 pus Bulgarus, qui ante 800. annos uixit, Ioan-
 nis euangelium exponens, ita scribit: Cū pran-
 dendi finem ipse (Christus uidelicet) fecisset,
 totius orbis ouium præfecturam Petro com-
 mittit. Non autem alij, sed huic tradit, primum
 quidem, quia omnes præcellebat, & totius cœ-
 tus os erat. Et paulò post Christi ipsius uerbis
 Petrum cōpellans: Te enim, inquit, nunc edu-
 co, ut præsis orbi, & sequaris me. Et in Lucam scri-

Theophil. in
 Io. ca. 21.

scribens: Interrogauit Petrus, ceu curam omnium habens, & pro auditoribus sollicitus, tanquam fratrum amator, & cui iam concredita erat ecclesia, num ad omnes parabolam dicat. Idē in Luc, cap. 12.
Origenes etiam Græcus doctor peruetustus: Orig. in cap. 6. ad Rom.
Petro, inquit, cum summa rerum de pascendis ouibus traderetur, & super ipsum, uelut super petram, fundaretur ecclesia, nullius alterius uirtutis confessio ab eo, nisi charitas exigitur.
Epiphanius episcopus, q intra 400. post Christum annos floruit, de Petro scribens: Ipse autem, inquit, dominus constituit eum primum apostolorum, petram firmam, supra quam ecclesia Dei ædificata est, & portæ inferorum nō præualebunt aduersus illam. Portæ autem inferorum sunt hæreses & hæresiarchæ. Iuxta omnem enim modum in ipso firmata est fides, qui accepit clauem cœlorum, & soluit in terra, & ligat in cœlo. Et paulò inferius: Hic est qui audiuit ex ipso: Petre pascere agnos meos, cui concreditum est ouile. Augu. quæst. noui test. cap. 75.
Augustinus autem explanans locum illum Matthæi de censu, ita scribit: Saluator aut cū pro se & Petro dari iubet, pro omnibus exoluisse uidetur. Quia sicut in saluatore erant omnes causæ magisterij, ita & post saluatorem in Petro omnes continentur. Ipsum enim constituit esse caput eorum, ut pa-

Idem. Serm.
124.

Amb. in epi.
ad Galat.

Chrys. in
Matth. ho-
mil. 55.

Chrys. in act.
homil. 3.

stor esset gregis dominici. Et in sermone quodam: Credenda enim, inquit, erant Petro apostolo clauēs ecclesiæ, imò credita sunt ei clauēs regni cœlorum: Credenda ei quoque erat populorum innumera multitudo, uidelicet ut in clauibus fidelis ianitor, in sententijs esset clementissimus dispensator. Quanquam alicubi idem scribit, eas clauēs in persona Petri uniuersæ ecclesiæ datas esse. Quod ipsum quoque uerum est. Neque enim eæ propter solum Petrum, sed ad utilitatem totius ecclesiæ datae sunt. Ambrosius uerò ita: Dignum fuit (de Paulo loquens) ut cuperet uidere Petrum, quia primus erat inter apostolos, cui delegauerat saluator curam ecclesiarum. Iam uerò Chrysostomus uerba illa Christi ad Petrum exponens, Vt, inquit, futura ecclesia tot tantisque fluctibus impetu irruentibus immobilis maneret, cuius pastor & caput piscator homo atque ignobilis, terrarum orbe reluctante adamantis naturam firmitate superaret, hæc inquam omnia, quæ solius Dei sunt, se pollicetur daturum. Vide hic Petrum pastorem & caput ecclesiæ appellari, & promitti ipsi à Christo ea, quæ solius Dei sunt. Et paulò post idem scribit: Hunc uniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et in acta apostolorum de Petro loquens. Quam est

est feruidus? quàm agnoscit creditum à Chri-
sto gregem? quàm in hoc choro princeps est,
& ubiq; primus omnium incipit loqui? Et
alibi: Petrus apostolus à filio super omnes,
qui filij sunt, potestatem accepit: non ut
Moyles in gente una, sed in uniuerso orbe.
Et de Iona propheta: Totius orbis ecclesiæ so-
licitudinem curamq; Christum Petro commi-
sisse scribit. Nec diuersum scribit etiam alijs in
locis. Addam & Leonem papam, cuius hæc Leo ferm. 3.
de pass. do-
mini.
sunt uerba: Vnus de toto mundo eligitur Pe-
trus, qui & uniuersarum gentium uocationi, &
omnibus apostolis, cunctisq; ecclesiæ patri-
bus præponatur, ut quamuis in populo Dei
multi sacerdotes sint, multiq; pastores, omnes
tamen regat Petrus, quos principaliter regit &
Christus. Omnes hi, quamuis alius Romæ, ali⁹
in Thracia, alius in Cipro, alius in Africa, ali-
us in Ægypto, alius in Bulgaria, ali⁹ Mediola-
ni in Italia, uixerint & scripserint, consentiūt
inter se, & omnes, excepto uno, ante mille &
centum, ducentos, & trecentos annos uixerūt:
ne dicas noua hæc esse commenta: Mitto alios
ueteres atq; recentiores, ne sim longior. Sunt
fateor etiā nōnulli, qui uerba illa Christi, apud
Matthēū ad Petrū sic interpretantur, ut dicant Petro soli
claves datas
esse.
potestatē illā nō soli Petro peculiari, sed in ei⁹

persona omnibus apostolis atq; adeo uniuersae ecclesiae datam esse. Quod ita confirmant: Quia, inquit, dedit, siue promisit eam Christus post confessionem diuinitatis suae, quam Petrus non suo solius, sed omnium discipulorum nomine fecit. Omnes enim, ac non solum Petrum de eo rogauerat. Petrum autem statim increpuit & satanam appellauit. Sed hoc est torquere scripturam. Omnes quidem Christus interrogauit, quid de se sentirent: Sed Petrus solus respondit. Neq; apparet hoc ipsi à ceteris mandatum fuisse, aut cum eis eum collocutum esse, priusquam responderet: Imò non omnes tunc credebant dominum esse Christum filium Dei uiui: quod ex euangelio Ioannis colligi potest. Vbi sic scribitur: Sūt quidam ex uobis, qui non credunt. Itaq; non omnes, quos rogauerat, sed ipsum solum, qui respondit, dominus beatum pronunciauit, & clauēs ei contulit, sic ipsum alloquens: Beatus es Simon Bariona, hoc est, fili Ionæ: Quod nomen ei soli conueniebat. Additq;: Quia caro & sanguis non reuelauit tibi. Tibi, ait, non uobis. Nominis quoq; mutatio soli Petro conuenit, ab ipso solo deinceps retenta, & soli ipsi iam inde ab initio uocationis à Christo promissa. Ibi enim ei dixit: Tu uocaberis Cephas. Hic, Tu es Petrus.

Ioan. 6.

Ioan. 1.

trus: Quod utrumq; idem est. Nam quòd eum
 statim increpuit, & satanam appellauit, aposto-
 los, & nos omnes exemplo eius admonuit, ne
 Petrus, aut quispiam alius honore & magistra-
 tu donisq; Dei intumesceret & insolesceret: sed
 intelligeret se quoq; hominem esse, imbecilli-
 tati & lapsibus obnoxium, perinde ac alios: nos
 uerò ne detestaremur aut contemneremus ma-
 los & uitiosos magistratus. Petro igitur pecu-
 liariter illa potestas & præfectura data est: Ei
 soli omnibus audientibus dominus, cùm ter
 eum interrogasset, Simon Ioannis diligis me
 plus his, agnos & oues suos non modò pascen-
 das, sed etiam regendas cōmisit. Vtroq; enim
 uerbo ibi utitur *πάσκει*, hoc est, pascere, & *ποιμαίνει*,
 hoc est, regere, quemadmodum iam antè dixi.
 A VL. Sit ita sanè: fuerit Petrus secundum Chri-
 stum caput ecclesiæ eius: num autē consecrariū
 est, ut papa, hoc est, episcopus, uel patriarcha
 Romanus eandem potestatem et authoritatem
 obtineat? MON. Maximè. Est enim Petri suc-
 cessor in potestate clauium regni cœlorum, &
 itidem ac ille, Christi uicarius in eximio illo
 uniuersum eius gregem pascendi munere. A V.
 Quam profers de eo scripturam? MO. Nescio
 an quicquam de eo in sacra scriptura extet. Sed
 ne prædicare quidem euangelium, & baptiza-

Rom. ponti-
 fex Petri suc-
 cessor, &
 Christi uica-
 rius.

re, cuiquam alijs præcepit Christus, quàm duo-
decim, siue undecim apostolis: aut si addere uis
ceteros quoque discipulos, qui cum eis tunc ad-
fuerunt: itaque ad eundem modum argumenta-
ri quispiam posset, illis extinctis nemini ius
prædicandi & baptizandi competere. Et ta-
men pertinuerunt, ac pertinent etiam nunc
præcepta illa ad omnium temporum episco-
pos & sacerdotes, & rectè ingerunt uices apo-
stolorum atque discipulorum in ijs functioni-
bus. Quin ipsi etiam huius temporis hæretici
& pseudeuangelici nulla scriptura nixi suis ec-
clesiæ ministris ea munera uendicant & attri-
buunt. Certè ad ædificationem ecclesiæ suæ
Christus illa fieri uoluit, eorumque administros
apostolos, ac discipulos, qui tunc eum in terris
uersantem sequebantur, instituit. Quoniam aut
non mortales erant, ecclesia uerò usque ad consum-
mationem seculi ædificari ac durare debuit, non
solis illis præcepisse illa Christus existimandus
est, sed ut essent semper in ecclesia certi homines,
qui illis & sibi inuicem in illis ipsis muneribus
exercendis perpetuò succederent, uoluisse cre-
dendus: idque, etiam si à nullo euangelista scriptum
sit, apostolis uiua uoce tradidisse. Cuius rei eui-
dens argumentum sunt illa, quæ scribit Lucas in
euangelio, Eū, cum ad uigilantiam discipulos
suos hortaretur, à Petro interrogatum, Ad ip-
sos

LUC. 12.

fos ne solos diceret illā parabolā, an & ad oēs
respondisset: Quis putas est fidelis dispensator
& prudens, quem constituit dominus super fa-
miliam suam, ut det illis in tempore tritici men-
suram. Quibus uerbis innuisse uidetur, sermo-
nem illum suum & praeceptum non ad omnes
prorsus homines, neq; ad solos discipulos, qui
tunc aderant, uerum ad successores quoq; eo-
rum, in dispensando, & gubernanda domini fa-
milia, pertinere. Ad eundem modū cū Chri-
stus idem Petro clauēs regni cœlorum tradi-
dit, & pascere gregem suum uniuersum praece-
pit, non ipsius Petri, uerum ecclesiae suae gratia
fecisse id existimandus est, ut per unum pasto-
rem & clauigerum siue praesidem eam in unita-
te, certoq; ac perpetuo ordine atq; descriptio-
ne conseruaret. Quod quidem ipse non obscu-
rè indicat, cū dicit: Satanam expetuisse, ut Luc. 22.
cribraret discipulos suos sicut triticum: se uerò
pro Petro rogasse, ut non deficiat fides eius:
Additq;: Et tu aliquando conuersus, confirma
fratres tuos: nempe eundem secum patrem
Deum agnoscences. Non legimus sanè usquam
in sacris literis, à Petro unq; ceteros apostolos
aut quēpiā aliū confirmatū esse: nec inane tñ
illud ueritatis praeceptū fuisse existimandū est.
A Petri igitur successoribus id impleri debuit:

A qui-

A quibus non modò cæteros fratres, hoc est, episcopos omnium populorum, uerumetiam uniuersam ecclesiam sæpenumero confirmatam esse, ex ecclesiasticis omnium temporum historijs constat. Ad ecclesiæ igitur utilitatem illa tam eximia munera Petro Christus contulit: Quæ cum post obitum Petri durare debuerit, sitq; duratura usq; ad consummationem sæculi, non personale, quemadmodum iurisperiti loquuntur, illud fuit priuilegium, Petro à Christo concessum; sed habere debuit & ipse successores, qui itidem atq; ille ex eadem cathedra, eademq; autoritate propagandæ, regendæ, & in certo ordine atq; concordia conseruandæ ecclesiæ Christi seruirent ac præfessent, fratresq; suos confirmarent. Quod si tempore apostolorum eo regimine & unius summi pastoris & clauigeri gubernatione ecclesia opus habuit, dum omnes ea, quæ egerat ac docuerat Christus, in memoria habebant, & uulgo spiritum sanctum moderatorem uisibiliter accipiebant, magisq; operæprecium erat congregare (quod per multos rectè fiebat) quàm regere ecclesiam, longè magis extremis hisce temporibus, quando charitas multorum refriguit, quemadmodum ab ipso Christo prænuntiatum est, & quidam discedunt à fide, attendentes

est, iam trum tem ntu- bue- se- on- ro à ipse ca- re- on- xel- em- im- esia do- yul- iter on- iam ifce- fri- un- ten- tes

dentibus spiritibus erroris, quod Paulus prædi-^{1. Tim. 4.}
xit. Longè, inquam, magis habet ea nunc op⁹
uno capite, ac summo rectore, qui cæteris om-
nibus membris moderetur, eaq; in officio, cõ-
cordiaq; contineat, & quantum in ipso est
perficiat, ut multitudinis credentium sit cor
unum, & anima una: hoc est, ut secundum apo-
stolica instituta una sit ac permaneat ecclesia
Christi, sancta & catholica. AVL. Quonam au-
tem argumento demonstrabis, eum esse Roma-
num episcopum, & penes eum esse eam pote-
statem, quam dominus Petro concessit, super
uniuersam ecclesiam suam? MON. Cum sit de-
monstratum heri non minus ratum esse (ut
uerbis Cypriani utar potissimum) quod di-
ctante spiritu sancto apostoli tradiderunt,
quàm quod Christus ipse tradidit, satis fuerit,
si demonstretur, id ex apostolico instituto atq;
traditione profluxisse & à temporibus apo-
stolorum fixum & immobile permanere in
ecclesia Christi. AVL. Nonne Lutherani siue
euangelici isti asseuerant, ab aliquot seculis, &
ad summum à temporibus Gregorij primi Pa-
pas extitisse? MON. Multa item alia dictitant,
quæ non probant. Quasi uerò apud lapsos (ut
rursus uerbis Cypriani utar) & profugos, de
quorum pectoribus excesserit spiritus sanctus,
non esse

Cyp. lib. 4.
epist. 9.

esse

Papa.
Patriarcha.

Romani pō-
tificis prin-
cipatus in
ecclesia
Christi.

esse aliud possit, nisi mens praua, & fallax lin-
gua, & odia uenenata, & sacrilega mendacia:
Quibus q̄ credit, cū illis necesse est inueniatur,
cū dies iudicij uenerit. A VL. Fuerūt quidē iam
indē à tēporibus apostolicis episcopi Romani,
& cū papæ, tū patriarchæ longe ante Gregori-
um dici cœperunt: Sed papæ quidem, hoc est,
patris nomen cum omnibus alijs episcopis: pa-
triarchæ uerò, hoc est, principis patris cū tri-
bus uel quatuor alijs cōmune ipsis erat, itemq̄
ius & potestas par. Quod autem eximiam quā-
dam super ceteros omnes episcopos & patri-
archas potestatē, & uniuersę Christi ecclesię re-
gimē habuerint antiquitus, hoc tibi demōstrādū
est. MON. Ego uerò demōstrabo. A VL. Quibus
documētis? MON. Ipsorū pōtificū siue Paparū
scriptis. A VL. Hui. MON. Manē. Nō leuia tibi
uideri debēt eorū, quāuis in p̄pria causa, testi-
monia. Vindicāt. n. eos ab omni suspicione nō
modò integritas & sanctimonia uitæ, ac neces-
p̄ Ch̄ro susceptę, uerūetiā tēpora, quæ tūc erāt
eiusmodi, ut usu potestatis illi⁹, nō dominat⁹,
sed cura & sollicitudo ipsis quæreretur. Deinde
uerò, cui⁹ fuisset impudentiæ, scriptis publicē
editis id sibi arrogare et sumere quēpiam, quod
usu publico receptū non esset, quodq̄ q̄ temerē
usurparet, tā faciliē ab omnibus nō modò nega-
ret, sed etiā exploderet & exhibilaret. Sed non
deerunt

deerūt nobis etiā aliorū episcoporū doctorūq;
 sanctorū testimonia, conciliorumq; decreta, &
 uniuerſe eccleſiæ uſus atq; cōſenſus, deniq; ip-
 ſorū etiā, q; ſe ab eccleſia p ſchiſma uel hæreſim
 ſegregarūt cōfeſſiones, nō priuatæ modò, ue-
 rūtetiā publicæ in conciliabulis ui ueritatis ex-
 preſſæ. A VL. Satis habebō, ſi hæc ita, ut pmit-
 tis, præſtiteris. M O N. lure meritò id feceris. Ni-
 hil enim aliud hoc fuerit, q̃ una quēdā et cōſen-
 tiens uox eccleſiæ Dei, quę eſt colūna & firma-
 mētū ueritatis, aduerſus quam portæ inferorū
 præualere nequeūt: quin uolētes ei atteſtātur,
 & poteſtatē hāc cōfiteant: Sicuti dēmonia olim ^{Luc. 4.}
 cū à Chriſto eiſcerētur, cōfitebātur eū eſſe filiū
 Dei. Igīt Anacletus diſcipul⁹ Petri, et ab eo or-
 dinatus preſbyter, & poſt Clemētem ſucceſſor
 eius, in epiſtola quadam, cum luculētē inſtituta
 apoſtolica de ordinib⁹ eccleſiaſticis, preſbyte-
 ris, episcopis, archiepiscopis, ſiue metropolitibus,
 pſecutus eſſet, ita ſcribit: Hæc uerò ſancta Ro-
 mana & apoſtolica eccleſia, nō ab iſtis apoſto-
 lis, ſed ab ipſo domino ſaluatore noſtro prima-
 tum obtinuit, & eminētīā poteſtatis ſup eccle-
 ſias uniuerſas, & totū populi Chriſtiani gregē
 aſſecuta eſt. Sicut ipſe dixit beato apoſtolo: Tu
 es Petrus, & ſuper hāc petrā ædificabo eccleſiā
 meam. Et infra: Hoc ipſum nancq; & beati apłi

Anacl. epi. 3.
 ad episcopos
 & Chriſtiſti-
 deles.

inter se statuerunt, ut episcopi singularum
scirent gentium, quis inter eos primus esset,
quatenus ad eum potior sollicitudo pertineret.
Nam & inter beatos apostolos quædam fuit
discretio potestatis, & licet omnes essent apo-
stoli, Petro tamen concessum est à domino, &
hoc ipsi inter se uoluerunt, ut reliquis omnibus
præesset apostolis, & Cephas existens, princi-
pium & caput teneret apostolatus; Et hanc for-
mam successoribus suis, cæteri uerò apostoli
episcopis, tenendam tradiderunt. Vides quàm
apertè hic sanctus papa describat Petri autho-
ritatem & præfecturam super uniuersam eccle-
siam, ne cæteros quidem apostolos ab ea exi-
mens, & quod ea non ad solum Petrum, sed ad
successores eius quoque Romanos episcopos &
pontifices pertineat, ab apostolis, & ab ipso
domino eis tradita. Tamen si pia quadam hu-
militate non episcopo, sed ecclesiæ Romanæ
hic eam attribuit. Atque id omne illis Christi
uerbis, quæ ego de Petro superius ex Matthæi
euangelio recitavi, confirmat. Huic qui post
ducentos, plus minus, annos successit Marcel-
lus Martyr, ita scribit, & quidem ad episcopos
Orientales, uigente adhuc per totum ferè or-
bem persecutione in Christianos, quo minus
suspectum esse debet eius testimonium: Roga-
mus.

Marcell. ad
episcopos
Antioch.
prouinciæ.

mus uos fratres, ut non aliud doceatis neque
sentiatis, quàm quod à beato Petro apostolo,
& à reliquis apostolis & patribus accepistis.
Ab illo enim primo instructi estis. Ideo non
oportet uos proprium derelinquere patrem, &
alios sequi. Ipse enim caput est totius ecclesiæ,
cui ait dominus: Tu es Petrus, & super hanc
Petram ædificabo ecclesiam meam, & reliqua.
Eius enim sedes primitus apud uos fuit, quæ
postea iubente domino Romam translata est:
Cui adminiculante gratia diuina hodierna præ-
sidemus die. Nec ab eius dispositione uos de-
uiare oportet, ad quam cuncta maiora ecclesia-
stica negotia, diuina disponente gratia, iussa
sunt referri, ut ab ea regulariter disponantur, à
qua sumpsere principia. Si uero uestra Anti-
ochena, quæ olim prima erat, Romanæ cessit
sedi, nulla est, quæ eius non subiecta sit ditio-
ni: Ad quam omnes, quasi ad caput, iuxta apo-
stolorum, eorumque successorum sanctiones, epi-
scopi, qui uoluerint, uel quibus necesse fuerit,
suffugere, eamque appellare debent, ut inde acci-
piant tuitionem, ac liberationem, unde accepe-
runt informationem atque consecrationem. Et
addit idem paulò post: Quia ut paulò superius
prælibatum est, episcoporum iudicia, & sum-
marum causarum negotia, siue cuncta dubia

Damas. ad
episcopos
Numid.

Leo in serm.
de Petro &
Paulo.

apostolicæ sedis autoritate sunt agenda & finienda. Quomodo potuit apertius hanc eminetiam & auctoritatem explicare? Facit autem mentionem apostolicarum sanctionum, quod ne Anacletus quidem prætermisit: Et potuit ille eas certò nosse, utpote sua memoria sanctitas. Post Marcellum intra septuagesimum annum Damasus Numidiæ episcopos collaudat, quod de rebus dubijs ad se, uelut ad caput, secundum morem perpetuum retulissent. Porro ante 1100. annos Leo primus, quem celeberrimum & amplissimum illud Chalcedonense concilium ter sanctum appellauit, eidem Romane sedi præfuit. Eius uerba in quodam sermone hæc sunt: Cum enim apostoli duodecim, accepta per spiritum sanctum omnium locutione linguarum imbuendum euangelio mundum distributum sibi terrarum partibus suscepissent, & beatissimus princeps apostolici ordinis iam populos, qui ex circumcisione erant, erudierat, Antiochenam ecclesiam, ubi primum Christiani nominis dignitas est orta, & Pontum Galatiam, Capadotiam, Asiam, atque Bithyniam legibus euangelicæ prædicationis impleuerat, ad arcem Romani destinatur imperij, ut hic sicut esset terrenus imperator & rector orbis, ita & ibidem præsideret hic pastor,

stor, qui præsul esset & caput ecclesiae totius.

Et ad Anastasium Thessalonicensem episcopum, cum descripsisset ordinem episcoporum, Id. ad Anast.

& ab ijs, qui in maioribus sunt ciuitatibus maiorem suscipi oportere curam docuisset, addit: Per quorum sollicitudinem ad unam Petri sedem uniuersalis ecclesiae cura conflueret.

Apertius etiam Bonifacius secundus: Olim, inquit, & ab initio tantam percepimus à beato Petro apostolorum principe fiduciam, ut ha-

Bonif. ad
Eulali. epif.
Alexandr.

beamus auctoritatem uniuersali ecclesiae auxiliante domino subuenire, & quicquid nociuum est auctoritate apostolica corrigere & emendare. Simulq; indicat, quod cū Aurelius Carthaginensis ecclesiae episcopus cum collegis suis (instigante diabolo) superbire temporibus praedecessorum suorum Bonifacii atq; Caelestini contra Romanam ecclesiam coepisset, successor eius Eulalius, uidens se à Romanae ecclesiae communione segregatum, humilians recognouit se, pacem & communionem Romanae ecclesiae petens, subscribendo unà cum collegis suis, dānauit apostolica auctoritate omnes scripturas, quae aduersus Romanam ecclesiae priuilegia factae quoquo ingenio fuerunt. Ad eundem modum Anastasius eius nominis secundus ad Anastasium imperatorem scribens:

Anast. ad
Anast. Imp.

Ita

Nicolaus
prim. ad
Michael.
Imp.

Ita ut per ministerium humilitatis meę, inquit,
sicut semper est, sedes beati Petri in uniuersali
ecclesia assignatum sibi à domino Deo teneat
principatum. Porro Nicolaus primus, qui cir-
ca octingentissimum ferè annum post Christū
natū, eidem sedi præfuit, ad Michaelē impe-
ratorem ita scribit: Priuilegia istius sedis uel
ecclesię perpetua sunt, diuinitus radicata atq;
plantata sunt: impingi possunt, transferri non
possunt: trahi possunt, euelli non possunt: Quę
ante imperium uestrum fuerunt, & permanent
(deo gratias) hæcenus illibata, manebuntq;
post uos, & quousq; Christianum nomē præ-
dicatum fuerit, illa subsistere non cessabunt im-
mutata. Itaq; igitur priuilegia, huic sanctę
ecclesię à Christo donata, à synodis non dona-
ta, sed iam solummodo celebrata & uenerata,
per quę non tam honor, quàm onus nobis in-
cumbit, licet ipsum honorem non meritis no-
stris, sed ordinatione gratiæ Dei per beatum
Petrum & in beato Petro simus adepti, nos co-
gunt, nosq; compellunt, omnium habere soli-
citudinem ecclesiarum Dei. Vides ne, quàm
apertè & conuenienter sibi inuicem isti papę,
seu pontifices, non nostris temporibus, neq;
ante ducentos, uel quadringētos, quemadmo-
dum isti impudentes euangelici apud rudem et
impe-

imperitam plebeculam nugari solent, sed ante
septingentos, noningentos, mille, milleducen-
tos & quingentos ferè annos de eminentia &
potestate Romani eiusdemq; summi pontificis
scribant. Scribunt autem non temerè, neq; ad
quosuis homines, sed Leo in sermone ad po-
pulum: Nicolaus & Anastasius ad Imperato-
res aduersarios suos: Damasus ad episcopos
Numidiæ: Bonifacius ad patriarcham Alex-
andrinum: Marcellus ad episcopos Antioche-
næ prouinciæ, quæ & ipsa suum habebat pa-
triarcham, & priori, quàm Roma Petri cathe-
dra gloriabatur: Anacletus ad uniuersos epi-
scopos. Possent autem etiam plures à me citari.
Sed quoniam omnes ij tamen in rem suam te-
stificari uideri possunt, expendamus episcopo-
rum ac doctorum testimonia, qui non tulissent
profectò iugum pontif. Romanorum, nisi pro
comperto habuissent, potestatem eorum à Deo
profectam esse. Prodeat autem primus Irenæus Iren. aduers.
episcopus Lugdunensis, sanctus Martyr, & hæres. lib. 3.
Polycarpi, qui auditor fuit Ioannis euangeli- cap. 3.
stæ, discipulus. Is Romanæ ecclesiæ mentionē
faciens, ita scribit: Ad hanc enim ecclesiā prop-
ter potentio rem principalitatem, necesse est
omnem conuenire ecclesiam, hoc est, eos qui
sunt undiq; fideles: in qua semper ab ijs, q sunt

undiq; conseruata est ea, quæ est ab apostolis, traditio. Vide quid hic sanctus episcopus scribat de Romana ecclesia, cum qua omnem ecclesiam consentire debere affirmat: Et mox appellat eam Petri ecclesiam, enumeratq; ad sua tempora duodecim eius pontifices, successores Petri, atq; ita praua Valētini, Marcionis, Cerdonis, & Basilidis hereticorum dogmata damnat, uelut diuersa à ueritate atque traditione apostolica, quæ, inquit, in ecclesia Romana per tot successores Petri integrè & incorruptè cōseruata est. Quid Cyprianus & ipse sanctus martyr, & Carthaginensis episcopus, qui circa 250. annum post Christum natum floruit, scribat de unitate ecclesiæ, ac de Petro, iam antehac audiuisti. Ad Cornelium autem papam in tertia epistola, cum cathedre Petri, hoc est, Romanæ ecclesiæ mentionem fecisset, eamq; principalem ecclesiam appellasset, addit: unde unitas sacerdotalis exorta est. Alibi uerò: Deus unus est, & Christus unus, & una ecclesia, & cathedra una super petram, domini uoce fundata. Per hanc autem petram, non modò in hoc, sed etiam alijs in locis Petrum intelligit, quemadmodum & Origenes, & Basilius, & alijs multi doctores; Per cathedram uerò unam, quæ ecclesiam coadunat, & unitatem eius conseruat,

Cyp. ad Cor.
pap. epi. 3.
li. 1.

Idem de
bap. hæret.
& ad Quint.

Orig. in
Matth. ho-
mil. 32. &
35. cap. 6.
ad Rom.

nat, nihil aliud intelligit, quàm Romanum episcopum siue papam, quem etiam catholicæ ecclesiæ episcopum uocat in quadam ad eundem Cornelium epistola: Vbi scribēs de schismaticis indicat ei, se non aliter conuersos recipere, nisi apertè ita profiteantur: Nos Cornelium episcopum sanctissimæ catholicæ ecclesiæ erectum à Deo omnipotente & Christo domino nostro scimus: Nos errorem nostrum confitemur: circumuenti sumus perfidiæ loquacitate, factiosa amantes: Videbamus quasi quandam communicationem cum schismatico homine habuisse: syncera tamen mens nostra semper in ecclesia fuit: Nec ignoramus unum Deū esse, & unum Christum esse dominum, quem confessi sumus, unum spiritum sanctum, unum episcopum in ecclesia catholica esse debere. Stephanum quoq; Papam idem hortatur, ut is in locum cuiusdam episcopi schismatici in Gallijs alium eligi iubeat, uelut id propriè ad eum ex eminentia potestatis pertineat. Ambrosius sanctus episcopus Mediolanensis, qui ante 1200. ferè annos floruit, in sermone quodam de morte Petri & Pauli loquens, ita querit: Et quo tādē loco martyriū pertulerūt? Ac ipse sibi responderi: In urbe Roma, quæ ca-

Idem Cyp.
lib. 3. epi. 11

Idem ad
Steph. Papā.

Ambr. serm.
de nat. Petri
& Pauli.

Hieron. ad
Damas.

put & principatum nationum obtinet: scilicet
ut ubi caput superstitionum erat, illic caput
quiesceret sanctitatis, & ubi gentium principes
habitabant, illic ecclesiarum principes moraren-
tur. Iam Hieronymus doctor eximius æqualis
Ambrosij è finibus Syriæ ad Damasum papam
ita scribit: Faceat inuidia, Romani culminis
recedat ambitio. Cum successore piscatoris, &
discipulo crucis loquor. Ego nullum primum
nisi Christum sequens beatitudini tuæ, id est,
cathedræ Petri, communione consocior: super
illam petram ædificatam ecclesiam scio. Qui-
cunque extra hanc domum agnum comederit,
profanus est: Si quis in arca Noe non fuerit,
peribit regnante diluvio. Vide quid & hic san-
ctus doctor de Romana ecclesia & cathedra
eiusque præsule sentiat. Cum omnem ætatem
suam in perdiscenda sacra scriptura, non so-
lum ipse per se legendo, verumetiam Gre-
gorium Nazianzenum, cui propter eximiam
doctrinam Theologi cognomen Græci
attribuerunt, audiendo exegisset, multosque li-
bros de doctrina salutari scripisset, ac mag-
nam doctrinæ & sanctimonix opinionem
apud Christianos populos obtineret, in dubijs
tamen & cōtrouersis dogmatibus non præfidit
doctrinæ & ingenio suo, sicut isti pseudeuāge-
lici

lici faciunt, ubi aliquot libellos, uel chartas
modò perlegerint: neq; in cuiusq; præter ca-
thedram Petri, authoritate acquiescit, profi-
tens, quamuis apud Græcos maior semper do-
ctrinæ fuerit opinio, ab ea sola ueritatem &
uerbum Dei retineri, & super eam quasi super
petram ædificatam esse ecclesiam, & quod sit
periturus quisquis ab ea sese segregarit. Quid
apertius de potestate papæ, & quòd ea ecclesiā
Dei adunet, dici potuit? Augustinus etiam scri-
bit, in ecclesia Rom. semper uiguisse cathedræ
apostolicæ principatum. Quid alibi idem non
solus, sed cum multis alijs in concilio quodam
congregatis episcopis scribat, paulò post reci-
tabo. Mitto Bernardum, & alios multos lati-
nos, ueteres iuxta ac recentiores doctores. Ve-
niamus ad Græcos, qui certè minus suspecti es-
se possunt petulantibus istis & impudentibus
Mōmis euangelicis. Quanquam & illos, quos
modò recensui, latinos, non modò eximia uitæ
morumq; integritas, doctrina, pietate ac timo-
re Dei referta, uerum etiam tempora ipsa & lo-
ca, quemadmodum etiam prius dixi, ab omni
suspensione uindicant. Prodeat autem primus
omnium Hugo Etherianus, qui cū ante cen-
tum quinquaginta ferè annos Emanuelis im-
peratoris Constantinopolitani tempore uixe-

Aug. ep. 162

Hugo Ether.
ad Eman.
Imper.

Iustinianus
Ioāni papæ.

rit, & ad eum durante inter Græcos et Latinos
dissidio scripserit, eo maiorem fidem in hac cau-
sa meretur. A VL. Quid igitur is scribit? MON.
Quibus ex uerbis, inquit, liquidò claret, quòd
Petrum, eiusq; successorem principem Chri-
stus, & caput non modò Latinorum, Græco-
rum, Occidentis & Septentrionis uniuersi,
uerumetiam Armenorum, Arabum & totius
Orientis ac Meridiani climatis in perpetuum
constituit: Ob quam rem occidui solis limites
uniuersi Petri successorem extunc sibi dominū
recognoscunt, & sub illo præfule diriguntur:
Quod omnes facere opportunum est. Hunc se-
quatur Iustinianus imperator, qui ante 900.
annos ita scribit ad Ioannem papam: Semper
nobis fuit magnum studium, unitatem uestre
apostolicæ sedis & statum sanctarum ecclesia-
rum custodire, quem hactenus obtinet, & in-
commotè permanet, nulla intercedente con-
trarietate. Ideoq; omnes sacerdotes uniuersi
orientalis tractus (intellige eos, qui sese hære-
sibus ac schismatibus segregarant) & subiicere,
& unire sedi uestre sanctitatis properauimus.
Et mox: Nec enim patimur quicq; quod ad ec-
clesiarū statū pertinet, quamuis manifestum &
indubitātū sit quod mouetur, ut non etiam ue-
stre innotescat sanctitati, quæ caput est omniū
eccle-

ecclesiarū. Eius uerò auunculus Iustinus Imperator & ipse, quid de Romanæ ecclesiæ principatu *senserit*, è professione, quam is multiq; Orientis episcopi Bonifacio secūdo papæ miserunt, luce meridiana clarius est. Facit autem eius professionis mentionem ipse Bonifacius ad Eulaliū Alexandrinū episcopū scribēs, & extat ea in libro conciliorum his uerbis conscripta: Prima salus est, rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis patrum nullatenus deuiare. Et quia non potest domini nostri Iesu Christi prætermitti sententia dicentis: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiā meam. Et hæc quæ dicta sunt, rerū probantur effectibus, quia in sede apostolica extra maculam semp est catholica seruata religio: De qua spe & fide minimè separari cupientes, & patrū sequentes cōstituta, anathematizamus omnes, qui contra sanctam Rom. & apostolicam ecclesiam superbiendo suas erigunt ceruices, sequentes in omnibus apostolicam sedem, & prædicantes eius omnia constituta: et per omnia spero, ut in una cōmunionē uobiscum, quā sedes apostolica prædicat, esse merear, in qua est integra & uera Christianæ religionis & perfecta soliditas: Promittens segregatos à cōmunionē ecclesiæ catholicæ, id est, non consentientes

Exemplar
preum ex
concil. to. i.

tientes sedi apostolicæ, eorum nomina inter sa-
 cra non esse recitanda mysteria. Quod si in ali-
 quo à professione mea deuiare tentauero, his,
 quos damnaui, complicem mea sententia me
 esse profiteor. Hanc autem professionem meā
 manu mea subscripsi, & Bonifacio sancto &
 uenerabili papæ urbis Romæ direxi, damnans
 & antecessores & successores meos, & omnes,
 qui sanctæ Romanæ & apostolicæ ecclesiæ
 priuilegia cassare nituntur. Nec multo diuersa
 ab hac est confessio, quam Ioannes Constanti-
 nopolitanus patriarcha Hormisdæ, tertio ante
 hunc Bonifacium papæ misit: quæ & ipsa ex-
 tat in primo tomo conciliorum, facitq; eius
 mentionem etiam ipse Hormisda in epistola ad
 episcopos Hispaniæ. A VL. Sunt hæc quidem
 illustria de Romanæ ecclesiæ, eiusq; præsulis
 eminentia & autoritate testimonia, & pleraq;
 uetustiora Gregorij magni temporibus. Itaq;
 subit hîc mihi in mentem mirari, quid sibi ue-
 lit, cur is œcumenici, siue uniuersalis episcopi
 appellationem tantopere detestatus sit, ut non
 modò neget, ullum antecessorem suum eo titu-
 lo usum fuisse, uerum etiam antichristi anteces-
 sorem esse affirmet, si quis œcumenicus episco-
 pus appellari uelit. MON. Vnde id scis? Legi-
 sti ne hæc apud Gregorium? A VL. Non, sed au-
 diui

Libell. fid.
 Ioan. Con-
 stant. episco.
 Horm. ep. 2.

Gregor. ad
 Analt. Anti-
 och. & Eu-
 lal. Alexand.
 episcopos.

Idē ad Ma.
 Imper.

diui è Gregorij scriptis recitari. MONACHVS.

Scribit quidem ita Gregorius: Sed longe aliud est, esse uniuersalem uel œcumenicum episcopum, quàm esse episcopum uniuersalis ecclesiæ, hoc est, præesse uniuersæ ecclesiæ. Nam

Œcumenic^{us}
& Œcumenicæ ecclesiæ
episcopus.

si unus esset uniuersalis episcopus, nullus esset locus alijs episcopis, eorūq; ministerijs: Quod quidem fieret contra instituta apostolorum, qui non unum alicubi, sed multos per ciuitates constituerunt episcopos, eandemq; potestatem post se etiam alijs reliquerunt. Itaq; quod ad munera ordinis & functionis episcopalis attinet, omnes episcopi pares sunt, nec magis est episcopus Romanus pontifex, quàm alius quiuis, quemadmodū neq; Petrus magis fuit apostolus cæteris undecim. Quot autem unus ille cæteris omnibus dignitate & autoritate præstat, & uniuersæ ecclesiæ cū episcopis suis moderatur, perquàm sapienter & utiliter, nec tam humano consilio, quàm spiritu sancto dictante iam inde ab initio institutum est: Nec tollit id cæterorum episcoporum functionem, sed autoritatem adstringit, concordix & unitatis in ecclesia conseruandæ causa: Nempe ut ne liceat cuiq; facere quod libet, & arbitrato suo de fide ac dogmatibus ritibusq; & cultu Dei statuere, ordinemq; ac politiam ab apostolica

Tit. 1.

Cyp. lib. 3.
epist. 2.
Chal. con.

Phocæ &
Constantini
magni edi-
ta.

diuersam in ecclesia cuiquam sua instituere;
Quod si q̄s eiusmodi quippiā attētare ausit, ut
sit in ecclesia sūma potestas corripiēdi inq̄etos
& cōtumaces, lab̄sosc̄p̄ & errātes ad ueritatē re-
ducēdi, & in sūma, cōfirmādi fratres, secundū
p̄ceptū diuinū. Cū aut̄ huiusmodi potestas cæ-
terorū episcoporū episcopālē potestatē & fun-
ctionem non tollat, rectē Gregorius cecumeni-
ci siue uniuersalis episcopi nomē horruit. Cæ-
terū nihil phibet, q̄ minus Romanus pontifex
catholicæ & uniuersalis ecclesie episcopus, hoc
est, speculator & moderator appellet̄: Rectēq̄
etiā ante Gregoriū, nō modō ipsi pōtiffices hoc
titulo usi sunt, uerum etiā alij sancti episcopi ac
doctores (quēadmodū ego de Cypriano supe-
rius memorauī) atq̄ etiā concilia eū ipsis attri-
buerunt. Tamen si nihil refert, qua appellatione
utamur, modō de re cōstet, ut sanē cōstat ex his
documētis ac testimonijs, q̄ ha ctenus recensui,
et recēsebo adhuc, nisi qd aliud tu uis. A V. Ego
uerō istuc ipsum. Expecto aut̄, quā citō Pho-
cā & Cōstantinū magnū imperatores, ad supe-
riores illos abs te cōmemoratos adiūgas. Nam
sicut isti dicūt euāgelici, ab his duob⁹ Romana
ecclesia et pōtifex eius auctoritatē et potestatē,
seu principatum super cēteras ecclesias accepit.
MON. Bene mones, Asseuerant id quidem isti,
eō

ed rem deducētes, ut autoritatē illam & emi-
 nentiā ab humana cōstitutione ac nō à Christo
 domino, neq; ex traditione apostolica ortā esse
 ostendant. Atq; id quoq; quod datur, accipio,
 nimirum quod fatentur, tam diuturnam esse in
 ecclesia Christi eminentiam pontificiam, ac nō
 nuper à quadringentis, uel quingentis annis,
 quemadmodum uulgo inculcare solent, exor-
 tam. Sed falsum est, istorū Imperatorū tempo-
 ribus, & ex eorū constitutionibus eā originem
 ducere. Iam audiuiſti ex autoritate scripturæ
 sanctæ, & multorū magnorū sanctorum ac fide
 dignorū non unius alicuius, sed compluriū gē-
 tiū atq; nationū, hominū testimonijs, quorum
 pleriq; Cōstantinū etiā, nedū Phocā, præcesse-
 rūt, aliē se rem habere: Et audies adhuc idē etiā
 euidentius. Extāt fateor, quædā scripta, quibus
 memoratur Bonifaciū tertium papam à Pho-
 ca impetrasse, ut ecclesia Petri esset caput omni-
 um ecclesiarum: **Constantinum** autem edixisse,
 ut ecclesia Romana primatū obtineret tam su-
 per quatuor primarios patriarchas, quàm sup
 ceteras omnes totius mundi ecclesias, utq;
 episcopus Romanus siue Papa præmineret ac
 præset omnibus sacerdotibus, & ut eius ar-
 bitrio statueretur, quicquid ad cultū diuinum,
 stabilitatemq; fidei pertineret. Sed non est no-
 uum, quod homines & principes, ea quæ iam

Phocæ Imp.
 edictum de
 Rom. eccle-
 sia & ponti-
 fice.
 Constanti-
 ni edictum.

antè à Deo uel per apostolos statuta ac præcepta sunt, denuo statuant ac præcipiant, licentiam hominum improborum refrenantes, ut ij, qui Dei ultionem nō metuunt, seueritatem magistratuū pertimescāt, Quod ut ita fieret, Phocæ temporibus usus postulabat, Etenim patriarchæ Constantinopolitani tunc nō modò parère pontificibus Romanis recusabāt, uerū etiā uniuersæ ecclesiæ principatū usurpare incipiebāt, & Oecumenici episcopi appellari uolebāt, in quo adiutores habebant Imperatores, & uicinos episcopos, partim ppter inuidiā Romanæ cathedræ, partim propter ambitionem suā, partim etiam ex assentatione aliorū, ut & ipsis liceret, quicquid liberet. Quæ res causam præbuit Gregorio, ut ea scriberet, quæ tu paulò antè cōmemorasti: Bonifacio aut, ut peteret, Imperatoria Phocæ sanctione Romanæ sedis prerogatiuā stabiliri, Constantini quoq; tempore exoriebant iā hæretici, q unitatem ecclesiæ nouis dogmatib⁹ scindebāt, & q liberi⁹ ipsis esset facere & credere quicqd uellent, asseuerabant nullū episcopū, nō modò in alios episcopos, sed ne in ceteros quidē sacerdotes ullā potestatem & auctoritatem habere. Quod non modò cū usu & morib⁹ receptis ecclesiæ Christi, uerū etiā cū institutis apostolicis & uerbo Dei pugnabat. Quod dogma, ecclesiæ perniciosum,
Aërium

Aërium Arrii sectatorem asseruisse testificatur
 Epiphanius & Augustinus. Voluit igitur pius
 ille Imperator sanctione & edicto suo licen-
 tiam hominum coercere: Vt sanè facere par est
 reges, principes & magistratus Christianos,
 ut in eo Dei regniq; eius ministros se esse osten-
 dant, nec errores ac licentiam hominum in suis
 ditionibus vires sumere patiant. Scribit enim
 sapiens, Reges esse ministros regni Dei: David
 autem hortatur eos, ut seruiant domino in ti-
 more, ac disciplinam apprehendant. Hæc igitur
 fuit causa edictorum illorum Imperialium.
 Quanq; nescio, an non sit commentitium illud
 Constantini edictum. Etenim tertio loco inter
 primarias sedes ponit sedem Constantinopo-
 litanam, quæ necdum ulla erat, ni fallor, aut si
 erat, certe inter primarias illas & patriarchales
 nondum locum habebat. Sed ut concedam id
 verum esse, nō statim sequitur ex Imperatoris
 constitutionibus eminentiam & auctoritatem
 pontificiam ortum habere: sicut ne fidem qui-
 dem de sancta trinitate & Christo domino, de
 qua extant etiam eiusdem Constantini, Theo-
 dosij, Iustiniani, & aliorum imperatorum edi-
 cta. Est enim ea potestas & eminentia Romani
 pontificis, non modò Phocæ, verum etiam Cō-
 stantini imperio antiquior: quod etiam ex

Epiph. lib. 3.
 to. 1. aduer-
 sus hæreses.
 Augustinus
 de hæres.
 Principum
 Christiano-
 rum officiū in
 tuenda reli-
 gione.
 Sapien. 6.
 Psal. 2.

C. de summa
 trini. & fide
 cath.

Ammian.
hist. lib. 15.

Synodorum
testimonia
de principa-
tu Rom. pon-
tificis.

Rom. syn.

Syn. Sinues-
sana.

Tarracon.
concil. Hila-
rio papæ.

Concil. Afri-
can. Dama-
so papæ.

Ammiano Marcellino scriptore Romano, & à religione Christiana alieno, non obscure deprehenditur. Sed iam conciliorum quoque testimonia expendamus. Incipiamus autem à latinis & prouincialibus. Romana synodus, quæ cum Nicæna œcumenica in idem ferè tempus incidit, statuit, Ne quis primam sedem, Romanam uidelicet, iudicet, à qua omnes ius suum expectant. Quanquam & Sinuessana 300. episcoporum, aliquanto antè, Marcellino papa præsidente, congregata, hunc ipsum canonem habet. Tarraconense uerò Hispanorum concilium ante mille ac centum propemodum annos ad Hilarium papam ita scripsit: Etiam si nulla dictaret necessitas ecclesiasticæ disciplinæ, expectandum nobis reuera fuerat illud privilegiū sedis uestræ, quo susceptis regni clauibus post resurrectionem saluatoris per totum orbem beatissimi Petri singularis prædicatio uniuersorum illuminationi prospexit. Cuius successoris principatus sicut eminet, ita metuendus est ab omnibus & amandus. Extat etiam epistola episcoporum Mauritanix ac totius Africae ad Damasum papam, talem titulum præ se ferens: Beatissimo domino & apostolico culmine sublimato, sancto patri patrum, Damaso pa-

papæ, & summo omnium præsulum pontifici,
 Stephanus archiepiscopus concilij Maurita-
 niæ & uniuersi episcopi de tribus concilijs
 Africanæ prouinciæ. Sic autem ei scribunt:
 Notum facimus uestræ beatitudini, quòd qui-
 dam fratres in confinio nobis positi quosdam
 fratres nostros, uenerabiles uidelicet episco-
 pos, uobis inconsultis à proprio deijciunt gra-
 du, uel deijcere moliuntur, cùm uestræ sedi
 episcoporum iudicia, & summorum finem ec-
 clesiasticorum negotiorum in honore beatissi-
 mi Petri, patrum decreta omnium cunctam re-
 seruare sententiam, inquirendi reuerentia de
 Dei rebus, quas omni cura & sollicitudine ob-
 seruare debemus. Ad hanc epistolam ita ipsis
 respondet Damasus, Quòd iuxta prudentem ^{Damasus}
 ipsorum commonitionem, magis autem secun- ^{papa.}
 dum domini diuinam præceptionem, se, qui
 supra domum eius, hoc est, uniuersalem eccle-
 siam catholicam episcopale suscepit ministeri-
 um, sollicitè uigilare oporteat, ut ne quid de sa-
 cris eius muneribus, id est, apostolicis uiris
 apostolorumq; successoribus atque ministris
 quisq; se dormitâte ualeat suppressi, atq; iniu-
 ste, seq; inconsulto damnari. Addit aut; Scitis
 fratres charissimi, firmamentum à Deo fixum
 & immobile, atq; titulum lucidissimū suorum,
 id

id est, omnium episcoporum, apostolicam sedem
esse constitutam, & uerticem ecclesiarum. Tu es
enim (sicut diuinum pronuntiat uerbum uera-
citer) Petrus, & super firmamentum tuum ec-
clesiæ columnæ, qui episcopi intelliguntur,
confirmatæ sunt, & tibi clauēs regni cœlorum
commisi, atq; ligare & soluere potestatem, quæ
in cœlis sunt & quæ in terris, promulgauī. Tu
prophanorum hominum, & membrorum me-
orum, maximeq; discipulorum meorum, exi-
stis ut princeps & doctor, orthodoxæ & im-
maculatæ fidei. Cuius uice hodie gratia Dei le-
gatione pro Christo fungimur, et omnes huius
sanctæ sedis præsules eius uicem gesserunt, ge-
runt, & gerent. Iam uerò & Carthaginensis sy-
nodus, Augustini tempore à septuaginta fer-
mè episcopis celebrata, ad Innocentiū papam
scribit, indicans ei, quæ aduersus Pelagium &
Cælestium hæreticos egerit, & postulans, ut
ille pastoralibus sibi compatiatur uisceribus,
actaq; sua sedis apostolicæ autoritate confir-
met. In eandem autem sententiam Mileuitana
quoq; 60. episcoporum synodus, in quibus fu-
it & Augustinus, ex eadem Africa ad eundem
Innocentium scribit: nempe confirmari & ipsa
eius autoritate acta sua postulat, & pastorem
suum cum agnoscit. Is uerò priori quidem illi
sic

Concil. Car-
thag. inter
epistolas Au-
gust. epistola
90. 92. 93.
94.

Mileui. syn.

em
es
ra-
ec-
ur,
um
uæ
Tu
ne-
xi-
m-
le-
ius
ye-
sy-
er-
am
&
ut
us,
fir-
na
fu-
m
sa
em
illi
sic

sic respondet: In requirendis his rebus, quas
omni cum sollicitudine decet à sacerdotibus,
maximè à uero, iustoq; & catholico tractari
concilio, antiquæ traditionis exempla seruan-
tes, & ecclesiasticæ memores disciplinæ, uestræ
religionis uigorem non minus nunc in consu-
lendo, quàm antea cum pronunciaretis uera
ratione firmatis, qui ad nostrum referendū ap-
probastis esse iudicium, scientes quid aposto-
licæ sedis, cum omnes hoc loco positi ipsum se-
qui desideremus apostolum, debeatur, à quo
ipse episcopatus, & tota autoritas nominis
huius emerfit. Quem sequentes, tam mala iam
damnare nouimus, quàm probare laudanda:
uel id uerò, quod patrum instituta sacerdotali
custodientes officio, nō censeris esse calcanda,
quod illi non humana, sed diuina decreuere
sententia, ut quicquid de disiunctis remotisq;
prouintijs ageretur, non prius ducerent finien-
dum, nisi ad huius sedis notitiam perueniret:
ubi tota huius autoritate iusta quæ fuerit pro-
nuntiatio firmaretur, indeq; sumerent cæteræ
ecclesiæ, uelut de natali suo fonte aquæ cunctæ
procederent, & per diuersas totius mundi re-
giones puri capitis incorruptæ manarent,
quid præcipere, quos abluere, quos uelut in
cœno inmundabili sordidatos mundis digna

corporibus unda uitaret, Alteri uerò respondens, inter cætera his uerbis utitur: Diligenter ergo & congruè apostolico consulitis honori, honori inquam illius, quem, præter illa quæ sunt extrinsecus, sollicitudo manet omnium ecclesiarum, super anxijs rebus quæ sit tenenda sententia, antiquæ scilicet regulæ formam sequuti, quam toto semper ab orbe mecum notis esse seruata. Verùm hæc missa facio, neque enim hoc uestram credo latere prudentiam. Quid id etiam actione firmastis, nisi scientes quod per omnes prouincias de apostolico fonte petentibus responsa semper emanant: præsertim, quoties fidei ratio uentilatur, arbitror omnes fratres & coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est, sui nominis & honoris authorem referre debere, uelut nunc retulit uestra dilectio, quod per totum mundum possis omnibus ecclesijs in commune prodesse. Quibus uerbis planum fit, quæ non modò tunc illorum conciliorum, uerumetiam uniuersi populi Christiani sententia patrumque antiquæ regulæ & instituta fuerint de auctoritate Romani pontificis, sed missas faciamus Latinas Synodos, Græcasque expendamus. Ante 1200. annos Alexandrina synodus ex Ægypti, Thebaidos. Lybiæque episcopis, authore & præsiden-

dente Athanasio sancto patriarcha Alexandri-
no congregata, ad Felicem papam scribens,
eius opem implorat in difficultatibus suis, his
uerbis: Ideo pater beatissime, quia semper an-
tecessores nostri & nos à uestra apostolica san-
cta sede auxilium hausimus, & nostri uos curā
habere agnouimus, præfatam apostolicam &
summam expetimus, iuxta canonum decreta,
sedem, ut inde auxilium capiamus, unde præ-
decessores nostri ordinationes & dogmata at-
que subleuationes ceperunt. Ad eamq; quasi
ad matrem recurrimus, ut eius uberibus nu-
triamur: Quoniam non potest mater obliui-
sci infantem suum. Sic & uos nolite obliuisci
nos uobis commissos, quoniam non leuib; nos
inimici nostri implicauerunt afflictioni-
bus, & quotidie facere moliuntur & apprehē-
dere, aut ferris nos constringi minantur, nisi
eorum consentiamus erroribus: quod nequa-
quā uobis incōsultis agere præsumimus: Cano-
nibus quippe iubentib; absq; Romano pōtifi-
ce nos de maiorib; causis nil debere decernere.
Ideoq; ad propositum recurrētes, & ad brauiū
properantes, uestre apostolicæ sedis implora-
mus auxilium. Quia (ut credimus) non despe-
xit Deus preces cum lachrymis sibi oblatas ser-
uorum suorum, sed ob id uos prædecessoresq;

Alexan. syn.
Fel. papæ 2.

uestros, Apostolicos uidelicet præsules, in
summitatis arce constituit, omniumq; ecclesia-
rum eis curam habere præcepit, ut nobis suc-
curratis, nosq; tuentes, cui omne episcoporum
iudicium est commissum, liberare ab hostibus
nostris non negligatis. Nam scimus in Nicæna
magna Synodo trecentorum 18. episcoporum,
ab omnibus concorditer esse roboratum: Non
debere absq; Romani pontificis sententia con-
cilia celebrari, nec episcopos damnari, licet hæc
& alia quàmplura necessaria ab hæreticis, qui
nos quotidie infestant, & perdere nituntur, ut
facilius nos capere possint, sint Synodica capi-
tula incensa, nobisq; sublata. Qua de re, hac in-
uenta occasione, indifferenter, omni canonica
& apostolica postposita autoritate, nos ui à
proprijs, uobis inconsultis, illicitè expellunt
sedibus, ouesq; nobis à Christo domino apo-
stolica commissas gratia, inuadunt, gradibus
priuant, & quod pessimum est, & omnibus
Christianis legibus inimicum, interficere de-
certant. Vos ergo (ut semper uestre sedis
sanctæ consuetudo fuit) periclitantibus subue-
nite, oppressos roborate, tribulatis manū por-
rigite, taliaq; prohibete & leges imponite, ut
apostolica doctrina, quæ in Deo est, citò ad
uictoriam iudicium perducere ualeat nostrum,
nosq;

nosq; (Apostolorum principe suffragante Petro) ab imminentibus periculis liberare. Et infra: Similiter & à suprà dictis patribus est definitum consonanter, ut si quisquam episcoporum aut Metropolitanum, aut comprouinciales iudices suspectos habuerit, ut uestram sanctam Romanam interpellat sedem, cui ab ipso domino potestas ligandi ac soluendi speciali est priuilegio super alios concessa. Ipsa enim firmamentum à Deo fixum & immobile percipit, quoniam ipsam formam uniuersorum titulorum lucidissimam dominus Iesus Christus uestram apostolicam constituit sedem. Ipsa em̃ est sacer uertex, in quo omnes uertuntur, sustentantur, releuantur. Et sicut in Christo Christiani, & in petra (id est, Christo) Petrus, Petri renouantur ecclesiæ. Tu es enim (sicut diuinum ueraciter testatur eloquium) Petrus, & super fundamentum tuum, ecclesiæ columnæ, id est, episcopi, qui ecclesiam sustinere & proprijs humeris portare debent, sunt confirmatæ, tibiq; clauēs regni cœlorum commisit, atq; ligare & soluere potestatem, quæ in terra, & quæ in cœlis sunt, promulgauit. Tu profanarum hæresium, & impetitorum, atq; omnium infestantiū depositor, ut princeps & doctor, caputq; omnium orthodoxæ doctrinæ & immaculatæ fi-

dei existis. Et mox : Nam fuit semper apostolica uestra sedi potestas iniuste damnatos & excommunicatos potestatiue autoritate sua restituere, & eis omnia sua reddere, illosque qui eos condemnarunt, aut excommunicarunt apostolico punire priuilegio: sicut etiam nostris & anterioribus cognouimus actum temporibus. Et rursus : Antiquis enim regulis sancitum est, ut quicquid, quamuis in remotis aut longe positis prouincijs, super episcoporum querelis, aut accusationibus ageretur, non prius tractandum uel accipiendum esset, quam ad notitiam almæ sedis uestre fuisset deductum, ut huius autoritate, iuxta quæ fuisset pronuntiatio facta, infirmaretur, aut firmaretur, indeque sumerent normam, unde ecclesiæ sumpsere prædicationis exordium, ne passim ab insidiatoribus columnæ euerterentur ecclesiæ. Certum est enim eidem sanctæ sedi uestre in honorem beatissimi Petri, patrum decreta peculiarem decreuisse reuerentiam, Dei pro rebus inquirendis atque determinandis, quas sollicitè decet, iusteque ab ipso præsulum examinari uertice apostolico: cuius sollicitudo semper fuit & est, tam mala damnare, quam probare laudanda. Quid potuit apertius aut magnificentius dici de prærogatiua
Rom.

Rom. ecclesiæ & cathedræ, eiusq; p̄sidiis prin-
cipatu & autoritate: Apostolicam & summā
nō nouitio suo cōmento, sed iuxta canonū de-
creta, sedem, & matrem eam appellant: Ab ea
subleuari, & uberibus eius nutriri cupiunt:
Ipsam esse sacrum uerticem & cardinem, in
quo omnes uertantur, sustententur, ac releuen-
tur: Ipsi ab ipso domino potestatem ligandi
ac soluendi speciali priuilegio super alios con-
cessam esse: Ipsam firmamentum à Deo fixum
& immobile percepisse profitentur: Canoni-
busq; constitutum esse, ut absq; Romano pon-
tifice nihil de maioribus causis decernat: Absq;
eius sententia nec concilia celebrari, nec episco-
pos damnari licere: Ei se esse commissos: Apo-
stolicæ sedis eius potestatem esse, iniuste dam-
natos & excommunicatos autoritate sua re-
stituere, & eis omnia sua reddere, illosq; qui
eos condemnarunt aut excommunicarunt,
apostolico punire priuilegio: Ipsum esse Pe-
trum: Ipsi claues regni cœlorum à Christo cō-
missas esse, & ligandi atq; soluendi potesta-
tem: Ipsum esse profanarum hæreseōn, & in-
festantium omnium depositorem, principem,
& doctorem, caputq; omnium orthodoxæ do-
ctrinæ, & immaculatæ fidei, patrem patrum,
uerticem præsulum apostolicum, in summita-
tis arce à Deo constitutum: omniumq; eccle-
siarum

Constant.
synod.

fiarum curam, & omne episcoporum iudicium ei commissum esse. Ad eundem modum post 200. amplius annos, Iustiniano imperante, cū Anthimus siue Anthemius Constantinopolitanus, & Seuerus Anthiochenus patriarchæ, Eutychetis heresim resuscitassent, totumq; orientem turbassent, alij earundem partium episcopi, qui rectam & antiquam fidem retinebant, Constantinopoli in synodo congregati, summo consensu Agapeti papæ, uelut capitis sui & successoris Petri opem implorarunt, eorumq; studio papa ille Seuerum uelut hæreticū anathemate perculit, Anthimum uerò deposuit. Cumq; postea Constantinopolim uenisset Agapetus, non potuit ab eo neq; precibus, neq; minis obtinere Imperator, ut Anthimum restitueret: imò necesse habuit ipse imperator eum pellere, executioni mandans decretū pontificis, ac non disceptans de eius iudicio ac decretis, quemadmodum nunc insani homines flagitant & contendunt. Sed ne dicas episcopos illos, ui & iniuria adactos, Pontifici potestatem summam & eminentiam attribuisse, eorumq; precibus adductum illum longius quàm par erat eam extendisse, ostendam, ubi nulla necessitate adacti eam uolentes nolentes agnouerunt. Tempore Constantij imperatoris hæreti-

retici, conuenerant Anthiochiam ad conciliū ^{Antioch.}
seu potius conciliabulum nonaginta episcopi ^{conciliabulū}
hæretici, sicut etiam prius memorauī, depo- ^{hæret.}
sitiscq; Alexandrino & Constantinopolitano
patriarchis, & nonnullis alijs episcopis prop-
ter enormia, sicut uideri uolebant, scelera, alios
ipsis surrogarunt, scripseruntq; ad Iulium Ro-
manum pontificem, à quo de dogmatibus reli-
gionis dissentiebant, petentes ab eo suam illam
actionem depositionis illorum episcoporum,
& surrogationis aliorum confirmari. Quod ni
faceret ille, minabantur se ei dicto audientes
non fore. En dum petunt ab eo confirmationē,
minanturq; defectionem (ut solent facere sedi-
tiosi & præfracti subditi) ni postulatis eorum
assentiatur, uel inuiti consentiant potestatem
eius, qua ille, ut qui haberet clauēs regni cœlo-
rum, & potestatem ligandi atq; soluendi in ter-
ris, illud quicquid actum erat ab illis stabilire
posset, uel abrogare. Ac usus est ille ea sanè, si-
cut dixi. Restituit enim pulsos episcopos, re-
ceptiq; sunt à populis, amotis illis, quos syno-
dus instituerat. Vnde nam autem quæso est
tanta hæc obedientia Græcorum, hominum
superborum, ac cæteras nationes præ se con-
temnentium, ut uim tam longè à se disito epi-
scopo parèrent potius, quàm tantæ turbæ uici-

N n

norum

De festo
Paschæ con-
trouersia ac
definitio.

norum, & quidem Imperatoris ac totius aulæ
eius fauore nitentium? Vnde nam censes? nisi
quod agnoscebant successorem Petri, uicari-
um Christi, & caput atque pastorem uniuersæ
ecclesiæ eius, nec eò uesanię prouecti erant,
quo nunc isti noui euangelici, quos nihil ne-
que pudet, neque piget. Iam uerò intra 200.
annum post Christum natum, cum adhuc
ethnici & impij præessent Romano Imperio,
extiterat inter Christianos controuersia de
die festo paschæ, quod occidentales eum
non nisi dominico die celebrari uolebant,
Asiatici uerò in plenilunio mensis Aprilis,
quacumque die id incidisset, cum Iudæis pa-
riter eum diem celebrabant, asserentes ita
hoc sibi à Ioanne euangelista, & alijs qui-
busdam apostolis traditum & relictum esse,
itaque etiā ab ipso Christo seruatum & celebra-
tum fuisse. Quibus argumentis nihil mo-
tus Victor Papa, scripsit ad uniuersos toti-
us Christiani orbis episcopos, ut ad suæ
quisque prouinciæ concilia conuenirent, uni-
uersale enim concilium congregari regnan-
tibus ethnicis non poterat, & quid ipsis in
commune de controuersia illa uideretur, de-
cernerent. Illi uerò congregati, alij quidem
in Gallijs, alij in Græcia, in Ponto alij, alij
in

in Palestina, magno consensu Victoris Papæ
sententiam secuti sunt: soli Asiatici, auctore
Polycrate Ephesino episcopo, in sua sententia
perstiterunt. Quamobrem Victor eos exco-
municauit, & ab unitate ecclesiæ sanctæ se-
gregauit. Atq; hoc decretum eius recepe-
runt & approbarunt Christiani populi: &
Asiaticos illos contumaces, *πρωταγες καὶ δεικνύτες*,
sive quartodecumanos appellarunt: Dura-
uitq; schisma illud amplius centum annos usq;
ad Nicænum uniuersale concilium: Vbi illi
de sententia & contumacia sua decesserunt.
Hæc ita acta esse testes sunt epistolæ Victo-
ris Papæ, Irenæi Lugdunensis, & Polycra-
tis Ephesini episcoporum, quas inter se mis-
siturunt. Itemq; Eusebius Cæsariensis, &
Socrates in historijs suis ecclesiasticis. Vides
quemadmodum cum episcopi, tum populi
Christiani uniuersi summam Romani ponti-
ficis potestatem agnoscebant, & quidem illis
temporibus, quibus pontifices nullum ad-
huc dominatum, nullas opes aut potentiam,
ac nihil denique liberi sub impiorum tyran-
nide habebant. Veniamus ad Oecumenica
sive uniuersalia concilia, prima præsertim,
quibus doctores sancti, atque adeò omnes
Christiani populi parem ferè cum euangelij

Concil. to. 1.

Euslib. 5.

Socrat. lib. 5.

Nicænum
concilium.

Iul. Papa ad
Orientis
episcopos.

Ephes. Con.
epistola ad
Nest.

authoritatem tribuunt. Nicæni quidem, quod primum omnium fuit, decretum est illud: Ne præter sententiam Romani episcopi instituerentur concilia, neque episcopi damnarentur. Tametsi iam inde ab initio exorientis Christianismi ex apostolorum instituto moribus id receptum erat, ut de episcoporum iudicijs & maioribus causis ad sedem Petri referretur, quemadmodum prius ostendi. Sed propter hereticorum peruicaciam idem denuo tunc faciendum fuit. Secundum concilium fuit Constantinopolitanum: Tertium uero Ephesinum. In eo utroque, cum nihil tunc dubitationis aut controuersiae de potestate Romani pontificis existeret, ut quæ dudum in Nicæna Synodo stabilita esset, decretum quidem nullum extat de ea: Sed non desunt tamen quædam eius argumenta. In Ephesina quidem, ubi 200. episcopi cum Cyrillo Alexandrino patriarcha uices gerente Romani pontificis, & eius nomine præsidente, Nestorium patriarcham Constantinopolitanum admonuerunt, ut à sententia sua peruersa & hæretica discederet. Quod nisi faceret intra tempus à Cælestino papa præstitutum, pro damnato & reiecto se eum esse habituros. Atque ita fecerunt, necessitate, quemadmodum ipsi profitentur, à canonibus & episto-

stola Romani episcopi sibi imposita, sicut ab
 Euagrio & Nicephoro memorie proditum est. Euag. lib. 1.
ca. 4.
 In Constantinopolitano uero, quando episco- Nicep. li. 14.
ca. 34. hist.
eccle.
 pi illi 150. Apollinarem Laodicensem ac Ti- Const. concil.
primum.
 motheum Alexandrinum episcopos hereticos Theod. lib. 5.
cap. 8. eccle.
hist.
 damnarunt, cum Damaso papa, sicut ipsi scri- Chalcedo.
concil. act. 3.
 bunt, consentientes. Porro Chalcedonense 630.
 episcoporum concilium longe apertius summam
 in ecclesia Christi potestatem & auctoritatem
 Romani pontificis agnoscit: Primum, quod ei
 qui praeuere uicarij Romani pontificis, in
 actis eius his uerbis nemine reclamante sub-
 scripserunt; Vice beatissimi & apostolici uiri
 uniuersalis ecclesiae papae: Deinde quod id pre-
 eunte eiusdem pontificis per eos ipsos uicarios
 suos auctoritate Dioscorum Alexandrinum
 patriarcham damnauit, data uenia ceteris, qui
 in Ephesina secunda synodo ipsi assensi erant
 eo quod sanctissimo archiepiscopo Leoni, &
 sancto illi ac uniuersali concilio obediens per-
 mansissent. Quae ut planius intelligas, paucis
 rem gestam exponam. Theodosius Imperator
 paulo ante, hoc ipso Leone papa consentiente,
 secundum in urbe Epheso concilium congre-
 garat, ut imperio ac prouincijs suis de fide dis-
 sidentibus, quietem & concordiam restitueret.
 Ibi Dioscorus cum alios patriarchas & episco-

Chal. cōcil.
Leoni Pap.
act. 3.

pos seduxisset, frustra renitētibus uicarijs Leonis papæ, per uim perfecit, ut Eutyches Abbas, qui iam à Flauiano episcopo suo, & ab ipso Leone pro hæretico damnatus erat, absolueretur & reciperetur. Sed agnouerunt postea cæteri episcopi errorem suum, Dioscorus autē in pertinacia sua perseuerauit. Quamobrem à Leone excommunicatus est: Imperatores autē Valentinianus, & Martianus, ut perturbatum hæresi Imperij sui statum componerent, assentiente pōtifice Nicæ iterum conciliū instituerunt, & mox, quò rectius ac tràquillius id perageretur, Chalcedonem, quæ urbs ipsis Constantinopoli habitantibus uicina erat, transtulerūt. Ibi igitur Dioscorus damnatus est. Reddentes autem patres illi rationem damnationis eius, inter cætera de se ita scribunt: Quibus tu quidem, sicut membris caput præeras. Et aliquanto post: Et post hæc omnia, insuper & contra ipsum, cui uineæ custodia à saluatore commissa est, extendit insaniam, id est, contra tuam quoque apostolicam sanētitatem, & excommunicationem meditatus est contra te, qui corpus ecclesiæ unire festinas. Vide quid nā præclarus ille & amplissimus episcoporum cœtus Romano pontifici tribuat, nèpe quod

quòd is sit caput concilij illius; & custos uinæ
domini, hoc est, ecclesiæ, non à quopiam
alio, sed ab ipso saluatore præfectus & institu-
tus, & quòd uniat corpus ecclesiæ: Qua de re
nos tam diu loquimur. Ibidemq; uocis Pe-
tri (quem alibi Petram & fundamentum ca-
tholicæ ecclesiæ, recteq; fidei uocat interpre-
tem) hoc est, in cathedra ac doctrina succes-
sores eum appellat. Nec satis hoc fuit: Quin
& acta sua, quæ se ad interemptionem totius
confusionis, & confirmationem ecclesiasticæ
ordinationis definisse scribit illud ipsum cō-
cilium, eius decretis & autoritate confir-
mari petit, modestissimè excusans, quòd se-
nitentibus legatis, & uicarijs eius, primum
post Romanam Constantinopolitanæ eccle-
siæ locum attribuisse. Illos autem propte-
rea restituisse uideri, quòd uellent id quoq; bo-
num ab eius prouidentia inchoari, & sicut fi-
dei, sic bonæ ordinationis effectus ipsi depu-
tari. Quid expectas apertius ac disertius?
Quòd si nulla alia testimonia ac documenta
haberemus, meritò certè in confessione tam
multorum totius Christiani orbis episco-
porum in spiritu sancto congregatorum, &
uniuersam ecclesiam representantium nos
par

Florent. cō-
cilij decretū
de potestate
& eminentia
Rom. pont.

par esset acquiescere. Idem autem ex alijs quo-
que Oecumenicis concilijs demonstrari posset.
Sed ne sim longior, Florentino cōtenti erimus:
Cui Ioannes Palæologus Imperator, & Iose-
phus patriarcha Constantinopolitani, Isido-
rus Kiouiensis metropolitans, quemadmodum
prius dixi, & nonnulli alij Græci episcopi unā
cum latinis ante centum annos interfuerunt.
Id uerò non iam obiter significat, sed ex pro-
fesso decernit, quid cūctos Christianos de Ro-
mani pontificis eminentia, potestate & autho-
ritate sentire oporteat. Id autem decretum est
huiusmodi: Item definiuimus, sanctam apo-
stolicam sedem, & Romanum pontificem in
uniuersum orbem tenere primatum, & ipsum
pontificem Romanum, successorem esse beati
Petri principis apostolorum, & uerum Christi
uicarium, totiusq; ecclesiæ caput, & omnium
Christianorum patrem ac doctorem existere,
& ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gu-
bernandi uniuersalem ecclesiam à domino no-
stro Iesu Christo plenam potestatem traditam
esse, quemadmodum etiam in gestis Oecume-
nicorum conciliorum, & in sacris canonibus
continetur. Vide quomodo concludat decre-
tum suum synodus illa, ne putes nouum id esse,
ac illius temporis: Quemadmodum, inquit,
etiam

etiam in gestis Oecumenicorum conciliorum
& in sacris canonibus continetur. Habes igitur ^{Epilogus.}
luculenta non modò doctorum, & episcoporum
sanctorum singulorum testimonia, ipsorumq;
adeò aduersariorum ueritatis ui expressas con-
fessiones, uerumetiam sanctiones imperatorū,
ac decreta & professiones conciliorum tā pro-
uincialium latinorum iuxtà ac græcorum sub
omnibus patriarchis celebratorū, quàm œcu-
menicorum, non modò non repugnantes, ue-
rùm consentaneas prorsus institutis atq; do-
ctrinæ apostolicæ & euangelicæ, Petrum, &
cathedram eius, hoc est, sedem Romanā prin-
cipatum tenere in ecclesia: In qua semper, ut
Irenæi uerbis utar, conseruata est ea, quæ est ab
apostolis traditio: Et pontificem in ea præsi-
dentem, esse successorem Petri, uicarium Chri-
sti, pastorem & caput uniuersæ ecclesiæ, habe-
req; clauēs regni cœlorum, hoc est, summam
potestatem: & iurisdictionem non modò in
episcopos, sed in uniuersam ecclesiam, & in
omnes Christianos, non nuper, neq; humanis
legibus attributam, aut per uim fraudemue
usurpatam, quemadmodum pseudeuangelici
isti uel imperiti, uel sycophantæ garriunt, sed
ab apostolis, & ipso Christo domino traditam
& relictam: Ea q; ipsos legitima & continuata

O o

luc-

Ephes. 4.
Phil. 3.

successione sibi inuicem succedentes, omnibus
seculis iam inde ab apostolorum temporibus
usos esse. Quæ si minus ampla fuit initio na-
scentis Christianismi, ideò factum est, quòd
uel non potuit ea sese exerere impijs & infestis
Christianæ religioni tyrannis summam rerum
tenentibus, uel necesse non habuit, cum om-
nes priuati iuxtà ac magistratus ecclesiastici
ultro seruarent unitatem spiritus in uinculo
pacis, idemq; saperent, & in eadem regula per-
manerent, officium suum quisq; facientes. Po-
stea uerò cum cresceret hominum licentia, &
schismata nascerentur, cœpit ea sese proferre
longius, pijs quidem & orthodoxis principi-
bus, imperatoribus, episcopis & patriarchis
cæteris non modò non renitentibus, sed reue-
renter parentibus & prouehentibus, præfra-
ctis uerò schismaticis & hæreticis, hoc est,
portis inferorum, frustra renitentibus, & qua-
si capitibus suis aheneum murum perrumpere
conantibus. Hæc est autem apostolicæ descri-
ptionis atq; ordinis, quem heri prolixius per-
secuti sumus, quidam quasi colophon: quæ
maximè ueram Christi ecclesiam coadunat, &
in unitate conseruat, & profana hæreticorum
schismaticorumq; prorsus omnium conuenti-
cula euidentius quàm cæteræ notæ ab ea se-
gregat.

gregat. Proinde Græci, Russi, & Hussitæ,
 siue Calixtini Boemi, si hanc summam Petri
 cathedram, & in ea præidentis uniuersæ ec-
 clesiæ pontificis maximi, uicarij Christi, autho-
 ritatem non agnoscunt, & omnino quicunq;
 in rebus ad fidem & religionem, politiamq;
 ecclesiasticā pertinentibus quauis de causa eam
 superbè & contumaciter contemnunt, ad ec-
 clesiam Christi non pertinent, nec sunt mem-
 bra eius, nec filij, etiam si in cæteris omnibus
 ordinem atq; descriptionem apostolicam reti-
 neant atq; conseruent, nec ullo prorsus in dog-
 mate rituue & instituto à nobis dissentiant:
 Non habentes autem ecclesiam matrem, nec
 Deum patrem habent, nec sunt fratres nostri,
 & Christiani: Sed alienus est, profanus est, ho-
 stis est, quemadmodum scribit S. martyr Cy-
 prianus, quisquis talis est. Multo minus autem
 ad eam, ecclesiam inquam, pertinent Anabap-
 tistæ, Dauidici, Libertini, Memnonij, Suenck-
 feldiani, Antinomi, Osiandrini, Stancariani,
 Seruetiani, Picardi, Zuingliani, siue Caluini-
 ani, Lutherani, et cū his plerisq; quamuis pug-
 nantibus inter se, Syncretizātes, Melāchtho-
 niani, & Lascani siue Lutherocaluiniani, &
 quicunq; protestantes, confessionis Augusta-
 ne, et euangelici omnino quā Christiani dici
 malūt; qui ne sanctæ quidē & catholicæ eccle-

Cyp. de uni-
 tate ecclesiæ.

Schismatis
nulla est iu-
sta causa.
August. con-
tra episto.
Parm. lib. 2.
cap. 11.
Luth. in di-
sp. ut. Lips.

sæ notam uendicare sibi possunt: Non modò
autem per execrabile schisma ab unitate cor-
poris Christi, quæ sine uno summo pastore &
rectore constare non potest, sese præcidunt,
sed omnem prorsus apostolicam politiam &
ordinem euertunt, doctrinamq; sanctam, ca-
tholicam, & apostolicam per tot secula, spiritu
sancto per pontifices maximos, aliosq; episco-
pos & doctores sanctos gubernante, in ecclesia
Christi ad nostra usq; tempora conseruatam,
profanis & impijs nouitatibus commutant,
nec permanent nobiscum, è quibus prodierūt.
Nec ipsi sanè id diffitentur: Sed iustis de causis
à nobis se discessisse magna contentione asseue-
rant. Quasi uerò iusta aliqua causa schismatis
& separationis ab ecclesia cuiquam esse possit.
Præcidendę, inquit Augustinus, unitatis nulla
est iusta necessitas. Quin tu mihi attende, quid
ipse ea de re scribat separationis author Luthe-
rus: Cui istos, uelut prophetæ & euangelistæ
suo, non credere fas non est. Hæc igitur sunt
eius uerba; Iniquè faciunt Boemi, quòd se au-
thoritate propria separant à nostra unitate,
etiã si ius diuinum pro illis staret, cùm supre-
mum ius diuinum sit, charitas, & unitas spiri-
tus. Vides, quòd ne diuinum quidem ius ex-
cipiat. Et ut intelligas, de qua unitate hæc ille
scribat,

scribat, sic ille explicat alibi : Consequens est,
quòd Boemorum dissidium à Romana ecclesia
nulla possit excusatione defendi, quin sit impi-
um, & Christi omnibus legibus contrarium.
Quia contra charitatem, in qua omnes leges
summantur, perstat. Nam hoc, quod unicè al-
legant, sese timore Dei & cōscientiæ defecisse,
ne inter malos sacerdotes & pontifices uiue-
rent, hoc eos maximè omnium accusat. Nec di-
uersum est, quod scribit idem in declaratione
quorundam articulorum, sicut recitavi nudius
quartus : Vbi nullam tam grandem causam
esse, aut esse posse affirmat, ut ab ecclesia Roma-
na separatio aut discessio ulla fieri debeat. Re-
ctè sanè. Si enim uerum est, ecclesiam esse co-
lumnā & firmamentum ueritatis, & corpus
Christi, à ueritate, & à Christo, atq; ita à salute
& uita sese segregat, quisquis ab ecclesia (cuius
ille saluator est) sese quouis prætēxtu segregat.
Quod autem crimen maius magisq; horrendū
apud ueros ueri Dei cultores esse potest, quàm
idololatria? Audi uerò quid de eo scribat san-
ctus martyr Cyprianus : Nec sibi in hoc noui
hæretici blandiantur, quòd se dicant idolola-
tris non communicare, cū sint apud illos &
adulteri, & fraudatores, qui teneantur idolola-
triæ crimine, secundum apostolum dicentem; Ephes. 5.

Luth. in de-
clar. quorum
dam artic.

Ephes. 5.

Ne propter
idololatriam
quidē sece-
dendum ab
ecclesia.
Cypri. lib. 4.
epistola 2.

Hoc enim scitote intelligentes, quia omnis for-
nicator aut immundus, aut fraudator, quod est
idololatria, non habet hæreditatem in regno
Cal. 5. Christi & Dei. Et iterum: Mortificate membra
uestra, quæ in terra sunt, deponentes fornica-
tionem, immunditiam & concupiscentiam ma-
lam, & cupiditatem, quæ sunt idolorum serui-
tus: propter quæ uenit ira Dei. Nam cum cor-
pora nostra membra sint Christi, & singuli si-
mus templum Dei, quisquis adulterio templū
Dei uiolat, Deum uiolat, & qui in peccatis cō-
mittendis uoluntatem diaboli facit, dæmonijs
& idolis seruit. Neq; enim mala facta de sancto
Mala à dia- spiritu ueniunt, sed de aduersarij instinctu, &
bolo, de immundo spiritu natæ concupiscentiæ con-
tra Deum facere, & Diabolo seruire compel-
lunt. Ita fit, ut si peccato alterius inquinari alte-
rum dicunt, & idololatriam delinquētis ad nō
delinquentem transire sua asseueratione cōten-
dunt, excusari secundum suam uocem non pos-
sint ab idololatriæ crimine, cum cōstet de apo-
stolica probatione mœchos & fraudatores,
quibus illi communicant, idololatras esse. Cy-
priani uerò æqualis Dionysius Alexandrinus
episcopus, ad Nouatum, qui & ipse, se conta-
minationem idololatriæ metuentem secessisse
causificabatur, ita scribit, quemadmodum me-
morat

morat Eusebius Cæsariensis : Si nolens, ut ais, Euseb. hist. eccl. lib. 6. cap. 45.
abductus es, declarabis id, si uolens redieris.

Oportebat quidem certè te quiduis pati potius, quàm scindere ecclesiam Dei. Nec erat futurum magis inglorium martyrium, ut equidem arbitror, non scindendi, quàm idololatrię uitandæ causa susceptum: imò maius etiam. Ibi enim quis pro una sola anima sua testimonium reddit, hic pro uniuersa ecclesia. Hæc ille. Ecquod autem isti proferunt nobis exemplum prophetarum, quod si segregarint se à communi-
Prophetę nō fecerunt à populo idololatra.
one sacrorum & obseruationum legaliū populi Israelitici, qui tunc erat populus Dei et ecclesia Dei, quamuis esset unà cum sacerdotibus & regibus suis cūm omni genere scelerum & nequitia, tum idololatria inquinatissimus? Alioqui, inquit ipse quoq; Lutherus, cur non Moyses quoq; reliquit duræ cervicis populum? Cur non Elisæus & prophetæ reges idololatrias? Sed mitto Lutherum. An non Hieremiæ autem, seu uerius Dei per eum loquentis sunt uerba illa? Contaminastis terram meam, & hæreditatem meam posuistis in abominationem: Sacerdotes non dixerunt, ubi est dominus? Et tenentes legem nescierunt me, & pastores præuicati sunt in me, & prophetæ prophetauerunt in Baal, & idola securi sunt.

An

Luth. in disput. Lips.

Hier. 2.

Idem ca. 20.

26. 36. 37.

& 38.

An autem non persecuti sunt eum sacerdotes cum populo, & percusserunt, & in neruum atque carcerem coniecerunt, & combusserunt

Idem 19. 21

35. 42.

uolumen ab eo dictatum? An non intenterunt ei mortis iudicium? Et tamen non secessit ab eis, neque abrogauit eis sacerdotium; sed uersabatur cum eis in atrio ac domo domini, rogatusque consuluit, & orauit pro eis dominum.

3. Reg. 19.

Quid Elias? An non his uerbis respondet domino? Dereliquerunt pactum tuum filii Israel: Altaria tua destruxerunt, & prophetas tuos occiderunt gladio, & derelictus sum ego solus, & quærunt animam meam, ut auferant eam. Et

3. Reg. 18.

tamen non segregauit se ab eis: Quin obtulit etiam inter eos holocaustum. Verum negant

Pseudeuangelicorum excusatio friuola.

Cypr. lib. 1. epist. 3.

A sacerdotibus secedens, ab ecclesia secedit.

isti rursus (ut sunt anguillarum in modum lubrici) secedere se ab ecclesia, sed à pontificibus & episcopis. Quid autem ad hæc Cyprianus? Negat aliunde hæreses obortas esse, aut nata schismata, quàm inde, quòd sacerdoti Dei non obtemperatur, nec unus in ecclesia Dei ad tempus sacerdos, & ad tempus iudex uice Christi cogitatur: cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas uniuersa, nemo aduersum sacerdotum collegium quicquam moueret. Et alibi: Vnde enim schismata & hæreses obortæ sunt & oriuntur, nisi dum episcopus, qui

qui unus est & ecclesiæ præest, superba quorundam præsumptione contemnitur, & homo dignatione Dei honoratus, ab indignis hominibus iudicatur? Quis enim hic est superbiæ tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio, ad cognitionem suam præpositos & sacerdotes uocare? ac nisi apud te purgati fuerimus, & sententia tua absoluti, etiam sex annis nec fraternitas habuerit episcopum, nec plebs præpositum, nec grex pastorem, nec ecclesia gubernatorem, nec Christus antistitem, nec Deus sacerdotem? Quàm uerè autem nos ipsidem uerbis aduersus istos pseudeuāgelicos, quibus ille sanctus martyr aduersus Pupianū, uti possumus? Et aliquanto post ait idē, Ecclesiam esse plebem sacerdoti adunatam, et pastori suo gregem adhaerentem. Vnde, inquit, scire debes, episcopum in ecclesia esse, & ecclesiam in episcopo; Et, si qui cum episcopo non sint, in ecclesia non esse, & frustra sibi blandiri eos, qui pacem cum sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, & latenter apud quosdam communicare se credunt, cum ecclesia, quæ catholica una est, scissa non sit, neque diuisa, sed sit utique connexa, & cohærentium sibi inuicem sacerdotum glutino copulata. Alibi uerò: An esse sibi cum Christo uidetur, qui aduersus sacerdotes

Idem de
simpl. præl.
uel de unit.
eccl.

Pp

doctores Christi facit: qui se à cleri eius uel plebis
societate secernit? Arma ille contra ecclesiam
portat, cōtra Dei dispositionē repugnat; hostis
altaris, aduersus sacrificiū Christi rebellis, pro
fide perfidus, pro religione sacrilegus, inobse-
quēs seruus, filius impius, frater inimicus, con-
tēptis episcopis & Dei sacerdotibus derelictis
constituere audet aliud altare, precē alteram il-
licitis uocibus facere, dominicæ hostiæ uerita-
tem p falsa sacrificia profanare, nec scire, quo-
niam qui contra ordinationem dei nititur, ob
temeritatis audaciam diuina animaduersione
punitur? Sic Chore, & Datan, & Abiron, qui
sibi contra Moysen & Aaron sacerdotē sacri-
ficiātes licentiam uendicare conati sunt, pœnas
statim pro suis conatibus penderunt. Terra cō-
pagibus ruptis in profundum suum patuit, stā-
tes atq; uiuentes recedentis soli hiatus absor-
buit. Nec tantum eos, qui authores fuerāt, Dei
indignantis ira percussit, sed & ceteros ducen-
tos quinquaginta participes eiusdem furoris
& comites, qui coagulati cum iisdem simul ad
audaciam fuerant, exiens à domino ignis pro-
perata ultione cōsumpsit, admonens scilicet &
ostendens, cōtra Deū fieri, quicquid improbi
fuerint ad destruendam ordinationem Dei hu-
mana uoluntate conati. Iam in serm. de zelo &
liuore; Hinc, ait, dominicæ uinculum pacis rū-
pitur, ad hæreses atq; schismata prosilitur, dum

Idē de zelo
& liuore.

obtrektatur sacerdotibus, dum episcopis inu-
detur, dum quis aut queritur, non se potius or-
dinatum, aut dedignatur alterum ferre prepo-
situm. Hæc Cyprianus. Ecclesiam igitur & isti
Christumq; deserunt, dum se à pontificibus &
episcopis ecclesiæ moderatoribus, Christiq; ui-
carijs & administris segregāt. Nec est quod hic
nugetur Melanchthon de uera & hypocritica
ecclesia, nō intelligens neq; quæ loquitur, neq;
de quibus affirmat. Vna est, & ea quidem uera
Christi ecclesia, sicut audiuiſti heri, columna &
firmamentū ueritatis, quæ malos et hypocritas
nō solū idiotas, uerūetiā ministros & mode-
radores bonis admixtos habet, habebitq; usq;
ad cōsumationē seculi. Quā qui nō audierit, si-
cut ethnic⁹ & publican⁹ nobis esse debet. Quo-
modo aut quisquā audiet spiritualē illū & in-
uisibilē nescio quē cœtū piorum, Platonicarū
Idearū persimilem, qui passim in mūdo dispersi
sunt: Itaq; cōuenienter ipse sibi (utinā & pphe-
ticis atq; apostolicis scripturis, quas nūquā nō
habet in ore) ecclesiā catholicā interpretat, ita
scribens: Id est, Credo esse uerā ALIQVAM
ecclesiā, quæ sit congregatio sanctorū: Addam
ego: & quidem de sententia eius, ut arbitror:
Quæ nam autem, & qualis ea sit, & an ego
ad eam pertineam, nihil mea refert: Hoc
enim sibi uult uerbum illud, ALIQVAM:

Philip. in lo-
cis com. de
ecclesia.

1. Tim. 1.

Melanch.
sententia
de ecclesia.

Pseudeuan-
gelicorum
secessionis
causa.
Apologia
confes. Aug.

Cōfes. Aug.

quod de re incerta dicitur. Sed mittamus inep-
tias, quæ iam ferè heri à me refutatae sunt, de-
monstrataq; est euidētiss. notis uera Christi ec-
clesia, à qua pseudeuangelici isti superbè ac te-
merè segregant semetipsos, nullā habentes ius-
tam, uel ipsiusmet Lutheri sui iudicio, segre-
gationis causam. Sed liceat eis quando libet ab
eo dissentire, qui à sanctissimorum ecclesiæ do-
ctorum consensu, & ab uniuerfa Christi eccle-
sia discedere sibi permittunt. Quid autem causi-
ficatur? A VL. Rectè huc deflectis. Est enim scire
id operæ precium. MON. In apologia quidem
confessionis Augustanæ, iniustā cōdemnatio-
nē Lutheri: Et mox: Quod nos manifestam ue-
ritatē euangelij condemnamus. In ipsa autē con-
fessione aiūt: Cū episcopi aliquid contra euā-
geliū docent aut statuūt, ecclesias habere man-
datū Dei, quod obedientiā prohibet. Porro in
Vormaciensi colloquio ante tres annos insti-
tuto, illorū esse culpā asserūt, qui ueritati aduer-
sant, & errores uel serūt, uel cū crudelitate de-
fendūt. Bene res habet, quòd non etiā nequitia
prauosq; mores ministrorum ecclesiæ præten-
dunt: Quod faciebant Audiani & Donatistæ,
& Apostolici hæretici, & faciunt etiā nunc
Anabaptistæ: Picardi etiam, nisi fallor. Ac
de prauitate quidem & nequitia ministrorum
nihil

nihil est necesse dicere, quandoquidem concedunt ipsi hanc non satis esse iustam causam defectionis, quemadmodum ostendi in primo nostro Colloquio, damnantque eo nomine Donatistas; & Picardos, ac Boemos. Et cum ipsi autem, tum illi alij, quos dudum commemoravi, fuerunt tuleruntque suarum factionum ministros, quamvis uitiosos & improbos, nisi legitime condemnati sint, & amoti à ministerio. Quòd si angere causam hanc pergant, respondebit eis pro nobis S. Cyprianus his uerbis: *Quantus* arrogantiae tumor est, quanta humilitatis & lenitatis obliuio, arrogantiae suae quanta iactatio, ut quis aut audeat, aut facere se posse credat, quod nec apostolis concessit dominus, ut zizania à frumento putet se posse discernere, aut quasi ipsi paleam ferre, & aream purgare concessum sit, paleas à tritico conetur separare; cumque apostolus dicat: In domo autem magna non solum uasa aurea sunt & argentea, sed & lignea & fictilia, aurea & argentea uasa uideatur eligere, lignea uerò et fictilia contemnerè & abijcere, cum non die domini uasa lignea diuini ardoris incendio concrementur, & fictilia ab eo, cui data est uirga ferrea, frangantur? Aut si se renis & cordis scrutatorem constituit & iudicem, per omnia æqualiter iudicet: Et cū

Propter malos non secedendum de ecclesia. Confess. August. art. 8.

Cypr. lib. 4. epistola 2.

Lutheri con-
demnatio
an iusta se-
cessionis
causa sit.

Luth. in re-
sol. concl.
86. & in fer.
de excom-

sciat scriptum esse: Ecce sanus factus es, iam no-
li peccare, ne quid tibi deterius fiat, fraudato-
res & mœchos à latere atq; à comitatu suo se-
paret &c. Sed excutiamus eas quæ ab istis pre-
texuntur discessionis causas. Condemnatio Lu-
theri, etiamsi esset iniustissima, uidetur ne satis
iusta esse causa discessionis? Ipsum adeò reum,
magistrum suum, adhibeant in cōsiliū. Quid
igitur ille censet? Recitavi nuper eius uerba ex
Resolutione, & è sermone de excommunica-
tione, ubi ait magnum honorem habendum es-
se magistratibus ecclesiasticis, etiamsi mali ac
tyranni sint; nec esse nostrum, iudicare uolun-
tatem papæ, sed tantummodo ferre, etiamsi
quando fuerit iniquissima. Proinde, ipso Lu-
thero iudice, non satis iusta fuit causa separa-
tionis uel iniquissima ipsius cōdemnatio. Quis
autem iudicauit, iniustam eam fuisse condem-
nationem? Nempe ipse reus cum suo Philippo,
iuuenculo etiamtum grammatista: aut si mauis
tota schola Vittembergensis, quæ pendebat ex
nutibus horum duorum. Adde etiam si placet,
Carolo stadium, Muncerum, et quosdam alios,
qui Luthero aduersati sunt paulò post, & ab
ipso uicissim condemnati. Religiosi iudices.
Verùm iudicauerit sanè uniuersa factio Smal-
caldica. Quo autem iure aut more, quauē au-
thori-

thoritate id ea fecit, aut facere potuit? Quis
eam constituerat iudicem summi iudicis uni-
uersorum episcoporum & ministrorum eccle-
siæ, & clauigeri regni cœlorum, cui eximia illa
ligandi & soluendi potestas in terris à Christo
data est, sicut paulò antè ostensum est? Olim
quidem cùm id ausus esset patriarcha Alexan-
drinus Dioscorus, non solus, neq; cum turbu-
lenta profanorum hominum bonis alienis &
imperio inhiantium factione, neq; cum Ale-
xandrina uel schola, uel ciuitate, sed cum du-
centis episcopis (ad quos uel ipsius confessio-
nis Augustanæ confessione iudicia ecclesiasti-
ca cognitioq; doctrinæ pertinebat) ex toto or-
be terrarum Ephesi ad concilium legitimè con-
gregatis, à Chalcedonensi 630. episcoporū cō-
cilio damnatus est, quemadmodū prius etiā di-
xi. Sed uiderūt isti eximij non modò pontificis
Max. sed uniuersæ Christi ecclesiæ, atq; adeò
totius orbis terrarum iudices atq; censores, nō
multum momenti sibi positum esse in hac cau-
sa, condemnati uidelicet Lutheri; Condemna-
runt enim eum etiam Zwinglius, Oecolampa-
dius, & oīo Tigurini, atq; Geneuēses, opinor,
suntq; uicissim ab eo cōdemnati: nec tamē
tam religiose alteri ab alteris sese segregant.
Igitur in colloquio Vormatiensi ad unam illā Vormatien.
causam, quasi ad sacram ancoram confugiunt, colloq.
ut

Act. 5.

Gal. 1.

Eliæ exem-
plo abutun-
tur pseudex-
angelici.

ut culpam in eos conferant, qui ueritati aduer-
santur, & errores uel serunt, uel cum crudelita-
te defendunt. Habere enim se mandatum Dei,
quod obedientiam prohibet contra euange-
lium Dei docentibus & statuentibus. Oportet
enim, inquit, obedire Deo magis quam ho-
minibus; Et: Si quis nobis euangelizauerit
præter id, quod accepimus, licet sit ipse Paulus
uel angelus de cœlo, anathema sit. Nunc de-
mum uidentur aliquid dicere. Quod tamen
Esaïas & Hieremias, sicut audiuiſti dudum, &
alii prophete Hebræi, cum uerè cauſificari pos-
ſent, non fecerunt. A VL. At Elias interfecit etiã
ſacerdotes Baal ſeducentes populum. MON.
Placet exemplum. Vide autem quæſo, quàm
ſimile id ſit. Sacerdotes Baal alieni à genere
Iſraelitico, faciebant ac docebant ea, quæ ex
profefſo pugnant cum lege Dei. Alieni ne
autem à religione Chriſtiana noſtri, quos iſti
Papifſtas uocant per contumeliam, & ueritati
aduerſari aſſerunt? Nunquam hoc quiſpiam
iſtorum dicere auſus eſt, quamuis ſint impu-
dentes. Lutherus uerò fatetur, omne bonum
Chriſtianum è papatu ad ſe ſuosq; ueniſſe, &
eſſe ſub papatu ueram Chriſtianitatem, imò ue-
rum nucleum Chriſtianitatis aſſeruit. Con-
feſſio item Auguſtana negat ſe quicquam do-

cere aut proferre uelle, quod discrepet ab eccle-
sia Romana. Profitenter ne autem ij, quos isti
criminantur, facere se quicquam & docere,
quod pugnet cum lege & uerbo Dei? Imò per-
negant. Quid quòd Elias non statim trucidauit
uel damnauit idololatrias illos? Sed eos prius
euidenti miraculo in sacrificio refellit? Quid
autem eiusmodi usquam factum est ab istis ue-
ritatis, si Deo placet, euangelijq; uindicibus?
Ac eam ob rem ij fortassis mitius agunt, quàm
Elias. Satis habent homines mitissimi & euan-
gelici, non obedire contra euangelium docen-
tibus & statuentibus: Id uerò ita esse, documen-
to sunt spoliati & pulsi episcopi, excarnificati
multis in locis infandum in modum sacerdotes
& Monachi: Et quod adhuc sit quibusdam in
locis post impetratam magna contentione da-
tamq; publicè in comitijs imperialibus pacem
religioni, ita coarctatæ sæuis & immanibus
edictis & custodijs monachæ, ut neque in suis
sedibus Deum colere, & pia maiorum institu-
ta seruare, neq; aliò migrare ipsis liceat. Rapi-
nam enim bonorum & egestatem ferrent eæ
tamen utcunq;: Improbritatem uerò perditis-
simorum conuitiatorum potius quàm concio-
natorum, cauponum, & lenonum, seducendi
sui causa sibi appositorum, cum insigni impu-

Pseudeuan-
gelicorum
crudelitas.

dentia, contumelijs, probrisq; coniunctam,
morte ipsa ducunt acerbiorē. An non simile
autē quiddam ante paucos annos alicubi apud
nos in Polonia actum, atq; adeo aqua quoq; &
igni Monachis interdictū est, & quidē ab ijs, q
patrimonia sua episcopis & redditib⁹ ecclesiæ
nō referre accepta non possunt? Et audent istæ
generis humani delitiæ crudelitatem alijs obij-
cere? Quid simile usquā apud nos, quorum isti
crudelitatem incusant, designatū est? imō quid
simile unquam fecit Iulianus imperator apo-
stata nomini Christiano inimicissimus? Quid
autē grauius illi legū humanarū contemptores.
& importunissima mōstra, Nero, inquā, Domi-
tianus, Decius, Valerianus, Diocletianus fece-
re, aut nūc deniq; impij Turcarum, Persarumq;
tyranni faciūt? Itaq; nō immerito querūtur Sa-
cramētarij, iugum istorum protestantium lon-
ge grauius esse pontificio, ita ut hoc ligneum,
illud ferreum uideri possit. Quā lenes autem
ipsi sint, in Serueto cōburendo, & in cadauere
hominis mortui effodiendo, & excarnificando
alicubi demonstrarunt. Sed, ut ad rem redeam:
Quinam tandē sunt istis, qui ueritati aduersan-
tur, & errores uel serunt, uel cū crudelitate de-
fendunt, atque contra euangelium docent ac
statuunt? Pontifex Rom. inquit, et episcopi,
&

Quos incu-
sent euange-
lici.

& Monachi. Credebam eos unum atq; alterū,
aut paucos duntaxat de uulgo sacerdotum uel
monachorum edituros esse: Qui si negarent
eiusmodi se quicquā facere, erat res digna ac-
curatiore disquisitione atq; dñjudicatione, non
reorum, neq; actorum ipsorum (Nemo enim
satis idoneus est in propria causa iudex) sed
eorum, ad quos id iudicium iure diuino, &
uniuersi populi Christiani moribus & institu-
tis pertinet, quemadmodum cū aliās, tum
heri & hodie potissimum à me ostensum est. Ita ^{AA. 15.}
sanè factū est apostolorum tempore, cū orta es-
set Antiœchię non dissimilis controuersia Pau-
lo & Barnabę aduersus quosdam de Iudęa des-
cendentes: Ad apostolos & presbyteros de ea
relatum est. Nunc isti omnes in uniuersum, nō
huius modò temporis, sed omnium planè secu-
lorum episcopos, presbyteros, & monachos
unā cum summo pastore ecclesię, qui confir-
mandi fratres potestatem diuinitus accepit,
maximi criminis reos agunt, & seipsis iudici-
bus contra omniū gentiū leges atq; mores per-
agunt: ecclesiāq; magistratibus suis & pasto-
ribus nō p sex, uerū per sexcētos, atq; adeò am-
plius bis sexcētos annos orbā, nō ciuitatē san-
ctā, aut castrorum aciem ordinatā, quemadmo-
dū Deus uoluit, sed Babilonē quandam cōfu-

Pseudeuāge-
lici se ipsos
damnant.
1. Tim. 3.

Pseud. dam-
nantur ab
alijs hæreti-
cis.

lionis, & speluncam latronum faciunt. Sed uiderint, ne se ipsi condemnent, & coarguant, eos se esse, de quibus scribit Paulus, quod subuersi sint & delinquant, iudicio proprio condemnati: An enim non itidem aduersari ueritati episcopos (sed eos tamē modò, qui tunc uiuebant) & contra euangelium docere ac statuere uociferabantur olim Sabellius, Paulus Samosatenus, Photinus, Arrius, Eunomius, Macedonius, Pelagius, cum suis quisq; assēclis: ut mittam multos alios, quos isti, itidem atq; nos, & uniuersa Christi ecclesia, damnant, habentq; pro hæreticis. Et tamen iustiores iij causam habere uidebantur. Erant enim & ipsi episcopi, uel certè habebant consentientes secum episcopos. Sed sit sanè par utrobique ratio. Vel igitur isti cum illis sentiunt, & falsò damnant eorū dogmata uelut hæretica & impia, uel diuersum ab illis sentientes cum episcopis, ipsi quoq; aduersantur ueritati, & contra euangelium docent ac statuunt. Eligant, utrum malint. Nihil enim est tertium. Quid nunc? an non contendunt Anabaptistæ, Sacramētarij, Picardi, Libertini, Seruetiani, Antinomi, Suenckfeldiani, non modò nostros episcopos, uerumetiam istos euangelicos protestantes, aduersari ueritati, & contra euangelium docere ac statuere? lam id quidem lucu-

luculentè à me superioribus diebus demonstratum est. Statim ne igitur id uerum est? Negabunt isti, opinor. At proferuntur ab illis sacre scripturæ, & uerba euangelij, quibus dogmata sua quisque tuentur, & aliena damnant. Quid Lutherani & Protestantes, nonne idem uicissim de illis statuunt? Quo autem iure hi uel illi suo potius quàm aliorum iudicio stari postulant? Si doctrinam spectes, uincunt ceteros Sacramentarij; Si numerum & multitudinem, Lutherani, adhuc, ni fallor, superant. Sin dignitatem asseclarum, habent Svencfeldiani inter se nobilitatem: Habent Lutherani principes atque reges, non habent ferè Sacramentarij. At fuisse olim omnibus his longè doctiores Arriani & Eunomiani, & habuere maximos populos cum omni nobilitate, ac summos orbis terrarum monarchas sibi adhærentes. Quid igitur causæ est, cur in horum, quàm illorum iudicio potius quisquam acquiescat? Sed in quo tandem isti episcopos & monachos cum Pontifice max. ueritati aduersari, & contra Euangelium docere dicunt? Tres, ait confessio Augustana, ordines sunt decretorum pontificiorum. Quædam decreta cogunt peccare. Indignum facinus, si uerum. Quænam autem ista sunt? Vt lex de coelibatu, inquit, lex de priuatis missis, in

Confession.
August. sententia de decretis pontificijs.

quibus fit oblatio & applicatio p̄ uiuis & mor-
tuis, & opinio transsubstantiationis uitiosam
adorationē parit, mādāta de inuocatione mor-
tuum. De his legibus facile est iudiciū. Quia
enim apertē pugnant cum mandatis Dei, regu-
la sequenda est apostolorum: Oportet Deo ma-
gis obedire, quā hominibus. Secundum or-
dinem dicunt esse rituum, qui de rebus sua na-
tura medijs loquuntur, ut sunt leges de ciborū
& dierum discrimine, & similibus rebus, cum
his rebus adduntur opiniones falsæ, utpote (ut
rem in pauca contraham) quod mereantur re-
missionem peccatorum, uel quod sint cultus
Dei. Tertiū errorē vult esse opinionem necessi-
tatis, hoc est, q̄ extra euangeliū statuat aliquid
(quamlibet rectum & salutare) tanq̄ seruatu
necessariū sub obligatione peccati, etiam extra
casum scandali. Hæc ferē sunt, quibus isti iu-
stissime se adduci præ se ferūt, cur sese à nobis,
hoc est, ab ecclesia segregent. A VL. Quid tu igit̃
ad ea? An aliter sentis? MON. Ego uerò longē
aliter. Falsò enim contendunt isti contra euan-
gelium hæc à nobis doceri ac statui. A VL. Non
satis est, hæc dixisse. MON. Contra eos, qui, cū
nihil se præter uerbum Dei dicere ac docere
profiteantur, tamen dicunt modò, seu uerius
blaterant, ac non probant, satis id esse debet.
Sed

Sed tamen expendamus ea, quæ dicunt. Obiter autem id fiet, ut coarguatur modò impudens istorum calumnia, & friuola detestandæ secessionis excusatio. Nam accuratior horum dogmatum examinatio nunc rectè fieri nō potest, cū nō sit nobis adhuc explicata ratio doctrinæ ecclesiasticæ, quæ est certissima omnium credendorum & agendorum regula Christianis. Est enim euidenter à me nudius tertius demonstratum, id demum uerè esse uerbum Dei & euangelium, quod ecclesia pro uerbo Dei & euangelio habet, & quo sensu habet, siue id sit scriptum, seu uiua uoce, uel in mysterio traditum. Obiter itaq; nunc tantū ea, quæ nobis obijciunt, percurram. Ab ultimis autem ordiar. Ac statui posse aliquid ab episcopis & pontificibus tanq̃ necessarium seruatu, iam, si meministi, à me demonstratum est, cū aliunde, tum ex illo decreto apostolico de idolothytis, suffocato, & sanguine: Quæ apostoli discretis uerbis tanquam necessaria se statuere profitentur. Quamuis enim diuinitus hæc præcepta fuissent populo Israelitico, tamen cū lex Mosaica per Christum consumata & antiquata esset, perinde ea haberi uoluerunt apostoli, ac si non à lege, sed à se præcepta essent.

Chri-

Episcopi
possunt statuere aliquid in ecclesia tanquam seruatu necessarium.
Act. 15.

Matth. 23. Christus quoque præcipit, Scribis & Phariseis super cathedram Moyſi ſedentibus, hoc eſt, eccleſiæ præſidentibus, parendum eſſe, & quæcunq; dixerint nobis, ſeruandum & faciendū.

Hebr. 13. Quod idem eſt cum Paulino illo, Obedite
1. Theſſ. 4. præpoſitis ueſtris, & ſubiacete eis. Qui hæc igitur ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Chriſtū ipſum ac Deum, qui cogitationibus quoque, nedum factis peruerſis & ſcandalis aliorum hominum offenditur. Oſtendant autem iſti, qui

Episcoporum
ſtatuta ſeruanda etiam
extra caſum
ſcandali.
Rom. 13.

nihil præter ſcripturam crepāt, ubi permiſſum ſit contemnere præcepta magistratuum extra caſum ſcandali. Paulus quidem omnibus poteſtatibus ſiue magistratibus neceſſario vult nos eſſe ſubditos, non ſolū propter iram, ſed etiā propter conſcientiam: Hoc eſt, non ſolū propter animaduerſionem eorū uitandam, uerum etiam propter uindictam Dei, qui ſolus eſt inſpector & iudex cōſcientiarum. Additque idem: Qui reſiſtit poteſtati, Dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt: à Deo uidelicet. Certè conſcientia extra caſum ſcandali, atque etiam inſcijs omnibus uim ſuam retinet. Idemque Paulus præcipit, ut uiri quidem non uelatis, mulieres uerò uelatis capitibus Deum precenter, etiam propter angelos: qui certè non ſcandalizantur. Non igitur

1. Cor. 11.

tur est contra euangelium, sed secundum euangelium potius, docere, quod constitutiones pontificum & episcoporum seruatu necessariz sint etiam extra casum scandali, & obligent conscientias; Nec caret piaculo, qui superbe eas contemnit, uel ex illa Christi doctrina: Qui ^{Luc. 10.} uos spernit, me spernit. Vt autem maxime daremus istis, Statuta episcoporum non obligare conscientias extra casum scandali, num statim impium & contra ueritatem euangelij fuerit, diuersum sentire ac docere? Fuerit sane onus graue & importabile, qualia scribas & phariseos humeris hominum imponere solere Christus dicit, Num autem ideo ferendum id esse negat, aut secedendum ab eis esse docet? Atque hoc de primo genere dictum sit. Quod autem ait confessio Augustana, episcopos rebus natura medijs addere opiniones falsas & impias: Ne id quidem recte, neque secundum euangelium dicitur. Ac primum, Quae nam sunt istae res natura mediae? Velut ieiunium, inquit, & festi dies. Audio. At scriptura bonum esse dicit ieiunium. Bona est, inquit Tobias, oratio cum ieiunio & eleemosyna: Christus etiam mercedem ei promittit. De festis autem diebus, nonne preceptum Dei est: Memento ut diem sabbati sanctifices. Quamquam autem sabbati, hoc est, diei

De ieiunijs et festis diebus.

Tob. 12.

Matth. 6.

Exod. 20.

R r

septi-

Ieiunij cul-
tus Dei.

Luc. 10.

Esd. li. 1. c. 8.
Neem. lib. 1.
cap. 1.

1. Reg. 7.

Exod. 20.
Leuit. 19.
& 26.
Esa. 56.
Hier. 17.
Ezech. 20.
22. & 23.

Ieiunij me-
ritum.
Ion. 3.

Septima observatio ad caeremonialia praecep-
ta pertinet, à quibus nos Christiani sumus li-
beri, sicut ostēdi nuper, Morale est tamen, cer-
tos esse debere dies, quos sanctificari à nobis
oporteat. Fatemur autem, ieiunium, dies festos,
et alia huiusmodi opera pro cultibus Dei haberi
à nobis: Sed si hæc persuasio falsa est & impia,
quemadmodum uolunt isti, Lucas euangelista
falsitatis et impietatis arguatur. Is enim scribit,
Annam uiduam ieiunijs et obsecrationibus co-
luisse, Deum scilicet, die ac nocte, quemadmo-
dum prius etiam memoravi: Arguatur Esdras
& Neemias. Vterque enim ieiunio ad placandū
Deum se usum esse non obscure indicat. Quod
etiam uniuersus populus Israel auctore Sa-
muele fecisse legitur: Imò arguatur Deus ipse,
qui per Moysen & prophetas sanctificari sibi
sabbata praecepit, & indignari se ostendit, si
quis ea polluerit, & non custodierit. Quod
autem ea res ualeant ad placandum & prome-
rendum Deum, Ioel & Ionas prophetae te-
stantur. Quorum hic cum commemoras-
set, Ninivitas prædicatione sua commotos
indixisse sibi ipsis ieiunium, & uestitos esse sac-
cis, hæc subiecit: Et uidit Deus opera eorum
(ea nempe, quorū paulò antè fecerat ipse pro-
pheta

pheta mentionem) quia conuersi sunt de uia sua
mala, & misertus est &c. Ille uero hortatur sa-
cerdotes & populum ad ieiunium non suis mo-
do, uerum etiam Dei uerbis, promittens ueniam.
Custodientibus autem sabbata Deus ipse per
Esaïam præclara præmia pollicetur. Cum his
nos malumus haberi impij, quam cum istis no-
uæ pietatis uindicibus pij. Neque tamē eò quic-
quam de merito Christi detrahimus: Quin ei
merito & promisso perfectum esse profiteamur,
ut huiusmodi res, licet imperfectæ, ad placan-
dum Deum & impetrandam remissionem pec-
catorum nobis post baptismi ablutionem pec-
cantibus prosint: quemadmodum & eleemosynæ.
De quibus ita propheta ait: Peccata tua eleemo-
synis redime. Et Tobias: Eleemosyna ab om-
ni peccato, & à morte liberat. Et alibi: Quo-
niam eleemosyna à morte liberat, & ipsa est,
quæ purgat peccata, & facit inuenire miseri-
cordiam & uitam æternam. Quæ cum ita tribu-
antur eleemosynæ, nihil tamen per hoc merito
mortis Christi detrahitur. Nisi fortè isti cum
Manichæis & Marcionitis uetus testamentum
reijciunt. Sed non diuersum dicit Christus in
euangelio: Verum tamen, inquit, quod su-
perest, date eleemosynam, & ecce omnia mun-

Joel. 1. & 2.

Esa. 56.

Dan. 4.
Tob. 4. 12.

Luc. 12.

Matth. 6.

Lex cœlibatus non est contra euāgelium.

1. Cor. 7.

da sunt uobis. De Ieiunio uerò ; Et pater tuus qui uidet in absconso, reddet tibi. Vides utrobique meritum, dum merces promittitur. Sed nolo esse longior, in his præsertim, in quibus illi minus præsidij collocāt. Illa uideamus, quæ cum euangelio pugnare, & ad peccandum nos cogere magno supercilio, sed nulla grauitate dictitant. Quænam autem tandem ea sunt? Lex cœlibatus, inquit. Vbinam autem is in euangelio, atque adeò in ueteri testamēto, quod magis fauet coniugio, interdictus est? Nisi forte existimant isti, contra præceptum Dei ueniri, si quis non crescat & multiplicetur. Eò sanè pertinere uisum est illud, quod quidam peregrinarum ecclesiarum superintendens, cū persuaderet nobili cuidam uiduæ, ut nuberet, magno supercilio dixisse fertur; Ni faceret, tot eam cædium patraturum apud Deum ream fore, quot liberos parere potuisset, si nupsisset. A VL. Audiui id ego quoque narrari, MON. Sed mittamus istum, quem Lutherani quoque ipsi execrantur. Vbi autem non laudatus est in sacris literis cœlibatus, castus præsertim & continens? Pauli quidem illa sunt uerba: Dico autem nō nuptis & uiduis: Bonū est illis, si sic per manserint, sicut et ego. A V. Nō in cœlibatu, sed in lege cœlibatus isti uitium esse aiunt, propterea quod necessaria

necessarium sit id, quod euangelium uult esse liberum. Subdit enim idem Paulus: Quod si non se continent, nubant. Melius est enim nubere, quam uri. Et negat idem se laqueum cuiquam uelle inijcere sua illa doctrina. Christus uerò: Qui potest, inquit, capere, capiat. MON. Errat, quisquis inuito cuiquam legem coelibatus imponi putat in ecclesia. Suadetur is à pontificibus & episcopis, itidem atq; à Paulo, non præcipitur. Non enim dicitur, Neceffe est: Sed bonum est, si sic permanferis. A VL. Nonne ijs, qui sacerdotes & monachi & monachæ fieri uolunt, dicitur, necesse est, cum obstringuntur uoto coelibatus? MON. At nemini dicitur, necesse est, ut fias sacerdos, uel monachus, uel monacha. Sed, si uis fieri sacerdos, aut monachus, aut monacha, necesse est, ut coelebs sis, uel maneat. Quod si semel tua sponte suscepisti, iā fit necessarium, quod fuit liberum prius, quam susciperes. Nec id est contra ueritatem euangelij, sed secundum eam potius. Fuit etiam Anna Ag. 5. cum Sapphira uxore liberum initio, precitū agri uenditi ad suos usus retinere, priusquam id Deo & usibus ecclesiæ deuouerent: Sed cum id semel sua sponte fecissent, ita factum est necessarium, ut eis fraudi capitali fuerit, aliquid de eo fraudasse. Itaq; Paulus alibi de uiduis, 1. Tim. 5.

Coelibatus
iuitis non
præcipitur.

1. Cor. 7.

Coelibatus
uorum.

quæ post propositam continentiam luxuriatæ nubere uolunt, definit, quod habeant damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt. A VL. Verum addit Paulus: Quod si non se continent, nubant. MON. Ipse igitur secum pugnat: Quisquam ne autem existimat, his hoc dictum esse, qui bonum illud semel elegerunt, ut sic permaneant: Quid quæso boni inest in eo, si quis tantisper cœlebs & continens permaneat, quamdiu nulla titillatur libidine: Tum demum bonum est, si quis certo & firmo proposito apud se statuerit, sic permanere, nempe castè & continenter uiuere, & in eo perseuerauerit, non cedens neque indulgens carni prurienti: Quod quidem apertius explicat idem Paulus aliquanto post in eodem capite sic inquit: Nam qui statuit in corde suo firmus, non habens necessitatem, potestatem autem habens suæ uoluntatis, & hoc iudicauit in corde suo, seruare uirginem suam, bene facit. Priusquàm autem id statuatur quispiam, dicitur ei: Qui non se continet, hoc est, qui non uult in cœlibatu continenter uiuere, nubat: Melius est enim nubere, quàm uri. Alioqui iustam haberent excusationem illæ uiduæ, quæ nuncupato continentiae uoto, malunt nubere quàm uri: Quam tamen
Paulus

Paulus non recipit. Ne Petro quidem satisfecisset Ananias, post fraudatam partem pecuniæ, si dixisset: Melius sibi esse suum retinere, quàm aliena rapere uel furari in usus uitæ necessarios. Sed alia persequamur. Neque enim hic nobis omnem cœlibatus rationem explicare propositum est: Satis sit ostendisse, eum, & necessitatem, uel, ut isti uocant, legem eius non pugnare cum euangelio, neque cogere quenquam ad peccandum. Nisi fortè adhuc isti sentiunt cum Luthero suo: Neminem prorsus castum & continentem esse posse. Quod eum ipsidem, quas modò pertractauimus, scripturis, plane refellitur, tum illa: Quod Sapiens negat se continentem esse posse, nisi Deus det. Potest igitur, si Deus det. Ne amare quidem proximum, aut credere in Deum quisquam potest, nisi Deus det: Nec tamen cogit nos ad peccandum Deus, cum utrumque id nobis præcipit. Quid illa Christi uerba, cum dicit: Esse aliquos, qui se castrauerunt propter regnum cœlorum: hoc est, usu genitalium membrorum sibi interdixerunt. Additque: Non omnes capiunt hoc uerbum. Qui potest capere, capiat. An non aperte demonstrant, esse aliquos, qui id possint, & faciāt, uel capiāt? Quid

Continentiā
seruari posse.
Sapient. 8.

Philip. 2.
Rom. 7.

Matth. 19.

De missa.
Cōf. Aug.
Artic. de
Missa.

Missa sacrifici-
um & ob-
lationē ha-
bet.

Sacrificia
Christianorū

Heb. 10.

Quid autem aliud in hoc genere impiorum de-
cretorum isti ponunt? Est, inquiunt, lex de pri-
uatis missis, in quibus fit oblatio & applicatio
pro uiuis & mortuis. Hic isti uel uafre priuatas
missas cauillantur, uel aliquanto post mentiu-
tur, cum scribunt: Falso accusari ecclesias suas,
quod missam aboleant. Aequē enim in publi-
cis, ac in priuatis missis fit oblatio & applicatio
illa. Sed mittamus fraudes, quæ peruulgatæ
sunt cū in confessione ista, tum in omnibus
pseudeuangelicorum istorum scriptis. Rem ip-
sam expendamus. Negant ferendam esse in
missa oblationem: Negant igitur eam esse sa-
crificium. At ego heri satis luculentē, opinor,
demonstrauī contrarium. Nec diffidentur id
quidam gregales eorum, quemadmodum au-
disti ex me in primo nostro colloquio, atq; in
hesterno quoq; Sacrificium sanē sine oblatione
non fit. A VL. Verū Christus, inquiunt, una
oblatione consumauit in sempiternum sancti-
ficatos, quemadmodum scribit Paulus. MON.
Verissimum id est. Ergo superuacanea, ne di-
cam impia, sunt ieiunium, oratio, & elemosy-
na, quæ & ipsa sacrificia quædam sunt, & ad
placandum Deum, ueniam peccatorum impe-
trandam, & ad emundationem atq; sanctifica-
tionem hominum, sanctarum scripturarum te-
stimo-

stimonio adhibetur? Absit. Ac de ieiunio qui-
 dem & eleemosyna ostendi paulò antè. De
 eleemosyna illud tantum addo, quod scribit
 Paulus: Talibus enim hostijs promeret Deus. *Heb. 13.*
 Quòd autem oratio quoque sit oblatio & sacri-
 ficiu, heri à me ostensu est. Ait enim Psal. *Psal. 140.*
 tes: Dirigatur ad te domine oratio mea, sicut
 incensu in conspectu tuo: Eleuatio manu-
 um mearu sacrificiu uespertinu. Iacobus *Iacob. 5.*
 autem: Multu enim ualet deprecatio iusti
 assidua: Ad placandu uidelicet Deu. Cùm
 igitur hæc rectè adhibeantur ad placandu &
 promerendu Deu, quotidieque oremus: Di- *Math. 6.*
 mitte nobis debita nostra, & eleemosynis pec-
 cata redimamus, licet Christus una oblatione *Dan. 4.*
 id nobis perfecerit, Deumque nobis in sempiter-
 num placauerit, quid causæ est, cur impij di-
 cantur, qui quotidiana oblatione eum sibi pla-
 candu esse existimant? Quid autem causæ
 est, quin impius habeatur ipse quoque Pau-
 lus: qui in eadem epistola scribit: Christu *Heb. 7. & 9.*
 semper uiuere ad interpellandu pro nobis:
 Et introisse eum in ipsum cælum, ut appareat
 nunc uultui Dei pro nobis: Nempe post unam
 illam oblationem, qua consumauit in æter-
 num sanctificatos: A VL. Sed applicatio, inquit
 isti, uitiosa est. MONACHVS. Quid ita? *Applicatio missæ non pugnat cum euangelio.*

An est contra euangelium? Proferatur id. Sed
 nunquam proferetur: Quod nobis satis est ad
 uictoriam. Quid si est etiam secundum euan-
 gelium? Vni certè regi Nabuchodonosori
 dicitur: Peccata tua eleemosynis redime: Vni
 Simoni Mago: Roga Deum, si fortè remit-
 tatur tibi hæc cogitatio cordis tui. Paulus ue-
 rò Thessalonicensibus scribit: Oramus semper
 pro uobis. Iisdem: Orate pro nobis. Iacobus
 autem: Orate pro inuicem, ut saluemini. Et
 idem de presbyteris loquens: Et oratio fidei
 saluabit infirmum. Et Christus ipse: Non pro
 mundo inquit, rogo, sed pro his, quos dedisti
 mihi, nempe apostolis, ut serues eos à malo.
 Et paulò post: Non pro eis autem rogo tantū,
 sed & pro eis, qui credituri sunt per uerbum
 eorum in me, ut omnes unum sint. Non uidē-
 tur hīc tibi orationes applicari, non modò
 ipsis orationibus, uerum etiam alijs? Quæ est
 autem ratio cur orationum applicatio rectè
 fieri possit, sacrificij uerò non possit? An non
 applicabat autem id quoque Iob, quando of-
 ferebat holocausta per singulos filios & filias?
 An non præceptum est autem à Deo sacer-
 dotibus in lege ueteri, quod Paulus quoque
 memorat, ut offerant sacrificia non modò pro
 uni-

Dan. 4.

Act. 8.

1. Thess. 1. 3.

Iac. 5.

Ioan. 17.

Iob. 1.

Heb. 5. & 7.

uniuerso populo in genere, uerumetiam pro
seipfis, & alijs cū priuatis, tum principibus
& magistratibus: An non obtulit Aaron thy-
miana pro multitudine, quam uastabat incen-
dium, & stans inter mortuos & uiuentes pro
populo deprecatus est, & plaga cessauit: Nihil
autem causæ est, quo minus id itidem fiat in
nostro illo incruento sacrificio: Quod ideo
institutum est, ecclesiæq; relictum, sicuti pri-
us quoque ostensum est, ut quæ omnibus in
commune per cruentum Christi in cruce sa-
crificium parta sunt & proposita, ea sibi quisq;
suisq; hauriat, & propria faciat, cum in multis
offendamus omnes, nouisq; subinde peccatis
post reconciliationem in baptismo factam,
iram Dei aduersus nos prouocemus. Proin-
de neque oblatio, neque applicatio missæ fit
contra euangelium: Sed secundum euange-
lium potius, **AVLICVS.** Vbi est autem in
euangelio, uel in sacra scriptura, quod pro
mortuis applicari debeat sacrificium: **MONA-**
CHVS. Vbi est autem, quod non debeat:
Quod si nefas & impium esset, offerre sacrifici-
um pro mortuis, nunquam profectò Iudas
Machabæus, qui pro lege Dei usq; ad mortem

Num. 16.

Sacrificij
Christiani
ratio.

Iacob. 5.

Sacrificium
pro mortuis.

2. Mach. 2.

certavit, facta collatione, duodecim millia drachmas argenti misisset Ierosolyma, ut offerretur sacrificium pro peccatis eorum, qui in prælio contra impios pugnantes occubuerant. Aut certè nunquam author libri, siue is Iudas ipse, siue quis alius fuit, epiphonema illud adscripsisset: Sancta ergo & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut à peccatis solvantur. Nec est, quòd cauilletur quis-

Macha. libri
in canone.

piam, librum illum non esse in canone sacrae scripturae. Vt enim non sit in canone Hebræorum, est certè in canone ecclesiae catholicae, quemadmodum testatur synodus tertia Carthaginens. à sexto generali concilio approbata.

Carth. syn.
3. can. 47.

Rom. 14.

1. Ioan. 2.

Quid obstat autem, quo minus idem in sacrificio nostro Christiano rectum, sanctum, et salubre sit? Certè Paulus ait: In hoc mortuum esse & surrexisse Christum, ut & uiuorū & mortuorum dominetur. Ipse est, inquit Ioannes, propitiatio pro peccatis nostris: Non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi: Nec magis pro eius mundi, qui tunc erat, eritq; deinceps usque ad consumationem seculi, quàm pro eius, qui præcessit in præteritis generationibus iam inde usq; à primis humani generis progenitoribus. Itaque Pe-

trus

trus quoque ait, Christum uenientem præ- ^{1. Pet. 3.}

dicasse his, qui in carcere erant, spiritibus, Patrum uidelicet longè antè defunctorum: quos Paulus alibi testimonio fidei probatos, non accepisse tamen repromissionem ait, Deo pro nobis aliquid melius providente, ut non sine nobis consumarentur. Quid igitur prohibet, ijs (mortuis inquam) applicari fructum sacrificij eius, quod non minus pro ipsis, quàm pro uiuis, & nascituris deinceps oblatum est?

Patres quidè sancti Dionysius, Tertullianus, Cyprianus, Athanasius, Epiphanius, Ambrosius, Basilus, Chrysostomus, Augustinus, & multi alij, non modò rectum, uerumetiam iam inde à temporibus apostolorum in ecclesia Christi receptum & usitatum id esse affirmant, ut pro uiuis ac mortuis hoc incruentum sacrificium, quod missam uocamus, offeratur. Non nos igit solus, uerùm uniuersam oim temporū ecclesiam Christi hæreseos isti condemnant.

Diony. eccl. hier. ca. 7.

Tert. de cor.

mil. & de

Monog.

Cypr. serm.

de lapsis.

Atha. quæst.

ad Antioch.

lib. 1.

Epiph. cont.

hæreses li. 3.

tom. 1.

Ambrosius

orat. de ex-

cessu Satyri fratris. Basil. in Missa. Chrysost. in 1. Cor. hom. 18. & ad Philip. hom. 3. & in Matth. hom. 26. & ad pop. Antioch. hom. 69. Aug. in Enchir. & de cura pro mort. & de ciuit. Dei lib. 20. ca. 9. & de anima li. 1. ca. 9. & 11.

A VL. Quid est autem, quòd confessio Augu-
stana præterea causificatur? MON. Transsub-
stantiationis opinionem, AVL. Pugnat ne ea

Trāssubstan-
tiatio in eu-
charistia.

cum euangelio? MON. Non audent hoc illi dicere: Quin si uerum fateri, & constare ipsi sibi uelint in eo quod nobiscum confitentur, in sacramento eucharistiæ uerè esse corpus & sanguinem Christi, est in primis consentanea euangelio. Non enim dixit Christus: Hic panis est corpus meum, & hoc uinum est sanguis meus: neq; in hoc pane, uel sub hoc pane, uel cum hoc pane est corpus meum: neq; deniq; hic, quasi in hoc loco, est corpus meum, & sanguis meus: Sed, Hoc, hoc, inquam, quod accepturi estis, non quod natura formauit, ut interpretatur Ambrosius, sed quod benedictio consecrauit: Hoc, nempe panis communis in carnem solenni benedictione mutatus, mutatus autem non effigie, sed natura, & omnipotētia uerbi factus caro, quemadmodum ait Cyprianus: Hoc, inquam, est corpus meū, quod pro uobis datur. Et hic, hic, inquam, potus, est sanguis meus, q pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Cui quidem interpretationi adstipulatur etiam Tertullianus, Cyrillus Ierosolymitanus, Chrysostomus, Augustinus, Theophylactus, Damascenus: ne quis nouitium hoc esse

Ambr. de ijs,
q imit. myst.
ca. 9. & de
sacra. li. 4.
ca. 4.

Cypr. serm.
de coen. dñi.

Tertul. li. 4.
aduers. Mar-
cion.
Cyrill. Ieros.
catech. 1.
Chrysost. in

Matth. hom. 83. & in Liturg. August. de uerbo dñi secundum Lucam, serm. 28. & in Psal. 33. Theophylact. in 26. ca. Matth. & in 6, ca. Ioan. & in 14. ca. Marci, Damascenus de orth. fide li. 4. ca. 14.

dogma

dogma putet, nec nisi post turbatam à Berengario ecclesiam, ab Innocentio eius nominis tertio pontif. max. & à Vercellensi, Turonensi, Lateranensi, & Constantiensi concilijs uel excogitatum, uel stabilitum. A VL. Quid igitur isti reprehendunt in transubstantiatione? MO.

Quia uitiosam, inquiunt, adorationem parit. Eucharistia
adoratio.
Quid autem in adoratione uitij est? An quia

non est ea Deo conueniens? At hoc illi dicere non audent. Quod si dicunt, ostendant conuenientiore: dociles habebunt discipulos. An quia Christus Deus non est? Ne hoc quidem dicent fortasse. Tametsi eò spectare uidentur, cum eā adorationem nonnunq̃ idololatriam esse asseuerant. An quia is, Christus inquam, præsens in sacramento non adest? Qua igitur de re ipsi contendunt aduersus Zvinglianos & Calvinianos siue Sacramentarios? Quos nunc refellere necesse non est. An quia corpus ibi & sanguis Christi est absq̃ Deitate? At hoc esset Christum cum Nestorio diuidere, qui est super omnia DEVS benedictus in Rom. 9. secula, quemadmodum ait Paulus. An quia non semper, neq̃ ubiq̃ Deus adorandus est? A VL. Istuc ipsum: Quia non ad hoc, inquiunt, dedit se nobis in eucharistia, ut adoretur.

MON.

Matth. 2.
Matth. 8.
Marc. 5.
Ioan. 9.
Matth. 20.
Mat. 14. 28.
Hebr. 1.

Psal. 98.

August. in
Psal. 98.

Sanctorū in-
uocatio eua-
gelio consen-
tanea.

MON. Audio. Ne ad hoc quidē carnem assump-
sit: Et tamen à Magis puer, adultus uerò à le-
proso, à dæmoniacō, à cæco nato, à matre fi-
liorum Zebedæi, à discipulis deniq; adorari se
passus est. Scribit etiam de eo Paulus: Et cū
iterum introducit (Deus pater uidelicet) pri-
mogenitum in orbem terræ, dicit: Et adorent
eum omnes angeli Dei. Quid est autem, quòd
dicit Psaltes: Adorate scabellum pedum eius?
Explicat Augustinus, ita scribens: Dei unige-
nitus filius suscepit de terra terram, quia caro
de terra est, & de carne Marię carnem accepit.
Et quia in ipsa carne hīc ambulauit, & ipsam
carnem nobis manducandam ad salutem dedit,
Nemo autem illam carnem manducat, nisi pri-
us adorauerit, inuentum est, quemadmodum
adoretur tale scabellum pedum domini, & non
solum non peccemus adorando, sed peccemus
non adorando. Vides igitur, non modò non
uitiosam, aut idololatricam, quemadmodum
aliàs isti blasphemare solent, esse adorationem
corporis Christi in eucharistia, sed congruen-
tem euangelio. **AVL.** Quid tu autem dices de
inuocatione mortuorum? **MON.** Quos mor-
tuos isti hīc nobis obijciunt? Canes, an iumen-
ta? Videntur sanè nullum discrimen facere in-
ter canem mortuum, & hominem mortuum.

Sed

Sed facit Christus, cum proposita scriptura,
quæ dicit, Deum Abraam, Deum Isaac, & Deum
Iacob, addit: Deus autem non est mortuorum,
sed uiuorum. Omnes enim uiuunt ei. Cur autem
isti non eodem modo loquuntur hic, quo in 21.
articulo? An non de iisdem Sermo est, quos hic
inuocandos esse negant, ibi uenerandos esse non
negant? Eadem ne cum uenerantur, sancti sunt,
& uiuunt, cum autem inuocantur, interierunt
penitus? Sed æquiores nos ipsis erimus, quam
ipsi nobis esse solent, & improbè συνοφαντίῃ
eos potius, quam eò impietatis prouectos esse
interpretabimur, ut uitæ penitus exortes esse
asserant eos, qui ex hac uita migrarunt. Est ne
igitur impium sanctos siue mortuos inuocare?
A VLI. Isti aiunt. M O N. Quamobrem? Ideò ne,
quia sunt mortui, an quia neminem præter De-
um inuocare fas est? Ac ne aërem, quod in pro-
uerbio est, uerberemus, & sophisticis istorum,
qui nobis sophisticā sæpe falso obijciunt, stro-
phis quisquam irretiatur, inuocandi uerbum
prius expendamus. Est igitur inuocare quem ^{Inuocare}
piam, opem alicuius implorare. Vtrumque autem ^{quid sit.}
id non ad eum modò refertur, qui author &
princeps est opis ferendæ, uerum etiam qui ad-
minister, quiq; adiuuare nos apud illum gratia,
meritis, cōmendatione, & patrociniō suo po-
test.

T t

Plaut. in
Afin.
Cic. lib. 2.
de Orat.

Sancti quo-
modo inuo-
centur.

1. Tim. 2.

1. Ioan. 2.

test. Itaq; Plautus quidem ait: Deam sibi inuo-
cet, quam habebit propitiam: Cicero autem in
aduocato ad defendendam apud iudicē causam
adhibendo idem uerbum usurpat. Quomodo
aut nos inuocamus sanctos homines, & apud
Deū gratiosos? An ut authores salutis nostræ,
honorumq; omnium? Si hoc nobis impingunt
isti, perquā impudenter faciūt. Quis est epi-
scoporū & pōtificū, aut fuit unquā, qui hoc fie-
ri mandet, aut approbet duntaxat, ac nō potius
reprehendat ac prohibeat? Quod si quis in
uulgo ita bardus est, ut id errore quodam faci-
at, corrigendum est, quod uiciose fit, ac non
aliorum culpa alijs imputanda, euellendumq;
triticum cum zizanijs: Sin autem ut suffraga-
tores apud Deum & aduocatos eos inuoca-
mus, & inuocandos esse docemus, ostendāt isti
id esse cōtra euangelium. Sed nō possunt. A VL.
An non citant Paulinum illud? Vnus media-
tor Dei & hominum. homo Christus Iesus.
MON. Verum: Sed addant, quod statim sequi-
tur: Qui dedit redemptionem semetipsum pro
omnibus: Et tunc rectē intelligunt, quid sibi ue-
lit Paulus. Iā dixi, sanctos à nobis inuocari nō
ut redemptores, bonorumq; largitores, & ma-
lorum depulsores, uerū ut suffragatores & ad-
uocatos. A VL. An non scribit autem Ioannes?
Aduocatum habemus apud Deū, Iesum Chri-
stum.

itum iustū. MON. An nō scribit aut idem, atq; ^{Aduocatus}
 adeo sacra noui testamēti scriptura omnis per- ^{& mediator.}
 sonat, eundē esse filiū Dei? Et tamē nos quoq; ^{1. Io. 3. & 5}
 q in nomine eius credim⁹, filij Dei nominamur ^{Ioan. 1.}
 & sumus. An nō præcepit Deus per Moſen, & ^{1. Ioan. 3.}
 repetit Christus in euāgelio: Dominū Deū tuū ^{Deut. 6.}
 adorabis, & illi soli seruiēs. Et tamē legimus in ^{Matth. 4.}
 sacris literis, & angelos & homines adoratos
 esse, & quidē à pijs: nec uetat quicquā nos ho-
 minib⁹ quoq; seruire, etiā impijs. Ita licet Chri-
 stus sit aduocatus & mediator noster, nihil ta-
 men phibet, quin alios etiā habeamus aduoca-
 tos & mediatores: Non eo tamen modo, quo
 Christum Ioannes aduocatū nostrū uult esse.
 Addit enim statim exponens id, quod dixit:
 Qui est propitiatio p peccatis nostris. Vides
 igit quomodo Christus sit aduocat⁹ & media-
 tor noster. Absit aut, ut quēpiā sanctorū om-
 nino p tali aduocato & mediatore habeamus.
 Sed quales fuere Moſes & sacerdotes in popu-
 lo dei ueteri. Vis aut uidere, istos nihil præsidij
 collocare in his scripturis, ut nos conuincant,
 cōtra eas, & cōtra euāgeliū docere, sanctos re-
 ctē inuocari? AVL. Hoc expecto. MON. Alibi ^{Art. 21.}
 in eodē libro negāt tantū, præcepta, aut pmiſ-
 siones, aut exēpla ulla esse in hanc sentētiā in
 scripturis. Quod satis est nobis, dūmodo non
 sit contra euangelij doctrinam. Quid autem

- si ostendo, extare etiam in scripturis exemplar
& praecepta de inuocatione sanctorum? Quid
2. Theff. 3. enim aliud agit Paulus, quando sic scribit? De
cætero fratres orate pro nobis, ut liberemur
ab importunis & malis hominibus. Aut cū ait?
Rom. 15. Obsecro ergo uos fratres, per dominum no-
strum Iesum Christum, & per charitatem san-
cti spiritus, ut adiuuetis me in orationibus pro
me ad Deū. An. nō praecepit autē Deus amicis
Iob. 42. Iob, ut ad ipsum Iob seruum suum eant, & offe-
rant holocausta pro se? Iob autem seruus meus,
ait, orabit pro uobis: faciem eius suscipiam, ut
non uobis imputetur stultitia. Quid in euange-
lio Christus, cum ait: Facite uobis amicos de
Luc. 16. mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, reci-
piāt uos in æterna tabernacula? Qui sunt enim
alii amici, quā precatores, mediatores, & ad-
uocati, quos de mammona iniquitatis nos fa-
cere nobis praecepit? Addit autē & promissio-
nem, quod hi nos, cū defecerimus, recepturi
sint in æterna tabernacula. Nisi fortē non uide-
tur is inuocari, qui uel nutu, uel gestu, uel beni-
gnitate prouocatur, ut quempiam adiuuet. A V.
At hæ scripturæ de uiuis loquuntur, non de
Luc. 20. mortuis. M O N. Ergo errauit Christus, qui eos,
qui ex hac uita decesserunt, uiuere Deo dixit?
Phil. 1. Falsus est Paulus, desiderium habens dissolui, &

& esse cum Christo: Imò uita hæc, mors est potius dicenda, quàm uita. Illa demum uerè uita est, quæ neq; morte, neq; periculo, neq; morbo, neq; somno interpellatur: Qua qui uiuunt, longè promptius, quàm qui hic nobiscum sunt, opirulari nobis & possunt, & uolunt, cum sint securi rerum suarum, Deumq; propitium semper habeant, & charitas eorum non modò nū-

Rom. 13.

quam excidat, sed magis ac magis perficiatur. Fratres ñ quidem nostri, & eiusdem nobiscum corporis membra esse non desierunt. Fieri autem non potest, quin membra eiusdem corporis sollicita sint pro se inuicem: quod Paulus quoq; testatur. Itaq; fuit semper receptum in

1. Cor. 12.

ecclesia Christi, inuocare sanctos & amicos Dei non modò nobiscum in hac uita degentes, uerumetiam cum Christo regnantes. Quod cum ex ecclesiastica omnium ferè temporum & populorum historia, tum ex Origene, Gregorio Nazianzeno, Ambrosio, Hieronymo, Basilio, Augustino, Leone, Ephrem, Iona Aureliane, & alijs multis priscis ac sanctis episcopis & doctoribus constat: Ita ut contrariū uelle adstruere, sit non modò hos tantos uiros, sed uniuersam Christi ecclesiam impietatis dannare. A VL. At obscurantur inuocatione sanctorum beneficia Christi. MON. Scilicet hoc

Orig. in Iob lib. 2.

Naz. in Ath.

& in Basil.

Amb. orat. 2.

ad missam

prepar.

Hier. in epi-

raph. Paulæ:

Basil. serm. de

40. marty.

Aug. medit.

ca. 24. & 40.

Leo de epi-

phan. ser. 5:

Eph. de

laud. marty.

Ion. Aur. de

cultu imag.

lib. 3.

Tt 3. non

non uiderunt tot illi sancti patres, atque adeo ipsa
ecclesia, columna & firmamentum ueritatis:
Non uidit Paulus doctor gentium in fide & ue-
ritate, acerrimus beneficiorum Christi bucci-
nator: Non uidit denique Christus ipse & Deus,
qui se gloriam suam alteri daturum esse negat.
Et Deus enim, sicut audiuiti dudum, in ueteri
testamento, & Christus in nouo homines ad
implorandam sanctorum opem hortatur, et Pau-
lus non modo uerbo, sed etiam exemplo suo in-
uitat. Quæ est autem ratio, cur magis obscurè-
tur beneficia Christi inuocatione eorum, quos
isti mortuos per contumeliã appellant, quàm
nobiscum in hac uita uiuētium? A VI. Quomo-
do autem possunt ij, qui ex hoc seculo migra-
runt, nos audire inuocantes? MON. Rogas? Vi-
cissim ego te rogabo, quomodo Ahias Siloni-
tes caligantibus oculis agnouit uxorem Iero-
boam ad se ingredientem, licet illa dissimula-
ret, eam se esse, quæ erat? Aut quomodo Elisæi
longe absentis cor præsens aderat, quando Na-
aman Syrus reuersus est de curru suo in occur-
sum Giezi pueri eius? aut quomodo idem in
Dothain manens nouerat quæcunque rex Syriæ
locutus esset in conclaui suo, detegebatque regi
Israel quo loco ille insidias ipsi ponere statuis-
set? Denique quomodo sciebat Petrus, Ananiam
&

& Sapphirā fraudasse de precio agri uenditi.
Quod si illi mortalibus corporibus circumda-
ti nosse potuerunt ea quę procul aberant, quid
est existimandum de depuratis à mole terrena
mentibus beatis, ac Deo fruētibus? Quanquā
non est huius temporis ista quęstio. Nobis sa-
tis hīc sit demonstrasse, cū inuocationem san-
ctorū, tū illa alia, quę isti pseudeuangelici con-
tra ueritatem euangelij ab episcopis & pontifi-
cibus doceri ac statui dīctitant, nequaquā pug-
nare cum euangelio ac uerbo Dei, neq; cū an-
tiquis ac perpetuis ecclesię catholicę & apo-
stolicę moribus, canonibus, & institutis. Atq;
ita nullam eos habere uel in speciem iustā cau-
sam, cur à nobis in una, sancta, catholica, &
apostolica ecclesia cum maioribus nostris atq;
suis permanentibus, & pontificum max. atq;
episcoporum successionem perpetuā non mo-
dò in cathedris, uerumetiam in doctrina reti-
nentibus discesserint. Multo minus autē Gre-
cos, Russos, et Hussitas Boemos, qui in plerisq;
omnibus dogmatibus, fixis duntaxat & immo-
bilibus, ut Cypriani uerbis utar, nobiscum, à
quibus secesserunt, consentiunt. Quo fit, ut cū
utriq; ab ea unitate, qua pridem in una nobi-
scum sancta catholica, & apostolica ecclesia
fuerunt, se discessisse diffiteri non possint, nec
diffiteantur etiam plerique, nullo iure eam à
qua

Ecclesia se-
quenda in
omnibus.

Aug. contra
epi. Manich.
cap. 4.

qua discesserunt, uēdicare sibi possint: Sed nos,
q ab argutis istis nomēclatoribus odiosē Papi-
stæ uocamur, iustam eius possessionem à parē-
tibus, & maioribus nostris atq; ipsorum cum
fide, baptismo & alijs sacramentis nobis tradi-
tam, sicut ipsi quoq; eam à maioribus suis, &
ab ipsis usq; apostolis perpetua successione ac-
cepere, retinemus. A VL. Satis luculentē ueram
ecclesiam descripsisse, & quasi ob oculos po-
suisse mihi uideris, ita ut eam uel cæcus, quod
dicitur, palpando reperire, omnesq; sectas &
conuenticula hæreticorum, quæ eam mentiun-
tur, secernere ab ea possit. MON. Hanc igitur
propheticis & apostolicis scriptis ac institutis
fundatam, plurimis & stupendis miraculis cō-
firmatam, ordinatissima descriptione, & ut
Augustini uerbis utar, ab ipsa sede Petri apo-
stoli, cui pascendas oues suas dominus post
resurrectionem suam commendauit, usq; ad
præsentem episcopatum sacerdotum successio-
ne stabilitam, innumerabilium & martyrum
sanguine dedicatam, & sanctorum doctorum
pia sedulitate, scriptisq; & concionibus propa-
gatam, plurimarum gentium, nationum, & lin-
guarum perpetua consensione agnitam, & per
uniuersum orbem terrarum tot seculis, quot
iam à Christo profluxerunt, diffusam, atq; etiā
nunc

nunc ad incognitos superioribus seculis popu-
los sese diffundentem, nec eripi, nec interuerti à
quoquam tibi patiare. Huius doctrinam cum
in censura & interpretatione S. scripturarum,
tum in omni cultu diuino, & moribus atq; in-
stitutis ex religione quoquo modo dependen-
tibus firmiter & sine ulla dubitatione, non se-
cus atq; Christi ipsius seruatoris ac magistri
nostri, amplecti debes, ut quæ sit unica sponsa
& corpus eius, columna & firmamentum ueri-
tatis: aduersus quam portæ inferorum, quam-
uis ualidæ, uiolentæ, & uafre, nunquam præ-
ualuerunt, nec præualebunt. A V L. Veram
equidem ecclesiam agnouisse me lætor. Nec
auelli me seducit ab ea deinceps patiar. Cæ-
terum quæ sit eius doctrina, quæ non sit, uel in
genere explicari mihi abs te uelim. Video
namq; esse id quoq; nonnunquam in contro-
uersia. Cauendum est autem, ne prætextu ec-
clesiasticæ doctrinæ in errorem inducamur, &
uana ac superstitiosa, ne dicam impia, hominū
commenta & somnia uerbo dei minimè con-
sentanea, quæ nonnunquam per errorem uul-
gi, & negligentiam præsidum et magistratuum
ecclesiasticorum, uel etiam præposteram pie-
tatem, & zelum Dei, sed non secundum scien-
tiam, in ecclesiam irrepunt, pro doctrina eccle-
siæ

siæ amplectamur. Certè non raro usu uenit, ut uos monachi & sacerdotes ob quoduis dictum factumue, ab institutis, moribus, & actionibus uestris discrepans, nobis idiotis contemptæ ecclesiæ, imò & hæreseos crimem impingatis.

MON. Fit hoc fortasse nonnunquam, nescio an malitiosè, per imperitiam quidem certè nonnullorum, &, quemadmodum tu dixisti, per zelum Dei, sed non secundum scientiam. AVL.

Quonam igitur modo internoscemus ac diiudicabimus, quæ sit doctrina ecclesiæ, quæ non?

Quæso te ne me deseras etiamnum, quem semel in curam tuam suscepisti. MON. Hunc quoque

laborem suscipiam tua causa. AVL. Cras, si uideatur, hic ego adero ea ipsa hora, qua hodie.

Nunc ueni mecum ad prandium, sicut

heri promisisti. MON. I præ; Sequar ego, adscito mihi comite.

AVL. Fac ut lubet. Puer hic te deducet.

FINIS TERTII LIBRI.

ERRATA HVIVS OPERIS, QVÆ præcipua videntur, ita restitue.

Quaternione B. 1. pag. 2. vers. 9. lege, Hæc est Ecclesia. Et B. 4. pag. 1. vers. 2. lege, cuiusq; essentiaq;.

C. 4. pag. 1. vers. 20. Quænam ex sunt?

D. 2. pag. 2. vers. 2. ut sit sancta. Et D. 4. pag. 1. vers. 14. vita iudicio Dei.

E. 4. pag. 2. versu ultimo, pro nobis inuicem.

F. 2. pag. 2. vers. 2. cultu diuino omni. Et F. 3. pag. 1. vers. 17. post exorti, sic adde: Quin dum hæc edimus, extitere in Morauia, qui ad Mahometanam impietatem propius accedentes, cum Christum, tum Patrem eius simul & Spiritum sanctum, vnum in tribus personis Deum esse negant, scripturarum, sed malè intellectarum, præsidij non destituti, & prima quatuor Oecumenica concilia, symbolumq; apostolicum impietatis damnant.

G. 1. pag. 2. vers. 22. non pertinere. Et G. 2. pag. 1. vers. 2. conditione vlla. Et G. 2. pag. 2. vers. 4. Et iam autem. Et G. 3. pag. 1. vers. 2. non erant tamen. Et mox versu sequenti, quoniam distungebant. Et vers. 9. diuersum sentiebant. Et G. 4. pag. 2. vers. 8. sibi audeant. Et vers. 26. nos qui in nomine.

H. 4. pag. 2. vers. 8. & 9. vnum baptisma. Primum quia &c. expunctis alijs intermedijs.

I. 4. pag. 1. vers. 16. potuit festiuus.

L. 3. pag. 2. vers. 7. quasi delineauit.

M. 1. pag. 2. vers. 20. multos seductum iri.

N. 4. pag. 2. vers. 18. Nec de viduis.

Y. 2. pag. 1. vers. 8. ut ait Irenæus.

Cc. 1. pag. 1. vers. 25. tamen sunt habiti. Et pag. 2. vers. 8. offerre incensum.

Bb. 3. pag. 1. vers. 10. si vrgere causam hanc. Et ibidè vers. 23. cum in die domini. Et Bb. 4. pag. 1. vers. 9. prophanorum hominum.

Rr. 2. pag. 2. vers. 18. cædium patratarum.

De Veritate
Italia Re
Mar: Cro

E.
284.